T. C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK DİLİ)

ANA BİLİM DALI

BOSNA KÜTÜPHANELERİNDEKİ ESKİ TÜRKÇE GAZETELERİN DİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEIRA ZAČINOVIĆ

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. HAMZA ZÜLFİKAR

ANKARA 2003

T. C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK DİLİ)

ANA BİLİM DALI

BOSNA KÜTÜPHANELERİNDEKİ ESKİ TÜRKÇE GAZETELERİN DİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hamza Zülfikar

Tez Jüri Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın	. . . .
Prof. Dr. Hamza Zülfikar	. . . .
Doç. Dr. Halil Ibrahim Usta	. . . .
. . . .	. . . .

Tez Sınavı Tarihi 24.07.2003.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
Far.	Farsça
Alm.	Almanca
İtal.	İtalyanca
Fran.	Fransızca
İng.	İngilizce
Yun.	Yunanca
Boşn.	Boşnakça
m.	metin
***Bosn.* başl.**	*Bosna* gazetesinin başlığı ve son kısmı
***Gül. Sar.* başl.**	*Gülşen-i Sarây* gazetesinin başlığı ve son kısmı
***Ner.* başl.**	*Neretva* gazetesinin başlığı ve son kısmı
***Vat.* başl.**	*Vatan* gazetesinin başlığı ve son kısmı
***Rehb.* başl.**	*Rehber* gazetesinin başlığı ve son kısmı
s.	sayfa

ÖN SÖZ

Türk basın dilinin tarihi hakkında yapılmış olan çalışmalar daha çok İstanbul'da yayımlanan gazetelerle sınırlı kalmıştır. Oysa bugünkü Türkiye sınırları dışında basılmış ve geniş bir kamuoyuna hitap etmiş çeşitli gazeteler de vardır. Tezimizde Bosna-Hersek'te eski Türkçe olarak basılmış gazeteleri konu olarak ele alınmıştır.

Takvîm-i Vakâyi'nin ilk Türkçe gazete olarak basın hayatında girdiği 1 Kasım 1831 tarihinden sonra Osmanlı Devletinin çeşitli ülkelerinde birtakım adlar altında başka gazeteler de yayın hayatında girmiştir. Böylece Balkanların çeşitli merkezlerinde eski Türkçe gazeteler belli bir süre varlığını sürdürmüştür.

Bosna-Hersek'te çıkan eski Türkçe gazeteler bugünkü Türkiye'de yeterince bilinmemektedir. Ayrıca bu konuda yapılmış yayınlar sadece Boşnakça olarak yazılmıştır ve sınırlıdır.

1866 yılında yayımlanmaya başlayan *Bosna* gazetesi ve onu izleyen *Gülşen-i Sarây, Neretva, Vatan* ve *Rehber* adlı gazetelere bakılınca Bosna-Hersek'teki eski Türkçe gazetelerin yayımı 1866 - 1902 yılları arasındadır.

Bosna-Hersek'te *Bosna*, *Gülşen-i Sarây* (*Sarajevski cvjetnik*) ve *Neretva* gazeteleri Osmanlı döneminde, *Vatan* ve *Rehber* gazeteleri Avusturya - Macaristan İmparatoluğu döneminde Türkçe olarak çıkmıştır. Bu durum Avusturya - Macaristan İmaparatorluğu döneminde de, Bosna-Hersek'te Türkçenin varlığını, Türkçe okuyup yazan insanların Avusturya-Macaristan döneminde de var olduğunu gösterir. Görüldüğü gibi, Eğitim almış Boşnaklar daha bir süre Türkçeyi kullanmıştır. Yaptığım araştırmaya göre 1930'lu yıllarda bile Bosna'da Osmanlı Türkçesine rastalamak mümkündür.

Bosna'da baslımış söz konusu eski Türkçe gazetelerden 69 makaleyi seçtim ve metinleri yeni harflere aktararak üzerinde dil incelemesi yaptım.

Bosna gazetesinden 33 makale, *Gülşen-i Sarây* (*Sarajevski cvjetnik*) gazetesinden 10 makale, *Neretva* gazetesinden 4 makale, *Vatan* gazetesinden 18 makale, *Rehber* gazetesiden 5 makaleyi kaynak olarak aldım.

Gazetelerden aldığımız maklelerin çeşitli konulara ait olmasını göz önünde bulundurdum. Burada konu olarak toplumsal, iktisâdî, askerî, kültürel, eğitim ve

yerel durumlarla ilgili makaleleritercih ettik. Ayrıca çeşitli konuları içeren okuyucu mektuplarınıda çalışmamıza kattık.

Giriş kısmında Bosna-Hersek'teki kültürel ve tarihi durumları tanıttım; incelemenin yanısıra metinlerde geçen söz varlığını dizin halinde getirdim. Bunu yanı sıra tezimizde özel adlar dizine yer verdim.

Konu olarak aldığım gazetelerde kullanılan dili çeşitli yönlerden inceledim; bol örneklerle destekledim.

Karşılaştırma yapmak amacıyla seçilmiş makalelerin fotokopileri de teze eklenmiştir. *Bosna* ve *Gülşen-i Sarây* gazeteleri ince kâğıtlara basılmış ve büyük boyutta olduğu için bunların fotokopileri ilkin parça parça ondan sonra birbirine yapıştırılmış olarak tam boyutta çekilmiştir. Tezde görüleceği gibi her gazeteden birer nüsha gazete boyutunda fotokopi çekilmiş ve katlanarak teze konmuştur.

Bosna kütüphanelerinde *Bosna* ve *Gülşen-i Sarây, Vatan* ve *Rehber* gazeteleri ciltler halinde korunmuş, ancak *Neretva* gazetesinin ise sadece dört nüshası saklanabilmiştır. Böylelikle çalışmamamız büyük bir titizlikle korunan ve yararlanmaya pek açık olmayan bu gazetelerin metinlerine dayanmaktadır.

Türk basın dili üzerinde yapılacak araştırmaların Türkiye dışındaki eski Türkçe gazetelerdeki durumunu aydınlatmasına bu tez hizmet edecektir. Ayrıca bu tez eski Türkçe gazetecilik hayatının bugünkü Türkiye sınırları dışında da var olduğunu yüksek bir edebiyat dili ile yazıldığını götermesi bakımından da ilgi çekici olacaktır.

Bosna-Hersek kültür tarihi için önemli olan bu ilginç konunun seçilmesinde bana yol gösteren, tez çalışmalarım boyunca bana yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Hamza Zülfikar'a, hocalarım Prof. Dr. İsmail Ünver'e ve Doç. Dr. Halil İbrahim Usta'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Bölümdeki araştırma görevlilerinden de yardım gördüm onlara da teşekkür ederim.

Bosna'daki eski Türkçe gazetelerin bulunmasında ve fotokopilerinin çekilmesinde bana yardımcı olan Saraybosna Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesinde ve Saraybosna Tarih Arşivinde çalışan elemanlara da bu vesile ile teşekkürü bir borç bilirim.

NEİRA ZAČINOVIĆ

GİRİŞ

BOSNA-HERSEK'TEKİ KÜLTÜREL-TARİHİ DURUMLARA BİR BAKIŞ

Bosna-Hersek'teki Osmanlı dönemi 1463 ile 1878 yılları arasına rastlar. Bosna'nın Balkanların coğrafyasında ayrı bir konumu vardır. Bu durum tarih boyunca açıkça görülmüştür. İlk önce Bosna İlirya devletinin içindeydi hattâ Bosna adı da İlirce kökenlidir. Ülkenin ortasından akan Bosna nehri adını bütün ülkeye vermiştir. Daha sonra Bosna, Roma İmparatorluğuna dahil olmuştur. Slâvların VII. ve VIII. yüzyıllarda Balkanlara gelişinden ve orada yerleşmesindan sonra Bosna'nın özel bir konumu daha da belli bir hal almıştır. Hattâ büyük Roma İmpartorluğu ikiye bölündüğü zaman ararlarındaki sınır çizgisi Bosna'nın Drina nehri olmuştur.

Osmanlı öncesi dönemine gelince Bosna-Hersek o tarihlerde bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. XIII. yüzylda Bosna devletinin en meşhur hükümdarı Kulin Ban'dı. Bosna'daki en önemli tarihi belgelerden birisi bu hükümdara aittir. Daha sonra Bosna'nın hükümdarı olan Tvrtko kendisini kral olarak ilân etmiş ve böylece Bosna Kraliyet halinde varlığını sürdürmüştür. Ortaçağ Bosna Devletine ait anıtlar bu dönemden kalma hükümdar kaleleridir. Osmanlı öncesi döneminde Bosna, Balkanlarda toprakları en geniş ve siyasî ve iktisadî bakımından en güçlü olan devletti. Bu durum tarihî belgelerde bellidir.

Osmanlı öncesi döneminde Boşnaklar ayrı bir mezhebe mensuplardı. Bu mezhebin adı "Bosna kilisesi"ydi ve bu din ne Katolik ne Ortodoks mezhebiydi. Bu mezhebe ait olanlar "Bogumil"ler (Tanrı'ya sevimli olanlar) adını taşıyordu. Bosna Devletinin hükümdarlarının çoğu da bu mezhebe aitti. Doğudan ve Batıdan özellikle Vatikan'daki Papa'dan gelen baskınlara rağmen Boşnaklar inançlarını değiştirmek istememişler ve kendi mezhebine bağlı kalmışlardır. Bogumilleri yok etmek için yapılan askeri seferler de düzenlenmiştir. Ancak Boşnaklar sürekli bunlara dayanmıştır. Bosna hükümdarları, özellikle Kulin Ban bu mücadelelerde büyük cesaret ve maharet göstermiştir. Bogumil mezhebinin İslâm dini ile ortak noktaları

olduğu tahmin ediliyor. Eski İran'dan gelen Mani inançlarının etkisinin altında da kaldığı ileri sürülmektedir. Dualizm-ikililik inançlarına göre insanlar, dünyaya iyi ve kötü güçleri hakim olduğuna inanmışlardır. Boşnakların ataları olan "Bogumil"lerin büyük küpler şeklindeki mezar taşları söz konusu dönemden kalma anıtlardır. Hattâ Bosna-Hersek'in bazı yerlerinde toplu halde mezarlıklar olarak bulunmaktadır.

Olaylarla dolu Bosna-Hersek tarihinde Osmanlı dönemi önemli bir yer tutar. Ortaçağ Bosna Devletinin bağımsızlığı Osmanlı Devletinin yayılmasıyla bozulmuştur. Türkler Bosna ülkesinin merkezinde Hodidyed ve Vrhbosna adlı eskiden aşağı yukarı Saraybosna'nın çevresinde bulunan yerlerde kalmışlardır. Saraybosna bölgesinde bulunan Hodidyed kalesi fethedildiğinde bu kale Türklerin "Bosna nahiyesi" olarak tanınan Bosna'daki ilk devamlı merkezi olmuştur. Sultan Mehmed Fatih 1463 yılında o zaman Bosna Kraliyetinin merkezi olan Yayçe şehrini fethetmiştir. Böylece Ortaçağ Bosna Kraliyeti çökmüştür. II. Sultan Bayezid ise 1482 yılında Hersek bölgesini fethetmiştir. Bosna'da Osmanlılar tarafından fethedilmiş olan son şehir Bihaç'tır. Bihaç'ın fethi XVI. yüzyılın sonunda rastlar. Bu tarihler gösteriyor ki, Bosna-Hersek'in Osmanlı tarafından fethi aşağı yukarı 200 yıl sürmüştür. Osmanlı Devletine girmiş olan öteki Avrupa memleketlerinden farklı olarak Bosna ortaçağdaki kendi ismini korumuş, ilk önce sancak ondan sonra beylerbeyliği, daha sonra eyalet ve Bosna vilâyeti olarak adlandırılmıştır. Bosna sancak, beylerbeyliği, eyalet ve vilâyet olarak Ortaçağ Bosna Devletinin bütün bölgesini içine almıştır. Bosna-Hersek 1878 yılında Osmanlı hakimiyetini sona ermesine kadar Osmanlı Devletinin ayrı bir idare bölgesi olarak varlığını sürdürmüştür.

Osmanlı öncesi dönminde Boşnakların ne Katolik ne de Ortodoks mezhebine ait olan ayrı bir mezhebe mensup olduklarına yukarıda değinmiştik.

Osmanlı Türklerinin gelişinden sonra Boşnaklar tümüyle İslâm dinini kabul etmiştir. Bunun yanısıra Boşnaklar Osmanlı kültürünü de benimsemişlerdir. Ancak bu arada Ortaçağ Bosna kültürünün izlerini de takip etmek mümkündür. Meselâ Osmanlı öncesi Bosna'da bir alfabe mevcuttu ve Kiril harflerinin bir versiyonu olan ortaçağ Bosna alfabesiydi. Boşnakların atalarına ait büyük küpler şeklindeki mezar taşlarının üstünde bu alfabeyle yazılmış olan yazılar vardır. Bunun yanısıra Boşnaklara ait Osmanlı tarzında yapılan bazı mezar taşlarının üstünde de Bosna

alfabesiyle yazılmış olan yazılar bulunmaktadır. Bu dönemde Boşnaklara ait obelisk şeklindeki mezar taşları vardır ve Boşnakların atalarına ait büyük küpler şeklindeki mezar taşlarının Osmanlı tarzında yapılan mezar taşlarına geçiş şeklidir. Osmanlı tarzında yapılan mezar taşlarının üstünde büyük küpler şeklindeki mezar taşlarının üstündeki gibi resimler vardır.

Bosna-Hersek XV. ve XVII yüzyıllarda öteki Osmanlı bölgeleri gibi aynı idari ve toplumsal teşkilâtı kazanmış ve sekiz sancaktan oluşan Bosna paşalığı olmuştur.

Osmanlı hakimiyetle Bosna'ya Türk medeniyeti de gelmiştir ve özellikle Bosna şehirlerinin düzenlenmesi va yaşamında bu özelliği görmek mümkündür.

Bosna Osmanlı Devletinin sınır bölgesi ve öteki Avrupa ülkelerine komşu bir ülke olarak sürekli bulanımlara ve savaşlara maruz kalmış, bunun yanı sıra Osmanlı Devletine bağlı olarak kültürel ve ekonomik gelişmesini de devam ettirmiştir.

Bosna ve Bosnalılar Osmanlı hakimiyeti boyunca askerî ve siyasî alanlarda önemli bir rol oynamıştır. Boşnaklar yüzyıllar boyunca Osmanlı Devletinin en yüksek makamlarında bulunmuştur. Böylece Ortaçağ Bosna Kraliyetinin son hükümdarı olan Kral Styepan'ın oğlu İslâm dinini kabul etmiş ve Ahmed Hersek-zâde adıyla Osmanlı Devletinin ilk sadrazamlarından birisi olmuştur. Padişahın yanında en yüksek unvan olan sadrazam görevini 3 sultan döneminde yapan ve bu görevde en uzun süre kalan Mehmed Paşa Sokoloviç - Sokollu Mehmed Paşa Bosnalıdır. Sözü geçen Ahmed Hersek-zâde ve Sokollu Mehmed Paşa dahil Osmanlı Sarayında 22 Boşnak, sadrazam görevinde bulunmuştur. 3 başdefterdar (Maliye Bakanı) Boşnak asıllıydı. Bunun yanısıra, 5 Boşnak Kapudân-ı Deryâ (Deniz Kevvetleri Komutanı) görevinde bulunmuştur. Osmanlı Devletinde Türk olmayan halklar arasında Boşnaklar en fazla Osmanlı Devletine bağlılığını göstermişlerdir hattâ Boşnakçada İstanbul'a ikinci ad olarak "Carigrad" (sultan şehri) adı konmuştur. Birçok Boşnak kendi ülkeleri olan Bosna'da sancakbeyi ya da beylerbeyi görevini yapmışlardır.

Osmanlıların Bosna-Hersek'e gelişinden sonra şehirlerin gelişmesi sürecinde valiler pek çok bina yaptırmışlar ve vakıflar kurmuşlardır. Saraybosna'da, Gazi Hüsrev Beg birçok inşaat yaptırmış: cami ve yanındaki saat kulesi, medrese, kütüphane, imaret, karvansarayı, bedesten, hammamı ve bu inşaatların etrafında Saraybosna'da büyük çarşı olan Başçarşı yer almıştır. Gazi Hüsrev Beg'in yaptırdığı

inşaatlar ve kurduğu vakfı sayesinde Saraybosna, büyük ve önemli bir şehir olmuştur. Saraybosna'da Gazi Hüsrev Beg gibi, Bana Luka'da Ferhat Beg ve Mostar'da Kara Göz Beg'in aynı rol oynamışlardır: bir sürü bina yaptırmışlar, vakıflar kurmuşlar ve bunlarala şehirlerin gelişmesini sağlamışlardır. Bosna-Hersek'teki camiler, eski evler, çarşılar, medreseler, tekkeler, türbeler, hanlar ve hammamlar Osmanlı tarzında yapılmıştır. Bunların birçoğu güzelliği eşsiz olan eserler olmuştur: Mostar köprüsü ve Drina nehrindeki Sokollu Mehmet Paşa köprüsü gibi.

Eğitim hayatına gelince Osmanlı döneminde birçok eğitim kuruluşları, medreseler kurulmuştur. En meşhur olanları Sarybosna'daki Gazi Hüsrev Beg Medresesi, Tuzla'daki Behram Beg Medresesi ve Travnik'te Elçi İbrahim Paşa Medresesi'dir. Okullarda dersler Türkçe olarak verilmiştir. Gazi Hüsrev Beg 1537 yılında medresenin yanında kütüphaneyi de kurmuştur. Bu kütüphanede yüzlerce Türkçe, Arapça ve Farsça el yazma eseri saklanmaktadır.

Osmanlı dönminde Boşnaklar eğitim almak için İstanbul'a da gitmiştir. Bosna-Hersek'te Osmanlı hakimiyetinde üç şark dili Türkçe, Arapça ve Farsça öğretilmiştir bu dillerde çeşitli alanlarda çok sayıdaki eser kaleme alınmıştır. Divan edebiyatında tanınan Boşnak şairler vardır. Boşnak divan şairlerinin arasında XV. yüzyılda yaşayan Adnî, XVI. ve XVII. yüzyıllarda yaşayan Saraybosnalı Nergisî ve Zekeriyyâ Sükkerî, Mostarlı Derviş Paşa, Mostar köprüsünün üstündeki tarihi düşüren Mostarlı Hasan Ziyâî, Sokollu Mehmed Paşa köprüsünün üstündeki tarihi düşüren Nihâdî, Mostar köprüsün hakkındaki en güzel şiiri yazan Mostarlı Hasan Mecâzî, Hz. Muhammed'in miracı hakkında *Mi'râciyye* adlı şiiri kaleme alan Ujitse (Öjiçe) şehrinden olan Sâbit Alâeddin ve XIX. yüzyılda Saraybosna'da yaşayan Fadıl Paşa ve Hersekli Arif'tir. Manzum esesrler yanında bu dönemde Boşnaklar mensur eserleri de ortaya koymuşlardır. Felsefe ve siyasî alanlarnda değerli eserleri Arapça olarak yazmışlardır. Bu eserlerden birisi *Usûlü'l-hikem fî nizâmi'l-âlem* birkaç dile çevrilmiş ve Osmanlı sarayına sunulmuştur. Yazarı Bosna'nın Prusats (Akhisar) kasabasından olan Hasan Kâfî'dir.

Mollâ Mustafa Başeski XVII. yüzyılın sonlarında ve XVII. yüzyılın başlarıda Saraybosna'daki bütün olayları takip ederek *Rûz-nâme* adlı eseri meydana

getirmiştir. [1] XIX. yüzyılda yaşayan ve Gazi hüsrev Camiinde meşhur muvakkit olan Saraybosnalı Salih Sıdkî *Târih-i Bosna* adlı büyük eseri Türkçe olarak ortaya koymuştur. [2] Bu yazarların ana dili Boşnakça olduğu halde Türkçe ve öteki şark dillerini o kadar iyi derecede oğrenmişler ki bu dillerde çeşitli eserleri kaleme alabilmişlerdir.

Kitapların istinsah edilmesi, ciltlenmesi, korunması ve saklanmasının Osmanlı döneminde ne kadar gelişmiş olduğunu şark dillerinde yazılmış eserler açık olarak gösteriyor. Bosna-Hersek'teki saklanan el yazma eserler Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesinde toplanmıştır. Saraybosna'daki Başçarşı'da iki sokak *Veliki mudželiti* (Büyük Mücellitler) ve *Mali mudželiti* (Küçük Mücellitler) adını taşır. Bunlar eskiden burada cilt sanatı icra edilen yerlerdir.

Bunun yanısıra Bosna-Hersek'te Katolik tarikatı olan Fransisken tarikatına bağlı rahiplerin evlerinde Osmanlı arşivleri bulunuyor. Burada çok sayıda eser yıllarca saklanmıştır. Bosna-Hersek'te birkaç yerde bulunan bu evler ve içindeki kütüphaneler birer hazinedir. Daha sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde Saraybosna'da Milli Kütüphane yapılmıştır. Daha sonra Şarkiyat Enstitüsü kurulmuştur. Burada binlerce eser saklanmaktaydı. Mallesef 1992 yılında bombalamalar sırasında Mayıs ayında Şarkiyat Enstitüsü, Ağustos ayında Milli Kütüphane tamamen yıkılmış ve bütün eserler yanmıştır. Mostar'daki Hersek Arşivinde bir sürü el yazma eseri eskiden beri saklanmaktaydı. Bu eserler birkaç cilt katalog içinde listelenmiştir. Mostar'daki yaşanan zor olaylardan sonra bunların durumu şimdi belli değildir.

Bunlara rağmen Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesinde ve Saraybosna Tarih Arşivinde bir sürü eser saklanmaktadır.

XIX. yüzyılda yeni askerî teşkilât Nizâm-ı cedîd'in ilân edilmesi, Osmanlı Devletinin karışık dış politikası, çeşitli bölgelerin yerli yöneticileri Osmanlı Devletinin durumunu sürekli zorlaştırmışlardır. 1839 yılında Gülhane'deki Hatt-ı Şerîf ile Tanzimat-ı hayriyye II. Sultan Abdülmecid tarafından ilân edilmiştir. Bosna-Hersek'teki tanzimat dönemi şu sultanların hakimiyetine rastalamıştır: II. Sultan Abdülmecîd (1839 - 61), Sultan Abdülazîz (1861-76), V. Sultan Murat (1876, 93

[1] Eser doktora tezi olarak Doç. Dr. Kerima Filan tarafından hazırlanmıştır
[2] Bu eser Bosna savaşı sırasında saklanmış ve sonra Boşnakçaya tercüme edilmiştir.

gün tahtta kalmıştır), II. Sultan Abdülhamîd (1876 - 1909, 1878 yılında Bosna'dan çekilimiştir).

BOSNA-HERSEK'TE 1866 İLE 1902 YILLARI ARASINDA BASIN

İstanbul'da 1725 yılında basım evi faaliyete geçmiş ve daha sonra ilk gazeteler çıkmaya başlamıştır. Türkçe gazetelerin çıkarılmasında en fazla gayret sarf edenlerden biri İbrahim Şinasi ve Ebüzziyâ Tevfik'tir. Bunlar Türk gazeteciliğinde büyük bir hizmet vermişlerdir. Osmanlı Devletinde çıkan Türkçe gazeteler şunlardır: ilk Türkçe gazete *Takvîm-i Vakâyi'* (1831-1908), *Tasvîr-i Efkâr* (1826 - 1871), *İbret* (1870 - 1873), *Basîret* (1869 - 1878), (1908-09), *Terakkî* (1867), *Hadîka* (1869), *Vakit* (1875), *Sabah* (1876 - 1888), *Hürriyet* (1868 - 1871), *Tercümân-ı Hakîkat, Vakâyi'-i Zabtiyye*, *Kevkeb-i Şarkî*, *Hakîkü'l-vekâyi'*, *Cerîde-i Havâdis*, *Mümeyyiz* (gençler için gazete), *Hakâikü'l-vekâyi', Muhbir, Sadâkat, Hulâsetü'l-efkâr, Şark, Medah, Sabah, Salâmet, Muharrir, Meârif* vb.

Bosna-Hersek'te uzun bir süre bir basım evinin (o günkü adıyla matbaa) açılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç hem Müslümanlar hem de Hristiyanlar arasında mevcuttu. Bütün kitaplar Bosna'nın dışından getirilmiş ya da Bosnalılar kendi kitaplarını Bosna'nın dışında bastırmak zorunda kalmışlardır. Bosna-Hersek'te ilk basım evinin kurulmasına ait çalışmalar yıllarca sürmüştür. Istanbul'daki Sultana ve Bâb-ı Âlîye ve Saraybosna valisi Mehmed Hurşid Paşa'ya ricalar gönderilmiştir.

Belgrad muhafızlığı görevinde Şerif Osman Paşa (1800 - 1874) 1860 yılında Saraybosna'ya gelmiştir. Bosna-Hersek'te Topal Osman Paşa olarak tanınmış Şerif Osman Paşa 1860 - 1869 yılları arasında Bosna'da büyük vezir görevini yapmıştır. Şerif Osman Paşa birçok alanda yaptığı ıslahatlarla en fazla eğitime önem vermiştir. Onun döneminde yeni okullar açılmıştır ve Bosna diğer alanlarda büyük bir ilerlerme yaşamıştır.

1865 yılında Bâb-ı Âlî Bosna Vilayetinin düzenlenmesine dair ayrı Vilayet anayasasını ortaya koymuştur. Bu anayasaya göre Bosna "eyalet" yerine "vilayet" olarak adlandırılmıştır. Onun başında bir vali bulunması gerekiyordu. Bosna vilayeti yedi sancaktan oluşmaktaydı: Sarây sancağı (merkezi Saraybosna, 7 kazadan oluşmaktaydı), Bana Luka sancağı (5 kaza), Bihke (Bihaç) sancağı (6 kaza),

Hersek sancağı (merkezi Mostar, 9 kaza), Travnik sancağı (5 kaza), Izvornik sancağı (merkezi Tuzla, 10 kazayı içine almaktaydı) ve Yeni Pazar sancağı. Bosna Vilâyeti ilân edildiğinde Şerif Osman Paşa ilk Bosna Valisi olmuştur. Onun yadımcıları genel olarak yerli Bosnalılardır. Bunlar İdâre-i Meclis-i Vilâyeti teşkil etmekteydi. Bosna Vilâyeti Anayasasının 9. maddesinin gereğince Bosna Vilâyetinin kendi basım evi olması hükme bağlanmıştır.

Şerif Osman Paşa, Belgrad yanındaki Zemun'da ikamet eden ve Alman olan tipografici İgnyat Sopron'u (1825 - 1894) Saraybosna'da bir basım evi kurması için çağırmıştır. Sopron Şerif Osman Paşa'nın çağrısını kabul etmiş ve 1866 yılında Saraybosna'da *Sopronova pečatnja* (Sopron'un Basım Evi) adlı basım evini açmıştır. Lâzım olan makineler ile çeşitli harfleri getirmiştir.

BOSANSKI VJESTNIK GAZETESİ

Açılan bu basım evinde Bosna-Hersek'te ilk gazeteler basılmıştır. Basılmış olan ilk gazete *Bosanski vjestnik* adlı gazeteydi. Bu gazete tamamen Boşnakaça olarak çıkmış ve Kiril harfleriyle basılmıştır. 7 Nisan 1866 tarihinde çıkan ilk sayısında Bosna-Hersek'teki basım evinin çalışmaya başladığına dair haber yayımlanmıştır. Bu sayıda Bosna veziri ve Valisi Şerif Osman Paşa'ya bir medhiyye şiiri hem Boşnakça olarak Lâtin harfleriyle ve Kiril harfleriyle hem de Türkçe olarak çıkmıştır. *Bosanski vjestnik* gazetesi sekiz sayfada çıkmış ve içinde çeşitli makaleler yayımlanmıştır. En önemlisi Bosna Vilâyeti anayasasının Boşnakçaya çevirisi olmuştur. Bosna Vilâyeti ananyasası Miloş Mandiç tarafından Türkçeden Boşnakça'ya çevrilmiş ve bu çeviri *Bosanski vjestnik* gazetesinde yayımlanmıştır. Bu gazeteyi Türkçe gazeteler takip etmiştir.

BOSNA GAZETESİ

Şerif Osman Paşa'nın teşviki üzerine İstanbul'dan eski Türk harfleri getirilmiş, İstanbullu Kadri Efendi eski Türk harflerinin mürettibi olarak Saraybosna'ya gelmiştir. Bundan sonra Sopron'un basım evinde *Bosna* adlı gazete çıkmaya başlamıştır.

Bosna gazetesi Bosna Vilâyetinin resmî gazetesiydi. İlk sayısı Hicri takvime göre 13 Muharrem 1283, Rum takvimine göre 16 Mayıs ve Batı takvimine göre 28 Mayıs 1866 tarihinde çıkmıştır. Görüldüğü gibi gazetede üç tarih gösterilmiştir. *Bosna* gazetesi Boşnakça ve Türkçe olarak çıkmıştır. *Bosna* gazetesi dört sayfada oluşmuştur. Dış sayfaları Boşnakça olarak Kiril harfleriyle, iç sayfaları Türkçe olarak eski harflerle basılmıştır.[3]

Gazetenin çıkışı münasebtiyle ilk sayısında halkın aydınlatılması için en iyi vasıtanın bir memleketin yerli dilindeki gazete olduğunu ileri sürülmüştür:

"*...çünki bu dünyâda her şey ilme vâ-beste olduğunu ve bunun efrâd-ı ahâlîye hüsn-i nakliyyet ve ifhâmına gazete mâddesinin güzel bir vâsıta olabileceğini teyakkun eden vilâyetlerin bir işleri dahi tesâdüf eyledikleri mevâki' lisânına göre gazete çıkarmak meşgûliyyet-i mühimmesi olduğundan...*"

Bosna gazetesinin ilk altı sayısı daha küçük 43 X 25 cm boyutunda, bundan sonraki sayılar daha büyük 48 X 29 cm boyutunda çıkmıştır. Gazete ince kâğıtta basılmıştır.

İgnyat Sopron'a ait basım evinde bir süre hem *Bosanski vjestnik* hem de *Bosna* gazetesi çıkmıştır. *Bosna* gazetesinin 27 Muharrem 1283 ve 30 Mayıs / 11 Haziran 1866 tarihli 3. sayısında Boşnakça olarak çıkan *Bosanski vjestnik* gazetesi ve onun sahibi İgnyat Sopron ile ilgili şu haber çıkmıştır:

"Gazetemizin Boşnakça muharriri Mösyö Sopron'a verilmiş olan imtiyâza mebnî Boşnakıyyü'l-ibâre ve gayr-ı resmî olarak mukaddemce tab' u ihrâcına başlamış olduğu gazete asâr-ı medeniyyyetin ameliyyâtıyla berâber ulûma ve fünûna dâir mevâdd-ı müteferriayı münderic olduğundan başka dâhilî ve hâricî havâdisçe her nev'- i vukûâtı mütezammın bulunduğundan bunun mütâlaası fâide-bahş-ı umûm olacağından ve kıt'ası dahi büyük olduğu hâlde seneliği altmış kuruşa vermekte idüğünden müşterî olmasını istek eyleyen zevâtın Vilâyetin Matbaasında kendisine mürâcaat eyledikleri takdîrce her hafta bir nüshasnı gönderecektir."

Bosanski vjestnik gazetesi 24 Eylül 1866 tarihine kadar çıkmıştır. İgnyat Sopron basım evini Vilayet hükümetine satmıştır. Bundan sonra *Bosanski vjestnik* gazetesi kesilmiştir. *Bosanski vjestnik* sadece beş buçuk ay çıkmıştır. Toplam 25 sayısı yayımlanmıştır. Resmî gazete değildir ancak bu Bosna Vilâyetinin resmî

[3] Prof. Dr. Hamza Zülfikar *Saraybosna (Sarajevo)'da çıkmış En Eski Türkçe Gazete* adlı makalesinde *Bosna* gazetesinden bahsetmektedir

gazetesi olan *Bosna* gazetesinin çıkışı için bir prova olmuştur Bosna-Hersek'te kurulmuş olan basım evinde çıkmış ilk gazete olarak büyük bir önem taşır.

Basım evi bundan sonra devlet kuruluşu olmuştur. İlkönce, *Bosna* gazetesinin 24. sayısına kadar Boşnakça kısmında "Saraybosna'daki Sopron'un Matbaası" diye yazılmıştır. İgnayat Sopron basım evini sattıktan sonra basım evinin adı *Vilayet Matbaası - Vilajetska pečatnja* olmuştur. "Basim evi" için Boşnakça'daki eski kelime bir olan "pečatnja" kelimesi kullanılmıştır. Daha sonra 29 Nisan 1868 tarihinden itibaren Boşnakça adı *Vilajetska štamparija* olmuştur. Bu basım evinde Bosna'daki Hristiyanlar da kendi gazetelerini ve dergilerini basmışlardır.

Bosna gazetesinin ilk yazarı Boşnak Mustafa Rifet İmamoviç olmuştur. Gazetenin 135. sayısından sonra *Gülşen-i Sarây* gazetesinin sahibi ve yazarı Boşnak Mehmed Şakir Kurtçehayiç, 11 Haziran 1868 tarihinden itibaren *Bosna* gazetesinin yazarı da olmuştur. Bu görevi almış ve ölümüne kadar bunu sürdürmüştür. Ondan sonraki yazarlar Boşnak Salih Biogradliya, Boşnak Nuruddin Kurtçehayiç, İstanbullu Kadri Efendi ve en sonunda Bosna'da mektupçu görevinde bulunan Ebüzziyâ Tevfik Beg'dir. *Bosna* gazetesinin ilk sayısından son sayısına kadar Sırp olan Miloş Mandiç Türkçeden Boşnakçaya tercümanlık görevinin yürütmiş, gazetenin Boşnakça kısmını hazırlamıştır. Onun takma adı "gazeteci"ydi.

Bosna gazetesinin sayfalarının arasında devamlı köşeler vardı: *Mevâdd-ı Husûsiyye* (Bosna Vilâyetine ait haberler), *Mevâdd-ı Umûmiyye* (Osmanlı Devletine ait haberler) ve *Havâdis-i Hâriciyye* (Dış haberler) ve *İ'lânât* (İlanalar). İstanbul'daki gazeteler örnek alınarak *Bosna* gazetesi de düzenlenmiştir. *Bosna* gazetesinde bazı haberler İstanbul'daki gazetelerden alınmıştır. Bundan dolayı bazı makalelerin sonunda haberin alıdığı gazetenin adı yazılmıştır: *Tasvîr-i Efkâr, Cerîde-i Havâdis, Tercümân-ı Ahvâl, Basîret, Terakkî, Sabah* vb.

329. sayısına kadar gazetenini çıkış senesi gösterilmemiştir, bu sayısından itibaren gazetenin çıkış senesi de yazılmıştır. *Bosna* gazetesinde toplumsal ve iktisadî durumlar siyasi ve kültürel olaylar, resmî ilânalar, Bosna-Hersek ve öteki memleketlerden gelen mektuplar, Avrupa, Asya ve Amerika ülkelerinden kısa ve uzun haberler yayımlanmıştır. Bu gazete İstanbul'da ve çeşitli kültürel merkezlerine ulaşıyor ve oralarda da biliniyordu.

Bosna'daki ilk gazetelerin çıkışı Bosna Valisi olan Şerif Osman Paşa (Topal Osman Paşa) ile ilgilidir. İdare görevini 1521 ile 1540 yılları arasında yapmış Gazi Hüsrev Beg'den sonra Şerif Osman Paşa Bosna için en fazla hayırsesver işi yapmıştır. Bosna-Hersek'teki kültür alanında büyük bir ilerleme yaşamıştır. Bosna-Hersek'te ilk basım evi açılmış, rüşdiyye mektepleri kurulmış, telgraf hattı çekilmiştir, Saraybosna'da büyük binalar yapılmıştır: hükümet konağı, Bistrik semtindeki idare binası, Hisete semtindeki askerî hastane yapılmıştır. Mallesef 1992 yılında bombalamalar sırasında eski askerî hastane yıkılmıştır.

Şerif Osman Paşa'dan sonra Safvet Paşa Bosna Valisi olmuştur. Valilerden bazıları da Mustafa Asım Paşa (Bosna'ya gelişi ele aldığımımz bir makalede geçiyor) ve Devlet Paşa'dır. 1877 yılında Mazhar Paşa Bosna'nın son Osmanlı Valisi olmuştur.

Bosna gazetesinin toplu olarak 631 sayısı çıkmıştır, ancak 615 sayısından sonra sayılarının numarası değiştirilmiş ve tekrar 1. sayı olarak çıkmaya başlamıştır. Böyle 16. sayısına kadar ulaşmıştır. Bu arada gazete bir süre sekiz sayfa olarak basılmıştır. Osmanlıların Bosna'dan çekilmesinden sonra *Bosna* gazetesinin yayını kesilmiştir.

Saraybosna'daki basım evi Vilâyet Matbaası adıyla 23 Ağustos 1878 tarihine kadar çalışmıştır. Bundan sonra Kadri Efendi bu basım evini satıp İstanbul'a gitmiştir.

GÜLŞEN-İ SARÂY GAZETESİ

Bosna Vilâyetinin Valisi Osman Şerif Paşa'nın izniyle Saraybosna Vilâyet Matbaasında resmî olmayan *Gülşen-i Sarây - Sarajevski cvjetnik* (Sarâybosna'nın çiçek bahçesi) adlı gazete çıkmaya başlamıştır. Mehmet Şâkir Kurtçehayiç bu gazetenin sahibi ve yazarıydı. Böylelikle *Gülşen-i Sarây* onun özel gazetesidir. Ak Ova şehri doğumlu olan Mehmet Şâkir Sarâybosna'da devlet görevinde bulunmuştur. Kadı olan babsında geniş bilgi edinmiş ve Bosna'da eğitim almış olan Mehmed Şâkir Kurtçehayiç büyük bir gayretle gazetecilik işiyle uğraşmaya başlamıştır.

Bosna gazetesi gibi bu gazetenin dış sayfaları Boşnakça olarak Kiril harfleriyle iç sayfaları Türkçe olarak eski harflerle çıkmıştır. Türkçe kısmının sonunda Mehmed Şâkir'in ismi yazılmıştır. Daha önce ileri sürdüğümüz gibi Mehmed Şakir

Kurtçehayiç bir süre *Bosna* gazetesinin de yazarıdır. Bosna-Hersek gazeteciliğinin tarihinde Mehmed Şâkir Kurtçehayiç ilk gazetecilerden birisi sayılır.

Gülşen-i Sarây gazetesinin ilk sayısı 26 Aralık 1868 / 24 Ramazan 1285 tarihinde çıkmıştır. Bu gazetede Bosna gazetesi olduğu gibi üç tarihe yazılmıştır. Çıkış senesi yazılmış ve *Bosna* gazetesinden farklı olarak her yeni çıkış senesi birinci sayıdan itibaren başlamıştır. *Gülşen-i Sarây* gazetesi haftada bir defa perşembe günlerinde 10 Ocak 1870 tarihinden itibaren cumartesi günlerinde çıkmıştır. Gazete üç sene kesintisiz olarak çıkmıştır ancak Mehemed Şakir'in hastalığı sebebiyle ara sıra sayıların arasındaki süre uzanmıştır. Bundan sonra dördüncü çıkış senesinde son sayısı 1 Temmuz 1872 tarihine kadar rastlar. Gazetenin iki boyutu vardı: 45 X 30 cm ve 41 X 25 cm. Kâğıt pahalı dışarıdan getirildiği için pahalıydı. Bundan dolayı farklı sayılarda kâğıt farklı renklerdedir (sarı, mavi, pembe).

Gülşen-i Sarây gündemdeki toplumsal ve iktisadi konuları, Bosna-Herek'in çeşitli yerlerinden gelen mektupları, Avrupa, Amerika ve Asya'dan haberleri yayımlanmıştır. *Bosna* gazetesinde olduğu gibi bu gazetede devamlı köşeler vardı: *Mevâdd-ı Husûsiyye* (Bosna Vilayetine ait haberler), *Mevâdd-ı Umûmiyye* (bütün Osmanlı Devletine ait haberler), *Havadis-i Hâriciyye* (Dış haberler), *İ'lânât*.

XX. yüzyılın başlarında yaşayan meşhur Boşnak şair ve edebiyatçı Dr. Safvet Beg Başagiç *Gülşen-i Sarây* gazetesindeki dili hem anlaşılır hem klâsik olduğunu söylemiştir. Bundan dolayı sürekli Türk diplomatların ve aydınların ilgisini çekmiştir.

NERETVA GAZETESİ

1875 yılında Hersek bölgesinde Hristiyanlar tarafından düzenlenen bir ayaklanma çıkmıştır. Hersek isyanı olarak tanınan bu ayaklanmadan sonra Bâb-ı Âlî'nin karârıyla Hersek bölgesi Bosna'dan ayrılmış ve Hersek Vilâyeti ilan edilmiştir. Yeni vilâyetinin kurulmasının sebebi bu bölgedeki Osmanlı hakimiyetinin sağlamlaştırma teşebbüsüydu. Bu vilâyetin merkezi Mostar şehriydi. Bu vilâyet Bosna Vilayeti gibi düzenlenmiştir. Rauf Paşa bir ay bunun başında bulunmuştur. Bundan sonra İstanbullu Ali Paşa gelmiş ve Hersek Vilâyetinin valisi olmuştur. Bu vilâyet bir yıl varlığını sürdürmüştür.

1876 yılında Hersek Vilâyeti ilân edildiğinde Bosna Vilâyeti gibi kendi basım evinin ve kendi resmi gazetesinin olması gerekmiştir. Bu amaçla Mostar'da küçük *Hersek Vilâyet Matbaası* açılmıştır. Hemen hemen bütün makineler Sarâybosna'daki Vilâyet Matbaasından ödenmiştir. Eski Türk harflerinin mürettibi olan Banya Lukalı Ali Efendi Bahriç Mostar'a gelmiştir. Hersek Vilâyetinin resmî gazetesi olan *Neretva* gazetesi bu basım evinde çıkmıştır. Neretva, Mostar şehrinden ve Hersek bölgesinin ortasından akan nehirdir. Bu nehrin üstünde eskiden güzel Mostar köprüsü bulunuyordu. Bosna-Hersek'teki en büyük nehirlerden birisi olduğu için ve doğal güzellikleriyle Neretva nehrinin çok eski zamanlardan beri ayrı bir önemi vardı. Bundan dolayı Hersek Vilâyetinin resmi gazetesi *Neretva* adını taşıyordu.

Neretva gazetesinin ilk sayısı 6 Safer 1293, Rum takvimine göre 19 Şubat ve Batı takvimine göre 2 Mart 1876 tarihinde çıkmıştır. *Bosna* ve *Gülşen-i Sarây* gazeteleri gibi dört sayfadır. Dış sayfaları Boşnakça olarak Kiril harfleriyle, iç sayfaları Türkçe olarak eski harflerle yazılmıştır. Boyutu 44 X 29 cm'dir.

Bosna ve *Gülşen-i Sarây* gazetelerinde olduğu gibi *Neretva* gazetesinde *Mevâdd-ı Husûsiyye* (Hersek Vilâyetine ait haberler) ve *Mevâdd-ı Umûmiyye* (Osmanlı Devletine ait haberler) adlı köşeler vardı. 1877 yılının başlarında Hersek Vilâyeti kaldırılmıştır. *Neretva* gazetesi bir yıl varlığını sürdürmüştür. *Neretva* gazetesinin son sayısı 16 Aralık 1876 tarihini taşır. Buna göre toplam olarak 38 sayı çıkmış ve gazetenin 360 nüshası basılmıştır. Maalesef sadece dört sayısı saklanabilmiştir. Basım evinin çalışmaları bitmiş ve makineler Saraybosna'ya iade edilmiştir.

Neretva gazetesinin baş yazarı Mehmed Hulusi'dir. Bosna Vilâyet mektupçusu olan Boşnak Mehmed Hulusi Saraybosna'da doğmuştur. Avusturya - Macaristan İmparatorluğu döneminde Türkçe olarak çıkan *Vatan* gazetesinin ve *Rehber* gazetesinin başyazarıydı.

VATAN GAZETESİ

Müslüman olan Boşnaklar kendi anayurdunu Avusturya-Macaristan'dan ve Rusya'nın desteklediği Sırbistan ve Kara Dağ'dan sürekli savunmak zorunda kalmıştır. 1878 Şubat ayında Yeşilköy'de (Ayastefanos, İtaliyancası - San Stefan)

imzalanan anlaşmaya göre Bâb-ı Âlî, Bosna-Hersek'e iç bağımsızlığı vermesi planlanmıştır. 13 Nisan ile 13 Temmuz 1878 tarihleri arasında Berlin'de yapılmış büyük devletlerin Kurultayında Yeşilköy - Ayastefanos Antlaşmasının kararları tekrar ele alınmış ve 25. maddesi gereğince Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i işgal hakkını kazanmıştır ve Osmanlı Sultanının hakimiyeti sadece formalite olarak kalmıştır. Müslüman olan Boşnaklar özellikle büyük mülklerin sahipleri 1878 yılında Avusturya-Macaristan ordusunun Bosna-Hersek'e girmesine direniş göstermiştir. Avusturya 200 bin asker ile dört ay sonra Bosna-Hersek'i işgal etmiştir. Bu mücadelelerde çok insan ölmüş ve maddî hasarlar yapılmıştır.

Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun Bosna-Hersek'teki hakimiyeti 40 yıl sürmüştür: 1878 yılından itibaren I. Dünya Savaşının sonuna kadar (1818 yılına kadar). Avusturya - Macaristan İmaparatorluğu Bosna-Hersek'i işgal ettikten sonra Bosna'ya Avusturya medeniyeti de gelmiştir. Saraybosna'da, Mostar'da ve diğer Bosna-Hersek şehirlerinde Avusturya - Macaristan İmparatorluğu döneminde birçok büyük bina Avusturya üslubuna göre yapılmıştır: okullar, cumhurbaşkanlığı binası ve hükümet binaları, devlet müzesi, milli tiyatro, büyük postane, banka, Katolik kiliseleri ve büyük katedral vb. Bu binaların bazıları ele aldığımız makalelerde de geçiyor. Bazı binalarda Avusturya üslubunun ve Osmanlı üslubunun birleşmesini görebiliriz: Saraybosna'daki Milli Kütüphane böyle bir binadır. Saraybosna'ya Viyana'dan önce tramvay kazandırılmıştır. Ele aldığımız bir makalede Saraybosna'daki tramvay yapımının haberi yer alıyor (1884). Bosna-Hersek Avusturya hakimiyeti boyunca medeniyet alanlarında büyük bir ilerlerme yaşamıştır Saraybosna'nın Viyana'dan bir sene önce tramvayı kazanması sadece önreklerden birisidir.

Avustura-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i işgal ettiği zaman Vilâyet Matbaasının adı değiştirilmiş ve *Cesarsko - kraljevska tiskara* (İmparator ve Kral Basım Evi) olmuştur. Burada 1884 yılında *Vatan* gazetesi çıkmıştır. 1885 yılında adı *Zemaljska štamparija* (Devlet basim evi). Bu basım evinde Bosna'daki hem Müslümanlar hem Hristiyanlar kendi dergileri ve gazetelerini yayımlamışlardır.

Avusturaya - Macaristan İmparatorluğu döneminde Saraybosna'da *Vatan* gazetesi çıkmaya başlamıştır. Avusturya - Macaristan hükümeti Bosna-Hersek'te bir

Türkçe gazetenin çıkarılmasına izin vermiştir. *Vatan* gazetesi dört sayfada tam Türkçe olarak çıkmıştır. İnce kağıtta basılmıştır. Boyutu daha küçüktür: 39 X 28 cm.

Vatan gazetesinin çıkarılmanı Avusturya - Macaristan hakimiyetinde Müslüman olan Boşnaklara gelişen durumlarda kendi yerlerini vasıta olmuştur. Gazete büyük ilgi görmüş çünkü 600 ile 700 kişi abone olmuştur. Avusturya hükümetine tabi olduğu için ve Avusturyalılar tarafından desteklenmiştir. Böylece Avusturya Hükümeti bu yolla Boşnakların gözüne girerek onların Avusturya işgalini kabul etmelerini sağlamak istemişlerdir.

Vatan gazetesi o dönemdeki Boşnak aydınlar tarafından kurulmuştur. Bu aydınların birkaçı şunlardır: Mustafa Hilmi Haciomeroviç, reisülulema, içişleri bakanı Lubuşkili Mehmed Beg Kapetanoviç, Mustafa Hayrudin Bag Fadilpaşiç, Mustafa Hayrudin Beg Fadilpaşiç, Mehmed Nezir, Ahmed Sabit, Sunullah Sokoloviç, avukat Yusuf Hakki Filipoviç, İbrahim Beg Başagiç, Mehmed Raşidagiç ve Mulaga Merhemiç. Avusturya'nın Bosna-Hersek'teki devlet adamı Baron Kuçera bu gazetenin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Bu isimlerin çoğu tezde ele aldığımız makalelerde de geçer.

Osmanlı döneminde Mostar'da çıkmış *Neretva* gazetesinin yazarı olan Mehmed Hulusi (1843 - 1907) *Vatan* gazetesinin baş yazarı olmuştur. *Vatan* gazetesinde şu köşeler vardır: *İcmâl-i Ahvâl,* (dış haberleri), *Telgraf Havâdisleri, Havâdis-i Dâhiliyye* (iç haberleri), *Muharrerât, Şettâ.*

Vatan gazetesi 12 Eylül 1884 ile 2 Nisan 1897 yılları arasında çıkmıştır. Daha sonra *Rehber* gazetesi çıkmaya başlamıştır.

REHBER GAZETESİ

Vatan gazetesi bittikten sonra *Rehber* gazetesi Türkçe olarak çıkmaya başlamıştır. Bu gazetenn ilk sayısı 24 Nisan 1897 tarihinde çıkmıştır. *Vatan* gazetesi gibi *Rehber* gazetesi de dört sayfada tam Türkçe olarak çıkmıştır. *Rehber* gazeteleri edebiyat makaleleri olarak şiirler bulunmaktadır Bu gazetede bazı olaylara ait tarih düşürme şiirleri mevcuttur. Gazetenin çıkmaya başlamasına ait tarih düşürme şiirleri birinci ve ikinci sayısında bulunmaktadır. Gazetede bilim ve eğitime ait medhiye şiirleri ve gazel gibi bazı lirik şiirler de vardır. Yayını 1898 ve 1899 yılları boyunca

devamlı olarak sürmüş, bundan sonra kesintili olarak ve bazı sayıların geç çıkmasıyla 1902 yılına kadar yayın hayatı devam etmiştir.

Avusturaya-Macaristan İmparatorluğu döneminde *Vatan* ve *Rehber* gazetelerinin başyazarı olan Mehemed Huslusi ele aldığımız gazete makalelerinde görüldüğü gibi Saraybosna'da Bosna-Hersek Vilâyet Evkaf Müdürlüğünde müfettiş görevinde de bulunmuştur. Mehmed Hulusi Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun içinde gazeteleri Türkçe olarak yayımlamaya devam ettiği için Osmanlı hükümetinden Paşa unavanını kazanmıştır. Ele aldığımız gazete makalelerinde görüldüğü gibi Mehmet Hulusî İran şahından İran'daki en büyük unvan olan *şîr ü hurşîd* unvanını da kazanmıştır.

Vatan ve *Rehber* gazeteleri eskiden Şarkiyat Enstitüsünde, Saraybosna'da Avusturya İmparatorluğu döneminde yapılmış Milli Kütüphanede, Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesinde ve Saraybosna Tarih Arşivinde saklanmıştı. Maalesef 1992 yılında bombalamalar sırasıda Şarkiyat Enstitüsü ve Milli Kütüphane yanmıştır. Şimdi *Vatan* ve *Rehber* gazeteleri Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesinde ve Saraybosna Tarih Arşivinde saklanmaktadır.

MÜSÂVÂT GAZETESİ

Daha sonra beklenmedik bir şekilde 7 Ağustos 1908 tarihinde Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna ilhakı ilân edilmiştir. Böylelikle Bosna-Hersek resmi olarak Avusturya - Macaristan İmaparatorluğunun bir kısmı olmuştur. Bu olay kültür yaşamını da etkilemiştir.

Müsâvât gazetesi 1907 ile 1909 yılları arasında Mostar'da, 1909 ile 1911 yılları arasında Saraybosna'da Boşnakça olarak çıkmıştır. Bosna-Hersek'te kurulmuş olan Müslüman Halk Örgütü tarafından yayımlanmıştır. Bu gazetenin başlığında *Müsâvât* kelimesi hem Lâtin ve Kiril harfleriyle Boşnakçadaki telâffuza göre *Musavat* olarak, hem de eski Türk harfeleriyle yazılmıştır. Ancak gazete tam Boşnakça olarak çıkmıştır. Bosna-Hersek'teki gazetelerde Türkçe sadece *Müsâvât* gazetesinin başlığında kalmıştır.

M E T İ N L E R

BOSNA GAZETESİ

BOSNA GAZETESİNİN BAŞLIĞI VE SON KISMI

Bosna gazetesinde başlığın içinde şunlar yazılmıştır:

İşbu gazete dâhilî ve hâricî ve her türlü havâdisi ve menâfi'-i umûma dâir envâ'-ı mebâhisi şâmil olarak haftada bir def'a çıkarılır, bir seneliği 40 ve altı aylığı 30 ve üç aylığı 20 kuruşa ve beher nüshası 40 parayadır. Taşra için bu fiâta posta ücreti zammolunur. Seneliğine veyâhût altı ve üç aylığına müşterî olmak isteyenlerin Sarây-Bosna'da kâin Vilâyet Matbaasına mürâcaat eylemeleri lâzım gelir, maârif ü fünûna ve menâfi'-i umûma dâir mevâdd irsâline rağbet buyuran olursa maa'l-memnûniyye kabûl ile tab' u neşr edilir.

Son makâlenin altında şu satır yazılmıştır:

Sarây-Bosna Vilâyet Matbaasında basılmıştır

BOSNA GAZETESİNDEN SEÇİLMİŞ MAKALELER

METİN: 1

MERKEZ KÂİM-MAKÂMI İZZETLÜ MÜNÎB EFENDİNİN GAZETE-İ VİLÂYETİ TES'ÎDEN GÖNDERDİKLERİ TAKRÎZDİR

"Cenâb-ı Rabb-ı izzet, gonca-ı gül-i sad-berg-i Hilâfet ve tarâvet-bahş-ı hadîka-ı devlet ve nûr-ı ayn-ı iftihâr-ı millet Pâdişâh-ı Fârûk-haslet ve şehen-şâh-ı Haydar-menkabet bî-imtinân veliyy-i ni'met olan Pâdişâhımız nuhbetü's-selâtîn Sultân ibnu's-sultân es-sultân *Abdülazîz Hân* Efendimiz hazretlerini kemâl-i ten-

dürüstî vü âfiyetle serîr-i şevket-masîr-i tâcdârîlerinde ebed-müddet buyursun, Âmîn.

Millet-i muhterememiz ve bütün vatandaşlarımızın mebde'-i feyz ve menşe'-i saâdet-i hâli olan cülûs-ı meyâmin-me'nûs-ı mülûkâneden bu âna kadar alâ-mâ-şâ'a-llâhü Teâlâ memâlîk-i mahrûsa-ı şâhânelerinde müteâkıbu'z-zuhûru olan âsâr-ı hayriyye vü nâfıanın nagamât-ı beyân ü ta'dâdında andelîb-i hâme âciz ü lâl olup, bunun teferruâtında olmak ve mücerred sunûf-ı tebaa ve zîr-destân-ı hüsrevânelerinin terfîh-i servet-i hâl ve emn ü ârâmiş-i bâlleri esbâbına vâsıta bulunmak üzere Vilâyet teşkîliyle berâber umûmun müstefîd ü mütefeyyiz olacağı sûrette, bir de vilâyetler nâmına olarak gazete tab' u temsîline müsâade-i isâbet-âde-i şehriyârîleri müteallik ve şeref-sünûh buyurulmuş olmaktan nâşî sâye-i muvaffakıyyet-vâye-i Hazret-i gîtî-sitânîde Bosna Vilâyeti gazetesinin dahi tab' u neşrine mübâşeretle işbu birinci nüshasının Sarây-Bosna'da mevki'-i destgâh temennîyle vaz' u ihrâcı Sâl-i Cedîd-i mes'adet-bedîd ile gül devrine tesâdüf eylemesi fâl-bi'l-hayr addolunmuştur.

Hakkâ ki işbu gazete şükûfe-i maârif ü fünûn ve ezhâr-ı havâdisât-ı gûn-â-gûndan bahis açarak zebân-ı hikmet-nişân-ı hükûmetin tercümânı ve ecsâm-ı ümrânı ve medeniyyetin rûh u cânı mesâbesinde olduğundan sûsen-i lisân-ı mahmidetle teşekküre mübâderet ve bi'l-cümle millet ü vatandaşlarıma tebrîk ü tehniyete müsâraat ederim.

Hemân Hazret-i vâcibü'l-vücûd mübârek vücûd-ı bihbûd-ı Hazret-i mülkdârîyi savn-ı samedâniyyesinde mahfûz ve nice nice âsâr-ı hayriyye vü nâfıaya muvaffakıyyetle zıll-i zalîl-i tûbâ-adîl-i Hilâfet-penâhîlerini ile'l-ebed hâme-i âmmeye sâyebân-ı emn ü emân buyursun"

dürûd-ı mahsûsasıyla itmâm-ı kelâm eylemiştir.

BOSNA - Numara: 1,
13 Muharrem, sene: 1283, yevm: Pazartesi,
16 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1282,
28 Mayıs-ı Frengî, sene: 1866
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 2

Sarây-Bosna Mekteb-i Rüşdiyyesi muallim-i evveli mekremtlü Mehmed Emîn Efendinin Sâl-i Cedîd ve gazetenin ihdâsı hakkında söyleyip tab'ı iltimâsıyla göndermiş olduğu târihtir

"Olunca Bosna için sâye-i şâhânede himmet
Vilâyetten cerîde tab'ının bed'i sezilmiştir,
Müşîre goncalar tebşîr eder, nev-sâle târihim:
Sutûr-ı nev cerîde hatt-ı cevherveş dizilmiştir
1283"

BOSNA - Numara: 1
13 Muharrem, sene: 1283, yevm: Pazartesi,
16 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1282,
28 Mayıs-ı Frengî, sene: 1866
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 3

Izvornik Sancağının makarr-ı kâim-makâmîsi olan Tuzla kazâsı nâibinin vukû'-ı vefâtına mebnî, yerine livâ-ı mezbur dâhilinde vâki' Gradaçaç kazâsı nâibi Sâdık Efendi ve onun yerine Fehîm Efendi ve Ma'den kazâsı nâibi sâbık Es-seyyid Mehmed Ârif Efendi dahi Bihke Sancağına tâbi' Ostroşça kazâsı niyâbetine bi-irâde-i aliyye-i Cenâb-ı fetvâ-penâhî nasb u ta'yîn buyurulmuştur.

BOSNA - Numara: 1,
13 Muharrem, sene: 1283, yevm: Pazartesi,
16 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1282,
28 Mayıs-ı Frengî, sene: 1866
- Mevâdd-ı Husûsiyye –

METİN: 4

Şehr-i Mayıs-ı Frengînin on beşi târihiyle müverrah olarak gelen evrâk-ı havâdiste Londra'da mukîm Fransa sefîri asâletlü Mösyö Delaturn Durni cânibinden İngiltere devlet-i fahîmesine Venedik ile Şelzvig ve Holstein müvâzenesine dokunmaksızın Almanya'nın ta'dîlâtı hakkında bir kongre akd u teşkîli teklîf edildiği muharrer idi.

Şehr-i mezkûrun on sekizinci günü Londra'dan keşîde kılınan bir telgraf-nâmede Meb'ûsân Millet Meclisinde a'zâ-yı mevcûde tarafından hâl-i hâzıre üzerinde vukû' bulan suâle Mösyö Layar cânibinden İngiltere ve Fransa ve Rusya devletleri bir kongre teşkîlini îcâp edenlere bi't-teklîf, bu madde der-dest-i muhâbere idüğünden ve kabûl ettirilmesi dahi me'mûl olduğundan sulh ü âsâyişin devâmı ümîd-i kavîsinde bulunduğu cevâbını vermiş ve Parlamentoda dahi bu bâbda vukû' bulan istifsâre Lord Klarendon cânibinden cevâb-ı mezkûr dermiyân kılındığı muharrer bulunmuş ve Rusya devlet-i fahîmesinin bu bâbda devleteyn-i müşârün-ileyhimâ ile müttefikü'r-re'y olduğu anlaşılmış ise de kongre üzerine İngiltere ve Fransa ve Rusya devletleri cânibinden vukû'a gelen teklîfâtı henüz Avusturya Devleti kabinesi kabûl etmediği ve şâyet istese bile bazı şerâit ile kabûl edeceği tahakkuk eylemiştir.

BOSNA - Numara: 1,
13 Muharrem, sene: 1283, yevm: Pazartesi,
16 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1282,
26 Mayıs-ı Frengî, sene: 1866
- Havâdis-i Hâriciyye -

METİN: 5

Derûnunda bir mikdâr akça olduğu hâlde nefs-i Sarây'da Hükûmet Konağı pişgâhında bulunup Vilâyet Teftîş Riyâseti tarafından bâ-jurnal irâe olunan bir adet kemer, sâhibi zuhûrunda verilmek üzere cânib-i zâbıtada emânet-i tevkîf ettirilmitşir.

BOSNA - Numara: 1

13 Muharrem, sene: 1283, yevm: Pazartesi,

16 Mayıs-ı Rûmî, 1282

26 Mayıs-ı Ferengî, sene: 1868

- İ'lân -

METİN: 6

Merkez-i Vilâyet olan Sarây'dan Travnik'e, oradan Bana Luka'ya ve Bana Luka'dan Gradişka iskelesine kadar mukaddemâ bir hatt-ı telgrafî temdîd olunarak emr-i muhâberenin icrâsına başlandığı gibi görünen lüzûm üzerine bu kerre Izvornik Sancağının re's livâsı Tuzla'ya ve oradan nefs-i Izvornik kasabasına kadar müceddeden bir tel çekilerek sâye-i teshîlât-vâye-i Hazret-i şâhânede buralarıyla dahi resm-i muhâberenin yakın vakitte icrâsı musammemdir.

Cenâb-ı Hak ömr ü şevket-i Hazret-i cihânbânîyi efzûn buyursun. Bu da asr-ı ma'delet-hasr-ı Cenâb-ı mülûkânelerinde zînet-bahş-ı sahîfe-i husûl olmuş ve olmakta bulunmuş olan terakkiyât-ı nâfıanın bir şu'be-i cemîlesi olduğundan bunun için dahi başkaca arz-ı şükrâniyyetle tezyîn-i lisân eyleriz.

BOSNA - Numara: 3

27 Muharrem, sene: 1283, yevm: Pazartesi,

30 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1282,

11 Haziran-ı Frengî, sene: 1866

- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 7

Sarây-Bosna'da kâin Tayyib Velî Begin hânesinde soğuk ve yağmurdan muhâfazalı müceddeden yapılmış olan bir mahall-i mahsûsada fîât-ı mukarrere ile büyük ve küçük ve bir kişi birlikte olduğu hâlde fotoğrafya resmi çıkarılmakta olduğundan istek eden zevâtın öğlenden akşam alaturka saat on bire kadar mahall-i mezkûra gidebilecekleri i'lân olunur.

BOSNA - Numara: 31

17 Şa’bân, sene: 1283, yevm: Pazartesi,
12 Kânûn-ı evvel-i Rûmî, sene: 1282,
24 Kânûn-ı evvel-i Frengî, sene: 1866
- İ’lân -

METİN: 8

Sarây-Bosna Mahkeme-i Ticâret’ten verilen i’lândır

Sarây ahâlîsinin olup ticâret etmekte olan millet-i Mûsevîden İsâk Musâfiya, Lizik İsâk ve Yakov Altaraz nâmûn kimesneler bu kerre izhâr-ı iflâs eylemiş ve zuhûr edecek zimmetlerinin garâmet veyâhût uzlaşma sûretiyle rü’yet ve tasviyesi husûsu kararlaştırılmış ve îcâp eden me’mûr ile masa vekilleri dahi ta’yîn kılınmış olduğundan şehr-i Muharremü’l-harâmın yirmi altıncı gününden i’tibâren altmış bir gün müddet tahdîd kılınarak tüccârân-ı merkûmûn zimmetlerinde alacakları olan dâyinlerinin bi’l-asâle veyâhût bi’l-vekâle müddet-i mezkûre zarfında beyân-ı keyfiyyet etmeleri lâzım geleceği ve müddet-i mezkûre inkitâ’ında vukû’ bulacak mürâcaât ve ifâdâtın bî-semere kalacağı ve küşât olunan masalardaki haklarından mahrûm kalacakları i’lân olunur.

BOSNA - Numara: 102,
2 Safer, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
13 Teşrîn-i evvel-i Rûmî, sene: 1284,
24 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1866
- İ’lânât -

METİN: 9

Der-Saâdet Kırâathâne-i Osmânî Müdürü Sarâfîm Efendinin
Matbaamıza gönderdiği i’lândır

“Terakkî-i medeniyyet yâ rekâbete veyâhût teşvîkâta mahsûs olup rekâbete noksânî-i bızâamdan nâşî cür’et edemeyip terakkî-i medeniyyet yolunda ebnâ-yı

cinse ve vatana âit olan hidemâtı kemâl-i şevk u mefharetle der-uhde ederek hizmet-i maârifte bulunanların tezyîd-i şevk u gayretleri için ebnâ-yı vatanımı tergîbe gayret eylemek vazîfe-i ubûdiyyet ü tâbiiyyetim olduğunu şimdiye değin lisân-ı teşekkürle arz ve i'lân etmiş idim.

İşte bu kabîlden olarak bu kerre erbâb-ı maâriften Bâb-ı Âlî arzuhâlcilerinden Selânikli Abdî Efendinin mahdûmu Mehmed Âtıf Efendinin mücerred ebnâ-yı cinse bir hizmet eylemek maksad-ı hayr-mersâdıyla yirmi altı bin lûgati şâmil *Zübdetü'l-Lûgât* nâmlı bir Fransız lûgat kitâbı tertîbiyle halkı Hancarlı ve Byanki misillü Fransızlara mahsûs olan kitâplara ihtiyâçdan kurtarmağa bi-hakkın muvaffak olmuştur.

Bu kitâpta Fransız bir lûgatin hizâsında hurûf-ı Türkiyye ve Franseviyye ile Türkçe ma'nâsı ve fâide-i zâide olarak İtalyancası muharrer olmasıyla hurûf-ı Türkiyyeye âşinâ olmayanların dahi ale't-tesâvî hissedâr-ı menfaat olacağı derkârdır.

Mezkûr Hancarlı ve Byanki'nin her ne kadar hacimleri buna nisbetle büyücek ise de bir lûgat üzerine îcâbından ziyâde tafsîlâttan ibâret olup bu kitâp ise onların şâmil oldukları lûgâtın maânî-i meşhûre vü mukteziyesini hâvî olmasıyla muhtesar ve müfîddir.

Bahası bahsine gelince değer olunan kitâplar gibi bunun bazı nev-hevesânın kudretinin fevkında öyle birkaç yüz kuruşlara muhtâç olmayıp çünki kitâb-ı mezkûr henüz der-dest-i tab' olmasıyla ve altı cildi şâmil olup birinci cildi Zi'l-hicce sene 84 yirmi ikinci Perşembe gününden i'tibâren teslîm ve her on günde bir diğer ciltleri dahi takdîm olunacağından ve elli gün hitâmında arkası alınmak üzere müşterî olanlara Dîvân Yolunda kâin otuz üç numaralı Kırâathânemiz tarafına teşrîf ve ibtidâki cüz'iyle taahhütlü bir kıt'asında verileceğinden bu sûretle iştirâ edenlerine iki adet beyâz yirmilik mecîdiyye ve şu ehveniyyeti istemeyip de ba'de't-tekmîl, ya'nî altıncı [4]gününden sonra toptan iştirâ etmek murâd edenlere üç adet beyâz yirmilik mecîdiyye alınacak ve bu ziyâdelik yüz dahi ikmâl-i tab'ı için yetiştirilecek masârifin güzeştesine karşılık tutulacaktır.

Müellifin bundan başka diyalog kitâbı der-dest-i ikmâl bulunduğundan zikrolunan lûgat kitâbından ber-vech-i me'mûl göreceği rağbete göre bi-mennihi Teâlâ onun daha tab' u neşrine ibtidâr edecektır."

[4] Burada "altmışıncı" yazılmış olmalıdır

BOSNA - Numara: 102,
2 Safer, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
13 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1284,
25 Mayıs-ı Frengî, sene: 1868,
- İ'lânât -

METİN: 10

Bihke Sancağı mutasarrıflığına ta'yîn buyurulan saâdetlü Hacı Alî Paşa Brçko'ya gelerek oradan su tarîkiyle doğruca mahall-i me'mûriyyetine gitmiştir.

* * *

Geçenlerde buraya gelmiş olan Kale kâim-makâmı izzetlü Ahmed Beg Efendi çend gün evvel mahall-i me'mûriyyetine avdet etmiştir.

* * *

Vilâyet rüsûmât nâzırı rif'atlü Süleyman Beg Efendi Mostar'a gitmiştir.

BOSNA - Numara: 108
15 Rebîü'l-evvel, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
24 Haziran-ı Rûmî, sene: 1284,
11 Temmûz-ı Frengî, sene: 1868
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 11

Tahrîri mukteza-yı irâde-i seniyyeden bulunan emlâk ü arâzînin nizâm-ı müessesi iktizâsınca îcâbının icrâsına müsâraat kılınarak en önce Sarây Sancağına kol kol me'mûrlar sevk u isrâ' ve muahharren Travnik Sancağı cânibine dahi i'zâm kılındığı mukaddemâ beyân kılınmıştı. Nefs-i Sarây kazâsında ova mahallî bulunan karyeler arâzîsinin vüs'ati ve müteferrik ve dağınık bir hâlde bulunması hasebiyle bunun tahrîri akdemce tertîp ü inhâc olunan me'mûrların bu yaz resîde-i hitâm olamayacağı anlaşıldığından tertîb-i sânî olarak bu kerre muvakkaten diğer muharrir ve muhamminler intihâb ve tedârik kılınarak zikrolunan ova taraflarının arâzîsini

tahrîr etmek üzere kol kol i'zâm kılınmış ve Hükûmet-i Seniyyenin bu husûsta derkâr olan himemât-ı mahsûsa-ı mütevâliyesi ve tahrîr-i emlâk mümeyyizi rif'atlü Hâfız Hüsnî Efendinin umûr-ı me'mûresinin mihver-i lâyıkında icrâsı hakkında masrûf olan mesâî-i cemîlesi îcâbınca ova taraflarının tahrîri bu yaz tarafında resîde-i hüsn-i hitâm akvâ-yı me'mûl bulunmuştur.

BOSNA - Numara: 108
15 Rebîü'l-evvel, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
24 Haziran-ı Rûmî, sene: 1284,
10 Temmûz-ı Frengî, sene: 1868
- *Mevâdd-ı Husûsiyye* -

METİN: 12

Sâye-i maârif-vâye-i Hazret-i Pâdişâhîde bu kerre müceddeden küşât buyurulan Mekteb-i Sultânînin nizâmetini hâvî

İ'LÂN-NÂMEDİR

Birinci madde - İşbu mekteb-i sultânî memâlik-i devlet-i aliyyenin ihtiyâcâtına muvâfık sûrette her sınıf-ı tebaa-ı saltanat-ı seniyye etfâlinin ta'lîm ü terbiyeleri için Avrupa'nın derece-i sâniye mekteblerine tevfîkan te'sîs ü teşkîl olunmuştur.

İkinci madde - Müddet-i tahsîliyyelerini ikmâl ederek bu mektepten çıkan şâgirdâne bi'l-imtihân şahâdet-nâmeler verilip her türlü hidemât-ı saltanet-i seniyyede istihdâm olunacaktır.

Üçüncü madde - Alınacak talebeden derece-i kifâyede tahsîl görmüş olanlar bi'l-imtihân dâhil-i sınıf edilecek ve bunların müddet-i tahsîliyyeleri dahi mütemâdiyen beş sene olacaktır.

Hîn-i duhûlde ma'lûmât-ı kâfiyeleri olmayanlar üç sene i'dâdî sınıfında tahsîl ettikten sonra ale'l-usûl dâhil-i sınıf edilerek beş sene müddet-i tahsîliyyelerini ikmâl edeceklerdir.

Ber-vech-i meşrûh müddetlerini ikmâl etmiş olan şâgirdâna ihtiyâr edecekleri meslek ü tarîke dâir bazı dersler gösterilmek üzere îcâbı takdîrinde müddet-i mezkûre üzerine bir sene daha zamm u ilâve olunacaktır.

Dördüncü madde - Mekteb-i sultânîden çıkan şâgirdân her türlü hidemâta kesb-i liyâkât etmek üzere mekteb-i mezbûrda ta'lîm ü tahsîl olunacak fünûn evvelâ - lisân-ı Osmânî, sâniyen - Fransız lisânı, sâlisen - ahlâk u âdâb, râbian - kavânîn ve tıbb ve eczâcılık fennlerinin tahsîline lâzım olacak kadar Latin lisânının mebâdîsi, hâmisen - iştikâkât-ı Yunâniyye, sâdisen - târîh-i Osmânî ve umûmî, sâbian - umûm-ı coğrafya ile memâlik-i mahrûsa-ı şâhânenin zirâat ve ticâret ve sana'ât ve ahvâl-i mülkiyye coğrafyası, sâminen - riyâziyyât-ı âdiye vü âliye, tâsian - ilm-i hey'et, âşiren - cerr-i eskâl ve cihet ameliyyâtı, hâdiye aşere - hikmet-i tabîiyye ve kimya, sâniye aşere - târîh-i tabîî, sâlise aşere - mebâdî-i ilm-i hukûk, râbia aşere - ilm-i idâre-i mülkiyye, hâmise aşere - mebâdi'-i ilm-i hitâbet ve edebiyyât, sâdise aşere - resm-i hattî ve resm-i âdî, sâbia aşere - muhâsebe ve defter tutmak ve mevâdd-i ticâret dersleri olacak ve bundan başka mekteb-i sultânîde sûret-i mükemmelede bir idmân-hâne tertîp olunup ve idmânhânede şâgirdânın sinnlerine göre her türlü âlât ü edevât bulunacağından şâgirdân-ı mezkûr bütün müddet-i tahsîliyyelerinde cimnastik fenni dahi ta'lîm ü tahsîl edeceklerdir.

Rum ve Ermeni lisânları zâtiyyâta âit olduğundan umûm derslerinden addolunmayıp ancak bu makûle şâgirdânın familyaları tarafından talep ü istid'â olunduğu sûrette elsine-i mezkûre dahi ta'lîm olunabilecaktır.

Beşinci madde - Her sınıf şâgirdân mensûp olduğu millet ü mezhebinden âyîn ü âdâtını îfâya mecbûr olacağından millet-i Müslime şâgirdânı mektebe mahsûs olan câmi'-i şerîfe devâm ettirilip vazâif-i dîniyyelerini ta'lîm etmek üzere mektepte bir hoca bulunacaktır. Kezâlik millet-i gayr-i Müslime şâgirdânı dahi mensûp oldukları ma'bedlere gönderilip vazâif-i mezhebiyyeleri cemâat rüesâları ile familyalarının matlûbu vecihle ta'lîm ettirilecektir.

Altıncı madde - Mekteb-i mezbûra muahharen altı yüz nefer dâhilî şâgird kâbil olunup bunların nısfı Müslim ve nısf-ı diğer gayr-i Müslim olacaktır.

Yedinci madde - İ'dâdî sınıfına dâhil olmak üzere dokuz yaşından on üç yaşına kadar şâgirdân alınacak ve sinni on üçü tecâvüz etmiş olan şâgirdân bi'l-imtihân ahz olunup dâhil-i sınıf edilecektir.

Sekizinci madde - Mekteb-i Sultânîye alınacak şâgirdân dâhilî ve haricî kısımlarına munakasimdir. Dahilî kısmı geceleri mektepte beytûtet edecek olan şâgirdler ki bunlardan bütün müddet-i tahsîliyyede bir def'a olmak üzere elbise ve eşyâ-bihâ olarak hîn-i duhûllerinde on beş ve beher sene için kırk beş Osmanlı altını istîfâ kılınacaktır. Eşyâ-yı mezkûrenin ta'mîr ü tecdîd ü tagsîl masrafıyla kitâp ve kalem ve kâğıt ve sâir için vukû' bulacak masârifâtın kâffesi mektepten tesviye olunacaktır. Hâricî kısmı geceleri mektepte beytûtet etmeyip yalnız gündüzleri devâm edecek olan şâgirdlerdir ki bunlar da iki sınıftır: bir sınıfı öğlen ve akşam taâmlarını mektepte edenlerdir ki bunlardan senevî yirmi beş Osmanlı lirası ahz u istîfâ kılınıp, dâhilî şâgirdân gibi masârifât-ı vâkıalarının kâffesi mektepten tesviye olunacaktır. Diğer sınıfı dahi mektepte taâm etmeyip yalnız derslere devâm edecek olan şâgirdlerdir ki bunlardan senevî altı lirası ahz olunup, masârifâtn vâkıalarının kâffesi familyaları tarafından tesviye kılınacaktır. Gerek dâhilî ve gerek hâricî sûretiyle alınan şâgirdânın ücret-i tahsîliyyeleri mekteb-i mezkûr idâresi cânibinden bilâ-ıhtârâtı mâhtan altı mâha peşînâ te'diye vü i'tâ olunacaktır.

BOSNA - Numara: 108,
15 Rebîü'l-evvel, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
24 Haziran-ı Rûmî, sene: 1284,
11 Temmûz-ı Frengî, sene: 1868
- Mevâdd-ı Umûmiyye -

METİN: 13

Saltanat-ı Seniyyenin Viyana'da bulunan sefîri utûfetlü Haydar Efendi hazretleri taraflarından geçen rûz-ı cülûs-ı hümâyûnda Avusturya devlet-i fahîmesinin Hâriciyye Nâzırı Mösyö Baron Bayst ile Bahriyye Nâzırı Tigatufa ve vükelâ-yı sâire ve maiyyetlerinde bulunan diplomatlara mükemmel bir ziyâfet keşîde kılınmış ve müretteb-i mûsikî terennüm-sâz-ı âheng-i safâ olduğu hâlde Nâzır-ı müşârün-ileyh, devlet-i aliyye-i ebediyyü'd-devâmın cümle-i cemîle-i icrâât-ı bâhirü'l-muhassenât-ı adâletkârîsinde birisi de Şûrâ-yı Devlet ve Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye Meclislerinin tertîb ü teşkîl buyurulması asâyiş-i hâzırın bir kat daha te'yîd ü

te’mînine bâis bulunmuş ve bu icrâât beyne’d-devleteyn cârî ve pâydâr olan silm ü musâfât iktizâsınca kendilerinin memnûniyyet ü mahzûziyyet-i azîmelerini mûcib olduğunu hâvî bir nutk-ı mahsûs-ı muhâdenet-nusûsı îrâdıyla sefîr-i müşârün-ileyhe resmen îfâ-yı tebrîk ü tehniyetle idâre-i akdâh-ı müvâlât kılındığı Viyana gazetelerinden görülmüştür.

BOSNA - Numara: 108,
15 Rebîü’l-evvel, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
24 Haziran-ı Rûmî, sene: 1284,
11 Temmûz-ı Frengî, sene: 1868
- Havâdis-i Hâriciyye -

METİN: 14

Gâzî Hüsrev Beg Câmi’-i şerîfinin muvakkiti hünermendân-ı asırdan Sarâylı Sâlih Efendi Bosna Vilâyeti ve ona müsâvî olan arzlara mahsus olmak ve işbu bin iki yüz seksen beş sene-i hicriyyesi ibtidâsından i’tibâr olunmak üzere kâffe-i evkâti şâmil, ya’nî vakt-i zuhr ve asr-ı evvel ü sânî ve imsâk ve işâ-yı evvel ü sânî ve fecr-i evvel ü sânî ve tulû’-ı şems ve leyl ü nehâr ve îdeyn-i evvel ü sânî ve semt-i kıble ve duhâ ve seb’a-ı seyyâre ile harekâtları olan saat-i zemâniyye cedvelini muhtevî olarak yüz on altı sene ahkâmı cârî olan *Devr-i Dâim Rûz-nâmesi* bu kerre Matbaa-ı Vilâyette tab’ u temsîl kılınmış ve beheri sekiz kuruş fîâtla câmi’-i şerîf-i mezkûrun civârında sahhâf Sâlih Efendinin dükkânında satılmakta bulunmuş olduğundan ve böyle bir eser-i mu’tebere herkes tarafından rağbet ü mübâderet kılınacağı derkâr olduğundan iştirâsına tâlip olanların sahhâf-ı mûmâ-ileyhe mürâcaat etmeleri lâzım geleceği i’lân olunur.

BOSNA - Numara: 132,
7 Ramazân, sene: 1285, yevm: Pazartesi,
9 Kânûn-ı evvel-i Rûmî, sene:
21 Kânûn-ı evvel-i Frengî, sene: 1868
- İ’lânât -

METİN: 15

Hersek Sancağı mutasarrıfı saâdetlü Mahmûd Paşa hazretleri ile Yeni Pazar Sancağı mutasarrıfı izzetlü Hulûsî Efendi zât-ı vâlâ-yı Cenâb-ı Vilâyet-penâhî ile görüşmek ve iktizâ eden evâmir ü tenbîhât-ı şifâhiyyelerini almak üzere iki gün mukaddem me'zûnen merkez-i Vilâyete gelmişlerdir.

BOSNA - Numara: 160,
25 Rebîü'l-evvel, sene: 1286, yevm: Pazartesi,
23 Haziran-ı Rûmî,
5 Temmûz-ı Frengî, sene: 1869
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 16

Avusturya İmparatorluğu ve Macaristân Kraliyyeti nezdinde bulunan Saltanat-ı Seniyye sefîri utûfetlü Haydar Efendi tarafından cülûs-ı mes'adet-me'nûs-i Hazret-i cihândârî olan Haziranın on üçüncü günü Avusturya'nın bi'l-cümle vükelâsıyla sarây-ı İmparatorî halkına ve Viyana'da mukîm kâffe-i süferâ-yı düvel-i mufahhameye gâyet mükemmel bir ziyâfet verilmiş ve tenâvül-i taâm esnâsında İmparator-ı müşârün-ileyh hazretlerinin ser-karnası prens Hohenloha zât-ı mekârim-simât-i Hazret-i Pâdişâhînin aşk u âfiyetine nûş-ı câm-ı neşât ve bunun üzerine müşârün-ileyh Haydar Efendi hazretleri dahi İmparator ve familyasının devâm-ı ömr ü sıhhatleri duâsını tezkâr ederek bi'l-mukâbele devr-i ke's inbisât eylemiş olduğu Viyana gazetelerinde görülmüştür.

BOSNA - Numara: 160
25 Rebîü'l-evvel, sene: 1286, yevm: Pazartesi,
23 Haziran-Rûmî,
5 Temmûz-ı Frengî, sene: 1869,
- Mevâdd-ı Umûmiyye -

METİN: 17

Geçen şehr-i Şa'bân-ı şerîfin on beşinci cuma gecesi leyle-i mübâreke-i Berât ve ale'l-husûs velâdet-i pür-meymenet-i Cenâb-ı şehen-şâhîye müsâdif bir vakt-i bâhirü'l-berekât olmak münâsebetiyle ol gece her tarafta icrâ-yı şehr-âyîn-i meserret-rehîn edildiği gibi Bana Luka ve Travnik Sancakları merkezleri bulunan nefs-i Bana Luka ve Travnik kasabalarında dahi evkât-ı hamsede toplar endâhtıyla i'lân-ı âsâr-ı şâdmânî olunduktan sonra hükûmet konakları dâireleriyle kasabalar derûnunda bulunan bi'l-cümle büyût ü dekâkîn ahâlî îkâd-ı kanâdîl-i encüm-şümâr ile tezyîn ve orada bulunan ümerâ vü zâbitân-ı askeriyye elbise-i resmiyyeleriyle hükûmet konaklarına gelerek ve hükûmet me'mûrları dahi kışlalara giderek iki taraftan îfâ-yı resm-i behîn-i tebrîk olunmuş, ve'l-hâsıl gerek yakılan şümû' u kanâdîl-i lâ-yuadd u lâ-yuhsâdan gerek atılan her türlü havâî fişenklerden ol şeb-i deycûr-ı mübeddel rûz-ı pür-nûr olmuş ve herkes tarafından da'vât-ı füzûnî-i ömr ü ikbâl-i Hazret-i tâcdârî te'diye ü tezkâr kılınmış olduğu mahalleri mazbatalarından istinbât olunduğunun beyânıyla teveşşuh-ı ser-sahîfe-i mefharete ibtidâr kılındı.

BOSNA - Numara: 183,
9 Ramazân, sene: 286, yevm: Pazaretesi,
1 Kânûn-ı evvel-i Rûmî,
13 Kânûn-ı evvel-i Frengî, sene: 1879
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 18

Menâfi'-i umûmiyye sandıklarının her livâ ve kazâda te'sîs ü teşkîli hakkında geçenlerde taraf-ı vâlâ-yı Vilâyet-penâhîden elviye-i mülhaka mutasarrıflıklarına tastîr ü tesyîr buyurulan tahrîrât ile ol-bâbda mevzû' olan nizâm-nâme mûcibince bu kerre Bana Luka Sancağında kâin Teşne kazâsında akd edilen meclis-i umûmiyyede kurâ muhtâr ve ihtiyâr mecâlisi hâzır olduğu hâlde keyfiyyet tezekkür ve sandık-ı mezkûrun fevâid-i âtiyesi teblîğ ü tefhîm ile teşvîkât u tergîbât-ı mukteziye îfâ olundukta şu madde-i nâfıanın husûl bulmasına umûm tarafından ibrâz-ı rûy-ı rızâ

vü muvâfakat olunmasıyla, bu senelik sandık sermâyesi olmak üzere bütün kazâya üç bin iki yüz doksan osmak kukuruz ile bin beş yüz dört osmak hınta (orada 24 kıyye olur bir nev' ölçüye osmak ta'bîr olunurmuş) tarh u tevzî' kılınmış ve zahâir-i mezkûrenin kurâ ihtiyâr mecâlisi ma'rifetiyle yerlü yerinde toplanılıp mîrî ambârlarına iddihârıyla sandık-ı mezkûrun ta'lîmât-ı mahsûsasına tevfîkan idâresi kararlaştırılmış olduğu livâ-ı mezkûr mutasarrıflığından beyân u iş'âr ve sûret-i icrâât Meclis-i iİdâre-i Vilâyette dahi tasvîb ü istihsân olunarak mahzûziyyeti ve zahâir-i mezkûrenin zamân revâcı gözetilerek vakti geldikte fürûht olunması emrini hâvî makâm-ı Vilâyetten mutasarrıflık-ı mezkûra tahrîrât-ı mahsûsa ba's u tesyâr olunmuştur.

BOSNA - Numara: 183
9 Ramazân, sene: 286, yevm: Pazartesi,
1 Kânûn-ı evvel-i Rûmî,
13 Kânûn-ı evvel-i Frengî, sene: 1879
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 19

"SÛRET-İ EMİR-NÂME-İ SÂMÎ

Bu kerre icrâ kılınan tenkîhât sırasında lağv olunan müfettiş-i hükkâmların vazâifi merkez nâiblerine ilâve-i me'mûriyyet olunmuş ve merkez-i vilâyet olan elviye meclis-i temyîzleri fesh olunarak bunların istînâfî vazîfeleri vilâyet dîvân-ı temyizlerine havâle ile bidâye-i rü'yet-i da'vâ için merkez-i Vilâyet olan kazâlara mahsûs olmak üzere birer deâvî meclisi teşkîli irâde-i seniyye-i Hazret-i Pâdişâhî muktezî-i âlîsinden bulunmuş olduğundan mahâkim-i nizâmiyye nizâm-nâmesinin bu sûrete tatbîkan lüzûm görünen mahalleri Şûrâ-yı Devlette ta'dîl ü tashîh olunarak vilâyât-ı sâireye gönderildiği misillü bir nüsha-ı musaddakası leffen tesyîr-i savb-ı vâlâları kılınmakla icrâ-yı iktizâsına himmet buyurulması siyâkında terkîmine ibtidâr kılındı, efendi

fî 13 Zi'l-ka'de sene 288
ve 12 Kânûn-ı sânî 287

MAHÂKİM-İ NİZÂMİYYE HAKKINDA NİZÂM-NÂMEDİR

- Mukaddime -

Memâlik-i devlet-i aliyyede mahâkim-i nizâmiyye iki derece i'tibâr olunmuştur.

Derece-i ûlâ mahâkimi bidâyet ve derece-i sâniye mahâkimi istînâfen rü'yet-i da'vâ eder.

Kâim-makâmlık merkezi olan kazâlarda bulunan deâvî meclisleri bidâyet ve livâ merkezlerinde bulunan temyîz meclisleri hem bidâyet hem istînâfen ve vilâyet dîvân-ı temyîzleri yalnız istînâfen rü'yet-i davâya me'mûrdurlar.

Efrâd beyninde kabîl tesviye olan deâvîyi sulhen bitirmek için her nâhiye ve karyede birer ihtiyâr meclisi ve deâvî-i ticârete mahsûs olmak üzere iktizâ eden, vilâyet ve livâ ve kazâ merkezlerinde dahi birer mahkeme-i ticâret vardır.

Kazâ deâvî meclisleriyle meclis ü dîvân-ı temyîzlerin riyâseti nüvvâba muhavveldir.

Deâvî ve temyîz meclislerinde kat'iyyen ve meclis ü dîvân-ı temyîzlerde istînâfen rü'yet olunan da'vâların temyîzi Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyyeye âittir.

Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye ile mahâkim-i ticâretin vazâifi nizâmât-ı mahsûsa ile muayyen olduğundan işbu nizâm-nâme onlardan bahsetmeyip yalnız kazâlar deâvî meclisleriyle elviye temyîz meclislerinin ve vilâyet dîvân-ı temyîzlerinin vazâifi ve ihtiyâr meclislerinin tesviye-i deâvî hakkında mertebe-i salâhiyyetlerini beyân eder .... ”

BOSNA - Numara: 298,
2 Muharrem, sene: 1289, yevm: Salı,
1 Mart-ı Rûmî, sene: 1288,
13 Mart-ı Frengî, sene: 1872
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 20

Geçen haftaki gazetemizle beyân eylediğimiz vecihle Vâlî ve Kumandan-ı Vilâyet devletlü Mustafa Âsım Paşa hazretleri geçen cuma günü merkez-i Vilâyet-i celîllerini teşrîf buyuracakları istihbâr olunmasından nâşî îfâ-yı merâsim-i hoş âmedîleri zımnında cânib-i hükûmet ile fırka-ı askeriyye tarafından bi'l-intihâb i'zâm olunan zevât-ı mu'tebere müşârün-ileyh hazretlerini Zeniça kasabası ile Ekşi Su'da istikbâl etmiş oldukları gibi fırka-ı askeriyye meclisi reîsi müberrâ saadetlü Abdullâh Paşa ve defterdâr-ı Vilâyet izzetlü efendi ile sâir erkân u me'murîn-i mülkiyye ve ümerâ-ı askeriyye ve ulemâ ve mütehayyizân-ı belde Ilıca'ya ve Sarây şehrinde bulunan asâkir-i nizâmiyye vü zabtiyye-i şâhâne taburları ile mûsikî takımı ve mekâtib-i rüşdiyye vü sıbyâniyye şâgirdân u etfâli ve bütün Sarây şehri tüccâr u esnâf ve ahâlîsi şehr-i mezkûr civârında vâki' Çarina nâm mahalle çıkarak cümlesi muntazır-ı teşrîf-i Cenâb-ı Vilâyet-penâhîleri oldukları hâlde müşârün-ileyh hazretleri saat dokuz raddelerinde bi'l-yümn ve'l-ikbâl Sârây şehrine kadem-nihâde-i izz ü iclâl olmuştur. Ve dâire-i hükûmete nüzûl buyurmaları akîbinde bi'l-cümle müstakbilîn-i mûmâ-ıleyhim ile aklâm-ı Vilâyet me'murîn ü hulefâsı ve onlardan sonra burada mukîm düvel-i mütehâbbe konsolosları, asâletlü beglerin tercümânları huzûr-ı âlî-i müşârün-ileyhe çıkıp kudûm-ı âlîlerini tebrîk ü tes'îd eylemiş.

Vâlî ve Kumandan-ı müşârün-ileyh hazretlerinin Vilâyetin iskelesi olan Brod'a hurûcuyla Sarây şehrini teşrîflerine kadar etrâf kasabalar ve karyeler mu'teberân ve ahâlîsi cemm-i gafîr olarak istikbâllerine müsâraat ve hakk-ı âlîlerinde izhâr-ı kemâl-i hoşnûdî vü memnûniyyet etmişlerdir.

Hiçbir emsâli hakkında vukû'u mesbûk olmayan derecede çoluk çocuklara varınca kadar müşârün-ileyh hazretlerinin istikbâlleri için sunûf-ı ahâlî-i memeleketin yollara dökülmüş olmaları, mukaddemâ bu havâlîde ârâm u ikâmetleri esnâda herkesin hüsn-i zann ve emniyyetini celbe muvaffak olmasıyla şimdiki me'muriyyet-i celîlleri memnûniyyet-i fevka'l-âde-i umûmiyyeyi müstelzim olmasından neş'et eylediğine mebnî bu bâbda dahi cümle tarafından kemâl-i şürûz u iftihâr ile da'vât-ı hayriyye-i Hazret-i Pâdişâhî yâd u tekrâr olunmakta bulunmuştur.

Ferdâsı cumaretesi günü müşârün-ileyh hazretlerinin hâmil oldukları me'mûriyyet fermân-ı âlî-şânı Hükûmet Konağı havlusunda kezâlik ümerâ vü

me’mûrîn ü mütehayyizân-ı mûmâ-ileyhim ile sâir îcâp edenler kâim-i mevki’-i ihtirâm ve bir tabur asâkir-i şâhâne ile bir bando mûsika saff-beste-i selâm oldukları hâlde kemâl-i ta’zîm ü ibcâl ile kırâat ve mazmûn-ı ma’delet-meşhûnu cümleye tefhîm ü işâat olundukdan sonra müftî-i belde faziletlü Mustafa Efendi tarafından da’vât-i füzûnterî-i ömr ü şevket-i Hazret-i tâcdârî tilâvet tekrâr olunmuş ve bunu müteâkıb müşârün-ileyh hazretleri cânibinden huzzâra hitâben îrâd buyurulan nutk-ı resmî efkâr-ı ma’dalet-disâr-ı Cenâb-ı şehen-şâhîye muvâfık ve tezyîd-i ümrân-ı memleketi müşevvik olmasıyla zîrde derc-i sahîfe-i iftihâr edilmiştir.

Nutk-ı resmî

“Veliyy-i ni’met-i bî-minnetimiz Pâdişâhımız Efendimiz hazretlerinin akdem-i âmâl ü efkâr-ı Hilâfet-penâhîleri sunûf-ı ahâlî vü sekene-i memâlik-i mahrûsalarının dâimâ bir dâire-i âsâyiş ü istirâhat içinde devâm ettirilmesiyle berâber terakkî-i servet ü ma’mûriyyeti husûslarına masrûf olup murâd-ı ma’delet-i’tiyâd-ı Cenâb-ı tâcdârî vecihle emniyyet ü ma’mûriyyetin husûl-i terakkiyâtı ise küllî veyâhût cüz’î olsun hukûk-ı sunûf-ı ahâlînin istihsâline kemâl-i hakkâniyyet ve bî-tarafı ile gayret ü müsâraat, ya’nî hukûk-ı âdiye ve kabahât ü cinâyât-ı vâkıanın bilâ-te’hîr kemâl-i adl ü hakkâniyyet ile şer’-i şerîf ve kânûn-ı münîfe tevfîkan tesviye ve rü’yet olunması ve teksîr-i zirâat ü teshîl-i ticâret-i memlekete muktezî olan esbâb-ı mümkinenin husûle getirilmesi husûslarına kâbil ve mütehassir bulunduğundan, veliyy-i nîmet-i bi-minnnetimiz veliyy-i ni’met-i âlem Pâdişâhımız Efendimiz emr ü irâde-i seniyye-i şâhânelerini tenfîz için bir gûne da’vâ ve şikâyeti veyâhût istid’â ve ifâdesi bulunanlardan her kim olursa olsun her ân u zamânda yanımıza gelip arzuhâl ile veyâhût şifâhen doğrudan doğruya tarafımıza ifâde-i merâm etmeğe me’zûndur. Bu bâbda kimesne tarafından mümâneat vukû’ bulamayacağı gibi ahkâm-ı şer’iyye vü kânûniyye dûçâr-ı taahhurât olmaksızın hakk u adl üzere cereyânına me’mûrîn-i kirâm-ı Vilâyet ü mecâlis ve erkân-ı memleket ile bi’l-ittifâk bezl-i gayret ü ikdâm olunacağından vazâif-i muharrerenin îfâsında kusûr ve tekâsül eden me’mûrların muâheze olunmasında tarafımızdan dakîka-ı vâhide fevt olunmayacaktır.

Zirâat ve ticâretin teksîr ü tezyîdine bâis olan esbâbın gün-be-gün ve ale’t-tedric

.......[5] ve fi'le getirilmesi dahi cümle ahâlînin elbirliğiyle sa'y ü gayretlerine muhtâç olup bunda hükûmete âit olacak vesâit-i teshîliyye ve muâvenât-ı mukteziye dirîg ve te'hîr edilmeyecek ve lâzım olan tedâbîrin tefekkür ve tezekküründen hâlî kılınmayacaktır. Hemân Hazret-i Hakîm-i Mutlak hüsn-i rızâ-yı ma'delet-iktizâ-yı Cenâb-ı Hilâfet-penâhîye muvâfık hâl ü harekette bulunmağa cümlemizi muvaffak buyursun, Âmîn.

Bosna memleketiyle ahâlîsinin ziyâdesiyle kadrini bulup sevenlerden olduğumdan beni bu cihetle dahi hem-şehrîlerinizden biri addetmenizi temennî eylerim."

Müşârün-ileyh hazretlerinin işbu nutk-ı resmîyi îrâd u ikmâl buyurmaları akîbinde mu'teberân-ı ahâlî cânibinden dahi ifâdât-ı şükrâniyye ile memnûniyyet-i fevka'l-âde izhâr ve ahvâl-i mevkiiyye ve ahâlîye vâkıf olan ve vaktiyle cümlenin emniyyetini celb eyleyen bir zât-ı âlî-şânın memleketlerine vâlî nasb buyurulmasından dolayı da'vât-ı hayriyye-i Cenâb-ı şehen-şâhî tekrâr ale't-tekrâr olunmuştur.

BOSNA - Numara: 333, yedinci sene
11 Ramazân, sene: 1289, yevm: Salı,
31 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
12 Teşrîn-i sânî-i Frengî, sene: 1872
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 21

Vilâyet mektûpçuluğu mektûbî-i zabtiyye odası mümeyyiz-i evveli sâbık izzetlü Muhammed Lûtfî Efendiye tevcîh buyurulmuştur.

Mûmâ-ileyh mukaddemâ Vilâyetin mektûbî odası mümeyyizliğinde birkaç sene bulunup ifâ-yı hüsn-i hizmet ile cümlenin hoşnûdîsini celbe muvaffak olmasından nâşî şimdiki me'mûriyyetleri bâis-i memnûniyyet olmuş ve bu bâbda erkân u

[5] Orijinal metinde bu kelime okunaklı değildir.

mu’teberân-ı memleket tarafından huzûr-ı âlî-i Vilâyet-penâhîye teşekkürât-ı mahsûsa icrâ edildiği sem’-i iftihâr ile istimâ’ kılınmıştır.

* * *

Vilâyet tercümânlığına tercüman-ı sâbık rif’atlü Keçet Efendi ta’yîn buyurulmuştur.

BOSNA - Numara: 333, yedinci sene
11 Ramazân, sene: 1289, yevm: Salı,
31 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
12 Teşrîn-i sânî-i Frengî, sene: 1872
- *Mevâdd-ı Husûsiyye* -

METİN: 22

Bana Luka Sancağı dâhilinde Gradişka kazâsı kâim-makâmlığına Taşlıca kâim-makâmı sâbık rif’atlü Emin Efendi,

Travnik Sancağı dâhilinde Dumno kazâsı kâim-makâmlığına Çayniçe kâim-makâmı sâbık rif’atlü Rüşdî Efendi

ta’yîn ü i’zâm buyurulmuştur.

BOSNA - Numara: 358, sekizinci sene,
9 Rebîü’l-evvel, sene: 1290, yevm: Salı,
24 Nîsân-ı Rûmî,
6 Mayıs-ı Frengî, sene: 1873
- *Mevâdd-ı Husûsiye* -

METİN: 23

Bosna Vilâyetinde satvet-ârâyı ikâmet üzere olan sunûf-ı asâkir-i nizâmiyye-i Hazret-i Pâdişâhînin sûret-i müctemiada ikmâl-i müstahzerât-i fünûn-ı harbiyye ve itmâm-ı melekât-ı askeriyye eylemeleri için Vilâyetin mevâki’-i müteaddidesinde tecemmu’ eyleyecekleri misillü ittihâz buyurulan tensîkât-ı askeriyye îcâbınca bir mâh-ı müddette ta’lîm eylemek üzere asâkir-i redîfe-i şâhânenin dahi mâh-ı mayısın

ibtidâsında taburları merkezlerinde celb ü cem' edileceği vâsıl-i sem'-i mefharetimiz olmuştur.

BOSNA - Numara: 358, sekizinci sene
9 Rebîü'l-evvel, sene: 1290, yevm: Salı,
24 Nîsân-ı Rûmî,
6 Mayıs-ı Frengî, sene: 1873
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 24

Memâlik-i devlet-i aliyyeden ve mahâll-i sâireden Viyana sirkisine giden zevâtın istedikleri tüccâr ve züvvâr-ı sâire ile mülâkât ve ümûr-ı ticâriyye yolunda icrâ-yı müzâkerât eylemelerine ve arzu ettikleri gazete ve kütüb mütâlaa ve hîn-i iktizâda sirki eşyâsını seyr ü temâşâ ile bilmedikleri yerleri görmelerine medâr-ı yüsr ü sühûlet olmak üzere Viyana'da *Cercle Oriental* nâmında bir dâire-i mahsûsa küşât olunduğu ve orada Avrupa ve memâlik-i sâire tüccârı mevcût bulunacakları ve istenildiği hâlde dâire-i mezkûre me'mûrları tüccâr ve züvvâr haklarında irâe-i teshîlât u muâvenât edecekleri cihetle Bosna Vilâyetinden Viyana'ya gidecek olan zevâtın dâire-i mezkûreye mürâcaat eylemeleri husûsunun i'lân kılınması, maa Macaristân-Avusturya devlet-i fahîmesinin medîne-i Sarây'da mukîm ceneral konsolosu asâletlü Mösyö Teodoroviç tarafından makâm-ı âlî-i Vilâyet-penâhîye bâ-takrîr iltimâs olunmakla i'lân-ı keyfiyyet olunur.

BOSNA - Numara: 358, sekizinci sene,
9 Rebîü'l-evvel, sene: 1290, yevm: Salı,
24 Nîsân-ı Rûmî,
6 Mayıs-ı Frengî, sene: 1873,
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 25

Makâm-ı muallâ-yı Cenâb-ı sadâret-i uzmâdan şeref-vârid olan emir-nâme-i sâmînin sûret-i münîfesidir ki maa't-teşekkür zîver-i sütûn-ı iftihâr kılınır:

"Bi'l-cümle cevâmi'-i şerîfe ve mahâll-i sâirede tedrîs olunmakta olan ulûm-ı âliye vü âliyenin izâa-ı vakit olunmaksızın bir sûret-i nâfia vü yesîrde tedrîsi bâb-ı vâlâ-yı fetvâ-penâhîde akd edilen cem'iyyet-i mahsûsada lede't-tezekkür ol bâbda kaleme alınan ta'lîmâtın bir kıt'a nüsha-ı matbûası leffen irsâl kılındı.

Mütâlaasından müstebân olacağı cihetle, bunun mündericâtı şimdiye kadar iltizâm olunmakta olan bir takım lüzûmsuz şürûh ve havâşînin men'i tedrîsiyle ulûm u maârifin sûret-i intişâr u ta'lîmiyle herkesin bi's-sühûle nâil-i matâlib olması mütâlaa-ı hayriyyesine mübtenî bulunduğu cihetle pek münâsib ve becâ görünmekle ve bu bâbda ta'mîmen her tarafa îfâ-yı vesâyâ edilmekle zîr-i idâre-i devletlerinde bulunan mahallerce dahi emr-i ta'lîm ü taallümün ta'lîmât-ı mebhûsa ahkâmına tevfîkan hüsn-i cereyân esbâbının istihsâline himmet buyurulması siyâkında şukka-ı senâverî terkîm kılındı, efendim

fî 9 Safer sene 290
ve fî 26 Mart sene 289

SÛRET-İ TA'LÎMÂT

- Mukaddime -

Tarîk-i tedrîsin ber-vech-i âtî ıslâh u tesviyesine ihtiyâcın sebebi beyânındadır.

Dünyâda eazz-i metâlib ve eşref-i meârib Kitâb ve Sünnet nâtık olduğu üzere ulûm u maârifle tehâllî ve dakâyık u letâifle tecellî olup binâen-aleyh eslâf-ı kirâm ta'lîm ü taallüm-i fünûne kıyâm ve mesâil-i mütûne i'tinâ ve ihtimâm ile nâil-i

merâm olmuşlar ise de bir müddetten beri şürûh u havâşî izâfe ve silk-i müzâkereye çekilerek tatvîl-i mesâfe olunduğu cihetle bidâyet-i tahsîlde ekser-i talebe-i ulûmun zihinleri eskâl-i “kīle” ve “kāle” altında ezilip kuvve-i istihrâciyye husûlüne medâr olmak üzere fehm ü zabtı lâzım olan kavâid ü usûlden dûr ve ileride terettüb edecek makâside vusûlden bütün bütün mehcûr olduklarına binâen bazı şürûh u havâşî tayyedilerek tarîk-i tedrîsin ıslâhına lüzûm-ı hakîkî görünmekle mahzan-ı asr-ı maârif-hasr-ı Cenâb-ı tâcdârî âsâr-ı terakkî-nisârından olarak tarîk-i mezkûrun ıslâh u tesviyesine ber-vech-i âtî karâr verilmiştir...”

BOSNA - Numara: 358, sekizinci sene
9 Rebiü’l-evvel, sene: 1290, yevm: Salı,
24 Nisan-ı Rûmî,
9 Mayıs-ı Frengî, sene: 1873
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 26

Fransa eyâletlerinin Almanya askerinden tahliyesi zımnında bu kerre Fransa Cumhûriyyeti ile Almanya Devleti miyânında yeniden bir ahd-nâme yazılıp imzâ edilmiş ve mezkûr ahd-nâmede Cumhûriyyet-i müşârün-ileyhâ Almanya’ya i’tâ eylemekte olduğu tazmînâtın dördüncü milyarını işbu Mayıs-ı Frengînin beşinci günü edâ edeceği ve beşinci milyarını dahi dört taksîtte, ya’nî Haziran ve Temmûz ve Ağustos ve Eylûl aylarında kâmilen vereceği ve Almanya askeri dahi bulundukları eyâletleri Haziran ibtidâsından tahliyeye başlayıp nihâyet dört hafta zarfında teslîm edeceği ve fakat tazmînât-ı merkûmeden bâkî kalacak iki taksîtin edâsı zamâna kadar te’mînât olmak üzere Verdam ile civârının tahliyesi Eylûlün beşine kadar te’hîr olunacağı muharrer bulunmuş olduğunu bir gazetede mütâlaa eyledik.

BOSNA - Numara: 358, sekizinci sene,
9 Rebîü’l-evvel, sene: 1290, yevm: Salı,
24 Nîsân-ı Rûmî,
6 Mayıs-ı Frengî, sene: 1873

- Havâdis-i Hâriciyye -

METİN: 27

Sarây tüccâr-ı mu'teberesinden tabîb İsâk Efendi Kudüs-i şerîfine azîmet ve orada ikâmet edeceğinden mûmâ-ileyhten her kimin alacağı veyâhût diğer hakkı var ise mâh-ı Mayısın yedinci gününe kadar mûmâ-ileyhe mürâcaat eylemelerini ve yevm-i mezkûrdan sonra bir kimse tarafından alacak iddiâ olunur ise oğulları te'diyesine veyâhût cevâb-ı i'tâsına mecbûr olmayacaklarını iltimâs ve i'lân eder.

BOSNA - Numara: 358, sekizinci sene,
9 Rebîü'l-evvel, sene: 1290, yevm: Salı,
24 Nîsan-ı Rûmî,
6 Mayıs-ı Frengî, sene: 1873
- İ'lânât -

METİN: 28

Sarây'dan Mostar'a müntehî olan, bir kaç seneden beri tesviyesiyle uğraşmakla bulunan Koniçe tarîk-i mühimmi kemâl-i sühûletle araba geçebilecek derecede tesviyesi kuvve-i karîbeye gelmiş, bu tarîk-i mezbûra müsadif Neretva nehrinin iki mahallinde vaz' olunmak üzere mukaddemleri İngiltere'den celb edilen demir köprülerden otuz sekiz metre tûlünde olan ve *Azîziyye* nâmıyla tevsîm kılınan köprü bu kerre pezîrâ-yı hüsn-i hitâm olarak üzerine boya tılâsı için geçen gün îcâp eden boyacı gönderildiği ve elli metre tûlünde bulunan *Osmâniyye* köprüsü ayakları dahi kemâl-i germiyyetle inşâ edilmekte bulunduğu işitilmiştir.

Tarîk-i mezkûr ile köprünün bu vech ile tesviye ve inşâ edilmiş olması masâlih-i mühimme-i Vilâyetin her cihetince nazar-ı fahr u memnûniyyetle görülmekte olan ikamât u himemât-ı sâmiye vü muvaffakıyyât-ı celîle-i Cenâb-ı Vilâyet-penâhînin âsâr-ı aleniyye-i lâzımü'ş-şükrâniyyesi olmasıyla maa'l-mesârr tezyîn-i sütûn-ı iftihâr olunur.

BOSNA - Numara: 434, dokuzuncu sene,
8 Ramazân-ı mübârek, sene: 1291
7 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
19 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1874
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 29

Izvornik muhâsebecisi rif'atlü Tevfîk Efendi ile Hersek muhâsebecisi rif'atlü Es'ad Efendinin becâyiş-i me'mûriyyetleri icrâ kılındığı ve mûmâ-ıleyh Tevfîk Efendi bugün Mostar'a müteveccihen buradan hareket eylediği işitilmiştir.

* * *

Mitroviça kazâsı niyâbet-i şer'iyyesine meveddetlü Oneis Nâilî Efendi ta'yîn buyurulmuştur.

BOSNA - Numara: 434, dokuzuncu sene
8 Ramazânü'l-mübârek, sene: 1291, yevm: Pazartesi,
7 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
19 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1874
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 30

Nefs-i Sarây'da kâin Hâdim Alî Paşa ve Hacı İdrîs ve Kemâl Beg ve Sahtiyancı Hacı Mahmûd ve Kolu Balı mahallâtı ahâlîsi tarafından tab' iltimâsıyla Matbaamıza gelen varakanın aynıdır:

"Cümle-i âsâr-ı mehâsin-disâr-ı Cenâb-ı tâcdârîden olarak mukaddemâ te'sis ü küşâtolunup bir müddetten beri vatanımızın evlâdını envâr-ı ulûm u maârifle tezyîn-i vücûd eden Mekteb-i fazâil-mekseb-i İ'dâdî-i mülûkânenin karşısında *Musalla* nâm mahallde bu kerre şeref-taalluk eden irâde-i isâbet-âde-i Vilâyet-penâhî üzerine tarz-ı

nevîn ve sûret-i behîn üzere müceddeden bir çeşme-i dilârâ te'sîs ü inşâ buyurmakta olduğu manzûr-ı fahr ü mübâhât ü şükrânımız olmuştur. Yâ nasıl olamsın ki zât-ı âlî-i Hazret-i Vilâyet-penâhî ve kumandanî devletlü Dervîş Paşa hazretlerinin memleketimize kadem-nihâde-i kadr u i'tibâr buyurdukları günden beri herkes hakkında nev-be-nev ibrâz buyurmakta oldukları teshilât u muâvenet mevâdd-ı külliyye vü müsellemeden ise de bu bâbdaki cûybâr-ı re'fet ü merhametleri tâ zamân-ı Fâtih'ten şimdiye kadar mahallelerimizde sudan yana çekilen zahmet ü zarûretleri def' ile ref'-i bî-dâd ve sîrâb-sâz-ı teşne lebân adl ü dâd buyurmuş.

Ve şu sûret, Vâli-i âlî-i müşârün-ileyh hazretlerinin fıtrat-ı zâtiyye ve tıynet-i asliyyelerinde merkûz olan âsâr-ı mahâmidânî ve fetânet ve hâl-i âgâhî ve rezânet-i aliyyeleri iktizâ-yı alenîsi olup, hakkâ ki kendisi, bu makûle hayrât u müberrâta sarf-ı mâ-hasal makderet eden ve eserleri memleketimizin her hatve ve köşesinde gözlere çarpan eslâf-ı izâm eshâb-ı hayrü'l-enâm silkine idhâl ü takdîme şâyân bulunmuşlardır, çünki akl-ı selîm ve tab'-ı müstekîm erbâbına gayr-i hafî olduğu üzere mücerred kuvve-i İlâhiyye ile ademden sudûr ve meclâ-yı gaybdan zuhûr eden eczâ-yı vücûdumuzu terkîb ü teşkil eyleyen anâsır-ı erbaadan biri su olduğu ve buna ise her şeyden ziyâde ihtiyâc-ı bedîhî olarak mahallerimiz haylîce hâne ve nüfûsu şâmil bulunduğu hâlde, her nasılsa vaktiyle bu nokta nazar-ı ehemmiyete alınmamış ve bir çeşme inşâsı ol vakit için makdûr olmamış olduğundan ahâlîmiz envâ'-ı zahmet ü meşakkât ile tâ Koşevo ve Milâska çaylarından su celbine kadar muhtâç bulunmuşlardı. Doğrusu vâli-i âlî-i müşârün-ileyh hazretlerinin işbu eser-i inâyet ü âtıfetleri cümlemize hayât-ı tâze vermiş ve bu ise ile'l-ebed isticlâb-ı duâ-yı Cenâb-ı Pâdişâhîyî mûcib mevâdd-ı nâfıa vü hayriyyeden bulunmuş olmasıyla, savt ü sedâ-yı şevket ü mehâbetleri velvele-endâz-ı âlemiyân olan veliyy-i ni'met bî-minnetimiz Pâdişâhımız Efendimiz hazretleri dünya durdukça serîr-i şevket-masîr mülûkânelerinde ber-karâr buyurulmak duâ-yı vâcibü'l-edâsı şu vesîle ile dahi yâd ü tekrâr ve dergâh-ı Rabb-ı Mennâna îsâl kılındı.

Binâen-aleyh Vâlî-i müşârün-ileyh hazretlerinin eslâf-ı müşârün-ileyhim hazerâtı eserine ....[6] ve bu yüzden dahi mahallelerimizi ihyâya olan muvaffakıyyetlerinden dolayı kendilerine umûm lisânından olarak maa't-tebrik arz-ı

[6] Orijinal metinde bu kelime okunaklı değildir.

teşekkür eder ve işbu varakımızın cerîde-i mu'teberenize derc ü i'lânını temennî eyleriz."

BOSNA - Numara: 434, dokuzuncu sene
8 Ramazân-ı mübârek, sene: 1291, yevm: Pazaretesi,
17 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
19 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1874
- Mevâdd- ı Husûsiyye -

METİN: 31

Sarây Sancağı defter-i hâkânî me'mûru fazîletlü Râgib Efendinin vukû'-ı isti'fâsına mebnî me'mûriyyet-i mezkûreye merkez dâire-i belediyyesi reîsi fazîletlü Âsım Efendi, dâire-i merkûme riyâsetine dahi mûmâ-ıleyh Râgib Efendi ta'yîn buyurulmuştur.

BOSNA - Numara: 466, onuncu sene
25 Rebîü'l-âhir, sene: 1292, yevm: Pazartesi,
19 Mayıs-ı Rûmî,
31 Mayıs-ı Frengî, sene: 1875
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 32

On beş yirmi gün kadar mahsûlât-ı arziyye rahmet-i Rahmâna şiddetle olduğu muhtâç hâlde Cenâb-ı Hakka şükürler olsun şu hafta içinde burada ve Vilâyetin sâir mahallerinde güzel güzel yağmur yağıp mezâri'-i âmâli gereği gibi kandırmış ve bu yüzden mahsûlât-ı arziyyece bir kat daha âsâr-ı feyz ü bereket rû-nümâ olmağa başlamıştır ve Rabbımız Efendi muhafaza buyursun işlive çiçekleri dahi matlûba muvâfık sûrette idüğünden geçen seneki noksândan dolayı bu sene telâfî-i mâ-fât olunması Cenâb-ı Hak'tan mütemennâdır.

BOSNA - Numara: 466, onuncu sene

25 Rebîü'l-âhir, sene: 1292, yevm: Pazartesi,
19 Mayıs-ı Rûmî,
31 Mayıs-ı Frengî, sene: 1875
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 33

Bana Luka Sancağı dâhilinde kâin Derbent kazâsı kâim-makâmlığına Foyniça kazâsı kâim-makâmı sâbık rif'atlü Âkif Efendi,

Foyniça kazası kâim-makâmlığına mülâzımînden rif'atlü Seyfuddin Beg,

kazâ-yı mezbûre tâbi' Busovaça nâhiyesi müdürlüğüne Erzurumlu hamiyyetlü Mehmed Aga,

Kostayniça kazâsında vâki' Dubiça nâhiyesi müdürlüğüne mezkûr Busovaça müdürü sâbık fütüvvetlü Muhammed Şükrî Efendi,

nasb u ta'yîn kılındıkları mesmû'dur.

BOSNA - Numara: 496, onuncu sene
28 Zi'l-ka'de, sene: 1292, yevm: Pazaretesi,
15 Kânûn-ı evvel-i Rûmî,
26 Kânûn-ı evvel-i Frengî, sene: 1875
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

GÜLŞEN-İ SARÂY - SARAJEVSKİ CVJETNİK GAZETESİ

GÜLŞEN-İ SARÂY GAZETESİNİN BAŞLIĞI VE SON KISMI

Gülşen-i Sarây gazetesinin başlığın altında şunlar yazılmıştır :

İşbu gazete haftada bir def'a cumartesi günleri Bosna Vilâyeti merkezi olan Sarây'da kâin Vilâyet Matbaasında basılır. Bir seneliği 50, altı aylığı 25 kuruşa ve beher nüshası 40 paradır. Vilâyetin resmî gazetesine dahi müşterî olanlara gazetemizin bir yıllığı 30, altı aylığı 15 kuruşdur. Taşralar için posta ücreti zammolunur. Avrupa lisânlarında yazılan ve tab'a şâyân olan vukûât, ma'rûf imzâ ile geldiği sûrette kabûl olunur. Birinci sütûnda yazdırılacak i'lânâtın beher satırı 5 ve son sütûna yazdırılacakların 2 kurûşdur. İ'lânât-ı nâfia meccânen basılır.

Bir sayıdaki son makalenin altında *Mehmed Şakir* diye bir satır yazılmıştır.

METİN: 34

Yeni Pazar'dan mevrûd varakadır

"Sâye-i maârif-pîrâye-i Cenâb-ı cihândârîde bahçe-i dilârâ-yı asr u vatana gars-ı ezhâr-ı hüner ü ma'rifet etmek üzere Matbaa-ı Vilâyette gayr-i resmî bir gazete ihrâcına karâr verilmiş olduğunu bu kerre kemâl-i memnûniyyetle işittim.

Mahlasları ise, gazetenize birinci müşterîsi olacağımdan başka ihlâl-i politikayı mûcib şeylerden bi't-tevakkî bu tarafın havâdis-i mâ-bihi'l-iftihâr u vukûât-ı rüzgâr ve icrâât-ı hayriyyet-disârını vaktim oldukça tarafınıza ihbâr u iş'âr etmek arzusu kalbimde tekarrur ederek bu bâbda tarafınızdan istimzâc-ı keyfiyyete müsâraat ve gazetenize zuhûruna intizâren tab'ından evvel tebrîk ü tes'îdine cesâret eylerim."

(Bu zâtın şu himmet ü gayretine arz-ı şükrâniyyetle berâber gerek onun ve gerek sâir zevât-ı maârif-simâtın dîn ü devlete ve vatan ü millete fâide-bahş olacak

her bir iş’ârlarını maa’l-memnûniyye kabûl birle derc-i sahîfe-i mübâhât edeceğimizi beyân ederiz.)

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 1
Fî 24 Ramazân, sene: 1285 (Hicret), Perşembe,
Fî 26 Kânûn-ı evvel
/ 1866 /
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 35

TAŞLICA’DAN TAHRÎRÂT-I MAHSÛSA FÎ 1 MUHARREM SENE 86

“Hâl-i âzâdegîde bulunmuş veya işten hâlî olacak zamânlara tesâdüf eylemiş olsam gazatenize derc olunmak üzere buranın bazı havâdis-i kevniyyesinin iş’ârına ve bununla berâber bir ahâlî-i vataniyyeye ma’nen ve maddeten nâfi’ olacak hâtıranın dahi ilâvesine müsâberet etmekliği gönlümce arzu ediyorum, velâkin hâlî zamân bulamamaklığım bizi şu arzudan geri bıraktırıyor.

Maa-mâ-fîh önümüz yaz ve günlerimiz geçmiş zamâna nazaran tavîl ü dirâz olduğundan işsiz zamânlara tesâdüf olursam sahîfe-i zihinde istihzâr edilen bazı mevâdd-ı nâfıanın beyân u tezbîrine maa’l-iftihâr müsâraat ediyor ve bizce gazetenize bir mukaddime-i iş’âriyye-i mahalliyye olmak üzere zîrdeki iş’âr-ı âcizimin sebt ü imlâsını temennî eylerim, Cenâb-ı Rabb-ı Mennân zamîrlerindeki niyyet-i hayriyyelerinin hüsn-i husûlünü teshîl ü âsân buyursun, Âmîn.

Çend seneden beri Taşlıca kasabası ahâli-i Müslimesinden hacc-ı şerîfe gitmiş bir zât bile yokken bu kerre ahâlî-i merkûmeden sâye-i mekârim-vâye-i Hazret-i Pâdişâhîhe nisâb-ı mâle mâlik ve gınâ-yı kalbe mazhar olmuş zevâttan altı yedi nefer menâsik-i haccı îfâ-yı zımnında akd-ı niyyet eylemiş olmalarıyla usûl-i dirîne-i memleketten olduğu üzere kasaba derûnunda vâkıa merhûm Hüseyn Paşa Câmi’-i şerîfinde hacc-ı şerîfe gitmek niyyet-i hâlisesinde bulunanların kemâl-i âfiyetle giderek menâsik-i haccı îfâ ile yine selâmetle avdet edip ıyâl ü evlâtlarına hüsn-i mülâkâtlarının müyesser olması duâ-yı rikkat-engizi umûm cânibinden tilâvet ü yâd ve şu niyyet-i hayriyyede bulunan zevâtın her biri câmi’-i şerîf-i mezkûrdan alınıp

cem'iyyetle ve envâ'-ı tehlîlât ü tekbîrât ile hânelerine îsâl olunarak herkes cânibinden niyyet-i hayriyyeleri tebrîk ü is'âd edilmiştir.

Bi-minnet-i Teâlâ hülûl edecek seksen altı[7] Receb-i şerîfine doğru zevât-ı mûmâ-ileyhim cânib-i maksûdlarına müteveccihen azîmet edecek olduklarından işte kazâ-yı mezkûrda bir sene zarfında altı yedi nefer zevâtın birdenbire şöyle bir niyyet-i hasene vü hâlisede bulunuşları hamd olsun kuvve-i mâliyye ve gınâ-yı kalbe mâlik olduklarına delâlet eder hâlât-ı müteşekkireden bulunmasıyla ma'rız-i fahr u şükr-güzârîde beyân-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı.

Muhibb-i gazete-i Vilâyet
Şevkî"

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 16, sene: 1
Fî 17 Muharrem, sene: 1286 (Hicret), Perşembe
Fî 17 Nîsân / 1868 /
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 36

Paris'ten çekilip gazetelerde mütâlaa olunan fî 6 Nîsân sene 85 târihlü bir kıt'a telgraf-nâmeden anlaşıldığına göre Rûmeli demir yolunun inşâsı Dâvûd Paşa hazretleriyle Avusturya-yı Cenûbî Demir Yolu ve Belçika Şimendiferi kumpanyaları beyninde kararlaştırılmıştır.

Tarîk-i mezkûrun emr-i inşâsı ânifü'l-beyân Avusturya-yı Cenûbî Demir Yolu kumpanyasına muhavvel olduğundan mezkûr kumpanya geçenlerde Bosna kıt'ası şimendiferinin lâyıhasını tanzîm eylemiş ve hattâ çend gün evvel mühendisleri bile Sarây'a gelmişlerdir. Bu madde Bosna kıt'asını az müddet zarfında ahsen hâle getireceği derkâr olmasıyla bunun sâha-ı husûle vusûli umûmun arzu ettiği bir keyfiyyet-i hayr-menkabettir, zîrâ ki bir memleketin terakkî-i servet ü ma'mûriyyeti bu misillü turukun vücûduna ve şu vâsıta ile emr-i sanâyi'in dahi teksîr ü tenevvü'üne mütevakkıf olduğunu inkâr eden yoktur zannederiz.

---

[7] Makalenin tarihine göre "altmış sekiz" yazılmış olmalı

Bosna kıt’asının derece-i ehemmiyeti şundan dahi anlaşılabiliyor, işte el-hâletü hâzihi kimi maâdın ihrâcını ve kimi ormanlardan ağaç kat’ını cânib-i Hükûmet-i Seniyyeden iltizâm etmek için nefs-i Sarây’da dört âdet ecnebî kumpanyaları teşekkül etmek üzere bulunuyor ki bi-minneti’l-Kerîm buraları yakın vakitte bir hazîne-i lâ-yefnâ hey’etine gireceği şüpheden âzâdedir.

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 16, sene: 1
Fî 17 Muharrem, sene: 1286 (Hicret), Perşembe,
Fî 17 Nîsân / 1868 /
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 37

Bir müddetten beri Avusturya ile İtalya devletleri yeniden küre bend-i rişte-i musâfât olmakta olup hattâ haşmetlü Avusturya İmparatoru ve Macaristân Kralı hazretlerinin geçenlerde Triyeste’ye azîmetleri esnâsında İtalya cenerallerinden Della Roka nâm zât Kral-ı metbû’u nâmına olarak İmparator-ı müşârün-ileyh hazretlerinin tebrîk-i kudûmu için bir mutantan âlây ile Triyeste’ye gelmişti.

İmparator-ı müşârün-ileyh dahi hem şu ikrâm ü ihtirâma mukâbele-bi’l-misl olmak ve hem de bu bâbda taraflarından mahsûs izhâr-ı teşekkür eylemek üzere Triyeste vâlîsi bulunan Mareşal Mering’i İtalya’nın pây-ı tahtı olan Floransa’ya i’zâm etmiştir. Vâlî-i müşârün-ileyh İtalya Kralı Victor Emanuel hazretleri tarafından fevka’l-âde mazhar-i ikrâm u iltifât olarak orada birkaç gün ikâmetten sonra Triyeste’ye avdet eylemiştir.

Çend gün geçer geçmez Kral-ı müşârün-ileyh hazretleri bünyân-ı müveddetin daha ziyâde te’kîdi maksadıyla İtalya’nın en mu’teberi olan anunsiyat nâm nişânın bir kıt’sını kendi baş yaver harbi bulunan Ceneral Sunas’a tevdîan Viyana’da huzûr-ı İmparatorîye takdîm ü isrâ’ etmiştir. Olunan rivâyete nazaran bu günlerde İmparator-ı müşârün-ileyh dahi İtalya Kralına *blason d’or* nâm nişânı gönderecek ve artık bunun üzerine İtalya Kralı İmparator hazretleriyle mülâkât zımnında biz-zât Viyana’ya sonra İmparator hazretleri dahi Floransa’ya azîmet edeceklerdir.

Şu ihtirâmât-ı mütekâbilenin vukû’u ve bâ-husûs devleteyn-i müşârün-ileyhimâ sefîrleri beyninde bu aralık pek çok mükâlemâtın cereyânı ortalığı Avusturya ile

İtalya beyninde mutlakâ bir ittifâk-ı hafî akd olunduğu ve bu ittifâkta elbette Fransa Devletinin dahi dâhil olacağı efkârına düşürmuş olup ancak biz ki âb-ı âsâyişin her tarafta cereyânını arzu ediyoruz biz şu münâsebât-ı dostâneden bir takım muhâtarâtı istintâc ve istidlâl edeceğimize buna Avusturya ile İtalya'nın mukaddemâ bulandırılmış olan zülâl-i musâfâtın tasfiyesiyle eski vahal-i adâveti ilka-yı ummân-ı nisyân edilmesine henüz şimdi teşebbüs olunup tecdîd-i müvâlât olunduğu ma'nâsını vermekliği daha münâsibce addeyledik.

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 16, sene: 1
Fî 30 Rebîü'l-âhir, sene: 1289 (Hicret), Cumartesi
Fî 24 Haziran / 1868 /
- Havâdis-i Hâriciyye -

METİN: 38

Merkez-i Vilâyet olan Sarây Sancağına mülhak Visoka kazâsının sâl-i hâl a'şârı inde'l-müzâyede sene-i sâbıka bedelini bulamayıp pek dûn kalmış iken livâ-yı mezbûr mutasarrıfı saâdetlü Abdünnâfi' Efendi hazretleri geçen cumartesi günü kazâ-yı mezbûre azîmetle muktezâ-yı şîme-i kâr-âgâhîleri üzere icrâ buyurdukları tedâbîr-i lâzıme ve teşvîkat-ı mukteziye semresiyle kazâ-yı mezbûrun maa südüs a'şârı 296.830 kuruş nakid ile Sarây anbârına teslîm olunmak üzere 273.500 kıyye hınta ve 216.050 kıyye şaîr mukâbilinde tâlibine ihâle olunmuş ve zahîre-i mezkûre buranın râyici üzere ya'nî hıntanın beher kıyyesi elli ve şaîrin yirmişer paraya hesâb olundukta süds ü a'şâr-ı mezkûrenin bedel-i kâmili 746.674 kuruşa bâliğ olarak bu sûrette sâl-i sâbık bedelinden 1.674 kuruş fazla zuhûra gelmiş ve bu dahi mücerred mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazretlerinin eser-i iktâm-ı âlîleri olup şâyân-ı teşekkür mevâddan bulunmuş ve kendileri yine merkez-i Vilâyete avdet buyurmuş olmakla beyân-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı.

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 29, sene: 1

Fî 19 Rebîü'l-âhir, sene: 1286 (Hicret), Perşembe,
Fî 17 Temmûz / 1869 /
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 39

Taşlıca'daki muhbir-i mu'teberimizin vuku' bulan iş'ârına nazaran Hersek asâkir-i muvazzafe ser-kerdesi izzetlü Dervîş Begin Taşlıca kazâsında bulunan çiftlikâtının nâzırı olan Zeynil Aga ile Alî nâm kimesneler geçenlerde bir ay-ı sayd kazâ-ı mezbûrda kâin Vranevine balkanına gittiklerinde bir re's ayıya tesâdüf eyleyerek üzerine tüfenkler endâhtıyla mezbûr ayıyı cerh etmiş ve ayı dahi eğerçi ayılığını ibrâz etmeğe istemiş ise de, yediği zahmın te'sîriyle tâb-âver olamayıp firâra tasaddî eylemiş ve merkûmân dahi arkasını bırakmayarak izine düşmüş ve o vech ile ayıyı aramakla meşgûl bulunmuş oldukları hâlde bir mağaraya tesâdüfle derûnunda büyük ve küçük yedi re's kurt bularak cümlesini hedef-i tâne-i helâk ettikten sonra yine ayı ardı sıra giderlerken daha bir magâk-ı hevl-nâke gelip orada da kezâlik yedi re's kurt yavrularını bulmuş ve bunların dahi büyücek olanlarını i'dâm ile küçük olan birkaç re'sini merkûm Alî şalvarı içine koyup oraya civâr bulunan Kakmuj karyesine diri getirmiş ve iki avcının bir günde on dört kurt ile bir ayı sayd etmeleri gayr-i mesbûk olup, merkûmân sayyâdlıkta doğrusu mahâret ü cesâret-i tâmmelerini göstermiş ve bu keyfiyyet karye-i mezkûre ahâlîsinin memnûniyyetini müstelzim olmuş olduğu anlaşılmıştır. (Ne mümkün ki gürgân-ı hunhâr pehlivân-ı şecâat-şiârın karşısına durabilsin).

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 29, sene: 1
Fî 19 Rebîü'l-âhir, sene: 1286 (Hicret), Perşembe
Fî 17 Temmûz / 1869 /

METİN: 40

Gülşen-i Sarây gazetesi İdâre-i muhteremesine

“Zât-ı Vâlî-i Hazret-i Vilâyet-penâhînin âsâr-ı ber-güzîdeleri cümlesinden olarak merkez-i Vilâyette teşkîl ü küşât buyurmuş oldukları Dârü’l-muallimîn mekteb-i feyz-meksebinde bulunan bu âcizler, sâye-i inâyet-vâye-i Hazret-i Pâdişâhîde idâremize muktezî maâş ve ta’yînâta dahi nâil olarak bunun şükrünü hakkıyla edâ-yı gayr-i muktedir olduğumuz gibi, mekteb-i mezkûr nezâretine me’mûr olan Âlây-Beg-zâde rif’atlü Abdullâh Efendinin ve fenn, hesâp ve coğrafya muallimliğine ta’yin buyurulan erkân-ı harb kol ağası rif’atlü Omer Vehbî Efendinin ve ders hocaları reşâdetlü Şeyh Ârif Efendi ile mekremetlü Sâdık Efendinin emr-i ta’lîm ü tedrîste gece ve gündüz sarf etmekte oldukları ikâmât-ı tâmmelerine ne kadar teşekkür eylesek yine vazîfe-i mahmideti tamâmıyla îfâ edemiyeceğimizi dahi i’tirâf eyleriz.

Bi’l-husûs çoktan beri mütâlaasıyla tenvîr-i uyûn etmek arzusunda olduğumuz hâlde elimize geçmeyen gazete-i mu’teberenizin ikişer nüshasının meccânen mektebimize irsâli hakkında mûmâ-ileyh Omer Vehbî Efendinin Matbaanıza vâki’ olan mürâcaatı üzerine tarafınızdan dahi hüsn-i telakkî vü kabûl birle gazetelerinizi ihdâ vü i’tâ buyurmakta olmanızdan dolayı gerek Efendi-i mûmâ-ileyh ve gerek taraf-ı hamiyyetmendânınıza ayrıca arz-ı şükrâniyyete kendimizi borçlu görerek hiç olmazsa bir cüz’-i kalîlini edâ eylemek maksad ile işbu varaka-ı âcizânemizin bi’t-tashîh gazetenize derc ü tastîrini istirhâm ederiz.

Mektebimiz burada bulunan
yirmi nefer talebe tarafından
Baş Kalfası Hâşim Efendi ”

(*Gülşen-i Sarây* dahi cümlesine ithâf-ı gül-deste-i şükrâniyyet eyler).

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 7, sene: 2
Fî 25 Zi’l-ka’de, sene: 1286 (Hicret), Cumaretesi
Fî 14 Şubbât / 1870 /

METİN: 41

Gülşen-i Sarây gazetesi İdâresine

"Cenâb-ı vâhibü'l-atâyânın insâna inâyet buyurmuş olduğu kuvve-i hamse-i zâhirenin en azîzi kuvve-i bâsıra olduğu cümleye ma'lûm ve kuvâ-yı mezkûrenin her biri husûsuyla kuvve-i bâsıra ne kadar mükemmel olsa cüz'î bir ârıza ile amel-mânde ve bi'l-akis insân ne denli müzmin ve müz'ic bir illete dûçâr olursa tabîb-i sâdık bulup da elemden istiâne eylediği hâlde dahi az bir himmetle def'-i âlâm ve kesb-i bürû'-ı tâmm edebileceği emr-i meczûmdur.

Hele bu iddiâmın sıhhati bunca yakın vakitte mertebe-i subûta vâsıl olmuştur. Şöyle ki bundan üç sene mukaddem sol gözüme bir illet ârız olarak bunun def'iyle iâde-i kuvve-i bâsıra-ı sâbıkam için her nerede bir tabîb bulmuş isem ona mürâcaatla cüst ü cû-yı devâ eylemiş isem de bir çâre bulamayıp gözüm önünde zemîn ü âsmân yek-renk ve dünyâ yüzünde dirliğim gâyet teng olayazmış iken Cenâb-ı şifâ-sâz-ı Mutlak ömr ü iclâl-i şehen-şâhîlerini tezyîd ile her emel-i âlîlerine muvâffak buyursun sâye-i merhamet-vâye-i cihândârîlerinde Sarây şehrinde Gâzî Hüsrev Beg-i merhûmun Evkâf-ı şerîfeleri nemâsıyla te'sîs ü küşât buyurulmuş olan Gurebâ hasta-hânesi tabîbliğine ta'yîn buyurulan rif'atlü Cemâl Efendiye bundan mukaddem mürâcaat ettiğimde bendenizi âmir-i mensûbumun ruhsatı ile hasta-hâne-i mezkûra yatırıp gözümün tedâvisi emrinde sarf eylediği mesâî-i mevfûresi âsârı olarak bugünkü gün kuvve-i bâsıram hemân hâl-i asîsine gelmiş olduğundan hem tabîb-i mûmâ-ileyhin şu vecihle meşhûd olan kemâl-i hazâkatini umûma işâa vu i'lân ve hem de farîza-ı şükr ü mahmidetin bir cüz'-i kalîlini olsun bu sûretle silk-i sütûra ityân eylemek üzere işbu varakacığımı Matbaanıza irsâl ü isrâ' ve mazhar-ı rağbet-i umûmiyye olan *Gülşen-i Sarây*'ınızın bir mahalline derc ü tastîrini iltimâsa ictirâ eyledim.

fî 8 Nîsân 86 sene

Yüzbaşı-i asâkir-i zabtiyye-i Bosna
Huseyn"

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 15, sene: 2
Fî 21 Muharrem, sene: 1287 (Hicret), Cumartesi,
Fî 18 Nîsân / 1870 /

METİN: 42

Bir varakadır

"Bosna Sarây-Bosna'da li-ecli't-ta'lîm tahaşşüd eden asâkir-i nusret-meâsir-i redîfe-i Cenâb-ı Pâdişâhînin her gün sabahleyin iki ve akşamleyin ikişer saat ta'lîmleri icrâ kılınmakta olduğu cihetle âcizleri bunun seyr ü temâşâsı için geçen gün ta'lîmgâhlarına azîmetimde gerek münferiden ve gerek müctemian icrâ kılınan manevrelerde asâkir-i merkûmenin zâbit kumandasını idrâk ve eslihayı isti'mâlde kesb ettikleri mahâret ü melekeleri mâ-sabak nisbet kabûl etmez derecede olduğunu görünce hayrân u engüşt-ber-dehân oldum. Nasıl olmayayım ki ta'lîmi bu derece taallüm etmek mukaddemleri birçok müddete muhtâç iken şu asâkir-i redîfenin yirmi gün zarfında öğrenmiş oldukları ta'lîm gıbta-fezâ-yı sıgâr u kibâr. Bu askerin şu müddet-i kalîle içinde böyle mükemmel bir sûrette iktibâs u ihtilâs-ı fenn-i celîl-i askerîye vukû' bulan muvaffakıyyet-i fevka'l-gâyeleri âcizlerine âdetâ merâk olup esbâbını tahkîke ibtidâr eyledim. Aldığım ihbârât-ı mevsûkaya nazaran asâkir-i merkûmenin ta'lîm-i mahâret-i askeriyyeye olan meyl ü rağbetleri o raddelerde imiş ki hâb ü taayyüşlerini bile terk edip gece ve gündüz emr-i ta'lîmi eğlence edinmişlerdir. Asâkir-i merkûmeye dâhil olmayan iki zât-ı hamiyyet-simât dahi hemân her gün redîf askerine mahsûs elbiseyi telebbüsle silâh be-dest olarak ta'lîme gitmekte ve herkesin tahsînine mazhar olmaktadırlar.

Âferîn, hezâr âferîn vatandaşlarım! Vatan-perverlik böyle olur. Emniyyet-i saâdet-i istirâhat ve ale'l-husûs muhâfaza-ı dîn ü İslâmiyyet bunların kâffesi askerliğe merhûn ve vâ-beste, askerlik cümlemiz tarfından birinci derecede mükerrrem ü muazzez tutulmağa şâyestedir. Nitekim "Hâcet-i meşşât nîst rûy-ı dilârâm-râ" güfte-i belîği medlûlünce ahâlîmizin zâten efkâr-ı rezîneleri bundan ibâret olup binâberîn kıt'amız halkı da bu şerefte bir çok kıt'aât-ı Osmâniyyeye fâiktir.

Asâkir-i merkûmenin askerliğe fart-ı meyl ü teveccühlerini celb eden başlıca bir sebep dahi bi'l-cümle zâbitân vü ümerâ-yı askeriyye ve bâ-husûs saadetlü kumandan paşa hazretleri taraflarından hakında ibrâz buyurulan taltîfât-ı cemîle ve muâmelât-ı pederâne kaziyyesidir.

Kumandan-ı müşârün-ileyh ve Bosna'yı teşrîf edeliden beri şeref-i askerîyi cümleye telkîn etmiş ve herkesi de ol derece hoşnûd eylemiştir ki küçük ve büyük kendisine duâ etmeğe mecbûrdur ve meftûn olmuştur. Hemân Cenâb-ı Hâlik bu için Pâdişâh-ı Âlem-penâh Efendimizi tebaasına, tabaasını kendilerine bağışlasın, Âmîn yâ Kerîm ü yâ Muîn

fî 23 Hazirân sene 88

Hacı Alî Paşa-zâde
Mahmûd Ziyâ"

- Gülşen -

(Biz işbu varakanın bütün meâlinden ne kadar memnûn olduksa mükellef olmadıkları hâlde kendi hâhişleriyle asker elbisesini giyip ve silâh altına girip sâir vatandaşlarımızla icrâ-ı ta'lîm eden o iki zâtın o yola rağbet etmelerinden birkaç kat ziyâde memnûn ve müftehir olmuşuzdur.)

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 14, sene: 4,
Fî 30 Rebîü'l-âhir, sene: 1289 (Hicret), Cumartesi,
Fî 24 Haziran / 1872 /

METİN: 43

SENİÇE REDÎF TABURU EFRÂDINDAN İKİ ZÂTIN MEKTÛBU

"Bosna kıt'asının cevânib-i erbaası ecnebî ile mahdûd bulunmasından nâşî cümlemize ulûm u fünûn-ı askeriyyeyi öğrenmek âdetâ farz-ı ayn mesâbesindne bulunmuş olduğu hâlde her nasılsa bir haylî müddet şu askerlik şerefinden mahrûm kalmışken sâye-i Hazret-i tâcdârîde memnûnen ve müteşekkiren vatan evlâdımızdan Bosna nâmıyla nizâmiyye âlâyları teşkîl ü tertîp buyurularak kıt'a-ı mezkûre az bir müddet zarfında ne derecede bir şeref kesb eylediği meydândadır. Binâen-aleyh meslek-i mezkûrda îfâ-yı hüsn-i hizmet edip itmâm-ı müddet ve esnânı tecâvüzle sınıf-ı redîfe naklolunan vatan arkadaşlardan redîf âlâyları dahi teşkîl olunarak ol

bâbda müteallik buyurulan irâde-i seniyye mûcibince bir ay ta'lîm, celb ve cem'i îcâp edenlerin işbu şehr-i Hazirandan bir gün evvel burada mevcût bulunmaları lüzûmu taraf-ı Hükûmet-i Seniyyeden kazâhâ-ı mülhakaya tenbîhât u vesâyâ-yı lâzıme icrâ ile ve sancak mutasarrıfı saadetlü Ahmed Fehîm Paşa hazretleri dahi ehemmiyet-i mevkiiyye ilcâsıyla bazı mahallere bi'z-zât azîmet ü teşrîf buyurmasıyla efrâd-ı merkûme yevm-i mezkûrda ne sûretle bir iftihârla geldiklerinin tavsîfi kâbil değil. Tabur merkezi ittihâz olunan Dubinye sahrasında bir iki gün evvelce zâten haymeler kurulup bunlar geldikleri gün vekîl mutasarrıfı rif'atlü Tevfîk Efendi ile binbaşı rif'atlü Ârif Aga bi'z-zât asâkir-i nizâmiyye ile berâber istikbâl etmelerinden dolayı bir kat daha ......[8] ve iftihârlarını izhâr ile tabur merkezine gelmişlerdir. Bunların şu vecihle memnûnen ve tamâmen gelmeleri ise hakîkaten mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazretlerinin ittihâz buyurduğu hüsn-i tedâbîr ve muvaffakkıyetlerinden başka bir şey denilemez. Şehr-i mezkûrun birinci gününden elbiselerimiz iksâ ve tabur edilerek emr-i ta'lîm ü taallüme dahi mübâşeretle binbaşı-ı mûmâ-ileyh ve sâir zâbitânımız eser-i gayretleriyle ayak ta'lîmimizi yedi sekiz gün zarfında bi'l-ikmâl tüfenk ta'lîmine dahi bed' olunmuştur. Hattâ tecâvüzle sınıf-ı redife nakleden Seniçe kasabası ahâlîsinden ve mensûp olduğumuz Birinci Bölük efrâdından Emîn ve Osman nâm kimesneler akıllar ermez bir derecede kesb-i mahâretle ikisinin de muallim ta'yîn olundukları ve şimdiye kadar cümlemizin emr-i ta'lîmîce oldukça mahâret ü gayretlerimizi izhâr u isbât ettiğimizi bir ay muayene buraya teşrîf buyurmuş olan mîr-âlây izzetlü Osman Beg Efendi dahi resm-i geçidimiz esnâsında tasdîk ü tahsîn buyurmuştur.

Mebde'-i saâdet-i mülk ü millet olan cülûs-ı meyâmin-i me'nûs-ı Hazret-i tâcdârî şehr-i mezbûrun on üçüncü Salı gününe mütesâdif olmasıyla ber-mu'tâd icrâsı ferîza-ı zimmet-i ubûdiyyetimiz olan âyîn-i meserret yevm-i mezkûrun ikindi vaktinden bed'en ile evkât-ı hamsede yirmi birer pâre topun kale-i hümâyûndan endâhtına mübâşeret ve taraf-ı hükûmetten vâki' olan tenbîhât vechiyle ol gece esvâk ve büyût u dekâkîn derûn u birûnlarında dahi envâ'-ı şümû' u kanâdîl îkâdına müsâraatle tâ beşikteki etfâle varınca herkes tarafından ibrâz-ı meserret ü şâdmânî olunduğu müşâhede kılındığı misillü hükûmet konağı da dâiren-mâdâr envâ'-ı renklü ve yıldız resimlü kanâdîl ile tezyîn edilmiştir. Tabur-ı mezkûr ordugâhının kapısında

[8] Bu kelime orijinal metinde okunaklı değildir.

dahi kezâlik ay ve yıldız resimlü ve her bir çadır dahi kanâdîl ü fenerlerle tezyîn olduğu misillü zâbitânın çadırları üzerinde ve önünde dizilmiş olan kanâdîl ve fenerlerin ta'dâdı kâbil değildir desek yeri vardır. Mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazreteleri, mîr-âlây-ı mûmâ-ileyh Osman Begi ve binbaşı-ı mûmâ-ileyh ile ümerâ-yı askeriyye ve me'mûrîn-i mülkiyye ve mecâlis âzâsını ve vücûh-ı beldeyi ol gece davetle mükemmel ziyâfetler i'tâ buyurdukları misillü, birinci yüzbaşı Mehmed Begin çadırına zâbitân ve bâzı me'mûrîn ile ahâlî da'vet olunduktan başka zâbitânın bu bâbda iânete vukû' bulan gayret ü hamiyyetleriyle cümlemize kuzular ile helvâ verilmiştir. Akşamdan sonra mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazretleri hey'et-i müctemia ile berâber ordugâh mahallini teşrîf buyurarak cümle tarafından tekrâr îfâ-yı merâsim ü meserret olunmuştur.

Zâten cümlemizin altın kalemle nüvîşt sahâyif-i tevârih olan şecâat-ı fıtriyyemizi hakkâ ki şu vakt-i nâzikte böyle ta'lîm-i fenn-i askerî ile tezyîn etmemizden dolayı kendilerimizi yeniden âdetâ bahtiyâr addedip bir kat daha kemâl-i sadâkatle iftihâr eyleriz.

Hemân Cenâb-ı perverdgâr veliyy-i ni'met bî-minnetimiz Efendimiz hazretlerini dünya durdukça taht-ı âlî-i baht-ı mülûkânelerinde ber-karâr ve bi'l-cümle bendegân-ı sadâkat-iktirânlarını tâbiiyyetleriyle müftehir ve minnettâr buyursun, Âmîn

fî 20 Hazirân sene 88

Seniçe Üçüncü Redîf Taburu
Birinci Bölüğü efrâdından
Muhammed Murâd"

Seniçe Üçüncü Redîf Taburu
Birinci Bölüğü efrâdından Yusuf Ziyâ

* * *

Âferîn vatandaşlar! Sizin bu kadar kitâbetinizin olduğu hâlde milletçe iftihâr edilecek böyle şeyleri şimdiye kadar da yazmalı idiniz. Biz sizin bollu iş'ârâtınıza her vakit sahîfelerimizi açık tutarız.

GÜLŞEN-İ SARÂY - Numara: 14, sene: 4,
Fî 30 Rebîü'l-âhir, sene: 1289 (Hicret), Cumaretesi,
Fî 24 Haziran / 1872 /

NERETVA GAZETESİ

NERETVA GAZETESİNİN BAŞLIĞI VE SON KISMI

Neretva gazetesinde başlığın içinde şunlar yazılmıştır:

İşbu gazete dâhilî ve hâricî ve her türlü havâdisi ve menâfi'-i umûmiyye dâir envâ'-ı mebâhisi şâmil olarak haftada bir def'a çıkarılır bir seneliği 50, altı aylığı 30 ve üç aylığı 15 kuruşa ve beher nüshası 50 parayadır. Taşralar için bu fîâta posta ücreti zammolunur. Seneliğe veyâhût altı ve üç aylığa müşterî olmak isteyenlerin Hersek Vilâyet Matbaasına mürâcaat eylemeleri i'lân olunur.

Son makâlenin altında şu satır yazılmştır:

Hersek Vilâyet Matbaasında basılımıştır.

NERETVA GAZETESİNDEN SEÇİLMİŞ MAKÂLELER

METİN: 44

Bu kerre Bâb-ı Âlî cânib-i eşrefinden Hersek Vilâyetine şeref-vârid olan ve mülhak Gaçka mutasarrıflığıyla idâre-i zâtiyyede bulunan kazâlar kâim-makâmlıklarına ta'mîm edilen fî 3 Şubât sene 91 târihlü telgraf-nâme-i sâmî sûret-i mergûbesidir:

"Veliyyü'n-ni'met bî-minnetimiz Pâdişâhımız Efendimiz hazretleri memâlik-i devlet-i aliyyelerinin her tarafına ve tebaa-ı sâdıka-ı şâhânelerinin her sınıfına mütesâviyen şâmil olmak üzere ma'delet ve müsaadeti hâvî geçende bir kıt'a fermân-ı âlî buyurdukları misillü memâlik-i şâhânelerinde devâmı ve Hersek mes'elesinin bir gün evvel indifâ'ı için düvel-i fahîmenin kemâl-i hulûs u müsâlemetle gösterdikleri hüsn-i niyyât u mütâlaât u te'mînât-ı müşfikâne üzerine Bosna ve Hersek kıt'alarınca ihtilâlin bıraktığı hasârın ta'mîri ve fermân-ı âlî-i adâlet-mazmûnun te'yîdi zımnında bazı mevâdd-ı mahsûsa-ı ıslâhıyyenin icrâlarını te'kîd ve fermân buyurmuşlardır, şöyle ki Bosna ve Hersek kıt'larında bulunan tebaa-ı gayr-i Müslimenin âyîn ü

mezhebce serbestî-i kâmile nâil olmaları ve iltizâm usûlünün memâlik-i devlet-i aliyyede umûmen ıslâhı hakkında olan fermân-ı âlî-i hikmetin oralarca şimdiden ya'nî iltizâm kâidesinin terk ü ilgâsı ile emânete tahvîl edilmesi ve zirâatın ıslâh-ı ahvâl-i zirâiyyeleri zımnında ol havâlîde mîrîye âit bulunacak sâhipsiz arâzî-i hâliyye muhtâç olanlarına satılıp ve bedelâtın istîfâsında bazı mertebe-i teshîlât gösterilip ba'd-ez-în dahi sunûf-ı ahâlînin hukûk-ı mevcûde-i tasarrufiyyelerine bir vecihle halel gösterilmeyerek arâzînin tefevvüz ü tasarrufunda ahâlî-i Müslime ve gayr-i Müslimenin kânûnen mazhar oldukları muâmele-i mütesâviyeye riâyet edilmesi ve bu maddelerin, fermân-ı adâlete münderic sâir ıslâhâtın icrâlarına nezâret etmek ve meclis-i âlî-i icrââtın şu'besi makâmında bulunmak üzere Bosna ve Hersek Vilâyetleri merkezlerinde a'zâsı Müslim ve gayr-i Müslim mu'teberân ahâlîden müntahab bir komisyon teşkîl kılınması ve bunlara ilâveten Bosna ve Hersek Vilâyetlerinde umûr-ı nâfıaya mahsûs olan mebâliğin, meclis-i idâre taraflarından beyân olunarak ihtiyâcâta göre taraf-ı eşref-i mülûkâneden ta'yîn buyurulacak mikdâr artırılması mukarrer ve bu inâyât-ı mahsûsa-ı mülûkâne mücerred birtakım garazkârların igfâlâtına altınıp yollarını şaşırmış olan ve meyyâl-ı mutâveat bulunan ahâlînin haklarında bir muâmele-i müşfikâne vü rahîmâne olduğundan dâire-i itâatına dâhil olanlar için afv-ı umûmî dahi ihsân buyurulacaktır ve bâlâda zikrolunan esâsa tevfîkan teşkîl olunacak komisyonlara tesrî'-i icrâât için ricâl-i devletten bir reîsi ta'yîn ü i'zâmı dahi kararlaştırılmış, muktezâ-yı irâde-i seniyyeden olan işbu karârın tafsîlâtı posta ile dahi bildirileceğinden hemân oralarca i'lâna himmet buyurulması mütemennâdır, efendim."

NERETVA - Numara: 1
2 Saferü'l-hayr, sene: 1293, Perşembe,
19 Şubat-ı Rûmî,
2 Mart-ı Frengî, sene: 1876
- Mevâdd-ı Husûsiyye -

METİN: 45

Ahâlî-i mutîaya sarkıntılık etmek efkârıyla Nevesin kazâsına birkaç çetenin tecâvüz eylediği haberi alınması üzerine kırk nefer pandurla ta'yîne me'mur edilen

Forta nâm bölükbaşı kazâ-ı mezkûrda vâki' Mokraç karyesinde kurdukları pusuya uğrayıp vukû' bulan muhârebede bizim taraftan bir gûnâ sakatlık vukû'a gelmeksizin eşkiyâdan dört neferi itlâf ile refîkleri târ u mâr ile iki adet ustruka ve silâhlık ve bir adet fesleri alındığı kazâ-ı mezbûr kâim-makâmlığın cânib-i âlî-i Vilâyet-penâhîye gelen telgraf-nâmesinden müstebân olmuştur.

NERETVA - Numara: 13, birinci sene
1 Cümâde'l-evvel, sene: 1292, yevm: Perşembe,
13 Mayıs-ı Rûmî,
24 Mayıs-ı Frengî, sene: 1876
- *Mevâdd-ı Husûsiyye* -

METİN: 46

Bu kerre câlis-i taht-ı muâlî-i baht-ı Osmânî olan şevketlü kudretlü Sultân Abdülhamîd Hân-ı Sânî hazretlerinin cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı şâhânelerini şeref-rîz-i fark-ı mübâhât u iftihâr olan telgraf-nâme-i sâmî-i Cenâb-ı vekâlet-penâhî sûret-i mergûbesidir:

"Sultân Murâd-ı Hâmis hazretleri cülûslerinden beri mübtelâ oldukları illetten ifâkat bulamadıkları cihetle şer'an mütehallî olduklarından ber-mûcib-i kânûn-ı Osmânî veliyy-i ahd sultân şevketlü Sultân Abdülhamîd Hân-ı Sânî hazretleri işbu bin iki yüz doksan üç senesi şehr-i Şa'bânın on birinci Perşembe günü bi'l-ires ve'l-istihkâk taht-ı Sultanına cülûs buyurmuşlardır. Cenâb-ı Hak kâffe-i tebaa haklarında bâis-i hayr-mes'adet buyursun, Âmîn.

İşbu cülûs-ı hümâyûnun i'lânıyla berâber âdet-i kadîme üzere kale olan yerlerden üç geceleri emâkin-i mîriyyede ve sâir istekli olanlar tarafından îkâd-ı kanâdîl ile icrâ-yı şehr-âyîn olunması ihtâr u tavsiye olunur.

fî 19 Ağustos, sene: 93"

İşbu telgrâf-nâme-i sâmînin şeref-zuhûru akîbinde zât-ı âlî-i Vilâyet-penâhî cânibinden vukû' bulan da'vet üzerine bi'l-cümle me'mûrîn-i mülkiyye ve sunûf-ı ahâlî-i mahalliyye dâire-i Hükûmete toplanıp kumandan vekîli ferîk saâdetlü Alî Paşa hazretleri dahi ümerâ-yı askeriyye ile kâim-i mevki'-i ihtirâm ve mevcût bulunan cünûd-ı zafer-i mev'ûd-ı Pâdişâhî saff-beste-i selâm-ı ihtişâm oldukları

hâlde telgraf-nâme-i mezkûr kemâl-i ta'zîm ü tekrîm ile kırâat ve meâl-i hikmet-iştimâli cümleye i'lân u işâat olunduktan sonra mefrûz-ı uhde-i ubûdiyyet ü musâdekat olan duâ-yı temâdî-i eyyâm-ı ömr ü ikbâl ve tevâfüz-ı hengâm-ı şân u iclâl-i Hazret-i şâhen-şâhî tilâvet ve kale-i hâkâniyyeden sancak çekilmesiyle ve toplar atılmasıyla i'lân-ı meserret edilmiş ve akşamsı Mostar'da kâin bi'l-cümle cevâmi' ü mesâcid ü medâris ile devâir ve ebniye-i mîriyye ve büyût ve dekâkîn kanâdîl ü meşâil ile donatılıp her tarafta izhâr-ı alâim-i ferah u neşât kılınmıştır. Ol gece saat iki raddelerinde dahi ber-mu'tâd me'murîn-i mûmâ-ileyh ile Mostar'da mukîm düvel-i mütehâbbe konsolosları begler üniformaları lâbis oldukları hâlde icrâ-yı resm-i tebrîk ü tehniyete müsâraat eylemiş ve işbu şehr-âyîn-i meserret-rehînin Vilâyetin her tarafında üç gün ve gece icrâsıyla vecâib-i ubûdiyyet ü tâbiiyyet kemâl-i şâdî ile istikmâl edilmiş. Hemân Cenâb-ı Hak işbu tebeddül-i hilâfet-i uzmâyı bütün tebaa ve zîr-destân-ı sadâkat-nişân haklarında rehîn-i hayr u mes'adet ve vücûd-ı âlem-sûd-ı Hazret-i cihândârîyi dünya durdukça serîr-ârâ-yı şevket ü âfiyet buyursun, Âmîn.

NERETVA - Numara: 27, birinci sene
17 Şa'bânü'l-azîm, sene: 1293, yevm: Çarşamba,
25 Ağustos-ı Rûmî,
6 Eylûl-i Frengî, sene: 1876
- *Mevâdd-ı Husûsiyye* -

METİN: 47

Viyana'dan dün alınan bir telgraf-nâmeye nazaran Avusturya devleti bir takım şartlarla Klek limânını sefâin-i Osmâniyyenin duhûlüne serbest bırakmıştır.

Avusturya'nın bu hareketi bir def'a ittihâz ettiği polemikanın mâhiyetini anlatır.

NERETVA - Numara: 37, birinci sene
19 Zi'l-ka'de, sene: 1293, yevm: Çarşamba,
24 Teşrîn-i sânî-i Rûmî,
6 Kânûn-ı evvel-i Frengî, sene: 1876
- *Mevâdd-ı Husûsiyye* -

VATAN GAZETESİ

VATAN GAZETESİNİN BAŞLIĞI VE SON KISMI

Vatan gazetesinde başlığın içinde şunlar yazılmıştır:

Şimdilik haftada bir def'a cuma günleri çıkar ve her türlü mevâdd-ı hayriyyeden bahs eder "Vatan" gazetesidir

Daha sonraki sayılarda *ahvâl-i politika* tamlaması ilave edilerek bu cümle genişletilmiştir:

Haftada bir def'a çıkar ve ahvâl-i politika ve her türlü mevâdd-ı hayriyyeden bahs eder "Vatan" gazetesidir

Daha sonraki sayılarada ise *ahvâl-i politika* yerine *ahvâl-i siyâsiyye* diye yazılmıştır:

Haftada bir def'a çıkar ve ahvâl-i siyâsiyye ile her türlü mevâdd-ı hayriyyeden bahs eder "Vatan" gazetesidir

Üstünde şunlar yazılmıştır:

- Şerâit-i iştirâ vü i'lân -

Bosna ve Hersek için seneliği 5, altı aylığı 3, mahâll-i sâire için seneliği 7, altı aylığı 4 forinttir.

İ'lânâtın beher satırında on ve tekerrürü hâlinde beş kraysar alınır.

Bir nüshası 10 kraysardır

- Matbaa ve mahall-i İdâresi -

Sarây-Bosna'da Bentbaşındaki Evkâf İdâresi civârında altı numaralı hânedir. Agrâz-ı şahsiyyâttan ârî ve her türlü mebâhis ve makâlât-ı hayriyye-i umûmiyye meccânen maa't-teşekkür kabûl ve derc olunur. Tab' olunmayan mekâtîb iâde olunmaz.

Posta ücreti verilmemiş muharrerât kabûl edilmez.

Gazetedeki son satır şudur:

Mehmed Hulûsî

Vatan gazetesinin birinci sayısında şu satır da yazılmıştır:

Sarây-Bosna Vilâyet Matbaasında tab' olunmuştur

Anlattığımız gibi basım evinin adı daha sonra değiştirilmiş, bundan dolayı ele aldığımız öteki sayılarda bu satır artık yazılmamıştır.

VATAN GAZETESİNDEN SEÇİLMİŞ MAKALELER

METİN: 48

MUKADDİME

Bi-avnihi ve tevfîkihi Teâlâ Bosna ve Hersek Hükûmet-i Aliyyesinin istihsâl kılınan müsâade ve me'zûniyyet üzerine güzerân eden îd-i fıtrdan sonra âlem-i matbûâta kadem-nihâde-i intişâr olacağını Ramazân-ı şerîf içindeki i'lân-ı mahsusumuz ile beyâne etmiş olduğumuz *Vatan* gazetesinin destgâh-ı tab' u temsîle konulamayıp şimdiye kadar taahhur etmesi gazetenin çıkarılması için muktezâ mürettib ve hurûfâtın celbi ve sâire nevâkısın ikmâli gibi birtakım mevâni'in haylûletinden neş'et etmiş olduğundan, bu bâbda kâriîn-i kirâmımıza arz-ı ma'zerete mübâderet ve çünkü bu kerre mukteziyâtın cümlesi istihzâr kılınmış olduğundan işte birinci nüshasının neşr ü ihrâcına besmele-sâz mübâşeret olunmuştur.

Mehâmm-âşinâyân-ı dehre hafî olmadığı üzere her şeyin başlangıcında birdenbire mükemmeliyyât kesb edememesi emr-i tabîî ve *Vatan* gazetesi ise âlem-i matbûâtta sabâvet hâlinde henüz tıfl-i nevzâd olup gittikçe vazîfe ve kâri'hâsını tevsî'a sarf-ı sa'y u iktidâr edeceği bedîhî idüğünden bidâyet-i tab' u ihrâcında hasebe't-tufûliyye zuhûr edecek sehviyyât u hatîâtının gerek bi'l-umûm gazeteler-i muharrirîn-i zevi'l-ihtirâm ve gerek *Vatan* kâriîn-i kirâmının mazhar-ı afv u safhı olması mültemestir.

Vatan gazetesinin meslek-i mahsûsu mülk ü millet ve devlete hâlisâne ve hayrhâhâne hizmet etmek ve cümle-i meâl ü mündericâtı şâibe-i garaz ve ivez ü ilelden ârî ve tarîk-i feyz-refîk-i sıdk u sevâba mebnî ve i'lânımızda dahi yazıldığı üzere vatan-ı mukaddesemizin saâdet-i mâddiye vü mâ'neviyyesinin tarîk-i tahsîl ü te'mînini irâe edecek ve menâfi'i câlib olacak her türlü mübâhase vü mülâhazalar ve ahvâl ü vakâyi'-i umûmiyyeden havâdisler derc ile maârif ve zirâat ve zanâat ve ticâretin terâkkîsine mübtenî bulunmaktan ibârettir.

Beyân u izâhtan âzâde olduğu üzere *Vatan* gazetesinin âlem-i matbûâta devâm-ı bekâsı, masârifât-ı vâkıasını kapatmağa kâfî vâridâtın tedârikine mütevakkıf olduğuna ve gazetemiz ise vatanımız halkına bi-ikmâl-i arzu ve iştiyâk-ı ragabât-ı umûmiyyesine mazhar olduğu şimdiye kadar vatanımızın ekser-i mahallinden bir haylî abonenin zuhûr etmesiyle müstadlel idüğüne binâen, kusûr-ı mahallerden henüz yetişmeyen abone defterlerinin dahi maa posta abone ücretiyle berâber doğruca gazetemiz müdürlüğüne tesrî' ü tesyârını ve muhbirlerimizden beher hafta havâdisât u vukûât-ı mahalliyyeyi hâvî varakaların isbâlini intizâr eyler ve şu birinci nüshamızın neşri üzerine vatandaşlarımızdan nişâne-i memnûniyyet ve alâme-i rağbet olarak me'mûlumuzun fevkinde gazetemize abone zuhûruyla vatan-perverlik gösterip meserret-i azîme ile tebrîk edeceklerini kaviyyen ümît ederiz.

Gazetemizin gerek Avusturya ve gerek Osmanlı ülkesinde gazeteleriyle mübâdelesini arzu vu temennî olunmakta olduğu ve beher hafta gönderilmek üzere şimdiden bir kıt'asının takdîmine müsâraat edildiği cihetle gazetemizin takdîm kılındığı gazete idârelerinden kendi gazete-i mu'teberelerinin irsâline rağbet buyurmaları ricâsıyla herhâlde muvaffakıyet-i kâmile ve terakkiyât-ı dâimemizi Cenâb-ı Hak'tan temennî ve istirhâm ederiz.

VATAN - Numara: 1
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301
11 Eylûl-i Frengî, sene: 1884
1. sayfa

METİN: 49

Napuli, 8 Eylûl

Burada altı yüz otuz kişi koleradan hastalanıp iki yüz yetmiş beşi vefât etmiş, İtalya Kralı vükelâsıyla berâber koleraya mahsûs hastaları muayene ve yataktan yatağa gidip hastaları ziyâret ve tesellî eder.

Viyana, 9 Eylûl

Üç İmparatorun mülâkatı Seyirnyaviç'de olacakmış. İşbu mülâkatta Prens Bismark ve Kalnoki ve Gars hâzır bulunacaktır. Avusturya İmparatoru Eylûlün on dördüncü oraya doğru hareket edecektir.

Vaşava, 9 Eylûl

Çar familyasıyla berâber, işbu ayın sekizinci günü âfiyetle buraya muvâsalat eyledi. Rum ve Katolik kiliselerini ziyâret etmiş ve asker yoklamasında dahi mevcût bulunmuştur.

Paris, 10 Eylûl

National gazetesi rivâyetine göre Çin ile Fransa beynlerinde yakınlarda muhârebe resmen i'lân olunacaktır. Çünkü Meclis-i Umûmî tecemmu' etmiştir. Formese adasının zabtından sarf-ı nazar olunup Amiral Kurbe tarafından bazı harekât hafiyyen tedârik olunur.

Kahire, 10 Eylûl

Nort Brok ve Velslay ve Barnig buraya âfiyetle muvâsalat etmişlerdir.

Peşte, 11 Eylûl

Gros Vadayn'da Mösyö Tise tarafından îrâd olunan bir nutukta insânın aklına göre Avrupa'da asâyîş, te'mîn ve milel-i muhtelifeye muzırr olan fesâdâta karşı bazı tedâbîrin ittihâzına lüzûm olduğu beyân ve Meclis-i meb'ûsânın müddet-i me'mûriyyetleri beş seneye temdîd olunacağı va'd olunmuştur.

VATAN - Numara: 1, birinci sene
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301,
12 Eylûl-i Frengî, sene: 1884
1. ve 2. sayfa
- Telegraf Havâdisleri -

METİN: 50

Trebin'de kâin Volubaç ve Bile ve İzgno karyelerine geçen salı günü barânıyla nüzûl eden külliyyetlü doludan ekser-i mezrûât ve mahsûllât mahv u telef olduğu anlaşılmıştır.

Bu dolunun tâneleri müdevver olmayıp âdetâ yassı buz parçaları düştüğü rivâyet olunur. Bi-hikmet-i Teâlâ yirmi otuz seneden beri buralarda kürûm-ı ârî olan kelleme illeti bu sene bazı yerlerde çokça zuhûr ederken bu dahi üzüm hâsılâtın noksânını müeddî oluyor.

İşbu geçen cumartesi günü edâ-yı hacc etmek üzere buradan üç kişi âzim-i Hicâz mağfiret-tırâz oldular.

VATAN - Numara: 1
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301
11 Eylûl-i Ferengî, sene: 1884
3. sayfa

METİN: 51

TREBİN'DEN BİR MEKTÛP

Bosna Vâlî ve kumandanı Feldmareşal Appel hazretleri mâh-ı hâlin yirminci Pazar günü Trebin'e muvâsalat ettiler.

Müşârün-ileyh resm-i istikbâli icrâ ve derûn-ı kasabada geçecekleri yerlerde evvelden hazırlanmış ve envâ'-ı şükûfe ile tezyîn edilmiş kapılar ve gece vakti büyût ü dekâkîn kanâdîl ü fenerler ile ve birçok bayrak ile donatılarak merâsim-i mihmân-nüvâzî ve şâdmânî îfâ kılınmıştır.

Müşârün-ileyhin muvâsalât buyurdukları akşam taraflarından tertîp buyurulan ziyâfete bi'l-cümle zâbitân-ı askeriyye ile me'mûrîn-i mahalliyye ve reîs-i belde ile diğer bazı zevât da'vet olunarak esnâ-yı taâmda kendisine edilen ihtirâmdan minnettâr ve bi'l-hâssa Trebin ve orasının hâl-i intizâm u terakkîsinden memnûn olduğu nutkunu makâm-ı tahsînde îrâd buyurduklarını haber aldım.

Fi'l-vâki' mukaddemleri Trebin küçük ve gayr-i muntazam bir kasaba olduğu hâlde üç dört sene zarfında büsbütün tebeddül ederek ebniyece ve gerek cihât-ı sâirece bir hâl-i intizâm u ma'mûriyyet kesb etmiştir ki bu yerde doğup büyümüş ve fakat dört sene mukaddem buradan müfârekat etmiş bir adam şimdi gelip görse kendi doğup büyüdüğü bir ev olduğunu fark edemeyip âdetâ kendini Avrupa'nın bayağı muntazam bir varoşunda olduğunu zanneylerdi.

Bunun böyle müddet-i kalîle zarfında hâl-i intizâm u ma'mûriyyet kesb etmesi en çok Trebin kumandanı Ceneral Babik cenâblarının eser-i ikdâm u teşvîki olduğu inkâr olunamaz.

Hersek'ten iki üç seneden beri Kara Dağ'a firâr edenlerin cümlesi bugünlerde me'vâ-yı aslîlerine iâde olunacağı söyleniyor.

Trebin kazâsında kâin Zubçe nâhiyesinin bir iki köyünde dört gün evvel nüzûl eden doludan kâffe-i mahsûlâtı telef olduğu haber alınmıştır.

VATAN - Numara: 1
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301,
12 Eylûl-i Frengî, sene: 1884
3. sayfa

METİN: 52

SARÂY-BOSNA'DA TRAMVAY

Hükûmet-i Aliyye muâvenât-ı fi'liyye-i mahsûsa ve mütehayyizân-ı ahâlîden bazılarının müşâreket-i makbûle-i vatan-perverâneleri ile Sarây şehrinin cânib-i garbiyyesinde vâki' demir yolu mevkifinden vasat-ı şehirde bulunan Ferhâdiyye Câmi'-i şerîfine kadar tramvay tarîki inşâatına başlandığı ve kemâl-i germî ile yapılmakta olduğu çesm-i meserretle görülmektedir.

İşbu tramvay yolunun şimdilik temdîd olunacak mesâfesi mezkûr demir yolu mevkifinde Kırmızı Hân denilen mahallin hizâsına kadar yeniden yapılacak şose üzerinden geçirilip orada büyük şoseye girerek askerî barakaları önünden eski bâc-hâneye kadar ve burada birâz sola inhinâ ve büyük askerî hasta-hâne kapısı önünden ve oradan Hâdim Alî Paşa Câmi'-i şerifi kurbunda Koşevo ırmağı üzerinden dökme demirden yapılmakta olan köprüden mürûr, inşâ edilmekte bulunan ebniye-i cesîme pişgâhından Kemaluşa Câddesiyle Hoca Kemâlüddîn Câmi'-i şerîfi hizâsına, oradan Ferhâdiyye Câddesine saparak ahâlî beyninde "Pelteki bahçesi" demekle meşhûr olan ve tramvayın nakledeceği eşyâ mahzenleri inşâ olunmakta bulunan mahalle değin müntehî olduktan başka üç yüz metre kadar dahi ilerisine temdîd ve mücedded küşât olunan Rudolf câddesine kadar ki üç bin beş yüz metrelik mesâfe tûlünde bulunacak.

Vasat-ı şehirden mevkife kadar haylî mesâfe bulunması ve demir yolu katarlarının ekser-i evkâtta gece vakitte gelip gitmeleri bazı yolcular için pek çok müşkilâtı mûcib olmakta iken tramvay arabaları hem bu müşkilâtı def' edecek ve hem de pek ucuz bir ücret ile yolcuları ve eşyâ-yı ticâriyyeyi nakleyleyeceğindnen umûmca muhassenât derkârdır.

Tramvay kumpanyası demir yolunun eşyâ vagonlarını hamûleleriyle derûn-ı şehre naklettireceğinden eşyâ-yı ticâriyyenin dahi sâlimen mağaza ve dükkânlarına getirilmesindeki muhassenât âşikârdır.

Tramvay tarîki inşâat ameliyyâtı sür'at-i matlûbede terakkî eylemek üzere askerî hastahânesi önünden olan yüksek mahalli tesviye eylemek için tarîk-i mezkûre arabalara seddedilmiştir.

İnşâât-ı mezkûre gelecek Teşrîn-i sânî-i Frengînin on beşinden evvel ikmâl olunacak resm-i küşâdı dahi yevm-i mezkûrda icrâ kılnacaktır.

Tarîk-i mezkûrun tesrî' ü teshîl-i inşââtı için Beledî Dâiresi nezdinde hükûmet komiseri bulunan Kosta Hörmann ve İnşâât Nezâretine me'mûr hükûmet İnşâât Müşâviri Balif Efendiler ile teftîşine me'mûr mühendis Muhanovik kemâl-i derecede sarf-ı gayret etmektedir.

VATAN - Numara: 1
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301,
11 Eylûl-i Frengî, sene: 1884
3. sayfa

METİN: 53

SARÂY'DAKİ RÜŞDİYYE MEKTEBİ

"Nâşir-i envâr-ı fazâil ü kemâlât olduğu hâlde birkaç seneden beridir mesdûd ve metrûk hükmüne giren Sarây mekteb-i feyz-mekseb Rüşdiyyesinin kemâ-fi's-sâbık küşâdına ve muktezî muallimîn ve hademenin ta'yîn ü tevzîfleriyle evlâd-ı vatana ifâza ve inâre-i ulûm u fünûn etmesine müsâade-i merhamet-i mu'tâde-i Hazret-i İmparatorî şeref-taalluk etmiş ve mantûk-ı celîli vecihle mekteb-i mezbûrda ulûm-ı Arabiyyeden sarf ve nahv ve mantık ve Farsiyyeden *Tuhfe* ve *Pend-i Attâr* ve *Gülistân* ve Nemçe ve Boşnak lisânlarında iktizâ eden kütub ve resâil okutturulmak ve şu üç lisânda dahi yazı ve kitâbet öğrettilmek üzere muallim-i evvelliğine sâhib-i imzâ Mehmed Emîn ve muallim-i sânîlik ile rık'a hocalığına İbrâhim Hilmî ve sülüs ve nesih yazı hocalığına Alî Şerîf ve Boşnak ve Nemçe yazı hocalığına Franyo Javer Pavelin Efendiler bi'l-intihâb nasb u ta'yîn kılınmış ve mâh-ı hâl-i efrencînin birinci Pazartesi günü me'mûrîn-i kirâm u ulemâ-yı izâm-ı Vilâyet mekteb-i mezbûru teşrîf buyurarak tahsîl-i ulûma müştâk ve muntazır olarak tecemmu' eden bir yetmiş nefer kadar şâgirdân saff-beste ihtirâm oldukları hâlde mekteb-i mezkûr-ı resm-i küşâdı icrâ kılınmış ve mülk ü milletin selâmet ü sâadet hâliyle berâber ahâlînin kâlâ-yı girân-behâ-yı maâriften hissedâr olması maksad-ı hayriyyet-mersâdıyla Hükûmet-i Aliyyenin bu bâbdaki teşebbüsât u icrââtı mümtâzesi hakkâ ki bizce îfâ-yı vecîbe-i

teşekkürü nâ-kâbil bir ni'met-i azîme olmasıyla hemân sâhib-i imzâ dâîleri tarafından şâgirdân Âmîn-hân oldukları hâlde duâ-yı füzûnî-i eyyâm-ı ömr ü ikbâl-i Hazret-i İmparatorî ve husûl-i muvaffakkıyyet-i kâmile-i Cenâb-ı Vilâyet-penâhî tezkâr u tekrâr kılınmış ve akîbinde oda-ı mahsûsaya avdet ve Hazret-i Vilâyet-penâhîden huzzâr meclise îcâp eden iltifât u ihtârâtıyla berâber Sarây Belediyye Reîsi merhûm Fâdıl-Paşa-zâde fazîletlü Mustafa Hayruddin Beg Efendi tarafından etfâle ve sâirelere envâ'-ı nevâziş ile a'lâ şurûpla irvâ ve Sarây şehrine mahsûs ve mücedded kebîr bir adet harîta ile altı adet nefîs iskemle ve iki kanape ihdâ vü ihsân buyurmuş ve ol vecihle huzzâr ve müşârün ve mûmâ-ileyhim memnûnen avdet etmiş.

Ve emr-i tedrîse besmele-sâz ve bed' ü mübâşeret ile Rabbımız Teâlâ ve Tekaddes evlâd-ı vatanın hakkında müteyyemmen ü mübârek ve bundan böyle dahi eser-i hayr-meserretle cümleyi pür-mesârr ve ziyâ-feşân eyleye, Âmîn.

Bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn duâsını ederek aynı bu vecihle mübârek *Vatan* gazete-i mu'teberenize Rüşdiyyece cümleten tebrîk ile berâber makalât-ı mesrûdeyi gazete-i ziyâ-feşânınızla neşrini istirhâm ediyoruz.

Muallim-i evvel-i Mekteb-i Rüşdiyye-i Sarây-Bosna
Mehmed Emîn"

VATAN - Numara: 1
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301,
12 Eylûl-i Frengî, sene: 1884
3. sayfa

METİN: 54

Alınan ma'lûmât ve edilen tahkîkâta göre Teşne kazasında işbu sene-i mübârekenin hınta ve şaîr ve çavdar mahsûlâtı ekser-i karalarda sene-i mâziye hâsılâtının ziyâde olacağı ve kukuruz ise mâh-ı Temmûz efrencînin yirmi birine kadar havanın şiddet-i harâretinden ilerlemeğe meydân bırakmayıp, ba'de-mâ ne yolda olacağını Cenâb-ı feyyâz-ı mutlak hazretlerine ma'lûmdur, erik bahsine gelince sene-i mâziye hâsılâtının belki sülsü olabileceği görünüyor.

İşbu Ramazân-ı şerîf-i mefharet-redîfin birinci gününden hemân on sekizine kadar hava serin ve yağmurlu iken on sekizinden yirmi beşine kadar şiddet-i harâret

devâm ve otuz beş dereceyi tecâvüz edip lehü'l-hamd şehr-i mezbûr berekâtıyla yirmi beşinci cumartesi günü matlûba muvâfık sûrette bârân nüzûlüyle mahsûlât-ı arziyye yeniden can almış gibi görünmekte olduğu arz olunur.

Teşne kasabası ahâlîsi mine'l-kadîm ehl-i servet ve mahabbe-i vatan olduklarına binâen kasaba-ı mezbûrda Sûkiyye ve Debbâg-hâne ve Abdî Paşa Mahallelerinin câmi'-i şerîfleri nihâyet derece harâp olmaları üzerine yine ahâlî-i merkûme tarafından maa'l-iftihâr i'tâ buyurmuş oldukları iâneleriyle cevâmi'-i mezbûr güzelce ta'mîr olundukları ve atîk medresede bunca vakitten beri müderrisi bulunmayıp ve medrese-i mezbûrun müderrisi idâre edecek bir vakfı olmayıp muattal durmakta iken ahâlî-i merkûmenin iâne-i müftehiresi üzerine mâhiyye iki yüz kuruş maâşıyla Doboy sâbık müderrisi fazîletlü Suleyman Efendi ta'yîn edilip geçende etfâlimize ta'lîm ü tedrise bed' ü mübâşeret etmiş, ahâlî-i merkûmenin böyle hidemâtlarına şâyân tahsîn olunması câizdir.

Geçenlerde Teşne kasabası Oruç Sûfî Mahallesi sâkinlerinden Karahocik Selim ba'de'l-asr çarşıdan hânesine giderken sokakta fec'eten vefât etmiş ve yevm-i mezbûrda Debbâğ Mahallesi Kara Dağlı da bir karı çilek toplarken fec'eten vefât eylemiş ve bundan başka beş gün mürûr etmemiş Teşne Varoş Mahallesi sâkinlerinden terzi Petar Teşne kazâsı Matruvik karyesinde sabahleyin fec'eten vefât eylediği istihbâr kılınmıştır.

Bâlâ-yı lâyıhada bârânın nüzûlü gününden Doboy kasabasının üst tarafında sâika nüzûlüyle telgraf hattındaki iki direği telef eylemiştir, hamden li'l-lâhi Teâlâ başka hiç bir hasarât olmamıştır.

VATAN - Numara: 1
22 Zi'l-ka'de, sene: 1301,
12 Eylûl-i Frengî, sene: 1884
4. sayfa

METİN: 55

Îd-i saîd-i fıtr

Tekmîl-i selâsîn i'tibârıyla gurre-i Şevvâlü'l-mükerrem geçen pazartesi olmak hasebiyle îd-i saîd-i fıtr Salı gününe müsâdif olmuş ve ale'l-âde kalemizden yedi

pâre top endâhtıyla i’lân-ı îd-i meyâmin-bedîd edilerek Bayram namâzı cevâmi’-i şerîfe-i müteaddidede cemâat-ı vefîre-i Müslime ile edâ olunmuş ve üç günün evkât-ı hamsesinde yedişer top atılarak eyyâm-ı selâse-i mübâreke âdet-i İslâmiyye üzere geçirilmiştir.

Cenâb-ı Rabb-ı Yezdân ilâ yevmi’l-kıyâme kâffe-i muvahhidîn ü muvâhhidâtı bu eyyâm-ı mukaddesenin idrâkiyle mazhar-ı sürûr ü şâdmân buyursun, Âmîn.

İ’tizâr

Bayram münâsebetiyle geçen cuma günü gazetemizin ihrâcına ihtilâs-ı vakit bulamadığımızı maa’l-i’tizâr ihtâr ederiz.

VATAN - Numara: 296, altıncı sene
12 Şevvâlü’l-mükerrem, sene: 1307
18 Mayıs-ı Rûmî,
30 Mayıs-ı Frengî, sene: 1890
1. sayfa

METİN: 56

Bosna ve Hersek Vilâyet-i celîlesi mülkiyye adelatusu devletlü Baron Kuçera ve Barones Yozefina Kuçera hazerâtının Sarây’a sûret-i muvâsaletleriyle haklarında icrâ edilen merâsim-i istikbâliyye vü ihtirâmiyye

Akd-ı izdivâc-ı pür-ibtihâclarından sonra mâh-ı hâlin yirmi birinci günü Sarây’a kadem-nihâde-i muvâsalet olacakları istihbâr olunan Vilâyet-i celîlemiz mülkiyye adelatusu devletlü Baron Kuçera ve Barones Yozefina Kuçera Hazerâtının şereflerine olarak bir sûret-i lâyıkada merâsim-i istikbâliyye vü ihtirâmiyyenin icrâsı için şehrimizde mevcût bulunan mezâhib-i muhtelife erbâbı hazırlanmağa başlamış ve husûsuyla ahâlî-i Müslimemizin rüesâ ve erkânı bir nişâne-i teveccüh ü

muhabbet-i kalbiyye olmak üzere Visoka'ya kadar hey'et-i meb'ûsenin i'zâmına karar vermiştir.

Binâen-aleyh eşrâf-ı memleketimizden ve Vilâyet müşâvirîninden Kaptan-zâde Muhammed Muhibbî Beg ve Mekteb-i Nüvvâbü'ş-şer' Direktörü Azab-zâde Hacı Muhammed Tevfîk ve Dîvân-ı Temyîz-i Şer'î Müşâviri Işkali-zâde Hacı Nezîr ve Hâfızovik Nuruddin Efendiler ve Vilâyet Meclis-i Evkâf Müfettişi Başagik İbrâhim Beg ve Evkâf Muhâsebecisi Mehmed Hulûsî ve Sarây Nâibi Lukşi-zâde Seyfullâh Efendiler ve Fâdıl-Paşa-zâde Mahmûd Beg ve advokat Yûsuf Beg Filipoviç ve Râşidoviç binbaşı Muhammed ve Müftî-zâde müderris Muhammed ve Meclis-i Evkâf Başkanı Muhibbî-zâde Hilmî Efendiler ve Gâzî Hüsrev Beg Câmi'-i şerîfi mütevellîsi Muhammed Beg ve câbîsi Gloco Hâşim Aga ve Rüşdiyye Mektebinin Müdür ve Mâarif Müşâviri Ribik Ahmed ve Sarây Nâibinin Muâvini Işkalik Abdullâh ve Deri-zâde Şâkir ve Defterdârî-zâde Sunullâh ve Büyük Gimnazi mektebinin Arabî muallimi Repovaç İbrâhim ve tabur imâmı Muhammed Efendiler ve Şabanoviç Husein ve Isvrzo Mustafa Agalar ve Kaptan-zâde Rızâ ve Azab-zâde Nuruddin ve Mütevellî-zâde Hamdî ve Suleyman-paşa-zâde Suleyman ve Omer ve Çengiç Hasan Begler ve Semiz Mustafa ve Foço-zâde Abdî ve Şâhin-Agiç Sâlih ve Bektaşeviç Abdî Agalar ve Meclis-i Ulemâ a'zâsından Teşneli Sâbit Efendi-zâde ve İsmailovik Âdil ve Isvrzo Safvet Efendiler ve Merhemik İsmet Agadan mürekkeb teşekkül eden hey'et-i meb'ûse Visoka'ya azîmet etmiş ve o gün öğleden sonra Brod katarı Visoka'ya muvâsaletinde mûmâ-ileyh Kapetanovik Muhammed Beg tarafından millet-i İslâmiyye nâmında olarak tebrîk-i kudûm-ı meymenet-melzûm devletelerini hâvî bir nutk-ı muhtesar u müfîd îrâd ve akîbinde Azab-zâde Nuruddin Beg yediyle bir deste çiçek takdîm ü i'tâ ve üç def'a "Çok yaşa" nidâ edilmiş ve müşârün-ileyh Baron Kuçera hazretleri işbu ihtirâmât-ı fevka'l-âde üzerine izhâr-ı nevâziş-i memnûniyyet-i azîme buyurmuştur.

Baron u Barones-i müşârün-ileyhimâ yine salon vagonuna ve hey'et-i meb'ûse müteaddid vagonlara râkiben Sarây'a müteveccihen hareket edip Dvor İstasyonuna müvâsaletlerinde orada Sarây mitropolidi hürmetlü Corco Nikolayeviç ve mu'teberândan Petro Petroviç ve daha Ortodoks milletinden bazı zevât ile külliyetlü köylüler kâim-i mevki'-i ihtirâm oldukları hâlde mitropolid-i mûmâ-ileyh vagona yanaşarak bir nutk-ı "Hoş âmedî" söyledikten sonra Petro Petroviç'in

kerîmesi Daniça bir deste çiçek takdîm eyleyerek akîbinde “Çok yaşa” çağrılmış ve Baron-ı müşârün-ileyh tarafından kezâlik beyân-ı meserret buyurulmuştur.

Şimendifer katarı Sarây istasyonuna geldiğinde kumandan vekîli Ceneral devletlü Dâvid hazretlerinin zevce-i muhteremesi Madam hazretleriyle kerimesi Barones Gayzel ve Dâhiliyye Direktörü Mösyö Savarvald cenâbları ve Adliyye Müdürü Mösyö Ayhler Velva, kumandan vekîli mîr-âlây Tomiçiç ve Dîvân-ı Temyîz Reîsi Şâyir ve Mâliyye Baş Müşâviri Mösyö Kraus ve mutasarrıf Mösyö Kukloviç ve Sarây mutasarrıfı Baron Molinari ve jandarma kumandanı kâim-makâmı Çivetiçanin ve Reîsü’l-Ulemâmız semâhatlü Mustafa Hilmî hazretleri ile hey’eti ve Ortodoks rüesâsıyla hey’eti ve Sarây Belediyye Reîsi Mustafa Hayruddîn Beg Efendi ile a’zâsı ve külliyetlü ahâlî-i Müslime ile gayr-i Müslime saff-beste-i ihtirâm olarak istikbâl etmişler ve müşârün-ileyhâ Ceneral David’in zevcesi ile Dâhiliyye Direktörü Mösyö Savarvald Cenâbları ve Belediyye Reîsi mîr-i mumâ-ıleyh Mustafa Beg Efendi birer nutk-ı “Safâ âmedî” îrâd ile berâber birer deste çiçek takdîm etmişlerdir. Ondan sonra müşârün-ileyhimâ Baron ve Barones faytonlara râkiben kırktan mütecâviz iki sıra dizilmiş İslâm süvârîsi arasında geçmişler ve arkalarında bi’l-cümle müstakbelîn gitmişler.

İstasyondan Vilâyet Dâiresi Konağına kadar yolun her iki tarafında külliyetlü ahâlî mevcût olup kısm-ı a’zamı efrâd-ı Müslimeydi.

İşbu resm-i istikbâl ü ihtifâl pek parlak çıkmış ve hakîkaten bir mücesseme-i muhabbet-i umumiyyeden bulunmuştur.

VATAN - Numara: 296,
12 Şevvâlü’l-mükerrem, sene: 1307,
18 Mayıs-ı Rûmî, sene: 1305,
30 Mayıs-ı Frengî, sene: 1890
2. ve 3. sayfa
- Havâdis-i Dâhiliyye -

METİN: 57

SARÂY - ILICA ŞİMENDİFER TA’RİFESİ

Mâh-ı hâlin yirmi beşinci günü Ilıca’nın resm-i küşâdı münâsebetiyle yevm-i mezkûrdan i’tibâr Sarây’da vâki’ tütün fabrikasından İlıca’ya kadar geşt ü güzâra

başlamış olan şimendifer vagonlarının sûret ü vakt-i hareketleriyle mikdâr-ı ücret-i nakliyyeye dair ta'rifesidir:

Pazar ve yortu günleri Saray'dan Ilıca'ya hareket:

	saat	dakîka
sabahleyin	8 [9]	10
	9	40
öğleden sonra	2	10
	7	40
	9	40

İlıca'dan Sarây'a avdet:

	saat	dakîka
sabeheyin	7 [10]	30
	10	32
öğleden sonra	3	30
	8	00
	10	30

Eyyâm-ı sâirede Sarây'dan Ilıca'ya hareket:

	saat	dakîka
sabahleyin	6	40
öğleden sonra	4	40
	6	10

Ilıca'dan Sarây'a avdet:

saat dakîka

---

[9] Burada orijinal metindeki 8 rakamının yerine 7 rakamı yazılmış olmalıdır
[10] Burada orijinal metindeki 7 rakamının yerine 8 rakamı yazılmış olmalıdır

sabahleyin	9	4
öğleden sonra	5	28
	9	00

Fîâtı:

	kraysar	vagon - sınıf
yalnız gitmek arzu eden	20	2
	10	3
azîmet ve avdet için	35	2
yekten bileti alanlar	25	3

İki seneye kadar etfâl ücret vermekten müstesnâ olup meccânen naklolunacaktır.

Biletin mahall-i fürûhti

Frans Yozef Câddesinde *Gainkas Berg* dükkânında, tramvay ve şimendifer istasyonlarında bulunur.

Ilıca banyolarının yevm-i küşâdında birçok me'mûrîn ve zâbitân ile efrâd-ı ahâlî oraya gitmiş ve rivâyet-i vâkıaya bakılınca beş bin kişiden mütecâviz bulunmuştur.

VATAN - Numara: 296, altıncı sene
12 Şevvâlü'l-mükerrem, sene: 1307,
18 Mayıs-ı Rûmî,
30 Mayıs-ı Frengî, sene: 1890
4. sayfa
- *Havâdis-i Dâhiliyye* -

METİN: 58

LEYLE-İ VELÂDET-İ PÜR-SAÂDET-İ HAZRET-İ RİSÂLET-PENÂHÎ

Mâh-ı Rebîü'l-evvel on ikinci Pazartesi gecesi vilâdet-i şâmiletü'l-meymenet-i hâtimü'l-enbiyâ Sallalâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hazretlerine musâdif olmak hasebiyle Pazar günü ikindi vakti şehrimizde ale'l-âde kaleden yedi pâre top endâhtıyla i'lân-ı yevmü'l-vilâdet-i hâtimü'l-enbiyâ edilmiş ve gece şehrimizde kâin bi'l-cümle cevâmi'-i şerife menâreleri envâ'-ı kanâdîl-i süreyyâ-mesîl ile donatıldığı misillü merhûm Fâdıl Paşa nâmına gece yatsıdan ve ferdâsı günü merhûm Gâzî Hüsrev Beg nâmına olarak öğle namâzından sonra Gâzî-i müşârün-ileyhin Câmi'-i şerifinde bâis-i îcâd-ı avâlim ü kâinât ve sebeb-i münferid-i hılkat-ı mevcûdât bulunan hâbîb-i Cenâb-ı kibriyâ Efendimiz hazretlerinin tecelliyât-endâz-ı kulûb-ı mü'minîn ü mü'minât olan menkıbe-i celîle-i vilâdet-i risâlet-penâhîleri kırâat olunarak şerbet ve şekerlemeler tevzî' olunmuş ve diğer cevâmi'-i şerîfe ile büyût-ı İslâmiyyede menkıbe-i fahrü'l müreselînin tilâveti devâm etmekte bulunmuştur.

Cenâb-ı tertîp-bahşâ-yı kevn ü mekân kâffe-i ümmet-i Muhammediyyeyi ilâ âhiri'd-devâm bu leyâlî-i mübârekenin idrâkiyle mazhar-ı sürûr u şâdmân buyursun, Âmîn.

VATAN - Numara: 563, on ikinci sene
12 Rebîü-l evvel, sene: 1313
25 Ağustos-ı Rûmî,
6 Eylûl-i Frengî, sene: 1890
1. sayfa

METİN: 59

Vilâyet müşâvirîninden Mösyö Kosta Hörmann'ın Budim Peşte meşher-i millîsinde direktör sıfatıyla sebkat eden mesâî vü ikdâmât-ı mütevâliyesinin nezd-i âlî-yi Cenâb-ı İmparatorî ve Kralîde mazhar-ı takdîr ü tahsîn-i âlî buyurulduğu misillü müşâvirînden Mösyö Yakub Mikoli'ye Frans Yozef rütbesinden Croix du

Comandeur ve kezâ müşâvirînden Mösyö Petraşek'e üçüncü rütbeden demir tâc ve Kazâ kâim-makâmlarından Baron Redoviç'e ve Zirâat Müdürü Mösyö August Paviç'e ve İhlevne Zirâat İstasyon Müdürü Adolf Kraçan'a ve Sarây Mekteb-i Sanâyi' Müdürü Markus Nani'ye ve Vilâyetimiz müze-hâne me'mûrîninden doktor Truhelka ve Otmar Rayzer'e Frans Yozef rütbesinin Croix du Chevalier ve Vilâyetimiz müsevvidânından Markçel'e altın tâcla Croix du Mèrit nişânlarından birer kıt'ası ihdâ vü ihsân buyurulmuştur.

VATAN - Numara: 618, on üçüncü sene
15 Cümâde'l-ûlâ, sene: 1314
11 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
23 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1892
1. sayfa
- *Mükâfât* -

METİN: 60

KONTES VİLMA DE KALLAY HAZRETLERİNİN VİYANA'YA AZÎMETLERİ

Bir kaç mâhtan beri Ilıca'da müsâfereten ikâmet buyuran Madam Ministör Vilma de Kallay hazretleri kendi kerîme-i muhteremeleri ve maiyyet-i ismetânlarıyla mâh-ı hâlin on altıncı günü Ilıca'dan müfârekatle Viyana'ya müteveccihen azîmet buyurmuşlar ve Sarây istasyonundan Vâlî ve Kumandan-ı Vilâyet devletlü Baron Appel ve Mülkiyye Adelatusu devletlü Baron Kuçera hazretleriyle ceneraller ve umûm-ı rüesâ-yı me'mûrîn-i mülkiyye ve ümerâ-yı askeriyye ile ecnebî konsolosları ve birçok madamlar ve Sarây Belediyye Reîsi ve Reîs-i Sânî ve Evkâf Reîsi ve haylî mu'teberân taraflarından kemâl-i ihtifâlât ile teşyî' edilmiştir.

VATAN - Numara: 618, on üçüncü sene
15 Cümâde'l-ûlâ, sene: 1314
11 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,

23 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1892
1. ve 2. sayfa
- Havâdis-i Dâhiliyye -

METİN: 61

Memleketin istihsâl-i temeddün ü terakkiyâtına vukû' bulan hüsn-i hidemâtına mükâfeten Zeniça Belediyye Hey'eti kâim-makâmları bulunan Kont Galemnis ile Brandis ve kâğıt fabrikası Direktörü Ludvig Springer'e fahrî hem-şehrîlik şerefinin i'tâsına karâr vermiş olduğu oradan yazılıyor.

VATAN - Numara: 618, on üçüncü sene
15 Cümâde'l-ûlâ, sene: 1314,
11 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
23 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1892
2. sayfa

METİN: 62

TAKDÎR-İ GAYRET

Istolça ulemâ-yı benâmında olup birkaç mâh mukaddem Istolçalı Rızvân-Beg-zâde merhûm Alî Paşa'nın Evkâf-ı şerîfesi tevliyeti vekâletine ta'yîn edilen Istranyak müderris Muhammed Efendinin sarf eylediği mesâî ve gayret-i müberrât-perverânesiyle evkâf-ı mezkûreye merbût olarak mâil-i indirâs olan müsakkafât ve müstagallâtın ekserisi i'mâr u tanzîm edilmiş ve gittikçe terâkkî-i ümrânî rû-nümâ olmakta bulunmuş olduğunu geçende Evkâf Müfettişi Mehmed Hulûsî Efendinin ol hâvâlîye vukû' bulan devr ü seyâhâtinde bi'z-zât müşâhede etmiştir ki vekîl-i mûmâ-ileyhim şu himmeti hakkâ ki câlib-i takdîrât u teşekkürât-ı umûmiyyedir.

VATAN - Numara: 618, on üçüncü sene
15 Cümâde'l-ûlâ, sene: 1314,
11 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,

23 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1892
2. sayfa
- Havâdis-i Dâhiliyye -

METİN: 63

Mostar'da Kara Göz Beg Vakfı müsakkafâtından Küçük Tepe'de kâin bulunan dükkânların harâbiyyeti hasebiyle bunların hedmiyle altında mağaza olmak üzere kârgîr bir hânenin Hazîne-i Evkâf-ı Vilâyetten 7.000 forint sarfiyle inşâsı Vilâyet Evkâf Komisyonunun vukû' bulan son ictimâ'ında karâr olmuş ve bu yaz inşââtına mübâşeretle rehîn-i hitâm olmak derecesine gelmiştir.

Mütevellî Câbî-zâde Hacı Ahmed Efendinin ifâdesine göre işbu hânenin mağazalarla berâber senevî 12.000 forint icâre ile îcâr edilmesi kâbil olduğu anlaşıldığından bu uğurda sarf edilen akça pek güzel temettu' getirecektir.

* * *

Izvornik kasabasında dahi posta ve telgraf idâresi için yine Vilâyet Evkâf Hazînesinden vakıf arsası üzerine bir hâne inşâ olunmaktadır.

VATAN - Numara: 618, on üçüncü sene
15 Cümâde'l-ûlâ, sene: 1314
11 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
23 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1892
2. sayfa
- Havâdis-i Dâhiliyye -

METİN: 64

Lubuşki kazâsı Evkâf Komisyonu Riyâsetinden Vilâyet Evkâf İdâresine Boşnak lisânınca vârid olan tahrîrât-ı resmiyyenin aynen ve harfen tercümesidir:

"*Sarây'da Vilâyet Evkâf Komisyonu İdâre-i aliyyesine*

Mâh-ı hâlin birinci günü öğleden evvel alafranga saat on raddelerinde Vilâyet ser-kâtiblerinden Kaza kâim-makâmı doktor Curo Sladoviç ve Kazâ Evkâf Komisyonu a'zâsıyla külliyetlü mu'teberân-ı İslâmiyye hâzır oldukları hâlde burada teşkîl olunan mekteb-i ibtidâînin resm-i küşâdı pek mutantan bir sûrette icrâ olunmuş ve ümît olunmayacak derecede bir cemm-i gafîr-i ahâlî-i İslâmiyye çocuklarını mektebe getirip teslîm eylemiş olduğu kemâl-i meserret ü mefharetle arz u beyâna cür'et olunur.

İşbu resm-i küşâdı öyle büyük bir hissiyât-ı şükrâniyye ile icrâ edilmiştir ki umûm-ı hâzırîn büyük alkışlarla Vilâyet-i celîleye ve Evkâf İdâresine arz-ı teşekkürât-ı bî-nihâyede bulundular, çünkü bu hâl ulûm u medeniyyet-i İslâmiyyenin terakkîsine hâdim-i yegânedir, işbu meserrât u teşekkürât-ı azîmeye sebeb-i müstakil ise çok vakitten beri mektebin teşkîlâtında beyne'l-ahâlî hâsıl olan ihtilâf u zıddiyyetin esâsen mahvıyla teşkilât-ı âdilânenin icrâsı kaziyyesidir.

Bu husûsta Vilâyet Evkâf İdâresinin himemât-ı vâkıasına ve bi-tahsîs-i husûs onun müfettişi olup Lubuşki'de ahâlî arasında hükümfermâ olan müşkilântını izâlesiyle mekteb-i mezkûrun büyük mahâretle teşkîline muvaffak olan izzetlü Mehmed Hulûsî Efendinin ikdâmât-ı masrûfesine umûm-ı ahâlî-i İslâmiyye nâmına olarak arz-ı teşekkür borçluyuz.

an Lubuşki fî Teşrîn-i evvel sene 1896

Reîs-i Evkâf-ı Kazâ-yı Lubuşki
Nâibü'ş-şer'
Oğlan-zâde Alî"

Vatan

Mekteb-i mezkûrun sûret-i teşkîlâtını evvelki nüshamızda yazdığımızdan burada da işbu tahrîrâtın derciyle tezyîn-i sütûn-ı mefharet ü meserret ederiz.

VATAN - Numara: 618, on üçüncü sene,
5 Cümâde'l-ûlâ, sene: 1314

11 Teşrîn-i evvel-i Rûmî,
23 Teşrîn-i evvel-i Frengî, sene: 1892
2. sayfa
- Muharrerât -

REHBER GAZETESİ

REHBER GAZETESİNİN BAŞLIĞI VE SON KISMI

Rehber gazetesinde başlığın içinde şunlar yazılmıştır:
Haftada bir def'a neşrolunur siyâsî ve ilmî İslâm gazetesidir.

Üstünde şunlar yazılmıştır:
Nüshası 10 kraysar veyâhût sağ akça 1 kuruştur.

Mahall-i mürâcaat:
Sarây-Bosna'da Bentbaşında dâire-i mahsûsadır.
Mübâhasât-ı siyâsiyye ve makalât-ı ilmiyye vü edebiyye maa't-teşekkür derc ü neşr olunur.
Derc olunmayan mekâtibden İdâre mes'ûl değildir.

Abone ve i'lân şerâiti:
Bosna ve Hersek ve Macaristân-Avusturya için seneliği 5 ve altı aylığı 3 ve üç aylığı 1 forint 75 kraysardır.
Mahâll-i sâire için seneliği 15 ve altı aylığı 7 ve üç aylığı 5 franaktır.
Peşînâ abone bedelâtı sandık-ı emîni Sipâhî-zâde Fehîm Efendiye gönderilir.

\- - - -

İ'lânâtın satırından 10 ve tekerrürü hâlinde 5 kraysar alınır.

Bir sayıdaki son satır şudur:

Sâhib-i imtiyâz ve muharriri Mehmed Hulûsî

REHBER GAZETESİNDEN SEÇİLMİŞ MAKALELER

METİN: 65

Mostar'da mekâtib-i ibtidâiyye

Mostar şehrinin karşı yakasında, ya'nî Çerniça mahallesinde kâin Spahiç nâm mekteb-i ibtidâînin darlığıyla berâber külliyyen harâbiyyeti hasebiyle içine etfâlin duhûlü bi't-tab' men' edilmiş ve çocuklar öteye beriye dağılıp perâkende bir sûretle tahsîl-i ulûm-ı dîniyyeye mecbûr bulunmuştur.

Binâen-aleyh Çerniça mahallesinde ve Neretva nehri kıyısında bir mekteb-i ibtidâînin te'sîsi ve inşâsı ehemm olmak mülâbesesiyle orada Hacı İliç Evlâdiyyet Vakfından olup mevcût bulunan bir bahçenin istibdâl sûretiyle edinilmesi lâzımadan ve müsted'iyyât-ı umûmiyye-i ahâlî-i İslâmiyyeden bulunduğundan mezkûr bahçe bu kerre Mostar Evkâf Komisyonunda Vilâyet Evkâf Müfettişi hâzır olduğu hâlde istibdâl olunmuş ve yakında Hazîne-i Evkâfta verilecek akça ile muntazam ve mükemmel bir mekteb-i ibtidâî binâsının inşâsı der-dest bulunmuştur.

Ahâlî-i mahalliyye-i İslâmiyye dahi 50.120 forint iâne-i nakdiyye toplayıp beri tarafta ikinci bir mekteb-i ibtidâînin te'sîsi tasavvur ediyorlar ki bu teşebbüsât-ı maârif-perverâne hakîkaten bâis-i teşekkürât-i bî-nihâyedir.

REHBER - Numara: 1, birinci sene
22 Zi'l-ka'de, sene: 1314, Cumartesi,
24 Nîsân-ı Frengî, sene: 1897
2. sayfa
- Havâdis-i Dâhiliyye -

METİN: 66

(Muharrerât-ı tebrîkiyyeler)

"Vilâyet Evkâf Müfettişi ve muharrir-i dirâyet-semîri saâdetlü fazîletmend Mehmed Hulûsî Efendi hazretlerine!

Pek parlak efkâr u ma'lûmât-ı sâmiyelerinin ve zerrîn kalem-i hikmet-i rakam-âlîlerinin mahsûl-i hizmet-i şeref-menkabeti, değil yalnız Bosna ve Hersek umûm ehl-i İslâmının hattâ vatan-ı mukaddesemizin hudûdu hâricinde pek uzak memâlik ü bilâd ahâlîsinin bile bâis-i mefharet ü takdîrâtı olmuştur ki biz kemâl-i tehâlik ü hissiyât-ı fevka'l-gâye-i mefharetkârâne ile nâil olduğunuz *şîr ü hurşîd* nişân-ı zî-şânınızın, sıdkan tebrîk ile galeyân-ı muhabbet-i kalbiyyemizi teşfîh ettiğimizin ve Cenâb-ı Rabb-ı müsteân zât-ı maârif-simât-ı hamiyyet-perverânelerini çok yıllar tamâmî-i sıhhat ü ikbâl ile vatanımızın ve umûm millet-i İslâmiyyemizin iftihârına olmak üzere muammer buyursun duâsıyla tezyîn-i lisân-ı muhabbet eylediğimizin arz u ifâdesini, ihtirâmât-ı fâikamızın kabûlünü ricâ eyleriz ol bâbda.

an İhlevne

fî 18 Nîsân, sene: 1897

İmzâlar:

Belediyye Reîsi Firdus-zâde Alî Beg,
Firdus-zâde İbrâhim Edhem Beg, İdrîs-Beg-zâde Suleyman Beg,
Hamza Âlây-Beg-zâde Kâmil Beg, Mollâ Aliç Muhammed Aga,
İskete Alî Efendi, Fehîm-zâde Hâfız Âdem Efendi,
Saraç İbrâhim Aga, Huskiç Alî Aga,
Lutfiç Hacı Sâlih Aga"

REHBER - Numara: 2, birinci sene

29 Zi'l-ka'de, sene: 1314, Cumartesi

1 Mayıs-ı Frengî, sene: 1897

3. sayfa

- Havâdis-i Dâhiliyye -

METİN: 67

Hükûmetin Ilıca banyoları

Sarây muzâfâtından posta, telgraf ve şimedifer istasyonunda vâki' kaplıcalar

İşbu Ilıca kükürt ma'deniyyâtından mürekkeb tabiâttan nebeân eden ve harâreti 58 derecede bulunan suyun romatizm, kötürümlük, rahitis ve sâire ile nisvân hastalıklarına fevâîd ve muhassenât-ı adîdesi vardır.

Kaplıcalarda müddet-i istihmâm

Mâh-ı Mayısın on beşinden Eylûlün on beşine kadardır.

Ilıca hammâmları Sarây şehrinin garb cihetindedir ve bir saat mesâfede vâki' olup, Bahr-ı Adriatik'ten 499 metre irtifâ'ında olup vaz'iyyet-i mevkiiyyesi pek lâtif ve ferah-fezâdır.

Müsâfirler için her türlü esbâb u levâzımât ve huzûr u istirâhat mükemmeldir. Bekâr ve familyalar için mevcût bulunan üç hotelin yüzden mütecâviz odaları bulunduğu gibi ayrıca kahve-hâne, bilyardo mahalleriyle mütâlaa merâkçılarına her lisânda gazeteler tedârik edilmiştir.

Müsâfirlerin hotellerde beytûtet edeceği odaların fîâtça ehven olduğundan yevmî bir oda maa hizmet 80 kraysardan 3 forinte kadardır ve müsâfirlerden on dört günden ziyâde ikâmet edenlere fîâttan yüzden on raddesinde ta'dîlen tenzîl edilecedir.

Sıcak ve çamurlu ve sâir hammâmlar ile yüzmek için soğuk banyolar mevcût olup fîâtça dahi pek ehvendirler.

Ilıca hammâmlarından mâ-adâ züvvârı eğlendirmek için karusal, krokat ve lavintens ta'bûr olunur oyunlar ile nişângâh ve binek hayvânlarıyla faytonlar ve Ilıca'dan dört kilometre mesâfede bulunan Bosna kaynağına kadar omnibuslar

işlemektedir ki arzu edenler kaynaktan civâr dağları gezip dolaşabilirler.

Şehirden Ilıca'ya gidip gelmek için yevmî yirmi def'a şimendifer katarı işlemektedir.

Dâimâ Ilıca'daki mûsikayı dinleyenler bir gûnâ ücret vermeyeceği ve Ilıca hakkında olan tafsîlât u ma'lûmâtı tamâmıyla anlamak arzu edeneler ayrıca ta'rifeler dest-res olabilirler.

an Ilıca

fî Nîsân sene 1897

REHBER - Numara: 3, birinci sene,
7 Zi'l-hicce, sene: 1314, Cumartesi
8 Mayıs-ı Frengî, sene: 1897
2. ve 3. Sayfa
- *İ'lânât* -

METİN: 68

BRÇKA'DAN TAHRÎRÂT-I MAHSÛSA

"*Rehber*'imizin sâhib-i imtiyâzı Hulûsî Efendi hazretlerine,

Muhterem kardeşimiz!

Nûr-ı maârifin bizde dahi günden güne ziyâdâr olmakta bulunduğu nazar-ı şükrânla bakmaktayız. Tevsî'-i maârifin başlıca vesâitinden biri kırâat-hânelerin teşkîli kaziyyesi olup buna riâyeten biz dahi mütâlaaya şâyân kütüb-i dîniyye ve âsâr-ı nefîse ile birçok mu'teber cerîdeleri bi't-tedârük mütâlaa vu kırâatle tezyîd-i kuvâ-yı mâddiyye vü ma'neviyye etmekteyiz. Masamızda bulunan cerâîd-i muhtelife arasında birçok sa'y u gayretle hidemât-ı haseneyi îfâ eden ve İslâmiyyet nâmına müdâfaadan hiç bir vakit geri kalmayan, cihânın dört etrâf-ı erbaasında bulunan milyonlarca ihvân-ı dînimizin tavr u harekâtlarından ve terakkî ile sâir-i ahvâl-i hasenelerinden sûret-i mahsûsada bizi haberdâr edan ve birçok makâle-i nâfıaları

neşirle vatana ve ihvân-ı dîne hizmetten usanmayan ve takrîben on dört sene çıkmağa muvaffak olan ve ser-muharriri bulunduğunuz *Vatan* cerîde-i ferîdesi mühimm ve mu'teber bir mevki'i işgâl eylemekteydi. Bundan dolayı cümlemizin kulûbunu celb ederek karşınıza hâsıl olan fart-ı muhabbet ü muhâlesat günden güne izdiyâdda bulunup mu'teber *Vatan'*ı neşirle vatan denilen mâye-i muhteremimize olan hidemât-ı hasenenizi bi't-takdîr yeni tulû' eden ve *Rehber* nâmıyla mevsûm, yine taht-i idârenizde çıkmağa başlayan gazete-i İslâmiyyenizin intişârından dolayı zâtınızı kemâl-i sürûr u habûrla tebrîk, büyük muvaffakıyyetinizi ve devâm-ı intişârını temennî eder bulunduğumuzu ve hidemât-ı mesbûkanızın bir nişâne-i mükâfâtı olmak üzere geçenlerde şâh-ı Îrân Muzafferüddîn Hân hazretleri tarafından ihsân u taltîf buyurulduğunuz *şîr ü hurşîd* nişân-ı pertev-efşânını tebrîk ve sîne-i sadâkatınızın daha şânlı nişânlarla tezyîni duâsını sâir ihvân-ı dînimizle berâber müşterek bulunduğumuzun arzıyla zât-ı vâlâları gibi bir evlâd-ı vatanımızla müftehir ü mübâhîyiz ol bâbda!

an Brçka

fî 27 Zi'l-ka'de sene 213
Kırâat-hâne Cem'iyyeti"

REHBER - Numara: 6, birinci sene
26 Zi'l-hicce, sene: 1314, Cumartesi,
29 Mayıs-ı Frengî, sene: 1897
3. sayfa
- *Muharrerât* -

METİN: 69

KAZÂ EVKÂF KOMİSYONU

Diğer elviye ve kazâhâ-yı mülhakada olduğu gibi Sarây kazâsı için dahi bir evkâf komisyonunun teşkîline makrûn müsâade-i aliyye olduğunu yazmıştık.

Bu kerre resmen alınan ma'lûmâta göre Sarây kazâsında Nâibü'ş-şer' Hacı-Efendi-zâde Hacı Hâfız Hasan Efendinin taht-ı riyâsetinde olarak Hünkâr Câmi'-i

şerîfinin baş imâm ve hatîbi Râşid-Agiç Hacı Hâfız İbrâhim ve Gâzî Hüsrev Beg Kurşunlu Medresesinin müderris-i evveli Müftî-zâde Muhammed Efendiler ile eşrâf-ı ahâlîden Fâdıl-Paşa-zâde Mahmûd Beg ve Bakarî-zâde Hacı Mustafa Efendiden mürekkeb bir evkâf komisyonu teşkîl edilmiş ve yakında îfâ-yı hizmete başlamaları mukarrer bulunmuştur.

REHBER - Numara: 8, birinci sene,
11 Muharremü'l-harâm, sene: 1315, Cumartesi
14 Haziran-ı Frengî, sene: 1897
- Havâdis-i Dâhiliyye -
2. sayfa

DİL İNCELEMESİ

METİNLERİN SES VE İMLÂ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bosna-Hersek'te eski Türkçe olarak çıkarılan *Bosna*, *Gülşen-i Sarây*, *Neretva*, *Vatan* ve *Rehber* adlı gazetelerin dilinin imlâ ve ses-yazı ilişkisi özellikleri açısından değerlendirilmesi bu dönemin gazete dilinin özelliklerinin ortaya koymak açısından gerekli görülmüştür.

METİNLERİN İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Eski Türkçe gazetelerin dilinin imlâsı Klâsik Osmanlı Türkçesindeki imlâ gibidir. Dilin ses özelliklerinde değişiklikleri olsa da imlâsı aynı kalmıştır. Bu durumu Türkçe eklerin ve kelimelerin yazılışında açık gösterebiliriz.

TÜRKÇE EKLERİN VE TÜRKÇE KELİMELERİN YAZILIŞI

A. Türkçe eklerin yazılışı Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesine göre değiştirilmemiştir. Bu durum özellikle şu eklerde belli olmuştur:

iyelik ekleri: 2. şahıs tekil ك *-ın / -in / -un / -ün*
3. şahıs tekil ى *-ı / -i / -u / -ü*
سى *-sı / -si / -su / -sü*
2. şahıs çoğul كز *-(ı)nız / -(i)niz / -(u)nuz / -(ü)nüz*

hal ekleri: tamlayan hali ك *-ın / -in / -un / -ün*
belirtme hali ى *-ı / -i / -u / -ü*
bulunma hali ده *-da / -de / -ta / -te*
دن *-dan / -den / -tan / -ten*
bildirme eki: در *-dır / -dir / -dur / -dür*

-tır / -tir / -tur / -tür

zaman ekleri:

geniş zaman ور *-ur / -ur / -ır / -ir*

belirli geçmiş zaman دى *-dı / -di / -du / -dü*

-tı / -ti / -tu / -tü

zarf-fiil eki: وب *-up / -üp / -ıp / -ip*

emir kipi: سون *-sun / -sün / -sın / -sin*

çatı eki: يل *-ıl / -il / -ul / -ül*

(edilgen)

-dık / -dik sıfat fiili: ديق *-dık / -duk*

-tık / -tuk

ديك *-dik / -dük*

-tik / -tük

yapım ekleri: جه *-ca / -ce / -ça/ -çe*

جي *-cı /-ci / -cu / -cü*

-çı / -çi / -çu / -çü

لى *-lı / -li / -lu / -lü,* bu ekler bazı yerlerde لو şeklinde yazılmış ve *lü* şeklinde yeni harflere aktarılmıştır.

Kalın ünlüleri olan kelimlerdeki ve eklerdeki "k" sesi ق harfi ile yazılmıştır, ancak bu sesle biten ekler ünlü ile başlayan bir ek aldığı zaman ق harfi غ harfine dönüşmüştür. Böylece *-mak* mastar eki, *-lık* yapım eki ve *-dık / -duk / -tık / -tuk* sıfat-fiil ekleri ünlü ile başlayan bir ek aldığı zaman ق harfi غ harfine dönüşmüştür.

مغه *-mağa*, لغى *-lığı*, ديغى *-dığı / -duğu / -tığı / -tuğu*

B. Türkçe kelimelerin yazılışı Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesine göre değiştirilmemiştir. Bu durum hem ünlülerin hem ünsüzlerin yazılışında açık görülüyor:

- ايتمك *(etmek)* ايدرم *(ederim)* ويريلەجكندن *(verileceğinden)* كيجه *(gece)*

انك *(onun)* انلرك *(onların)*كندوسنه *(kendisine)* كندولرنه *(kendilerine)*

اچون *(için)* قارشو *(karşı)*

- يكى *(yeni)* اوكرنمش *(öğrenmiş)* دكلەينلر *(dinleyenler)*

اكلاشلمش *(anlaşılmış)* بوكا *(buna)* صكره *(sonra)*

اوكنجه *(önce)* اك *(en)* يكرمى *(yirmi)*

تيمور *(demir)* درلو *(türlü)* بوسى *(pusu)*

BİTİŞİK YAZILAN KELİMELER

Ele aldığımız gazete makalelerinde birçok yerde bitişik yazılan kelimeler bulunmaktadır.

A. “ol” işaret sıfatı aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi önündeki kelimeyle birtişik yazılmıştır:

ol bâbda اولبابده

ol havâlî اولحوالى

Bu yayagın duruma karşın aşağıdaki örneklerde kelime ayrı yazımıştır: اول شب ol şeb, ol gece اول كيجه

B. *vukû' bul-* deyimi bitişik yazılmıştır:

وقوعبولان *(vukû' bulan)* 9 defa geçiyor ve her yerde bitişik yazılmıştır.

وقوعبولهجق *(vukû' bulacak)* 2 defa geçiyor ve bitşik yazılmıştır.

وقوعبولهجى *(vukû' bulacağı)*

Bu örneklerin imlâsından son sesi ع olan vukû' kelimesinde bu gırtlak sesinin kullanımdan düştüğü ve bu tabirde Türkçenin ses düzeninin hakim olduğunu çıkarmak mümkündür.

C. Ses veyazı ilişkisi içinde getirdiği kelimeye bitişik yazılan sözlerden bazıları da birer edatlar.

- *ile: mübâşeretle*
- *dolayı* : bundan *dolayı* بوندنطولايي
- *beri*: (bunca) vakitten *beri* وقتدنبرو

(birkaç) seneden *beridir* سنه دنبرودر

- *için*: bu için بيچون
- *da / -de*: (kıt'amızın) halkı *da* خلقيده

herkesi *de* هركسيده

(hükümet) konağı *da* قوناغيده

istemeyip *de* ايستميوبده

- *ki*: (nasıl) olmayayım *ki* اولمیایمکی

D. Ses ve yazıl ilişkisi içinde klimelerin yazılışı değerelendirilirken bitişik yazılan Farsça tamalamalara rastlanmıştır:

câmi'-i şerîf جامعشریف bir yerde bitişik yazılmıştır

davlet-i aliyye دولتعلیه bir yerde bitişik yazılmıştır m.44

Bu örneklerde kullanımı sık olan Farsça tamalamalardır.

E. Ele aldığımız metinlerde pek çok yerde izafet-i maklube tamlamaları geçmeketedir. Bunları ters kurulmuş Farsça tamalamaları olarak değerlendiriyoruz. Bunlar bitişik yazılmıştır:

şevket-masîr شوکتمصیر

feyz-mekseb فیضمکسب

fazâil-mekseb فضائلمکسب

hayriyyet-mersâd خیریتمرصاد

hayriyyet-disâr خیریتدثار

muvafakıyyet-vâye موفقیتوایه

maarif-vâye معارفوایه

inâyet-vâye عنایتوایه

mekârim-vâye مکارموایه

mekârim-simât مکارمسمات

hamiyyet-simât حمیتسمات

tarâvet-bahş طراوتبخش

zînet-bahş زینتبخش

dirâyet-semîr درایتسمیر

âlem-penâh عالمپناه

maârif-hasr معارفخصر

Birçok örenkte izafet-i maklube tamalamasında Farsça î eki getirilmiştir. Bu tür örnekler de bitişik yazılmıştır:

Hilâfet-penâhî خلافتپناهی

Vilâyet-penâhî ولایتپناهي

risâlet-penâhî رسالتپناهی

Şeref kelimsi başka kelimelerle beraber birleşik kelime yapar. Bu örnekler de bitişik yazılmıştır:

şeref-vârid شرفوارد
şeref-zuhûr شرفظهور
şeref-taalluk شرفتعلق
şeref-sünûh شرفسنوخ

SOYADLARININ YAZILIŞI

Bosnalıların birçok soyadı "-ović" ve "-ić" ekleriyle biter. Bu ekte Türkçede bulunmayan ince "ć" sesi mevcuttur. Ele adlığımız metinlerde Bosnalıların soyadlarının yazılışında Boşnakçadaki ince "ć" sesi ince "k" karşılanmıştır. Böylece, *İsmailovik* diye yazılmış olan soyadının özgün şekli "Smailović"tir. Diğer soyadlarında da bu durumu görmekteyiz: "Muhanović" soyadı *Muhanovik* şeklinde, "Kapetanović" soyadı *Kapetanovik* şeklinde, "Škaljić" soyadı *Işkalik* şeklinde, "Başagić" soyadı *Başagik* şeklinde, "Karahodžić" soyadı *Karahocik* şeklinde, "Merhemić" soyadı *Merhemik* şeklinde, "Lizić" soyadı *Lizik* şeklinde, "Babić" saoyadı *Babik* şeklinde, "Matruvić" yer adı *Matruvik* şeklinde yazılmıştır.

Ancak öbür soyadlarında Boşnakçadaki "ć" sesi Türkçedaki buna en yakın olan "ç" sesiyle karşılanmıştır. Soyadlarındaki "-ović" ve "-ić" ekleri *oviç* ve *iç* şeklinde yazılmıştır: *Huskiç, Aliç, Bektaşeviç, Râşid-Agiç.*

Bazı soyadlarında ses türemesini göremkteyiz: o dönemde tanınan bir Boşnak ailesinin soyadı olan "Svrzo" soyadı *Isvrzo* şeklinde yazılmıştır, "Škaljć" soyadı *Işaklik* şeklinde yazılmıştır. Bu iki soyadının başında iki ünsüz bulunduğu için Türkçe metinlerde Türkçedaki ses düzenine uydurularak kelime başında "ı" ünlüsü türetilmiştir.

SIRA DIŞI YAZILIŞLAR

İncelediğimiz makalelerde ses-yazı ilişkisi açısından bazı sıra dışı kuulanımlara rastlanmıştır.

Bazı yerlerde "t" sesi ile biten Arapça kelimeler Osmanlı Türkçesindeki olduğu gibi ت harfi ile yazılmamış, Arap ة harfi ile yazılmıştır (*bidâyet, garâmet*). Bazı yerlerde ه harfiyle yazılmıştır. Bu tür örnekler Farsça tamlamalarda da görülür:

iâneleriyle, iâne-i müftehiresi, iâne-i nakdiyye,

muhabbe-i vatan

Bu örneklerde izafet kesresi hemze ile işaretlenmiş olduğu için ilk kelimeleri yazıldığı şekilde yeni harflere aktardık. Başka bir tamlamada böyle bir örnek bulunuyor: *derece-i kifâyede*

Bazı yerlerde kelimelerin yazılışları yanlıştır: *muvakkaten* kelimesinde Arapça zarfında son ses olarak "t" sesi "ة" harfi ile biten kelimlerle benzetilerek موقتا yerine (موقة) olarak yazılmıştır.

Bir metinde geçen *hocalığına* kelimesi خواجه لكنه şeklinde yazılmıştır. Kalın ünlüleri olan bu kelimede yumuşak ğ ك (kef) harfi ile yazılmıştır.

Bir yerde kullanılmış olan *haylîce* kelimesi خيلوجه şeklinde yazılmıştır. "Haylî" kelimesinin üstüne "-ce" benzerlik eki getirilmiştir. Ancak "lî" hecesi *başlıca* kelimesindeki لو şeklinde yazılan yapım ekiyle benzetilerek bu şekilde yazılmıştır.

Mahâmidânî kelimesinde ح harfi yerinde güzel ه yazılmıştır.

Yanlış kullanılmış hal ekleri vardır:

bulunduğumuzu ("bulunduğumuzun" yerine) m.65

nişân-ı zîşânınızın ("nişân-ı zî-şânınızı" yerine) m.66

METİNLERİN YENİ HERFLERE AKTARILMASINDA UYGULANAN ESASLAR

Osmanlı dönemindeki Türkçenin sınıflandırılmasında göre (eski Osmanlı Türkçesi, Klâsik Osmalı Türkçesi, yeni Osmanlı Türkçesi), söz konusu gazetelerin dili XIX. yüzyılın ikinci yarısının Türkçesi olup yeni Osmanlı Türkçesi'dir. Dolayısıyla çalışmamızda üzerinde önemle durulan konulardan birisi eski harfli metnilerin yeni harflere aktarılmasında izlenecek yolun tespit edilmesiydi. Bu yolda tespit rdilen esasları aşağıda belirtmeye çalışalım:

A. Arapça ve Farsça kökenli kelimlerde uzun ünlüyü taşıyan heceler çalışmamızda düzeltme işareti (^) ile gösterilmiştir:

- kelime başında: *ânifü'l-beyân, âlî, îd* vb.
- kelime ortasında: *riâyet, rekâbet, mahâret, pehlivân* vb.
- kelime sonunda: *inşâ, imzâ, temâşâ, âlî, telâfî* vb.

Ancak düzeltme işaretinin başka bir görevi yabancı kökenli kelimelerdeki “l” sesini inceltir. Bu sesten sonraki ünlü uzun telâffuz edilmez, sadece “l” sesi ince olarak telâffuz edilir: *lûgat, Eylûl, lâtif*.

B. Çift ünsüzü içeren Arapça kökenli kelimelerin şeddeli sesleri gösterilmiştir: *medeniyyet, askeriyye, mevâdd, mahâll*

C. “Ayın” ve “hemze” seslerinin gösterilmesi:

Bugünkü Türkçede olmayan “hemze” ve ayın seslerinin içeren kelimeleri yeni harflere aktarılırken bu sesler bazı yerlerde gösterilmiş, bazı yerlerde ise gösterilmemiştir. Bu sesler gösterilirken metinler fazla işaretlere boğulmaması için bu seslerin her ikisi kesme işareti (’) ile belirlenmiştir.

“Ayın” ve “hemze” sesleri aşağıdaki durumlarda görüldüğü gibi yeni harflere aktarılırken yazıya belirli durumlarda yansıtılmıştır.

1. Kelime başında hemze ve ayın sesleri gösterilmemiştir:

îd, nûr-ı ayın, inşâ, imzâ, ânifü’l-beyân

2. Kelime ortasında “hemze” ya da “ayın” sesinden önce ya da sonra ünsüz varsa bu sesler kesme işaretiyle gösterilmiştir:

me’mûr, i’lân, ma’bed, hey’et, vüs’at, mes’adet, cem’iyye,

“Hemze” ya da “ayın” sesi iki ünlü arasında bulunuyorsa özel bir işaretle gösterilmemiştir:

fiât, vukûât, maârif, mesâî, icrâât, maa, vâkıa, nâfia, matbaa, mürâcaat, müteallik, mütâlaa, müsâraat, râbian, sâbian, tâsian,

Ancak “ayın” sesi ile biten kelimenin üstüne ünlü ile başlayan hal eki getirildiği zaman “ayın” sesi yalın halde olduğu gibi gösterilmiştir: *vukû’a gelen, irtifâ’ında, ictimâ’ında,*

3. Kelime sonunda “hemze” uzun ünlüden sonra *inşâ, eşyâ, imzâ* örneklerinde olduğu gibi gösterilmezken ünsüzden sonra gösterilmiştir: *bed’*.

Ayın sesi, kelime sonunda her yerde gösterilmiştir: *envâ’, tecemmu’, tenevvü’, vaz’*

C. Son seste “b, c, d” ünsüzlerinin gösterilmesi

Arapça ve Farsça kelimelerin sonunda bulunan yumuşak ünsüzler olan (b, c, d) sesleri yeni harflere sert ünsüzler (p, t, k) olarak aktarılmıştır*: kitâp, adet, âit, mensûp, mevcût, mensûp, mektep, veyâhût, ümît, küşât, îcâp, talep, tâlip.*

Bu uygulamaya, XIX. yüzyılda dilde var olan ama yazıda gösterilmeyen bu özelliğe dayanan genel kanı üzerine gidilmiştir. Ayrıca, bu uygulamada bazı kelimelerin Boşnakçadaki söyleyişi ve kullanılışı bize yol göstermiştir. Bunu doğrulamak bazı örnekleri değerlendirmeye çalışalım

Mektûpçu kelimesinde Arapça "mektûb" kelimsinin üstüne Türkçe *-çu* yapım eki getirilmiştir. Bu durum sözkonusu kelimenin mektup olduğunun gösterir. Gazetenin Boşnakça kısmında "mektupčija" kelimesi sert seslerlerle geçiyor. Bu kelime Boşnakçaya doğrudan Türkçeden alınmış olduğundan Türkçede bu şekilde telâffuz edildiğini çıkarabiliriz.

"Muhtâç" kelimsi de Boşnakçada eski kelimelerden birisi olarak mevcuttur. "muhtač" olarak sert ünsüzle kullanılmıştır. Bu kelime de Türkçeden doğrudan alınmış olduğu için Türkçede bu şekilde - sert ünsüzle telâffuz edildiğini düşünmekteyiz.

Mevcût, *mensûp, adet, âit* gibi sert ünsüzle biten kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir kelime varsa sert ses yumuşak ses olarak okunur.

Ancak *murâd, nevzâd, mürekkeb, kütüb* kelimeleri yeni harflere aktarılmasında özgün şekilde korunmuştur.

D. Arapça kelimelerindeki gırtlark sesleri, kalın sesler, peltek sesler ve Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde var olan nazal "n" sesi metinlerin yeni harfler aktarılmasında gösterilmemiştir. Söz konusu dönemde Türkçede bu seslerin artık bulunmadığını ve sadeleşmiş şekilde telâffuz edildiğini kabul ettiğimiz için bunların çevri yazı işaretleriyle gösterilmesine gidilmemiş ve bu sesler k, h, s, t, z olarak yazılmıştır. Gazete makalelerinde yumuşak "ğ" sesi de mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde iki ince ünlünün arasındaki k sesi g sesi olarak, iki kalın ünlünün arasındaki kalın "k" sesi kalın g sesi olarak okunmuştur. Ancak bu metinlerin yeni harflere aktarılmasında iki ünlünün arasındaki "k" sesi her yerde yumuşak "ğ" sesine dönüştürülmüştür.

E. Ek ve kök ilişkisindeki uygulama

Daha önce gibi Türkçe eklerin yazılışı Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesindeki gibidir. Ancak bu gazeteler XIX. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğı için Türkçe eklerin söyleyişi bugünkü Türkçede olduğu gibi değerlendirmiştik.

1. Türkçe eklerdeki ünlüler

Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde bazı eklerin her zaman yuvarlak ünlüleri, bazı eklerin ise her zaman düz ünlüleri vardı.

Ancak gazete makalelerinin yeni harflere aktarılmasında bütün ekler büyük ünlü uyumuna göre yazılmıştır. Bazı eklerin yazılışını metinlerin imlâ açısından değerlendirilmesinde gösterilmiştir. Örneğin, belirtme hal eki ي şeklinde yazılmıştır, ancak biz ünlü uyumuna bağlı kalarak bunun yeni herflere aktarılmasında *-ı / -i / -u / -ü* şeklinde yazdık.

Büyük ünlü uyumuna giren ekler şunlardır:

iyelik ekleri: 1. şahıs tekil *-(ı)m / -(i)m / -(u)m / -(ü)m*

2. şahıs tekil *-(ı)n / -(i)n / -(u)n / -(ü)n*

3. şahıs tekil *-ı / -i / -/u / -ü*

-sı / -si -su / -sü

1. şahıs çoğul *-(ı)mız / -(i)miz / -(u)muz / -(ü)müz*

2. şahıs çoğul *-(ı)nız / -(i)niz / -(u)nuz / -(ü)nüz*

hal ekleri: tamlayan hali *-(n)ın / -(n)in / -(n)un / -(n)ün*

belirme hali *-ı / -i / -u / -ü*

bildirme eki *-dır / -dir / -dur / -dür*

-tır / -tir / -tur / -tür

zaman ekleri: *-ur / -ür / -ır / -ir* (geniş zaman)

belirli geçmiş zaman eki: *-dı / -di / -du / -dü*

-tı / -ti / -tu / -tü

emir kipi: 3. şahıs *-sun / -sün / -sın / -sin*

zarf-fiil eki *-up / -üp / -ıp / -ip*

çatı ekleri: *-ıl / -il / -ul / -ül*

-ın / -in / -un / -ün

sıfat-fiil eki *-dık / -dik / -duk / -dük*

-tık / -tik / -tuk / -tük

yapım ekleri: *-ca / -ce / -ça / -çe*

-ci / -çu

-lı / -li / -lu / -lü

Bu ek bazı yerlerde لى şeklinde yazılmıştır ve biz bunu büyük ünlü uyumuna göre yazdık : *taahhütlü, Saraylı, Selanikli* vb. Ancak bazı kelimelerde لو şeklinde yazılmıştır ve biz burada yuvarlak ünlünün korunmuş olduğunu kabul ederek bu eki, yeni harflere aktarılmasında yuvarlak ünlü olarak değerlendirdik:

izzetlü, asâletlü, vefâatlü, devletlü, şevketlü, kudretlü, mekreketlü, rif'atlü saâdetlü, hürmetlü, hamiyyetlü, külliyetlü, misillü, resimlü, târihlü, renklü, yerlü yerinde

Cemhuriyet döneminin ilk yıllarında Lâtin harflerinde yazılmış bazı eserlerde bu sıfat ekinin hâlâ uyuma aykırı olarak "-lu, lü" şeklinde kullanılması bir tanık olarak gösterilebilir. *Başlıca* kelimesinde "lu" şeklinde yazılan yapım eki yeni harflere düz ünlü ile aktarılmıştır.Ancak bu kelimelerdeki "ca" yapım ekinin etkisiyle "lı" eki yeni harflere aktarılırken büyük ünlü uyumuna uyulmuş ve düz ünlü ile yazılmıştır.

2. Türkçe eklerdeki ünsüzler

Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde bazı eklerin başında her zaman yumuşak "d" sesi vardı. Bu eklerin yazılışını da metinlerin imlâ açısından değerlendirilmesinde gösterilmiştir. Ancak gazete makaleleri yeni harflere aktarılırken bu ekler kelimenin ünsüz benzeşmesine uyulmuş son sesine göre yumuşak "d" sesi ya da sert "t" sesiyle yazılmıştır. Bu ekler şunlardır:

sıfat-fiil eki:	*-dık / -dik / -duk / -dük*
	-tık / -tik / -tuk / -tük
belirli geçmiş zaman eki:	*-dı / -di / -du / -dü*
	-tı / -ti / -tu / -tü
bulunma hal eki:	*-da / -de / -ta / -te*
ayrılma hal eki:	*-dan / -den / -tan / -ten*
bildirme eki:	*-dır / -dir / -dur / -dür*
	-tır / -tir / -tur / -tür
yapım eki	*-cı / -ci / -cu / -cü /*
	-çı / -çi / -çu / -çü

F. Türkçe kelimlerdeki ünlüler

Ele aldığımız gazetelerde Türkçe kelimelerin yazılışı Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde olduğu gibidir. Bu kelimelerin yazılışı metinlerin

imlâ açısından değerlendirilmesinde gösterilmiştir. Ancak bu kelimelerin söyleyişi bugünkü Türkçede olduğu gibidir.

Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde bazı Türkçe kelimlerin "itmek", "dimek", "virmek", "gice" örneklerinde olduğu gibi ilk hecesinde "i" ünlüsü vardır. Bosna-Hersek'te çıkmış eski Türkçe gazetlerde makalelerinde bu kelimelerin yazılışı değiştirilmemiştir. Ancak bu kelimelerin ilk hecedeki ünlü bugünkü Türkçede olduğu gibi *et-, de-, ver-, gece* şekillerinde yeni yazıya aktarılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesine geçen "içün" ve "karşu" edatlarında ve "kendü" zamirinde düz ünlüden sonra yuvarlak ünlü vardır. Ele aldığımız gazete makalelerinde bu kelimelerin yazılışı değiştirilmemiştir. Ancak yeni harflere aktarılırken büyük ünlü uyumuna sokulmuş ve bugünkü Türkçede olduğu gibi *için*, *karşı, kendisi* ve *kendileri* şeklinde yazılmıştır.

"O" şahıs zamiri Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde hal ekleri alınca "anın" ve "anların" şeklindedir. Gazete makalelerinde bu çekimli zamirlerin yazılışı aynı kalmıştır. Biz bunları yeni harflere *onun* ve *onların* şeklinde yeni harflere aktardık.

G. Kelime başında "t", "d" ve "p" sesleri

Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde bazı kelimelerin başında yumuşak "d" ya da "b" sesi vardı. Gazete makalelerinde bu kelimelerin yazılışı aynı kalmıştır. Biz yeni harflere aktarılmasında kelime başında bugünkü Türkçedeki söyleyişlerine göre *tâne, türlü, pusu* şeklinde aldık. Bu arada ilgi çeken bir kelimeyi de ekleyelim. Gazete makallerinde تيمور kelimesi *demir* şeklinde aktarılmıştır.

H. Türkçe kelimelerde iç sesteki "t" sesi د harfiyle yazılmıştır. Bu kelimeler yeni harflere "t" harfiyle aktarılmıştır. *dontılıp, sarkıntılık, gözetilerek.*

Metinlerin imla özellikleri değerlendirilirken bu tür kelimlerin yazılışı gösterilmiştir.

I. Kelime sonunda "nk" sesleri

Bazı örneklerde Türkçe kelimelerin sonunda Eski Anadolu Türkçesinde ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde olduğu gibi "nk" sesleri bulunmaktadır. Bu kelimelerin yeni harflere aktarılmasında "nk" sesleri korunmuştur: *tüfenk, havâî fişenk*

J. Farsça tamlamalardaki izafet kesresi

Bilindiği gibi izafet kesresi i'dir. Bunun ünlü uyumuna tabi tutulması metinlerin yeni harflere çevrilmesinde uygulanmıştır. İnce ünlülerden sonra izafet kesresi "i" olarak yazılmıştır. Kalın ünlülerden sonra izafet kesresi "ı"olarak okunmuştur.
Bazı kelimelrede sonra izafet kesresi hemze ile işaretlenmiş:
- "a" ünlüsü ve ه harfi ile biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonra:
gonca-ı gül-i sad-berg-i Hilâfet
matbaa-ı Vilâyet
- ünlü ile biten Türkçe kelimelerden sonra:
binbaşı-ı mûmâ-ileyh, *oda-ı* mahsûsa, *yüzbaşı-ı* zabtiyye

Uzun "â" ünlüsü ile biten kelimelerden sonra izafet kesresi "y" harfi ile işaretlenmiş "yı" şeklinde okunmuştur:
eşyâ-yı ticâriyye
kazâ-yı mezbûr
livâ-yı mezbûr

Ancak bazı yerlerde uzun "a" ünlüsü ile biten kelimelerden sonra izafet kesresi hemze ile işaretlenmiş ve "ı" olarak okunmuştur:

kazâ-ı mezbûr قضاء
livâ-ı mezbûr لواء

Böylece yukarıda anlatıldığı gibi aynı kelimelerde farklı imlâlar ortaya çıktı: durumlar var: *kazâ-yı* / *kazâ-ı*

Avusturya-yı Cenûbî örneğinde özel ad olan Avusturya kelimesinden sonra kelimenin sonunda elif bulunduğu için izafet kesresi "y" harfi ile işaretlenmiştir.

"Gayr" kelimesinden sonra izafet kesresi "i" olarak okunmuştur:
gayr-i Müslim
gayr-i mesbûk

K. Atıf vavının yazılışı

Eş anlamlı ya da yakın anlamlı kelimelerin arasındaki ve bağlacı atıf vavı olarak okunmuştur. Atıf vavı ünlü uyumuna sokulmuş ve *ü* ya da *u*, ünlülerden sonra *vu* ya da *vü* şeklinde yazılmıştır.

ıyâl ü evlâdlarında, *mülk ü millet, geşt ü güzâr,*
tavîl ü dirâz *zahmet ü zarûretleri*

medâr-ı *yüsr ü sühûlet* 24
âsâr-ı *hayriyye vü nâfia* 1
terakkî-i *servet ü ma'mûriyyet*

L. Çift ünsüzlü tek heceli kökün yazılışı

Kökeni tek heceli ve çift ünsüzlü olan yardımcı fiille beraber bitşik yazılmıştır: *addet-, addolu-, naklolun-, zanneyle-, tayyet-, addeyle-, seddet-* vb.

METİNLERİN YAPI BİLGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENİRİLMESİ

Metinlerin yapı açısından değerlendirilmesi sırasında mümkün olduğu kadar metinlerde geçen özgün örneklere ve yapılara ağırlık verilmiştir.

KELİMELERİN YAPISI

Kelimelerin yapısı iki başlık altında ele alınmıştır:

1. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin ve eklerin yapısı
2. Türkçe kökenli kelimelerin ve eklerin yapısı

1. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin ve eklerin yapısı

a. Çokluk yapısında olan kelimer

Arapça çokluk ekiyle yapılan kelimler:

-ât eki: *i'lânât, matbûât, tahrîrât, icrâât, muhassenât, te'mînât, ikâmât, hayrât, ıslâhât* gibi örnekelerde metinlerimizde sıkça geçmektedir.

Bazen Arapça çokluk ekiyle yapılan iki kelime yan yana atıf vavı ya da *ve* bağlacı ile bağlanmıştır: *teşvîkât u tergîbât, teshîlât u muâvenât, tehlîlât u tekbîrât, müsakkafât ve müstagallât,*

Bunun yansıra *masârifât* örneğinde olduğu gibi çoğulun çoğulu şekli de kullnılmıştır.

-în eki: *me'mûrîn, kâriîn, müstakbilîn, muharrirîn*

Farsça çokluk ekiyle yapılan kelimeler:

-ân eki: *şâgirdân*

Bazı örneklerde bu ek Arapça kelimelerin üstüne getirilmiştir: *zâbitân, mu'teberân, tüccârân, merkûmân*

-hâ eki: Arapça kelimenin üstüne getirilmiştir: *kazâhâ, kâri'hâ*

Görüldüğü gibi *kâri'* kelimesi aynı metinde hem Arapça çokluk ekiyle hem de Farsça çokluk ekiyle kullanılmıştır.

b. Arapça ön ekli ve son ekli kelimeler

-î Arapça nispet eki metinlerimizde sıkça kullanılmaktadır. Bu ek kelimelere getirilip sıfat görevi karşılanmaktadır: *dâhilî, hâricî, umûmî, cüz'î, ecnebî, askerî, Osmânî, resmî, tâbîî, beledî, şer'î, hakîkî, cenûbî, siyâsî, ilmî, ibtidâî, yevmî, i'dâdî, havâî, hattî, âdî, istinâfî, Arabî, fahrî, ümrânî, senevî, küllî, mektûbî*

-iyye eki nispet ekini müennes şeklini oluşturmaktadır: *mevkiiyye, umûmiyye, askeriyye, zabtiyye, hayriyye, fi'liyye, iş'âriyye, rüşdiyye, mahalliyye, İslâmiyye, İlâhiyye, aliyye, seniyye, mîriyye, aliyye, hayriyye, nizâmiyye, aleniyye, ibtidâiyye, dîniyye, mezhebiyye, kevniyye*

-iyyet mastar görevinde kullanılmış son ektir: *memnûniyyet, mahzuziyyet, harâbiyyet, medeniyyet, İslâmiyyet, vaz'iyyet, zıddiyyet, şükrâniyyet, keyfiyyet, ehveniyyet, ubûdiyyet, tâbiiyet, hayriyyet, evlâdiyyet, hamiyyet, me'mûriyyet,*

-iyyât son eki: *niyyât, şahsiyyât, mükemmeliyyât, sehviyyât, amaliyyât, riyâziyyât, edebiyyât, zâtiyyât, ma'deniyyât,*

bi- ön eki: *bi'l-itttifâk, bi'l-ikmâl, bi'l-intihâb, bi'l-cümle, bi'l-imtihân, bi'l-hayr, bi'l-husûs, bi'z-zât*, *bi't-tashîh, bi't-tab'*, *bi't-tedârük*, *bi't-teklîf, bi'l-asâle, bi'l-vekâle, bi'l-ires ve'l-istihkâk, bi'l-yümn ve'l-ikbâl, bi't-tevakkî, bi'l-hâssa, bi-minneti'l-Kerîm, bi-hürmeti-seyyidi'l-mürselîn, bi-tahsisi'l-husûs, bi-avnihi ve tevfîkihi Teâlâ, eşyâ-bihâ, bi-mennihi Teâlâ,*

Bu ekten sonra Farsça tamlama bulunabilir: *bi-irâde-i aliyye-i fetvâ-penâhî,*

bilâ- eki yokluk ifade eden ön ektir: *bilâ-te'hîr*,

alâ, ale- ön eki: *ale'l-husûs*, *ale't-tedrîc, ale't-tesâvî, ale't-tekrâr, ale'l-âde, alâ mâ-şâa'llâhü-Teâlâ, binâen-aleyh*

ilâ, ile- ön eki ile: *ile'l-ebed, ilâ yevmi'l-kıyâme, mûmâ-ileyh, mûmâ-ileyhim, müşârün-ileyh, müşârün-ileyhim, müşârün-ileyhim,*

maa ön eki: *maa't-teşekkür*, *maa'l-memnûniyye*, *maa't-tebrîk, maa'l-mesârr*

fî- ön eki: *fi'l-vâki'*

min ön eki: *mine'l-kadîm*

li, le- ön eki: *lehü'l-hamd, hamden li'lâhi Teâlâ*

ke- ön eki: *kemâ-fi's-sâbık*

fevka- ön eki: *fevka'l-âde*

ba'de- ön eki: *ba'de'l-asr, ba'de-mâ*

inde- ön eki: *inde'l-müzâyede*

gayr- ön eki: *gayr-i Müslim, gayr-i mesbûk, gayr-i hafî*

zî- ön eki: *zî-şân*

zevî- ön eki: *zevi'l-ihtirâm*

-an / -en eki zarf yapar. Metinlerimizde birçok yerde zarf yapan ekle kurulmuş kelimler kullanılmaktadır. *tamâmen, hakîkaten, resmen, zaten, memnûnen, müteşekkiren, ta'mîmen, külliyyen, sâlimen, kaviyyen, meccânen, şifâhen, sâniyen, sâlisen, leffen, tâsian, râbian, hâmisen, sâdisen, sâminen, tâsian, âşiren, me'zûnen, ilâveten, bed'en, müceddeden, râkiben, sulhen, sıdkan, aynen ve harfen, ma'nen ve mâddeten, müteveccihen, mütemâdiyen, intizâren, tes'îden, hamden li'l-lâhi Teâla*

Bazı örneklerde bu ek uzun *â* şeklinde kalıplaşmıştır: *mutlakâ, âdetâ, mukaddemâ, hakkâ, evvelâ*

peşînâ örneğinde bu Arapça ek Farsça kelime üstüne getirilmiş

ve bağlacıyla kurulmuş Arapça terkip de kullanılmıştır: *ve'l-hâsıl*

d. Farsça ön ekli kelimeler

bâ- eki beraberlik ifade eden ön ektir: *bâ-takrîr, bâ-jurnal, bâ-husûs*

bî- eki yokluk ifade eden ön ektir: *bî-minnetimiz, bî-imtinân, bî-nihaye, bî-semere, bî-taraf, bî-dâd*

ber- ön eki: *ber-vech-i meşrûh ber-vech-i me'mûl, ber-vech-i âtî, ber-mu'tâd, ber-karâr, ber-mûcib-i kânûn-ı Osmânî*

ez- ön eki: *ba'd-ez-în*

nâ- eki zıtlık ifade eden ön ektir: *nâ-kâbil*

e. Farsça son ekli kelimler

-âne eki pek çok örnekte kullanılmıştır. Çoğu örneklerde sıfat yapar: *şâhâne, pederâne, mülûkâne, rahîmâne, müşfikâne, mefharetkârâne, vatan-perverâne, hamiyyet-perverâne, maârif-perverâne, müberrât-perverâne*

Ancak bazı örneklerde zarf yapar: *hâlisâne, hayrhâhâne,*

-dâr eki: *haberdâr, ziyâdâr, hissedâr, pâydâr, tâcdârî, cihândârî*

-gâh eki yeri bildiren son ektir: *ordugâh, destgâh, ta'lîmgâh, nişângâh*

-î eki: *şâdmânî, şâdî, germî, mihmânnüvâzi, ten-dürüstî, füzûnî, tamâmî, hoşnûdî, senâverî, âgâhî, güzârî, Pâdişâhî, tâcdârî, vilâyet-penâhî, fetvâ-penâhî, İmparatorî, kumandânî*

-kâr eki: *adâletkârî, mefharetkârâne*

-gâr son eki*: perverdgâr*

-şen eki: *Gülşen*

-mend son eki: *hünermend, fazîletmend*

-istân son eki: *Macaristân, Gülistân*

-veş son eki benzerlik ekidir: *cevherveş*

-ban son eki benzerlik ekidir: *sayebân*

-be eki: *nev-be-nev, gün-be-gün*

-gî son eki isim yapar: *âzâdegî*

-gân son eki: *bendegân*

Tasnif etttiğimiz yabancı kökenli ekler ve bunlarla yapılmış kelimler görüldüğü gibi pek çoktur. Osmanlı türkçesinin bu özelliği metilerimizde hakimdir.

f. Farsça tamlama şeklindeki Arapça ve Farsça kökenli kelimler:

Farsça kurallara göre yapılmış tamlamalar çoktur. Bu tamlamalar genel olarak yabancı kökenli kelimlerden kurulmuştur:

takdîr-i gayret , gazete-i Vilâyet, nişâne-i memnûniyyet, alâme-i rağbet,

evlâd-ı vatan, ihvân-ı dîn, menâfi'-i umûm

Bu tamlamada iki kelimenin arasında izafet kesresi bulunmaktadır. Farsça kurallara göre yapılmış sıfat tamlamalar da mevcuttur:

hidemât-ı hasene, *âsâr-ı nefîse, hazîne-i lâ-yefnâ,*

cemâat-ı vefîre-i Müslime

Bazı yerlerde zincirleme tanmlamalar bulunmaktadır:

da'vât-ı füzûnî-i ömr ü ikbâl-i Hazret-i tâcdârî 17

da'vât-ı hayriyye-i Cenâb-ı şehen-şâhî 20

duâ-yı temâdî-i eyyâm-ı ömr ü ikbâl ü tevâfüz-i hünkâm-ı şân u iclâl-i Hazret-i şehen-şâhî 46

g. Farsça tamlamalardaki Türkçe kelimeler

Bazı yerlerde Farsça tamlamada Türkçe kelime tamlanan öge olarak kulllnılmıştır:

binbaşı-ı mûmâ-ileyh m.43

oda-ı mahsûsa m.53

Türkçeleşmiş *efendi* kelimesinin de bu örneklere katabiliriz.

Efendi-ı mûmâ-ileyh m.40

h. Farsça kurallara göre yapılmış izafet-i maklûbe

Metinlerimizde pek çok yerde yerde ters kurulmuş Farsça tamlama olan izafet-i maklube örnekleri geçmekedir: *feyz-mekseb, fazâil-mekseb, hayr-meserret, hayr-menkabet, hayr-mes'adet, hayriyyet-mersâd, hayriyyet-disâr, muvaffakıyyet-vâye, inâyet-vâye, maârif-vâye, mekârim-vâye, maârif-hasr, dirâyet-semîr, risâlet-penâh, âlem-penâh, hikmet-nişân, hikmet-iştimâl, hamiyyet-simât, mekarim-simât, fâide-bahş, zînet-bahş,*

i. Farsça kurallara göre yapılmış izafet-i maktûa - kesresiz izafet

Bazı yerlede izafet-i maktua ya da kesresiz izafet şeklindeki kelimeler geçmektedir *kâim-makâm, mîr-âlây, Der-Saâdet*

j. Farsça sıfat-fiillerle yapılmış birleşik kelimler:

rikkat-engîz, şecâat-şiâr, mağfiret-tırâz, pertev-efşân, ziyâ-efşân, gıbta-fezâ, tecelliyât-endâz

Bu tür birleşik kelimeler hem isim hem sıfat olarak kullanılmıştır:

pehlivân-ı *şecâat-şiârın,* duâ-yı *rikkat-engîz* örneklerinde olduğu gibi birleşik kelime sıfat görevinde kullanılmıştır. Bu kelimeler bazı yerlerde isim olarak kullanılmıştır:

gıbta-fezâ-yı sıgâr u kibâr, *ziyâ-feşân* eyleye

k. Vasf-ı terkibî

Metinlerimizde pek çok yerde birleşik sıfat olarak değerlendirilmiş vasf-ı terkibî örnekleri geçmektedir. İzafet-i malube örnekleri genel olarak sıfat görevinde kullnılmış ve böylece vasf-ı terkîbî oluşturmaktadır:

mekteb-i *feyz-mekseb*-i Rüşdiyye

Çalışmamızda anlatılmış olduğu gibi bu tür vasf-ı terkibî seci örenklerinin yapılmasında kullanılmıştır.

Farsça sıfat-fiillerle yapılmış birleşik kelimler sıfat olarak kullanılmış olabilir ve vasf-ı terkibî - birleşik sıfatı oluşturur:

pehlivân-ı *şecâat-şiârın*, nişân-ı *pertev-efşânı,* duâ-yı *rikkat-engîz*

l. Arapça kurallara göre yapılmış tamlamalar

nuhbetü's-selâtîn, fahrü'l-mürselîn, Muharremü'l-harâm, Şevvâlü'l-mükerrem, Saferü'l-hayr, ibnu's-sultân es-sultân, hayrü'l-enâm,

Arapça sıfatla kurulmış Arapça tamlamalar metinlerimizde geçmektedir:
müteâkıbu'z -zuhûr, *ebediyyü'd-devâm, lâzımü'ş-şükrâniyye*
bâhirü'l-berekât, bâhirü'l-muhassenât, vâcibü'l-edâ

m. Arapça zarf yapan ekle kurulmış şekiller:

n. Arapça sıfatların müennes şekli:

Sıfat tamlamalarında Arapça sıfatların müennes şekli kullanılmaktadır. Metinlerimizde sıfatın müennes şekli kişileri karşılayan Arapça isimlerin çoğulu ile kullanılmıştır.

me'mûrîn-i *mülkiyye* m.43, ümerâ-yı *askeriyye* m.43,
efrâd-ı *merkûme* m.43, asâkir-i *nizâmiyye* m.43

Bir yerde Türkçe kelime Arapça sıfatın müennnes şekliyle kullanılmıştır:
oda-ı *mahsûsa*

Bazı örneklerde Farsça kelime Arapça sıfatın müennes şekliyele kullanılmıştır:
dürûd-ı *mahsûsa, müşîre* goncalar

2. Türkçe kökenli kelimelerin ve eklerin yapısı

a. çokluk eki

Bilindiği gibi *-lar / -ler* eki getirildiği kelimeye çokluk kavramı katar. Bu genel özellik yanında *geceleri, gündüzleri, sabahları* kelimelerinde yer alan *-lar / -ler* çokluk eki *-i* iyelik ekiyle zaman zarf görevinde kullanılmıştır.

mukaddemleri örneğinde bu ek aynı şekilde, yani zarf yapan ek olarak kullnılmıştır.

mukaddemleri İngiltere'dan celb edilen demir körülerden m.28
taallüm etmek *mukaddemleri* birçok müddete muhtâç iken
bunu yanı sıra bu ek *buraları* örneğinde yer bildiren zarf yapar.

b. iyelik ekleri

Metinlerimizde iyelik ekleri bilinen göreviyle kullanılmaktadır. ekleri Bu eklerin arasında özelliği olan *ferdâsı* örneğidir. Farsça *ferdâ* sözü iyelik ekiyle kalıplaşmış olarak *ferdâsı* şeklinde kullanılmış ve *yarınki yarın* anlamına anlamına gelmiştir.

ferdâsı cumartesi günü 20, *ferdâsı* günü 58

c. hal ekleri

Metnimizde hal ekleri bilinen görevleriyle kullanılmıştır. Bazı yerlerde sıradışı örnekler dikkat çekicidir:

kale-i hâkâniyyeden sancak *çekilmesiyle* 46

bu suretle iştirâ *edenlerine* iki adet beyâz mecîdiyye ve şu ehveniyyeti istemeyip de ba'de't-tekmîl ya'nî altıncı gününden sonra toptan iştirâ etmek murâd edenlere üç adet beyâz yirmilik *alınacak* 9

d. yapım ekleri

Metinlerimizde geçen çeşitli Türkçe yapım ekleri var:

-ci / -ci / -çu / -çi eki bir meslekle uğraşan kimseyi karşılamaktadır: *muhasebeci, mektupçu*

-lık / -lik / -luk / -lük soyut ad yapan ek: *mutasarrıflık, ayılık.* Bazı kelimlerde soyut ismi üzerine getirilmiş ve başka bir anlamı kazandırmıştır: *senenlik, yıllık, altı aylık.* Metinlerimizde birçok yerde bu ek meslek anlamı bildiririr:

hocalık, mualimlik, muallim-i evvellik, muallim-i sânîlik, mümeyyizlik, eczâzılık, tercümanlık, mektupçuluk, sayyadlık

Bir örenkete bu somut ismi yapar: beyâz *yirmilik*

Bu senelik örneğinde olduğu gibi bu ek sıfat görevinde kullanılmıştır.

Bu ekin gazete makalelerimizde özel bir kullanımı vardır: bu ek *-mak/mek* mastar eki üzerine getirilerek fiilden isim yapmaktadır. Bu durumlarda *-lık / -lik* eki iyelik ekiyle ya da hal ekiyle beraber kullanılmıştır:

bulamamaklığım, müsâberet *etmekliği*

-lı / -li / -lu / -lü sıfat yapar bir ere ait olam bildirir:

taahhütlü, Sarâylı, Selânikli, Teşneli

Bu ekin bazı kelimlerde uyumuna aykırı olduğunu ve yuvarlak ünlü ile geçtiğini metinlerin ses ve imlâ bakımında değerlendirilmesinde ele alınmıştır: *misillü, şevketlü, kudretlü*

- *cek* küçülteme eki bilindiği gibi sıfatlar gelir küçültme görevinde kullanılır.

Gazete makalelerinde bu eki *büyücek* örneğinde iki defa rastlamaktayız:

Ele aldığımımz gazete makalelerinde kullanılan bazı yapım ekleri getirildiği kelimelerde sıra dışı bir kullnım göstermektedir:

-ca / -ce / -çe / -ça eşitlik ekidir:

başkaca, umûmca, akdemce, fîâtça, doğruca, ebniyece, cihât-ı sâirece, güzelce, evvelce, âyîn ü mezhebce, mahsûlât-ı arziyyyece, haylîce, gönlümce, emr-i ta'lîmce, münâsibce

Dikkat edilirse bu ek zarf yapan ek olarak kullanılmıştır.

gönlümce arzu ediyorum m.37

Ayrıca aşağıdaki örnekte bu ek *-lar* ekiyle birlikte sıfat görevinde kullanılmıştır:

milyonlarca ihvân-ı dîn

-sı / -si benzerlik eki:

Genel olarak isimden sıfat yapan bu ek aşağıdaki cümlede zarf yapan ek olarak kullanılmıştır: ... *akşamsı* Mostar'da kâin bi'l-cümle cevâmi' ü mesâcid ü medâris ile devâir ü ebniye-i mîriyye ve büyût u dekâkîn kanâdîl ü meşâil ile donatılıp...

Bu örnekte *akşamsı* kelimesi akşam üstü, akşam üzeri anlamına gelir.

d. *-mak / -mek* eki fiilden isim yapma ekidir:

Bu ek bilidiği gibi fiillerin mastar şeklini kurmaya yarar. Ancak gazete makalelerinde bu ekin yaklaşma hal ekiyle ve *-lık* yapım ekiyele kullanımı dikkati çekmektedir. Günümüzde *-ma / -me* eki olan mastar şekillerinin hal ekleri ve iyelik ekleriye hakim olmuştur. Bu durum karşısında eski Türkçe gazete makalelerinde ise *-mak / -mek* mastar şekli hal eki ve *-lık* yapım ekiyle kullanılmıştır.

hazırlanmağa başlamış... m.56

rû-nümâ *olmağa* başlamış... m.32

kurtarmağa bi-hakkın muvaffak olmuştur... m.9

ifâde-i merâm *etmeğe* m.20

ibrâz *etmeğe* istemiş ise de m.39

çıkmağa muvaffakk olan m.68

masârifât-ı vâkıasının *kapatmağa* kâfî m.48

hâlî zamân *bulamamaklığım* m.35

müsâberet *etmekliği* gönlümce arzu ediyorum m.35

ma’nâsını *vermekliği* daha münâsibce addeyledik m.35

e. *-dir* bildirme eki

Metinlerimizde çoğu olarak bildirme eki *-miştir* ekinde bulunmakta ve kesin bir ifadeyi belirtmektedir. Bilindiği gibi cümlenin isim olan yükleminin üzerinde bulunmaktadır.

Gazete başlıklarında anlatımı önemle belirtmek için *-dir* ekinin başlık cümlesinin sonund kullnılması kalıplaşmış ve pek çok örneği bulunan bir özelliktir:

bir *varakadır* m.42

Yeni Pazar’dan gelen varakadır m.34

Merkez kâim-i makâmı izzetlü Münîb Efendinin gazetemizi tes’îden gönderdiği *takrîzdir* 1

Saray-Bosna Mahkeme-i Ticâret’ten verilen *i’lândır* 8

Der-Saâdet Kırâathâne-i Osmânî Müdürü Sarâfîm Efendinin matbaamıza gönderdiği *i’lândır* m.9

Haftada bir def’a çıkar ve ahvâl-i politika ve her türlü mevâdd-ı hayriyyeden bahs eder *Vatan gazetesidir Vat.*başl.

Haftada bir def’a neşrolununr siyâsî ve ilmî İslâm *gazetesidir Rehb.*başl.

Mahâkim-i Nizâmiyye hakkında *nizâm-nâmedir* 19

Makâm-ı nimallâ-yı Cenâb-ı sadâret-i uzmâdan şeref-vârid olan emir-nâme-i sâminin *suret-i münîfesidir...* 25

Lusbuşki kazâsı Evkâf Komisyonu Riyâsetinden Vilâyet Evkâf İdâresine Boşnk lisânınca vârid olan tahrirât-ı resmiyyenin aynen ve harfen *tercümesidir* 64

FİİLLER

Metinlerimizde geçen fiiller çalışmamızın dizin bölümünde yer almaktadır. Bunlar yalın ve türemiş fiillerdir. Söz konusu fiiller için şu örnekleri verebiliriz:

Yalın fiiller: *git-, gel-, gör-, çık-, başla-, doğ-* vb.

Türemiş fiiller: türemiş fiillerde çatı ekleri alan filler (edilgen, ettirgen, işteş çatı ekiyle) yapılan fiiller bulunmaktadır: *olun-, kılın-, görün-, düşür-* vb.

Metinlerimizde Birden fazla çatı eki olan fiiler de kullanılmıştır:

anlaşıl-, okutturul-, devâm ettiril-, kararlaştırıl-, geçiril- vb.

Ele aldığımız gazete makkalerinde fiillerin kullanımını değerlendirirken ağırlıklı olarak yardımcı fiiller üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü pek çok Arapça ve Farsça kökenli kelimenin çekimini zaman ve şahsa bağlayan unsur bu yardımcı fiillerdir:

YARDIMCI FİİLLER

Metinlerimizde şu yardımcı fiiler kullnılmıştır: *et- , eyele-, kıl-, olun-, buyur-, ol-, bulun-*

et- yardımcı fiili:

fark *edemeyip* 51

arzu *ettikleri* 24

hareket *edip* 56

kesb *etmesi* 51

mürûr *etmemiş* 54

müfârekat *etmiş* 51

celb *ederek* 68

tulû' *eden* 68

Metinlerimizde *eyle-* yardımcı fiili 71 defa geçiyor.

mürâcaat *eylemeleri Bosn.* başl.

teşekkür *eylesek* 40

ithâf-ı güldeste-i şükrâniyyet *eyler* 40

teslîm *eylemiş olduğu* 64

ictirâ *eyledik* 41

tesâdüf *eylemiş olsam* 35

mütâlaa *eyledik* 26

tanzîm *eylemiş* 36

sarf *eylediği* 62

müsâraat *eylemiş* 46

Bir örneklerde müstakil fiil olarak kullnılmış: ziyâ-feşân *eyleye* şeklinde duada geçmektedir.

kıl- yardımcı fiili: 51 defa geçiyor

yâd u tekrâr ve dergâh-ı Rabb-ı Mennâna îsâl *kılındı* (30)

rağbet ü mübâderet *kılınacağı* (14)
tab' u temsîl *kılınmış* (14)
ibtidâr *kılındı* (35)
te'diye vü tezkâr *kılınmış* olduğu 17
Bu fiilin sadece edilgen şeklinde kullanılmış olması dikkat çekicidir.

ol- yardmıcı fiili:
şâmil *olarak Bosn.* başl., *Ner.* başl.
kadem-nihâde-i izz ü iclâl *olmuştur* 20

buyur- yardımcı fiili:

Metinlerimizde geçen yardımcı fiillerden birisi de *buyur-* yardımcı fiilidir. Bunun bir yardımcı fiil olarak bolca kullnılması dikkate değer bir husustur.
rağbet *buyuran Bos.* başl.
tertîp ü teşkîl *buyurulması* 13
teşkîl ü tertîp *buyurularak* 43
azîmet ü teşrîf *buyurmasıyla* 43
teşrîf *buyurmuş olan* 43
teşrîf *buyurarak* 43
küşât *buyurulan* 12
tahsîn ü tasdîk *buyurmuştur* 43
müftehir ü minnetâr *buyursun* 43
müteallik *buyurulan* 43
teşkîl ü küşât *buyurmuş* oldukları 40
ta'yîn *buyurulan* 40
ihdâ vü i'tâ *buyurmakda* olmanızdan 40
icrâ *buyurdukları* 38
avdet *buyurmuş* olmakla 38

Metinlerimzide bu yardımcı fiil 75 defa geçiyor.

Bazı yerlerde gibi *buyur-* fiili dualarda geçmktedir. Bu husus için şu cümleleri örnek olarak verebeiliriz:
"...vücûd-ı âlem-sûd-ı Hazret-i cihândârîyi serîr-ârâ-yı şevket ü âfiyet *buyursun*" 46

“... hâmme-i âmmeye sâyebân-ı emn ü emân *buyursun*” 1

olun- yardımcı fiili *olmak* fiilinin edilgen şeklinde ve edilgen anlamını ifade etmektedir. Metinlerimizde çok sıkça kullnılmıştır. 143 defa geçiyor. Bazı örnekleri şunlardır:
icrâ *olunmuş* 64
teşkîl *olunan* 64
tesviye ve rü’yet *olunması* 20
küşât *olunduğu* 24
iltimâs *olunmakla* 24
nakl*olunan* 43
da’vet *olundukdan* başka 43
derkâr *olunduğundan* 14
i’tibâr *olunmak* 14
îfâ-yı resm-i behîn-i tebrîk *olunmuş* 17
tezyîn-i sütûn-ı iftihâr *olunur* 28
teslîm *olunmak* 38
ihâle *olunmuş* 38
hesâb *oldukta* 43
te’sîs ü teşkîl *olunmuştur* 12

Olunmak fiilinin ayrı bir kulanımı vardır: fiilin ifade ettiği eylem cümlede belirli kişilere bağlı değildir. Günümüz Türkçesinde sadece *rica olunur, kabul olunmuştur* gibi tabirlerde *olunmak* fiili geçmektedir. Metinlerimizde şu örneklerde yer almaktadır:
i’lân *olunur* 14
i’lân-ı keyfiyyet *olunur* 24
i’lân-ı âsâr-ı şâdmânî *olundukdan* sonra 17
îfâ-yı marâsim-i meserret *olunmuştur* 43

KARMAŞIK FİİLLER

Karmaşık fiillerden olan *olmak* ve *bulunmak* yardımcı fiilleri başka bir fiilin sıfat fiil şekliye ya da *-mekte* ekiyle kurulmuş olan yapılarla kullanılmaktadır.

göndermiş *olduğu* 2

ticâret *etmekte olan* 8

satılmakta *bulunmuş olduğundan* 14

müteallik ve şeref-sünûh *buyurulmuş olmaktan* 1

Bir örnekte iki aynı yardımcı fiil yan yana kullnılmıştır.

makdûr *olmamış olduğundan* 30

Ele aldığımız gazete makallerinde bazı yerlerde karmaşık fiillerin kurulmasında üç yardımcı fiil art arda kullanılmıştır:

husûl *olmuş* ve *olmakta bulunmuş olan* 6

rû-nümâ *olmakta bulunmuş olduğunu* 62

Verdiğimiz örnekler ele aldığımız gazete makalelerine has bir kullanımdır.

YARDIMCI FİİLİN FARSÇA TAMLAMA İLE KULLANIMI

Fiilin tamlayıcısı Farsça tamlama şeklindedir:

kesb-*i liyâkat* etmek 12

izhâr-*ı iflâs* eylemiş 8

dâhil-*i sınıf* edilerek 12

tenvîr-*i uyûn* etmek 40

ithâf-*ı gül-deste-i şükrâniyyet* eyler 40

tezyîn-*i lisân* eyleriz 6

tezyîn-*i vücûd* eden 30

îfâ-yı *hüsn-i hizmet* ettikten sonra 43

irae-*i teshîlât u muâvenât* edecekleri 24

cüst ü cû-*yı devâ* eylemiş isem de 41

SIFAT-FİLLER

Metinelrimizde geçen sıfat-fiil eki *-dık (-dik, -duk, -dük)* ekidir. Bu ek bazı örenklerde *-ta / -te* ekiyel birlikte kullnılmıştır.

hesâp *olundukta* 38

vakti *geldikte* 18

Metinlerimizde "imek" fiilinin *-düğünden* ve *-düğüne* ekleriyel kalıplaşmış şeklinde rastlamaktayız. *idüğünden* ve *idüğüne* kelimleri Eski Osmanlı Türkçesinden örnekleri olarak birkaç yerde geçmektedir.

Bunun dışında geniş zaman eki olarak kullanılan *-ar/er/Ir* eki ele aldığımız gazetelerde bazı yerlede sıfat-fiil eki görevinde kullanılmıştır. Bu tür kullanımlara aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

Haftada bir def'a *çıkar* ve ahvâl-i politika ve her türlü mevâdd-ı hayriyyeden bahseder *bahseder Vatan* gazetesidir *Vat.* başl.

Haftada bir def'a *neşrolunur* siyâsî ve ilmî İslâm gazetesidir *Reh.*başl.

...altı yedi nefer zevâtın birdenbire şöyle bir niyyet-i hasene vü hayriyyede bulunuşları hamd olsun kuvve-i mâliyye ve gınâ-yı kalbe mâlik olduklarına delâlet *eder* hâlât-ı müteşekkireden bulunmasıyla 35

Orada 24 kıyye *olur* bir nev' ölçüye osmak ta'bîr olunurmuş m.18

ZAMİRLER VE SIFATLAR

Bilinen zamirler dışında metnimizde dikkati çeken *kimesne* zamiri birkaç yerde geçmektedir:

bu bâbda *kimesne* tarafından mümâneat vukû' bulamayacağı gibi 20

Zeynil Aga ile Alî nâm *kimesneler* 39

Emîn ve Osman nâm *kimesneler* 43

Metinlerimizde *işbu* ve *ol* işaret sıfatları Klâsik Osmanlı Türkçesinden kalmıştır:

işbu gazete *Bos.* Başl.

ol gece

EDATLAR

Metinlerimizde bugün kullanımdan çıkmış edat görevinde bazı kelimeler vardır. Bunlardan biri *misillü* örneğidir

Ayrıca aşağıdaki örneklerde olduğu gibi *cihet* ve *vech* kelimleriyle *ile* edatıyla kalıplaşmış olarak *cihet* ve *vecihle* şeklinde edat görevinde kullnılmıştır. Dikkat edilirse bu tür kelimelerle oluşan gruplar cümlede zarf görevindedir.

Bazı yerlerde *ile* edatından sonra *berâber* kelimesi kullanılmıştır:

... sunûf-ı ahâlî vü sekene-i memâlik-i mahrûsalarının dâimâ bir dâire-i âsâyiş ü istirâhat içinde devâm *ettirilmesiyle berâber* terakkî-i servet ü ma'mûriyyet ü ma'mûriyyeti hususlarına m. 20

Çerniça mahallesinde kâin Spahiç nâm mekteb-i ibtidâînin *darlığıyla berâber* tamâmen harâbiyyeti hasebiyle m. 65

Bazı yerlerde *maa* Arapça zarfı edat görevinde kullanılmıştır. *ile* edatının anlamı ifade etmektedir ancak Arpaçada olduğu gibi kelimeden önce kullanılmıştır.

maa hizmet 67

maa südüs a'şârı 38

örneğinde bu edat *ile* kelimesinin anlamına gelir bunun gibi kullnılmıştır.

KELİME GRUPLARI

Metinlerimizde birer grup oluşturan isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, bilinen özellikleriyle yer almakatadır. Bunun için şu örnekleri verebiliriz:

yolun her iki tarafında 56

gazetemizin ihracına 55

bu eyyâm-ı mukaddesenin idrâkiyle 55

Bir örnekte belirtisiz isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan arasında başka bir kelime grubu bulunmaktadır:

Mektebimiz *burada bulunan yirmi nefer talebe tarafından* Baş Kalfası Hâşim Efendi 40

Bu kelime grupları içinde ikilemeler de bulunmakatadır.

Metinlerimizde ikilemeler farklı görevlerde kullanılmıştır:

Şu örnekte sıfat olarak kullanılmıştır:

nice nice âsâr-ı nâfıa vü hayeriyye m.1

İkileme *çoluk çocuk* örneğinde isim olarak kullanılmıştır.

Başka bir yerde zarf olarak kullanılmıştır: *kol kol* i'zâm edilmiş 11

Bu örnekler arasında *altı yedi nefer, iki üç köy* gibi örneklere rastlamaktayız. Bu ikilemeler kesin değil yaklaşık takribiî anlamı katmaktadır.

altı yedi nefer m.35, *iki üç* sene 51, *bir iki* köy 51, *on beş yirmi* gün kadar *yedi sekiz* gün 43, *bir iki* gün 43

EKSİLTİMLİ ANLATIM

Elips adıyla Türkçeye geçen ve eksiltimli anlatım diye karşılanan terim bilindiği gibi anlatıma kolaylık sağlamak üzere bir kelimenin ve kelime grubunun veya cümlenin bazı ögelerinin kullanılmamasından doğan dil olayıdır.

Ancak metinlerimizde eksiltimli anlatımın bir başka boyutu bulmaktayız. O da yardımcı fiillerde ve Farsça tamlamalarda görülmektedir. İlkönce bir örneği verelim Arapça kökenli *kâin* kelimsi kullanılırken yardımcı fiilin görevi bu kelimenin üzerinde kaldığı görülmektedir.

Divân yolunda *kâin* otuz üç numaralı kırâat-hânmiz 9 örneğinde olduğu gibi Türkçeye göre *kâin olan* veya *kâin bulunan* şeklindeki sıfat kuruluşunda *olmak* ve *bulunmak* kullanılmamaktadır. Bu görev *kâin* kelimsinin üzerinde kalmakta ve okuyucunun anlayışına bırakılmaktadır. Sadece bir yerde yardımcı fiille kullanılmıştır:

Küçük Tepe'de *kâin bulunan* dükkânların 63

YARDIMCI FIILLERDE EKSILTIM

Bir yerde geçen *izhâr* ve ... *tekrâr ale't-tekrâr* olunmuştur (m.20) örneğinde görüldüğü gibi yardımcı fiil aynı zamanda *izhâr* ve *terkâr* tamlayıcılarının işletilmesinde rol almış ve bir yardımcı fiil tekrar edilmeden bu şekilde sonunda yer almıştır. Metinlerimizde başka örenkler de bulunmaktadır:

tesviye ve *inşâ* edilmiş olması m.28

celb ve *cem'* edileceği m.23

zahmet ü zarûretleri *def'* ile *ref'-i bî-dâd* ve ... *adl ü dâd* buyurmuş
ifâza ve *inâre-i ulûm u fünûn* etmesi 53
tesviye ve *rü'yet* olunması m.20
tesviye ve *inşâ* edilmiş olması 28
kabûl ile *tab' u neşr* edilir *Bosn.* başl.

Bazı örneklerde yardımcı fiilin tamlayıcıları cümlede birbirinden ayrı bulunmaktadır:

sevk u isrâ' ve... *i'zâm* kılındığı 11
teslîm ve... *takdîm* olunacağından 9
irsâl ü isrâ' ve... *ictirâ* eyledim 41
şâmil ve... (yüz on altı sene ahkâmı) *cârî* olan 14
nûş-ı câm-ı neşât ve... *ityân* eylemek 41

Bir metinde geçen ömr ü iclâl-i şehen-şâhîlerini *tezyîd* ile her emel-i âlîlerine *muvaffak* buyursun (m.41) örneğinde görüldüğü gibi *tezyîd* kelimesinin yardımcı fiili saklı kalmıştır.

Bazı yerlerde karmaşık fiillerin kullanılmasında ikinci yardımcı fiilin ekisltimi
temsîl kılınmış ve... *satılmakta bulunmuş* olduğundan 14
bâis bulunmuş ve... *mûcib* olduğunu 14

Metinlerin cümle bilgisi açısından değerlendirilmesinde anlatılmış olduğu gibi bu eksiltimli anlatımla uzun cümleler kurulmuştur.
Bunun yanısıra bir metinde geçen elbiselerimiz *iksa* ve *tabur* edilerek m.43 şeklindeki fiilin özneler farklıdır: *elbiselerimiz* iksâ edilerek ve (*biz*) tabur edilerek. Bu ifadenin yerine yukarıda verdiğimiz örnek yapılmıştır.

TAMLAMALARDA EKSİLTİM

Eksiltimli anlatım isim tamlamasında da görmekteyiz. Bazı örneklerde iki tamlayan ve iki tamlanan bir arada kulanılmaktadır. Örnekleri açşağıdaki başlıklar altında sınıflandıralım:

İSİM TAMLAMASINDA BİRDEN FAZLA TAMLAYAN

Belirtili isim tamlamasında:

müsakkafât ve *müstagallâtın* ekseri*si* m.62
zirâat ve *ticâretin* teksir ü tezyîd*ine* m.20
tarîk-i mezkûre ile *köprünün* bu vecihle *tesviye* ve *inşâ* edilmiş olma*sı* m.28

Belirtisiz isim tamlamasında:
Avrupa ve *memâlik-i sâire* tüccâr*ı* m.24
tüccâr ve *züvvâr* hak*larında* m.24
tedâbîr-i lâzıme ve *teşvîkât-ı mukteziye* semre*si* m.24
Üç tamlayanı olan isim tamlaması:
âsâr-ı mahâmidânî ve *fatânet* ve *hâl-i âgâhî* ve *rezânet-i aliyyeleri* iktizâ-yı alenî*si* m.30

İSİM TAMLAMASINDA BİRDEN FAZLA TAMLANAN

Belirtili isim tamlamasında tamalyan ekiiki ayrı tamlanan bağlanırken iyelik eki son ögede yer almaktadır.
tedâbîr*in tefekkür* ve *tezekkürü* m.20

Belirtisiz isim tamlamasında:
zâbitân çadırları *üzerinde* ve *önünde* m.43

ATIF VAVI İLE İLGİLİ EKSİLTİM

Eksiltimli anlatım örneklerinin bu bölümü de atıf vavının kullanıldığı tamlamalarda ve yardımcı fiillerde görülmektedir.

Kanâdil ü fenerlerin ta'dâdı örneğinde görüldüğü gibi bu tamlayan bir arada bir tamlanana bağlanmıştır. Bu iki tmalanan arasında atıf vavı yer almış *-ın* tamlayan eki ilk ögede kullanılmamıştır. Konu ile ilgili örnekleri şu şekilde gösterebiliriz:

İSİM TAMLAMASINDA BİRDEN FAZLA TAMLAYAN

Belirtili isim tamlamasında tamlayan eki iki ayrı tamlanana bağlanırken iyelik eki son ögede yer almaktadır.

kanâdîl ü fenerlerin ta'dâdı 43
emniyyet ü me'mûriyyetin husûl-i terakkiyyât*ı*

İSİM TAMLAMASINDA BİRDEN FAZLA TAMLANAN

Belirtili isim tamlamasında:
Bosna Vilâyeti gazetesi*nin tab' u neşrine* 1
zâbitân*ın* bu bâbda vukû' bulan *gayret ü hamiyyetleriyle* 43
âsâyiş-i hâzır*ın* bir kat *te'yîd ü te'mînine* m.13
zirâat ve ticâret*in teksîr ü tezyîdine* 20
Mehmed Hulûsî Efendi*nin* ol havâliye vukû' bulan *devr ü seyâhati* 62
İşbu varakamız*ın* cerîde-i mu'teberinize *derc ü i'lânını* 30
işbu varaka-ı âcizânemiz*in* gazetenize *derc ü tastîrini* 40
kazâ-yı mezbûr*un* maa *süds a'şârı* 38

Beliritisiz isim tamlamasında:
gazete *tab' u temsîline* 1
esvâk ve büyût u dekâkîn *derûn u birûnlarında* 43

FARSÇA TAMLAMADA

Birden fazla tamlayan:
medâr-ı *yüsr ü sühûlet* 24
ibrâz-ı *meserret ü şâdmânî* 43
kemâl-i *ten-dürüstî vü âfiyet* 1
emr-i *ta'lîm ü taallüm* 25
saâdet-i *mülk ü millet* 43
resm-i *istikbâl ü ihtifâl* 56
terakkî-i *servet ü ma'mûriyyet* 20
da'vât-ı *füzûnî-i ömr ü ikbâl-i Hazret-i tâcdârî* 17
me'murîn-i kirâm-ı *Vilâyet ü mecâlis*
nazar-ı *fahr ü memnûniyyet* 25
kemâl-i *meserret ü mefharet* 20

irâe-i *teshîlât u muâvenât* edecekleri 24

îfâ-yı *merâsim ü meserret* 43

envâ'-ı *şümû' u kanâdîl* 43

Bir örnekte üç kelimeyi bağlayan atıf vavı kullanılmıştır:

manzûr-ı *fahr u mübâhât u şükrânımız* 30

Birden fazla tamlanan:

emn ü ârâmiş-i bâlleri 1

FARSÇA SIFAT TAMLAMASINDA

Farsça sıfat tamlamasında iki tamlayan:

âsâr-ı *hayriyye vü nâfia* 1

âsâr-ı *nâfia vu hayriyye* 30

ahkâm-ı *şer'iyye vü kânûniyye* 20

merâsim-i *istikbâliyye vü ihtirâmiyye* 56

şümû' u kanâdîl-i *lâ-yuadd u lâ-yuhsâ* 17

Farsça sıfat tamlalamasında iki tamlanan:

kabahât u cinâyât-ı vâkıa 20

ümerâ vü zâbitân-ı askeriyye 17

şümû' u kanâdîl-i lâ-yuadd u lâ-yuhsâ 17

süds ü a'şâr-ı mezkûre 38

emr ü irâde-i seniyye-i şâhâneleri 20

evâmir ü tenbîhât-ı şifâhiyye 15

Pek çok örnekte yardımcı fiillerde tamlayıcılar arasında atıf vavı bulunmaktadır.

azîmet ü teşrîf buyurmasıyla 43

rağbet ü mübâderet kılınacağı 14

ihdâ vü i'tâ buyurmakta olmanızdan 40

ihdâ vü ihsân buyurulmuştur 59

tab' u temsîl kılınmış 14

tab' u neşr edilir *Bosn.* başl.
izhâr u isbat ettiğimiz 43
tasdîk u tahsîn buyurmuştur 43
i'mâr u tanzîm edilmiş 62
mefharet ü meserret ederiz 64
yâd u tekrâr ve dergâh-ı Rabb-ı Mennâna *îsâl* kılındı 20
ta'diye vü tezkâr kılınmış olduğu 17

Bazen farklı örneklerde aynı tamlayıcılar kullanılmıştır:
teşkîl ü küşât buyurmuş oldukları 40
te'sîs ü küşât olunup 30
teşkîl ü tertîp buyurularak 43
tertîp ü teşkîl buyurulması 13
terkîb ü teşkîl eyleyen 43

Bazı örneklerde iki tamlayan ve iki tamlananın bir arada kullanılmaktadır:
zirâat ve ticâret*in teksîr ü tezyîdine* örneğinde görüldüğü gibi tamlayan eki ikinci kelimede, iyelik eki ve hal eki öbür tamlamanın ikinci ögesindedir.
Farsça sıfat tamlamasında iki tamlanan var bundan sonra iki fiiil tamlayıcısı ve
-ma / -me isim-fiili ikitamlayıcıya bağlanmıştır:
kabahât u cinâyât-ı vâkıanın tesviye ve rü'yet olunma*sı* 20
Farsça tamlmamada iki tamalayan ve iki tamlanan var:
savt ü sedâ-yı şevket ü mahâbet*leri* 30
Bir örnekte Farsça sıfat atamlamasında iki tamlayan ve iki tamlanan var:
şumû' u kanâdîl-i *lâ-yuadd u lâ-yuhsâ* 17

CÜMLE BOYUTUNDA EKSİLTİMLİ ANLATIM

Eski Türkçe gazetelerin bir üslûp özelliği olarak görebildiğimiz en bariz özelliklerden biri uzun cümlelerin kullanılması. Bu uzun cümleler içinde bazı yardımcı fiiller saklı tutulmuştur.

YARDIMCI FİİLİN EKSİLTİMİ

Metinlerimizde birkaç yerde yardımcı fiilin düşürülmüş olduğunu görmketeyiz. "...zevâtın arzu ettikleri gazete ve kütub *mütâlaa* ve hîn-i iktizâda sirki eşyâsını *seyr ü temâşâ* ile bilmedikleri yerleri görmelerine... " 24

Bu cümlede *mütâlaa* ve *seyr ü temâşâ* kelimelerinden sonra *-etmelerine / -eylemelerine* yardımcı fiili saklı kalmıştır.

Başka bir örnekte

"...birâz sola *inhinâ* ve... köprüden *mürûr,* inşâ edilmekte bulunan ebniye-i cesîme pişgâhından ..." 52

inihinâ ve *mürûr* kelmelerinden sonra sonra yardımcı fiil saklı kalmıştır.

ÇEKİM EKİNİN EKSİLTİMİ

Metinlerimizde çekim eklerinden olan hal ekinin de düşürülmüş olduğunu görmekteyiz.

Varınca kadar 43 örneğinde olduğu gibi *kadar* kelimsinden önce *-e* yönleme hal eki düşürlmüştür. Ancak

... zevâtın arzu ettikleri gazete ve kütüb bu cümlede bir yandan *mütâlaa* kelimelerinin bağlı olduğu etmek yardımcı fiili öte yandan bu bu fiilin getirildiği *gazete* ve *kütüb* kelimelerin üzerindeki belirtme hal eki kullanılmamıştır.

Bir yerde hal eklerinden biri olan tamlayan eki düşürülmüştür.

Bilindiği gibi *için* edatı hal eklerinden biri olan *-ın* ekiyle kullanılır.

Hemân Cenâb-ı Hâlik bu için Pâdişâh... 42 örneğinde görüldüğü gibi *bunun* yerine doğrudan *bu* işaret zamiri kullanılmıştır.

METİNLERİN CÜMLE BİLGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı Türkçesinin yüksek seviyede kullanmayı hedef alan *Bosna, Gülşen-i Saray, Neretva, Vatan, Rehber* gazeteleri sanatlı ve seviyeli bir anlatımı daima önde tutmuştur. Sanatlı ve seviyeli ifadeler genel olarak uzun cümleler halinde verilmiştir.

Cümlelerin en belli başlı özelliği, uzun oluşu ve kelime gruplarının, ögelerin bir yükleme dayandırılmasıdır.

Ele aldığımımz gazetelerdeki uzun cümleleler genel olarak bir cümle, bir paragrafı kapsamaktadır. Bu özellikleri bütün gazetelerde görebiliriz.

Söz konusu gazete dilinde cümle kuruluşları aşağı yukarı birtakım kalıplar içindedir. Bu tür kalıp anlatımlara gazete yazarları uymuşlardır.

UZUN CÜMLENİN KURULMASININ YOLLARI

Gazete makalelerinde görüldüğü gibi *-miştir* şekli en fazla kullnılmaktadır. Cümleler *ve* bağlacıyla birbirine bağlanmıştır. Tekrar olmaması için *-tir* bildirme eki sadece son fiilin üzerinde bulunmaktadır:

"... i'lân-ı meserret *edilmiş*... izhâr-ı alâim-i ferah u neşât *kılınmıştır*."

"... müsâraat *edilmiş*... ve istikmâl *edilmiş*. "

Bir başka önemli husus gazetelerdeki *-dık* sıfat-fiilinin kullanımıyla ilgilidir. Bu sıfat-fiil ekiyle haber cümlelerinin birbiriyle bağlanması sağlanmıştır.

Cümle kuruluşlarında başvurulan örneklerden biri eksiltimli anlatımdır. Aynı zamanda hemen hemen her uzun cümlede rastladığımız özelliklerden biri olan *-mış olmak* karmaşık fiilinin kullanılmasıdır.

"... tarh u tevzî' *kılınmış* ve... *kararlaştırılmış olduğu*... beyân u iş'âr ve... tahrîrât-ı mahsûsa ba's u tesyâr *olunmuştur*. " örneğinde ve başka uzun cümlelerde olduğu gibi *olunmuştur* yardımcı fiilin olan yüklem tekrâr edilmemesi amacıyla *beyân u iş'âr* kelimelerinden sonra kullanılmamış ve saklı tutulmuştur.

Ferman ve emirname gibi resmî mektuplarda *-ma / -me* isim-fiili iyelik ekiyle kullanımıştır:

"... nâil *olmaları* ve... tahvîl *edilemesi*... ve riâyet *edilmesi*... teşkîl *kılınması... artrılması* mukarrerdir."

YÜKLEMİN KALIPLAŞMIŞ ŞEKİLLERİ

Uzun cümlelerde dikkati çeken bir başka husus, yüklemlerin hemen hemen aynı kalıplar içinde bulunmasıdır. Bu cümlelerde *-dık* sıfat fiili özne görevinde bulunmaktadır.

“... *gönderildiği* ve... inşâ *edildikte bulunduğu işitilmiştir*.” 28

“... icrâ *kılındığı* ve... hareket *eylediği... işitilmişitr.* ” 29

Cümlenn sonunda *işitilmiştir* yerine aynı analama gelen *mesmû'dur* ve *istimâ' kılımıştır* ifadeleri kullnılmıştır:

“... nasb u ta'yîn *kılındıkları mesmû'dur.*” 33

“... icrâ *kılındığı istimâ' kılınmıştır.*” 21

Bazı örneklerde cümlenin sonunda *beyân, beyân ederiz*, *ibtidâr kılındı* gibi ifadeler kalıplaşmış olarak kullanılmıştır.

“... derc-i sahife-i mübâhâr *edeceğimizi beyân ederiz.* ” 34

“... *olduğunun beyânıyla* teveşşuh-ı ser-sahife-i mefharete *ibtidâr kılındı*.” 17

“... ahâlî-i İslâmiyye çocuklarını mektebe *getirip* teslîm *eyelmiş olduğu... arz u beyâna cür'et olunur*.” 64

Bazı örnek cümlelerde ise, *beyân-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı* ifâdesi ile bitmektedir:

“... ma'rız-ı fahr u şükr-güzârîde *beyân-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı*.”

“...ihâle *olunmuş* ve... zuhûra *gelmiş* ve... avdet *buyurmuş olmakla beyân-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı.*”

Görüldüğü gibi uzun cümlelerde kullanılan bir başka karmaşık fiili *-miş olmakla* şeklindedir.

Emirname ve ferman gibi resmî mektuplarda cümleler kalıplaşmış ifadelerle bitiyor:

“... *himmet buyurulması siyâkında* terkîmine ibtidâr kılındı, efendim” 19

“... *himmet buyurulması siyâkında* şukka-ı senâverî terkîm kılındı, efendi.” 25

“... *himmet buyurlması* mütemennâdır, efendim” 44

Bazı makalelerde haberin başka gazetelerden ya da bir telgraftan alınmış olması söz konusudur. Bu durumda da kalıplaşmış ifadeler ve birbirine benzer anlatımlar kullnılmaktadır.

“... *evrâk-ı havâdiste...* teklîf *edildiği muharrer idi*.” 4

“*Londra'dan keşîde kılınan bir telgraf-nâmede...* cevâbını *vermiş* ve cevâb-ı mezkûr der-miyân *kılındığı* muharrer *bulunmuş* ve... kabûl *etmediği* ve kabûl *edeceği tahakkuk eylemiştir.* ” m.4

“... mükemmel bir ziyâfet *kılınmış*... ve te’yîd ü te’mînine bâis *bulunmuş* ve... mûcib *olduğunu* hâvî bir nutk... ile idâre-i akdâh-ı müvâlât *kılındığı Viyana gazetelerinden görülmüştür.*” 13

“... gâyet mükemmel bir ziyâfet *verilmiş* ve... nûş-ı câm-ı neşât ve... devr-i ke’s inbisât *eylemiş olduğu Viyana gazetelerinde görülmüştür.”* 16

“... bir ahd-nâme yazılıp imzâ *edilmiş* ve... edâ *edeceği* ve... *vereceği*... teslîm *edeceği...* te’hîr *olunacağı* muharrer *bulunmuş olduğunu bir gazetede mütâlaa eyledik.”* 26

“... pusuya uğrayıp *alındığı*... gelen *telgraf-nâmesinden müstebân olunmuştur.*” 45

Bir makalede ise okuyucu mektubu olduğu gibi alınmamış, okutyucu mektubunun esasları bletirterek cümle *-dığı anlaşılmıştır* şeklinde bitmektedir:

“... muhbir-i mu’teberimizin vukû’ bulan *iş’ârına nazaran ...* cerh *etmiş* ve ... tesaddî *eylemiş* ve... izine *düşmüş* ve... *bulmuş* ve... *getirmiş* ve... *göstermiş* ve... *müstelzim olduğu anlaşılmıştır.*”

Gazete ilanlarında *-dık* ve *–ecek / -acak* sıfat fiili kullnılmıştır. Sıfat-fiiler şeklinde kullanılan bu öznedan sonra cümleler yüklem olan *i’lân olunur* sözü ile bitiyor. Ayrıca bu metinlerde dikkati çeken ve sürekli kullanılan şekiller vardır:

-dan ve *-ecek* sıfat-fiil ekleri *-dan / -den* ayrılma hal ekiyle kalıplaşmış olarak yer almaktadır. Bu yapılar da sebep bildiren zarflar olarak kullanılmaktadır.

“... fotoğrafya resmi *çıkarılmakta olduğundan... gelebilecekleri i’lân olunur.”*

“... tab’ u temsîl *kılınmış* ve... satılmakta *bulunmuş olduğundan* ve... rağbet ü mübaderet *kılınacağı* derkâr *olduğundan*... lâzım *geleceği i’lân olunur*.” m. 14

“... izhâr-ı iflâs *eylemiş* ve... *kararlaştırılmış* ve... ta’yîn *kılınmış olduğundan*... ” lâzım geleceği ve... bî-semere *kalacağı* ve... mahrûm *kalacakları i’lân olunur.”* m. 8

“... azîmet ve ... ikâmet *edeceğinden* mürâcaat *eylemelerini* ve... mecbûr *olmayacaklarını* iltimâs ve *i’lân eder.*” m. 27

Bu örnekte *mürâcaat eylemelerini* nesnesi *iltimâs eder* fiiline *mecbûr olmayacaklarını* nesnesi ise *i’lân eder* fiiline bağlanmıştır. Bu iki yüklem cümlenin sonundaki etmek fiiliyle birlikte karşılanmıştır.

ZARFLAR VE ZARF GRUPLARI

Metinlerimizde pek çok yerde *-up, -erek* zarf-fiil ekleri kullanılmıştır. Zarf-fiilleri cümlede zarf görevi yapar. Bunun yanı sıra ele aldığımız metinlerde zarf görevinde kullanılan başka gruplar da vardır. Bazı yapılar zarf grupları şeklindedir.

Uzun cümlelerdeki zarf gruplarının yapısı da belli kalıplar içindedir:

-dıktan sonra şeklindeki zarf grubu cümlerde zaman bildiren zarf görevindedir.

"... kırâat ve... i'lân u işâat *olunduktan* sonra..." m.46

"... i'lân-ı âsâr-ı şâdmânî *olunduktan sonra...*"

Zarf grupları bazen *gibi* edatı ve edat görevindeki *misillü, cihetle, vecihle* kelimleriyle kurulmuştur. Bu yapı içinde *gibi*, *misillü*, *cihetle, vecihle* kelimeleri *-dık* veya *-ecek / -acak* sıfat fiiliyle kalıplaşmış olarak kullanılmıştır.

"... zevât-ı mu'tebere müşârün-ileyh hazretlerini Zeniça kasabası ile Ekşi Su'da istikbâl etmiş *oldukları gibi*..." 20

"... temdîd olunarak... emr-i muhârebenin *başlandığı gibi* görünen lüzûm üzerine... "

"... bunun şükrünü edâ-yı gayr-i muktedir *olduğumuz gibi.. "* 40

"... Vilâyetin mevâki'-i müteaddidesinde tecemmu' *eyleyecekeleri misillü..."*

"... ümerâ-yı askeriyye ve me'mûrîn-i mülkiyye ve mecâlis a'zâsını ve vücûh-ı beldeyi ol gece da'vetle mükemmel ziyâfeteler i'tâ *buyurdukları misillü*..." 43

"... ibrâz-ı meserret ü şâdmânî *olunduğu* müşâhede *kılındığı misillü*... "

"... sabahları iki ve akşamleyin ikişer saat ta'lîmleri icrâ kılmakta oldduğu *cihetle*..."

"... arzu vu temennî *olunmakta olduğu* ve... müsâraat *edildiği cihetle*... "

"... beyân eylediğimiz *vecihle*... " 20

Bazı örneklerde sebebi anlatılarak için *-dık* sıfat fiili *-dan / -den* ayrılma hal ekiyle kullanılmıştır:

"... destgâh-ı tab' u temsile konulamayıp... taahhur *etmesi*... neş'et *etmiş olduğundan* bu babda... "

Bir zarf içinde başka sıfat-fiil de bulunabirilir:

"... sarf-ı sa'y u iktidâr *edeceği* bedîhî *idüğünden*... "

Sebep anlatmak için uzun cümleler de bazı zarf grupları edat görevinde kullanılan *binâen* kelimesi *-dık* sıfat fiil şeklindeki kullanılmıştır:

“... ileride tertettüb edecek makâside bütün bütün mehcûr *oldukalarına binâen...* ”
“... masârifât-ı vâkıasını kapatmağa kâfî vâridâtın tedârikine mütevakkıf *olduğuna* ve... müstadlel *idüğüne binâen...* ” 48. m.

-MA / -ME İSİM-FİİL ŞEKLİNİN *İLE* EDATIYLA KULLANILMASI

-mak / -mek, -ma / -me isim-fiili bir sebebin anlatılması için kullanılmıştır:
-ma / -me isim-fiil eki + *-sı / -si* iyelik eki + *ile* edatı şeklinde bulunan bu yapı ile ilgili şu örnekleri verebiliriz:
“... îfâ-yı vecîbe-i teşekkürü nâ-kâbil bir ni'met-i azîme *olmasıyla* hemân ...” m. 53
“... ve fâid-i zâide olarak İtalyancası muharrer *olmasıyla...*” 9
“... maânî-imeşhûre vü mukteziyesini hâvî *olmasıyla...* ” 9
“... çünki kitâb-ı mezkûr henüz der-dest-i tab’ *olmasıyla...*” 9
“... îfa-yı vecîbe-i teşekkürü nâ-kâbil bir ni’met-i azîme *olmasıyla...* ” 53
“... îbrâz-ı rûy-ı rızâ vü muvâfakat *olunmasıyla...* ” 18
“... tezyîd-i ümran-ı memleketi müşevvik *olmasıyla...* ” 20
“... mevâdd-ı nâfıa vü hayriyye bulunmuş *olmasıyla...* ” 30
“... hâlât-ı müteşekkireden *bulunmasıyla* ...” 35

Bazı yerlerde *etmek, kılmak, eylemek* yardımcı fiilerinin saklı tutuluş ancak *ile* edatı kullanılmış ve zarf gupları oluşturulmuştur. Bu zarf gurpları da kalıplaşma özelliği göstermektedir:
“... ve bunların dahi biyicek olanlarını *i’dâm ile* ...” 39

Bu örnekte *i’dâm* kelimesinden sonra *ederek* ya da *eyleyerek* fiili şekillerinin kullanılması beklenirken bu fiillere yer verilmemiştir. Başka örnekler de bulunmaktadır:

Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi bu tür zarf gupları birbirine bağlanarak uzun cümleler elde edilmiştir.
“... eşkiyâdan dört neferi *itlâf ile* refîkleri *târ u mâr ile...*” 45

İSMİ NİTELEYEN GRUPLAR

Uzun cümlenin kurulmasında *-dık* sıfat fiilinin isimleri niteleyen kelime grupları oluşturduğunu görüyoruz.

"... kadem-nihâde-i intişâr *olacağını* beyân *etmiş olduğumuz "Vatan"* gazetesinin..." 48

"... te'diye ve tezkâr *kılınmış olduğu* mahallerin mazbatalarından istinbât olduğunun beyânıyla..." 17

Bir yerde ise *-en* sıfat fiili ismi nitleyen kelime grupları oluşturmaktadır:

"... îfâ *eden...* geri *kalmayan...* haberdâr *eden...* hizmetten *usanmayan...* muvaffak *olan...* ser-muharriri bulunduğunuz *Vatan* cerîde-i ferîdesi... 68

METİNLERİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Metinlerdeki söz varlığı birkaç yönden değerlendirilebilir. Söz varlığı dğerelendirilken bazı kelimelrinzerinde durmaka gerekir. Örneğin, gazete makalelerinde Saraybosna şehrinin yerine *merkez* kelimesi ya da *merkez-i Vilâyet* tamlaması kullanılmaktadır.

merkez kâim-makâmı - Saraybosna kaymakamı,

merkez-i Vilâyet-i celilleri

Metinlerimizde *şeref* kelimesinin kullanımı ilgi çekicidir. Bir yardımcı fiille kullanılan *şeref* kelimesi genel olarak bir başka kelimeyle kalıplaşmış olarak bulunmaktadır.

şeref-taalluk et-, şeref-sünûh buyur- , şeref-vârid ol- ,

müsâade-i merhamet-i mu'tâde-i Hazret-i İmparatorî *şeref-talluk etmiş* 1

şeref-taalluk eden irâde-i isâbet-âde-i Vilâyet-penâhî 30

müsâade-i isâbet-âde-i şehriyârîleri müteallik ve *şeref-sünûh buyurulmuş olmaktan* nâşî 1

şeref-vârid olan emir-nâme-i sâmînin suret-i münîfesidir

şeref-menkabet, şeref-zuhûr örneklerinde *şeref* kelimesi izafet-i maklube şeklinde kullanılmıştır.

KALIPLAŞMIŞ OLAN TAMLAMAMLAR

Osmanlı Türkçesinin özelliklerinden biri de, Arapça ve Farsça kökenli kelimlerden Farsça kurallara göre kurulmuş tamlamalarla yeni sözler türetilmesidir. Bu tür özellikler sayıca, oldukça fazladır. Pek çoğu Farsçada bile kullanılmayan, Osmanlı Türkçesinde mevcut olan bu tamlamalar kalıplaşmış hale gelmiştir. Bunlar gazete makalelerinde bolca kullanılmakta ve çalışmamızın dizin bölümünde yer alamaktadır. Bununla birlikte bu tür özellikleri ve yapıları gösterebilmek için konu ile ilgili şu örnekleri verebiliriz:

- *hüsn* kelimesiyle kurulmuş tamlamalar:

hüsn-i zann, hüsn-i hizmet, hüsn-i hidemât, hüsn-i tedâbîr, hüsn-i telakkî vü kabûl, hüsn-i hitâm, pezîrâ-yı hüsn-i hitâm, *hüsn-i niyyyât, hüsn-i mülâkât,*

Pezirâ-yı hüsn-i hitâm örneğinde *pezîrâ-yı hitâm* kalıplaşmış olan tamlama *hüsn-i hitâm* tamalaması ile birleştirilerek *pezîrâ-yı hüsn-i hitâm* şeklinde kullanılmıştır. *Hüsn-i telakkî vü kabûl* örneğinde görüldüğü gibi *hüsn* sözü hem *telakkî* kelimesine hem de *kabûl* kelimesine aittir. Tekrardan kaçmak için bu tür tamlamlarda kelimelerden biri saklı tutuluyor ve bağlaçlarla tamlamanın ögeleri birbirine bağlanıyor.

- *kemâl* kelimesiyle kurulmuş tamlamalar:

kemâl-i sühûlet, kemâl-i germiyyet, kemâl-i ta'zîm ü tekrîm, kemâl-i âfiyet, kemâl-i âfiyet ü ten-dürüstî, kemâl-i memnûniyyet, kemâl-i hoşnûdî vü memnûniyyet, kemâl-i hakkâniyyet, kemâl-i adl ü hakkâniyet

Bazı örnekelerde de görüldüğü gibi *kemâl* kelimesi iki kelimeye bağlanmış ve tekrardan kaçmak için *ve* bağlacı kullanılmıştır:

- *şerîf* kelimesiyle kalıplaşmış tamlalamalar:

Bazı tamlamalarda *şerîf* kelimesi kalıplaşmış olarak geçemektedir. Gazete makallerinde *şerîf* kelimesi *câmi* kelimesi ve onun çoğul şekli olan *cevâmi'* kelimesiyle kullanılmaktadır:

câmi'-i şerîf, cevâmi'-i şerîfe

Metinelerimizde üç mübaretk ayın adlarıyla beraber *şerif* kelimesi kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır: *Receb-i şerîf, Şa'bân-ı şerîf, Ramazân-ı şerîf*

Metinlerimizde bu kelimeyle kurulmuş başka tamalamları görmekteyiz:
evkâf-ı şerîfe, Kudüs-i şerîf, hacc-ı şerîf,
- *celîl* kelimesiyle kalıplaşmış tamlamalar:
Metinlerimizde *celîl* kelimesi *vilâyet* kelimesiyle bir tamlama şeklinde kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır:
Vilâyet-i celîle 64 *Vilâyet-i celîlemiz* 56
merkez-i Vilâyet-i celîlleri 20
- *sâmî* kelimesiyle kalıplaşmış tamlama:
emir-nâme-i sâmî
- başka kelimelerle kururlmuş ve kalıplaşmış hale gelen tamlalamalar
menâfi'-i umûmiyye, menâfi'-i umûm, ihvân-ı dîn, evlâd-ı vatan

Bu tür tamlamalar dizin kısmında ayrı bir madde başı olarak verilmiştir.

DEYİMLER

Gazete makalelerinde Türkçe de bulunmaktadır. Metinlerimizde geçen örneklerden bazıları şunlardır:
vuku'a gel- , karâr ver- , lâzım gel- , fi'le getir- , husûle gel- , husûle getir- , arkasını bırakma- , göze çarp- , izine düş- , ardı sıra git-

Geçtikleri yerle dizin kısmında verilmiştir.

VECİZE VE ATASÖZLERİ

Metinlerimizde vecize ve atasözleri ileilgili sadece iki örnek bulunmaktadır. Gazete dili olması bakımından bu husus normal karşılanabilir. deyimler dışında bir vecize ve atasözü bulunmaktadır.

Ne mümkün ki gürgân-ı hunhâr pehlivân-ı şecâat-şiârın karşısına durabilsin cümlesi vecize olarak geçmektedir ve şu anlama gelmektedir: kan içen, kanla beslenen kurtlar *pehlivân-ı şecâat-şiâr*, yani bir yiğidin karşısında nasıl durabilir?

Hâcet-i meşşât nîst ruy-ı dilârâmrâ cümlesi Farsça atatsözü olarak geçemeketedir. *rûy-ı dilârâmrâ* gönle huzur verenin yüzünün kuaföre ya da güzellik uzmanına ihtiyacı (*hâcet-i maşşat*) yoktur.

UNVANLAR

Gazete makalaleri unvan isimleri açısından zengindir. Bugün pek çoğu tarihe karışmış olan unvanları burada sınıflandırmaya çalışılalım. Bu bölümün yazılmasında ve örneklerin toplanmasında güdülen amaç, bir unvan olarak kullanılan bu tür sözlerin söz konusu dönemin içinde ne kadar çok kullanıldığını belirtmek ve o dönemde devlet yönetimindeki ifade tarzını göstermketir. Bu unvanların çeştliliği makamlara göre değişmektedir. Önce Allah ve sonra Hz. Muhammed için kullanılan unvnları verebiliriz.

ALLAH İÇİN KULLANILAN UNVANLAR

Cenâb-ı Rabb 1, *Cenâb-ı Hakk* m.32, m.46, *Cenâb-ı Hâlik* m.42, *Cenâb-ı vâhibü'l-âmâl*, *Cenâb-ı perverdgâr* 43, *Cenâb-ı Rabb-ı Yezdân* m.55, *Cenâb-ı vâhibü'l-atâyâ* 41, *Cenâb-ı Rabb-ı Mennân* 35, *Cenâb-ı şifâ-sâz-ı Mutlak* 41, *Cenâb-ı kibriyâ* 58, *Cenâb-ı tertîp-bahşâ-yı kevn ü mekân* 58, *Cenâb-ı feyyâz-ı Mutlak hazretleri* 54, *Cenâb-ı Rabb-ı Müsteân* 66, *Hazret-i vâcibü'l-vucûd* 1, *Hazret-i Hakîm-i Mutlak* 20, *Rabb-ı Mennân* 35, *Rabbımız Efendi* 32, *Rabbımız Teâlâ ve Tekaddes* 53

PEYGAMBER İÇİN KULLANILAN UNVANLAR

*habîb-i Cenâb-ı kibriyâ Efendimiz hazretleri*58
Hazret-i risâlet-penâhî 50
*hâtimü'l-enbiyâ Sallalâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hazretleri*58

OSMANLI PADİŞAHI VE AVUSTURYA-MACARİSTAN İMPARATOR VE KRALI İÇİN KULLANILAN UNVANLAR

Unvanlar da oldukça çoktur. O dönemine gelenek ve görenekelerinde göre padişah için bu tür unvanlar sıkça kullanılmaktadır. Burada belirtilemesi gereken

husus unvanların ismi yerine geçmiş olmasıdır. Osmanlı dönemindeki gazetelerde Osmanlı Padişahı için kullanılan isimler şunlardır:
veliyy-i ni'met-i bî-minnetimiz Padişâhımız Efendimiz Hazreteleri 20, 30,
veliyy-i ni'met-i bî-minnetimiz Efendimiz hazretleri 43,
veliyy-i ni'met-i bî-minnetimiz veliyy-i ni'met-i âlem Padişâhımız Efendimiz 20, *veliyyü'n-ni'met bî-minnetimiz Pâdişâhımız hazretleri* 44, *Cenâb-ı Pâdişâhî* 30, *Cenâb-ı şehen-şâhî* 17, 20, 25, *Cenâb-ı Hilâfet-penâhî* 20, *Cenâb-ı tâcdârî* 20, 30, *Cenâb-ı cihândârî* 34, *Cenâb-ı cihânbânî* 4, *Hazret-i Pâdişâhî* 12, 16, 20, 35, *Hazret-i tâcdârî* 20, 40, 43, *Hazret-i gîtî-sitânî* 1, *Hazret-i İmparatorî* 30, *Pâdişâh-ı âlem-penâh Efendimiz* 42

Aynı gelenek Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun bosna'da kurduğu hakimiyet sırasında da devam etmiştir. Avusturya-Macaristan İmparator ve Kralı için kullanılan unvan:
Cenâb-ı İmparatorî ve Krâlî

SADRAZAM İÇİN KULLANILAN UNVAN

Cenâb-ı sadâret-i uzmâ

ŞEYHULİSLÂM İÇİN KULLANILAN UNVAN

Cenâb-ı fetvâ-penâhî

VALİ İÇİN KULLANILAN UNVANLAR

Bosna'da görev yapan valilerin halkla olan yakınlığı sebebiyle ve ilde tek hakim olan vali için de pek çok unvan kullanılmıştır. Bu unvanlar valinin ismini yerini tutumaktadır.
Cenâb-ı Vilâyet-penâhî 28, *Cenâb-ı Vilâyet-penâhîleri* 20
zât-ı âlî-i Hazret-i Vilâyet-penâhî ve kumandanî 30
zât-ı Vâlî-i Hazret-i Vilâyet-penâhî 40

valinin adı daha önce geçtiği takdirede unvanlar şu şekilde kullanılmıştır
Vâlî-i âlî-i müşârün-ileyh hazretleri 30, *Vâlî-i müşârün-ileyh hazretleri* 30

Söz konusu örneklere baktığımızda unvanlarda özellikle *cenâb* kelimesi ortak kullanılıyor:
Cenâb-ı Pâdişâhî, Cenâb-ı İmparatorî ve Krâlî, Cenâb-ı Vilâyet-penâhî
Cenâb-ı sadâret-i uzmâ, Cenâb-ı fetvâ-penâhî
Hazret kelimesi de ortak kullnılmaktadır:
Hazret-i Pâdişâhî, *Hazret-i Vilâyet-penâhî*

Unvanların kullanımında dikkati çeken bir başka husus *hazret* sözü Farsça tamlama şeklinde değil, unvan olarak verilen kişi adından sonra kullanılmakta ve söz konusu bu iki kelimeye saygı anlamı katmak üzere veya bu anlamı pekiştirmek amacıyla çokluk eki ve iyelik 3. şahıs eki getirilmektedir. Böylelikle *hezretleri* şeklini almaktadır:
veliyy-i ni'met Pâdişâhımız Efendimiz hazretleri, Vâli-i âlî-i müşârün-ileyh hazretleri
Bunun gibi *hazret* ve *cenâb* sözleri bir unvan olarak yalnızca bir padişah, bir vali için değil, hemen her durumda bu unvana başvuruluyor ve sözkonusu kelimeler hazretleri ve *cenâbları* şeklini almaktadır. Bu kullanım Allah, Padişah, İmparator ve Kral, sadrazam, şeyhulislâm, vali dışında kalan diğer yüksek makam sahiplerinin unvanlarında da yer almaktadır. Buna göre hazretleri ve *cenabları* kelimeleri kullanım alanı bakımından daha yaygındır:

livâ-yı mezbûr mutasarrıfı saâdetlü Abdünnâfi' *hazretleri* 43
müşârün-ileyh hazretleri 20
Ceneral devletlü David *hazretlerinin* zevce-i muhteremesi Madam *hazretleriyle* kerîmesi Barones Gayzel ve Dâhiliyye Direktörü Mösyö Savarvald *cenâbları*
Ceneral Babik *cenâbları*
-lar / -ler çokluk eki saygı kavramı taşıyan ek olarak kullanılıyor. Birden çok kişi için unvan olarak kullanıldığı zaman *-ât* Arapça çokluk ekiyle *hazerât* şeklini almaktadır.
Baron Kuçera ve Barones Yozefina Kuçera *hazerâtı* 56

Bir yarde *devlet* unvanı *devletleri* şeklinde kullanılmıştır:

tebrîk- i kudûm-ı meymenet-melzûm *devletlerini* 56

Bayanlar için saygı ifadesi olarak *kerime* sıfatı da kullanılmıştır.

Madam *hazretleriyle kerîmesi* Barones Gayzel 56

Madam Ministör Vilma de Kallay hazretlerikendi *kerîme*-i muhteremeleri ve maiyyet-i ismetânlarıyla 61

Saygı anlamı zaman zaman muhterem sıfatıyla karşılanmıştır:

Ceneral devletlü David hazretlerinin zevce-i *muhteremesi* Madam *hazretleriyle kerimesi* 56

Madam Ministör Vilma de Kallay *hazretleri* kendi *kerîme-i muhteremeleri* ve maiyyet-i ismetânlarıyla 61

Sözümüzün başında metinlerimizin unvanlar açısından zengin olduğunu belirtmiştik. *Hazret* ve *cenâp* sözlerinin yanında diğer çeşitli unvanlar gazete makalelerinde yer almıştır. Bunlar isimden önce sıfat durumunda bulunmaktadır.

- *şevketlü kudretlü*

şevketlü kudretlü Sultân Abdülhamîd Hân-ı Sânî hazretleri

- *saâdetlü*:

sancak mutasarrıfı *saâdetlü* Ahmed Fehîm Paşa hazretleri 43

livâ-yı mezbûr mutasarrıffı *saâdetlü* Abdünnâfi' hazretleri 43

- *izzetlü:*

mîr-âlây *izzetlü* Osman Beg Efendi 43

defterdâr-ı Vilâyet *izzetlü* efendi 12

merkez kâim-mâkâmı *izzetlü* Munîb Efendi 1

- *rif'atlü:*

muhâsebeci *rif'atlü* Tevfîk Efendi 43

binbaşı *rif'atlü* Ârif Aga 43

mekteb-i mezkûr nezâretine me'mûr olan *rif'atlü* Âlây-Beg-zâde Abdullâh Efendi 40

erkân-ı harb kol ağası *rif'atlü* Omer Vehbî Efendi 40

- *reşâdetlü*

reşâdetlü Şeyh Ârıf Efendi 40

- *mekremetü:*

mekremetlü Sâdık Efendi 40

Sarây-Bosna Mekteb-i Rüşdiyyesi muallim-i evveli *mekremetlü* Mehmed Emîn 2
- *utûfetlü:*
Saltanat-ı Seniyyenin Viyana'da bulunan sefîri *utûfetlü* Haydar Efendi hazretleri 13
- *asâletlü:*
Macaristân-Avusturya devlet-i fahîmesinin medîne-i Sarây'da mukîm ceneral konsolosu *asâletlü* Mösyö Teodoroviç 24
- *semâhatlü*
Reîsü'l-Ulemâmız *semâhatlü* Mustafa Hilmî hazretleri m.56
- *devletlü*
Vâlî ve Kumandan-ı Vilâyet *devletlü* Mustafa Âsım Paşa hazretleri m.20
Bosna ve Hersek Vilâyet-i celîlesi mülkiyye adelatusu *devletlü* Baron Kuçera ve Barones Yozefina Kuçera hazerâtı 56
kumandan vekîli Ceneral *devletlü* David hazretleri m.56
- *hürmetlü*
Sarây Mitropolidi *hürmetlü* Corco Nikolayeviç m.56
- *hamiyyetlü*
Bu unvanların anlamları ayrı ayrı olarak dizin kısmında verilmiştir.
- *haşmetlü*:
haşmetlü Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı hazretleri m.37
- *meveddetlü:*
meveddetlü Oneis Nâilî Efendi m.29

Unvanlarla ilgili bir başka hususu belirtmek gerekir. Bir unvana birden fazla isme bağlanmış olduğu zaman son isimden sonra bulunmaktadır ve *-lar / -ler* çokluk eki taşıyor.

Mekteb-i Nüvvâbü'ş-şer' Direktörü Azab-zâde Hacı Muhammed Tevfîk ve Dîvân-ı Temyîz-i Şer'î Müşâviri Işkali-zâde Hacı Nezîr ve Hâfizovik Nuruddin *Efendiler* m.56

Hünkâr Câmi'-i şerîfinin baş imâm ve hâtibi Râşid-Agiç Hacı Hâfız İbrâhim ve Gâzî Hüsrev Beg Kurşunlu Medresesinin müderris-i evveli Müftî-zâde Muhammed *Efendiler* m.69

Şabanoviç Husein ve Isvrzo Mustafa *Agalar* m.56

Semiz Mustafa ve Foço-zâde Abdî ve Şâhin-Agiç Sâlih ve Bektaşeviç Abdî *Agalar* m.56

Kaptan-zâde Rızâ ve Azab-zâde Nuruddin ve Mütevellî-zâde Hamdî ve Suleyman-Paşa-zâde Suleyman ve Omer ve Çengiç Hasan *Begler* m.56

HÂNE KELİMESİYLE KURULAN BİRLEŞİK ŞEKİLLER

Farsça kökenli *hâne* kelimesi bir yandan Farsça öte yandan Arapça kökenli kelimeler getirilerek birleşik kelimeler oluşturmuştur.
Metinlerimizde *hâne* ile kurulan kelime şunlardır: *hastahâne, idmânhâne, bâchâne, debbâğhâne, müzehâne, kahvehâne, kırâathâne.*

Bu örnekler *bâchâne* dışında *hâne* kelimesi bir yerde Farsça kökenli *bâc* kelimesine başka bir yerde *müzehâne* örneğinde batı kökenli *müze* kelimesine getirilmiştir. Söz konusu *bâchâne* ("vergi idaresi") ve *müzehâne* kelimeleri sözlüklere henüz geçmemiş *hâne* kelimesiyle kurulmuş ilk birleşik şekiller.

NÂME KELİMESİYLE KURULAN BİRLEŞİK KELİMELER

Farsça kökenli *nâme* kelimesi diğer kelimelerle birleşik kelimeler yapar. Metinlerimizde *nâme* kelimesiyle kurulmuş birleşik kelimeler şunlardır: *emir-nâme, nizâm-nâme, şahâdet-nâme, rûz-nâme, ahd-nâme*.

Bu örneklerde *-nâme* kelimesi doğu kökenli kelimelerin üstüne getirilmiştir. Bunun yansıra *telgraf-nâme* kelimesinde *nâme* kelimesi batı kökenli *telgraf* kelimesine eklenmiştir.

BATI KÖKENLİ KELİMELER VE BUNLARIN OLUŞTRUDUĞU ŞEKİLLER

Metinlerimizde Batı dillerinden kelimeler bulunmaktadır: *gazete*, *posta, numara, abone, İmparator, forint, kraysar, franak, diplomat, konsolos, kongre, parlamento, kabine, komisyon, şimendifer, vagon, isatsyon, tramvay, fayton, kumpanya,, mösyo, baron, barones, kont, kontes, lord, direktör, ministör, komiser,*

üniforma, mareşal, feldmareşal, jandarma, omnibus, gimnazi, coğrafya, kimya, diyalog, krokal, karosal, lavintens, blason d'or, croix du mérit, croix du comandeur, croix du chevalier

Batı kökenli kelimler görüldüğü gibi birkaçı doğrudan Fransızcadan, İngilizceden, İtalyancadan ve Yunancadan alınmıştır.

Ancak Türkçede ve Boşnakçada geçen *general* sözü ele aldığımız gazete makalelerinde İngilizce esas alınararak *ceneral* şeklinde geçmektedir. Bunun yanında bu söz aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi *umumi, genel* anlamında da kullanılmıştır. İngilizcede olduğu gibi *ceneral* şeklinde geçiyor: *ceneral* konsolos (genel konsolos).

Bunun yanısıra aynı metinde aynı anlama gelen hem batı kökenli hem doğu kökenli kelime kullanılmış olduğunu görmekteyiz: Dâhiliyye *Direktörü,* Adliyye *Müdürü*

Bu başlık altında sıradışı bir örnek bulunmaktadır. Fransızcadan Türkçeye geçen *cirque* kelimesi metnimizde *sirki* biçiminde geçmektedir. Önce bir iyelik ekinin kalıplaşmış olduğu izlenimi veren bu şekil, yalın veya çekimli olarak *sirki* biçiminde görülmektedir. Muhtemelen bu son ünlü belirli bir görevi olmayan türemedir. Bu örenek sirk kelimesinin Türkçeye geçiş tarihin belirtmesi bakımından ilgi çekicidir.

Metinlerimizde batı dillerden alınmış kelimeler yanında bazı Boşnakça kelimeler de bulunmaktadır. *Kral* kelimesi Slâv kökenlidir ve Boşnakçada bulunuyor (*kralj*). Bunun yanı sıra ele aldığımımz gazete makalelerinde birkaç yerde Boşnkaça kelimler kullanılmıştır.

Bir metinde gaçen *kukuruz* kelimesi Boşnakçadan doğrudan alınmış ve "mısır" demektir. *Osmak* kelimesi geçtiği metnimizde anlatılmış olduğu gibi bir ölçü birimidir. Erik anlamındaki *šljiva* kelimesi Türkçenin ses düzenine uydurulmuş ve iki ünsüz ile başladığı için kelime başında bir ünlü türetilerek *işlive* biçiminde kullnılmıştır.

Bunun gibi bir başka örneğimiz ise Boşnakça kökenli *struka* kelimesidir. Bu söz ünlü türemesine uğramış ve metnimizde *ustruka* biçimi alınmıştır. *Ustruka*

“silâhların takıldığı kuşak” demektir. Bir metinde kullnılmış *osmak* kelimesi bir ölçü birimidir.

Bazı örneklerde batı kökenli kelimeler doğu kökenli ekle ya da doğu kökenli kelimeyle yeni kelime kurulmuştur. *bâ-jurnal* örneğinde *bâ-* Farsça ön ek batı kökenli *jurnal* kelimesiyle kullanımıştır. *telgraf-nâme* kelimesinde Farsça kökenli *nâme* kelimesi ve batı kökenli olan *telgraf* kelimesiyle yeni bir kelime kurulmuştur.

SOYADLARINDAKİ ÖZELLİKLER

Boşnakların soyadlarının çoğu “-iç” ve “-oviç” ekleriyle biter. Osmanlı döneminde çıkmış olan *Bosna* ve *Gülşen-i Sarây* gazetesinde Boşnakların soyadlarında bu ek rastanmaz. Bunun yerine -zâde eki bulunmaktadır: Mahmûd-zâde Ziyâ. Ancak Avusturya - Macaristan İmapratorluğu döneminde çıkmış *Vatan* ve *Rehber* gazetelerinde Boşnakların soyadlarında “-iç” ya da “-oviç” ekleri bulunmaktadır: *İsmailovik, Kaptanovik, Işkalik, Başagik, Râşid-Agiç, Huskiç, Aliç.* Bosna’da tahmin edildiğine göre Avusturya döneminde Boşnskların soyadlarına “-iç” ve “-oviç” eki eklenmiştir. Buna rağmen *Vatan* ve *Rehber* gazetelerinde pek çok Boşnak soyadında hâlâ “-zâde” eki mevcuttur: *Mütevellî-zâde, Efendi-zâde, Müftî-zâde, Alây-Beg-zâde, İdrîs-Beg-zâde.* (Bu soyadlarının bugünkü şekilleri: Muteveliç, Efendiç, Muftiç, Alaybegoviç, İdrizbegoviç’tir). Ancak bazı soyadları aynı metinde farklı şekillerde geçmektedir: *Kaptanovik* / *Kaptan-zâde, Işkalik* / *Işakli-zâde* m.56

METİNLERDEKİ ÜSLÛP

SECİ ÖRNEKLERİ

Ele eldığımız gazete makaleleri secili anlatım bakımından zengindir. Bilindiği gibi *seci* nesirde yapılan kafiye anlamındaki bir Arapça sözdür. Bunula anlatıma akıcılık canlılık katıyor ve sanat kaygısı güdülüyor. Söz konusu kafiyeli anlatımlara şu örnekleri verebiliriz:

Birçok seci örneğinde vasf-ı terkibî kullanılmıştır:

sâye-i maârif-*vâye-i* Hazret-i Padişâhî 12

sâye-i inâyet-*vâye-i* Hazret-i Padişâhî 40

sâye-i muvaffakıyyet-*vâye-i* Hazret-i gîtî-sitânî 1

sâye-i inâyet-*vâye-i* Hazret-i Pâdişâhî 40

sâye-i mekârim-*vâye-i* Hazret-i Pâdişâhî 35

Mekteb-i fazâil-*mekseb-i* İ'dâdî-i mülûkâne 30

Sarây *mekteb-i* feyz-*mekseb-i* Rüşdiyyesi 53

Dârü'l-muallimîn *mekteb-i* feyz-*meksebi* 40

cülûs-ı meyâmin-*me'nûs-ı* Hazret-i tâcdârî 43

cülûs-ı meyâmin-*me'nûs-ı* mülûkâne 1

cülûs-ı meymenet-*me'nûs-ı* şâhâneleri 46

cüûls-ı mes'daet-*me'nûs-ı* Hazret-i cihandârî 16

zât-ı mekârim-*simât-ı* hamiyyet-perverâneleri 66

irâde-i isâbet-*âde-i* Vilâyet-penâhî 30

müsâade-i isâbet-*âde-i* şehriyârîleri 1

murâd-ı ma'delet-*i'tiyâd-ı* Cenâb-ı tacdârî 20

müsâade-i merhamet-i *mu'tâde-i* Hazret-i İmparatorî 1

Görüldüğü gibi bazı yerlerde aynı ya da benzer örnekeler geçmketedir. Öteki örnekler şunlardır:

nûş-ı câm-ı *neşât* ve... devr-i ke's *inbisât* eylemiş olduğu 16

hüsn-i *rızâ-ı* ma'delet-*iktizâ-ı* Cenâb-ı Hilâfet-penâhî 20

serîr-i şevket-*masîr-i* tâcdârîleri 1

âzim-i *Hicâz* mağfiret-*tırâz* 50

bendegân-ı sadâkat-*iktirânları* 43

i'lân-ı *îd-i* meyâmin-*bedîd* 55

tebrîk-i *kudûm*-ı meymenet-*melzûm* 56

cümle-i *âsâr-ı* mehâsin-*disâr-ı* Cenâb-ı tâcdârî 30

asr-ı maârif-*hasr-ı* Cenâb-ı tâcdârî 25

nutk-ı *mahsûs-ı* muhâdenet-*nusûsı* 13

hüsn-i *rızâ-yı* ma'delet-*iktizâ-yı* Hilâfet-penâhî 20

vücud-ı âlem-*sûd-ı* Hazret-i cihândârî 46

meâl-i hikmet-*iştimâli* 46

şehr-*âyîn-i* meserret-*rehîn* 17, 46

cünûd-ı zafer-*mev'ûd-ı* Pâdişâhî 46

nişân-ı pertev-*efşân* 67

bâis-i îcâd-ı avâlim ü *kâinât* ve sebeb-i münferid-i hılkat-ı *mevcûdât* bulunan habîb-i Cenâb-ı kibriyâ Efendimiz hazretlerinin *tecelliyât*-endâz-ı kulûb-ı mü'minîn ü *mü'minât* 58

Cenâb-ı Rabb-ı *izzet* gonca-ı gül-i sad-berg-i *Hilâfet* ve tarâvet-bahş-ı hadîka-ı *devlet* ve nûr-i ayn-ı iftihâr-ı *millet* Pâdişâh-ı Fâruk-*Haslet* ve şehen-şâh-ı Haydar-*menkabet*-i bî-imtinân 1

şehen-şâh-ı Haydar-menkabet *bî-imtinân* olan Pâdişâhımız nuhbetü's-selâtîn *sultân* ibnu's-*sultân* es-*sultân* Abdülazîz *Hân* 1

şükûfe-i mârif ü *fünûn* ve ezhâr-ı *gûn-a-gûndan* m.1

zabân-ı hikmet-*nişân-ı* hüûmetin *tercümânı* ve ecsâm-ı *ümrânı* ve medeniyyetin rûh u *cânı* m.1

Bazı örneklerde iki kelime yan yana durmaktadır ve seci yapar:

vâlî-i âlî-i müşârün-ileyh

nişân-ı *zî-şân* 66

hâme-i *âmme*ye 1

fâide-i *zâide* 9

Bunun yanında öteki örnekler de bulunmaktadır:

zahmet ü zarûretleri *def'* ile *ref'*-i *bî-dâd* ve sîr-âb-sâz-ı teşne lebân adl ü *dâd* buyurmuş 30

velâdet-i pür-*meymenet-i* Cenâb-ı şehen-şâhî 17

tarz-*ı nevîn* ve sûret-i *behîn* 30

ademden *sudûr* ve meclâ-yı *zuhûr* eden 30

taht-ı âlî-i *baht-ı* mülûkânelerinde 43

eslâf-ı *izâm* ashâb-ı hayrü'l-*enâm* 30

akl-ı *selîm* ve tab'-ı *müstekîm* m.30

âsâr-ı *aleniyye*-i lâzimü'ş-*şükrâniyye* m.28

cümle-i cemîle-i *icrâât-ı* bâhirü'l-*muhassenât-ı* adâletkârî 13

ma'lûmât-ı *sâmiyelerinin* ve zerrîn kalem-i hikmet-rakam-ı *âlîlerinin* 66

SAYGI İFADESİ

Saygı ifadesi için metinlerimizde *-ler / -lar* çokluk ekinden yararlanılmıştır. Ele aldığımız gazete makalelerinde bu şekil, yüksek makam sahipleri için kullanılmıştır. Bu şeklin örneklerini makamaları göz önünde alıp sınıflandırarak aşağıda vermeye çalışalım:

PADİŞAH İÇİN

müsâade-i isâbet-âde-i *şehriyârîleri* 1
serîr-i şevket-masîr-*i tâcdârîlerinde* 1
savt ü sedâ-yı şevket ü *mehâbetleri* endâz-ı alemiyân olan *veliyy-i ni'met bî-minnetimiz Pâdişâh Efendimiz hazretleri* 40
emr ü irâde-i seniyye-i *şâhâneleri* 20
cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı *şâhâneleri* 46
akdem-i âmâl ü efkâr-ı *Hilâfet-penâhîleri* 20

VALİ İÇİN

Dervîş Paşa hazretlerinin kadem-nihâde-i i'tibâr *buyurdukları* 30
fıtret-i zâtiyye ve tıynet-i *asliyyelerinde* 30
... idhâl ve takdîme şâyân *buyurmuşlardı* 30
eser-i inâyet ü *âtifetleri* 30
zât-ı vâlî-i Hazret-i vilâyet-penâhînin âsâr-ı *ber-güzîdeleri* 30
merkez-i Vilâyette teşkîl ü küşât buyurmuş *oldukları* 30
sîme-i kâr âgâhî üzere icrâ *buyurdukları* tedâbîr-i lâzıme 38
kendileri yine merkez-i Vilâyete avdet etmiş olmakla 38

ÖTEKİ YÜKSEK MAKAMLAR SAHİPLERİ İÇİN

merkez kâim-makâmı izzetlü Münîb Efendinin gazete-i Vilâyeti tes'îden *gönderdikleri* takrizdir 1

Kontes Vilma de Kallay hazretlerinin Viyana'ya *azîmetleri* 60

Bosna Vâlî ve Kumandanı Feldmareşal Appel hazretleri ... Trebin'e muvâsalet *ettiler* 51

Hatta saygı ifadesi olarak -lar / -ler çokluk eki 2. şahıs ekin yerine kullnılmıştır:

Tebrik mektubunda Mehmed Hulusi'ye hitap ederek şöyle yazılmıştır:

Pek parlak ma'lûmât-ı *sâmiyelerinin* ve zerrîn kalem-i hikmet-rakam-ı *âlîlerinin* mahsûl-i hizmet-i şeref-menkabeti 66

CÜMLELERİN SONUNDAKİ İFADELERLE İLGİLİ ÜSLÛP

Daha çok yüksek seviyedeki bir topluma hitap amacıyla yazılmış pekçok makalelerin sonunda kalıplaşmış ifadelere rastlanmaktadır. Bu ifadeler bir yandan övünç öte yandan takdir ve teşekkür biçimindedir. Bu yola gitmenin bir amacı da makaleleri güzel sözlerle donatmaktadır. Gazete yazarları bu düşünceyi *tezyîn, zîver*, *teveşşuh* gibi kelimelerle açıkça ifade etmektedir.

"*... kemâl-i mefharet ü meserretle* arz u beyâna cür'et olunur." 64

"*... ma'rız-ı fahr u şükr-güzârîde* beyân-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı." 35

"*... manzûr-ı fahr u mübâhat u şükrânız* olmuştur." 31

"*... derc-i sahîfe-i iftihâr edilmişitir*." 20

"*... derc-i sahîfe-i mübâhât edeceğimizi* beyân ederiz." m.34

"*... sem'-i iftihâr ile* istimâ' kılınmıştır. " 21

"*... vâsıl-i sem'-i mefharetimiz* olmuştur." 23

"*... teveşşuh-ı ser-sahîfe-i mefharete* ibtidâr kılındı." 17

"*... maa'l-mesârr tezyîn-i sütûn-ı iftihâr olunur*." 28

"*... maa't-teşekkür zîver-i sütûn-ı iftihâr iftihâr kılınır*." 25

"... duâsıyla *tezîn-i lisân-ı muhabbet eylediğimizin arz u ifâdesini...*" 66

D İ Z İ N

Söz dizininde metinlerde geçen günümüz Türkçesinde eskimiş ya da kullanımdan çıkmış olan kelimeler verilmiştir. Kelimlerin anlamı ve kullanılan ekleri gösterilmiştir. Tek bir anlamı karşılayan Farsça tamlamalar madde başı olarak yazılmıştır.

- A -

a'lâ Ar. en yüksek, pek yüksek m.53

a'şâr Ar. mahsullerden alınan onda bir

-ı m.38 m.38

a'zâ Ar. üyeler

-sı m.44, m.56

-sından m.56

-sıyla m.64

a'zâ-yı mevcûde m.4

âb Far. su

âb-ı âsâyiş

-in m.37

âciz Ar. zayıf, güçsüz

-ler m.40

-leri m.42

-lerine m.42

add Ar. sayma, sayılama

addolun-

-mayıp m.12

addeyle-

-dik m.37

adem Ar. yokluk, bulunmama

-den m.30

adl m.20

adl ü dâd buyur-

-muş m.30

Adliyye Ar. mahkeme, yargılama işleriyle uğraşan daire m.56

agrâz Ar. maksatlar, niyetler

agrâz-ı şahsiyyât

-tan *Vat.* başl.

ahâlî Ar. halk m.43, m.52, m.56, m.64

-den m.44

-miz m.30

-mizin m.42

-nin m.20, m.44, m.53

-si m.20, m.30

-sinden m.43

-sinin m.20, m.39 m.66 m.8

-ye m.20

ahâlî-i İslâmiyye m.64

ahâlî-i mahalliyye-i İslâmiyye m.65

ahâlî-i merkûme m.54

-den m.35

-nin m.54

-nin m.54

-ya m.45

ahâlî-i Müslime m.44, m.56

-sinden m.35

-mizin m.56

ahâlî-i vataniyye

-ye m.35

ahd-nâme Ar.+Far. anlaşma şartlarını ve iki tarafın imzasının taşıyan kâğıt m.26

-de m.26

ahkâm Ar. emirler, hükümler m.14

-ı m.14

-ına m.25

ahkâm-ı şer'iyye vü kânûniyye m.20

ahsen Ar. daha, en güzel m.36

ahvâl Ar. haller, durumlar

ahvâl-i mevkiiyye m.20

ahvâl ü vakâyi'-i umûmiyye

-den m.48

ahvâl-i politika *Vat.* başl.

ahvâl-i siyâsiyye *Vat.* başl.

ahvâl-i mülkiyye m.12

ahz Ar. alma, kabul etme

ahz olun-

-up m.12

ahz u istîfâ kılın-

-ıp m.12

akd Ar. kurma, düzme

akd et-

(d)-ilen m.18 m.25

akd u teşlîl

-i m.4

akd olun-

-duğu m.37

akdem Ar. ilk, önce, önceki daha önceki

-ce m.11

akdem-i âmâl ü efkâr-ı Hilâfet-penâhî

-leri m.20

akd-ı izdivâc Ar. nikâh

akd-ı niyyet eyle-

-miş olmalarıyla m.35

akd-izdivâc-ı pür-ibtihâc

-larından m.56

akîb Ar. bir diğerinin arkasından gelen

-inde m.20, m.46, m.53, m.56

aklâm Ar. memurların çalıştıkları daireler

aklâm-ı Vilâyet m.20

akşamsı akşam üstü, akşam üzeri m.46

akvâ Ar. en kuvvetli

akvâ-yı me'mûl m.11

alafranga Frenk tarzında, Avrupa tarzında m.64

alaturka Türk tarzında, ezan vakitllerine göre düzenlenne saatler m.7

alâme Ar. işaret, iz

alâme-i rağbet m.48

âlât Ar. aletler, aygıtlar

âlât ü edevât m.12

ale'l-husûs Ar. özellikle m.42, m.17

ale't-tedrîc Ar. derece derece m.20

ale't-tesâvî Ar. eşitlik, beraber, bir derecede olma, eşitlik m.9

âlem Ar. dünya

âlem-i matbûat

-a m.48

-ta m.48

amel-mânde Ar.+Far. iş yapmaktan kalmış, iş göremez furumda olan m.41

Âmîn-hân Ar.+Far. amin diyen

Âmîn-hân ol-

-dukları m.5

anâsır-ı erbaa Ar. dört unsur (ateş, hava, su, toprak)

-dan m.30

andelîb Ar. bülbül

andelîb-i hâme m.1

ânifü'l-beyân Ar. demincek bildirilen, adı geçen m.36

anunsiyat Fran. (?) XIX. yüzyılda İtalya'daki en yüksek nişan m.37

Arabî Ar. Araplara ait olan m.56

ârâm Far. durma, yerleme

ârâm u ikâmet

-leri m.20

ârâmiş Ar. rahat, huzur

arâmiş-i bâller

-i m.1

arâzî Ar. yerler, topraklar

-nin m.11

-sini m.11

-sinin

arâzî-i hâliyye m.44

ardı sıra git- arakasından gitmek

-(d)erken m.39

ârız Ar. dağ, bulut, vb. göremeye engelleyen herşey m.41

ârî Ar. çıplak *Vat.* başl. m.48

arz Ar. en, genişlik

-lara m.14

arz Ar. bildrime, sunma

-ıyla m.68

arz-ı ma'zeret

-e

arz-ı şükrâniyyet

-le m.6

arz-ı teşekkürât-ı bî-nihâye m.64

arzuhâl Ar. dilekçe m.20

arzuhâlci Ar. para ile dilekçe, mektup vb. yazan kimse

-lerinden m.9

asâkir Ar. askerler

asâkir-i merkûme

-nin m.42

-ye m.42

asâkir-i muvazzafe m.39

asâkir-i şâhâne m.20

asâkir-i nizâmiyye Ar. ilk askerlik devresini yapmakata olan askerler m.43

asâkir-i nizâmiyye vü zabtiyye-i şâhâne m.20

asâkir-i redîfe Ar. son döenm Osmanlı ordusunda askerlik görevini bitirdikten sonra yedeğe ayrılan erler

-nin m.42

asâkir-i redîfe-i şâhâne

-nin m.23

asâkir-i nusret-meâsir-i redîfe-i Cenâb-ı Pâdişâhî

-nin m.42

asâletlü Ar. soyusopu temiz, soy sahibi, büyük elçilere ve yabancı ülkelerin büyüklerine verilen unvan m.4, m.20, m.24

âsâr Ar. eserler

-ı m.41

âsâr-ı aleniyye-i lâzımü'ş-şükrâniyye m.

-si

âsâr-ı ber-güzîde -leri m.40

âsâr-ı feyz ü bereket m.32

âsâr-ı mahâmidânî m.30

âsâr-ı nefîse m.68

âsâr-ı terakkî-nisâr Ar. -ından m.25

âsâr-ı hayriyye vü nâfıa Ar. hayırlı ve yararlı işler

-nın m.1

asâyîş Far. barış m.49

asâyiş-i hâzır

-ın m.13

asr Ar. çağ

asr-ı ma'delet-hasr-ı Cenâb-ı m.6

âşikâr Far. açık, apaçık, belli

-dır m.52

âşinâ Ar. tanıdık, bildik m.9

âşiren Ar. onuncu olarak m.12

atîk Ar. eski m.54

avdet Ar. geri galme, dönme, dönüş m.53, m.57

avdet et-

(d)-ip m.35

-miş m.53

-miştir m.10

avdet eyle-

-miştir m.37

âyîn Far. tören âyîn-i meserret m.43, m.44

âyîn ü âdât

-ını m.12

aynen ve harfen Ar. tıpkısı, tamamı aynı olarak m.64

a'zâ Ar. üyeler

-sını m.43

âzâde Far. hür, serbest

-dir m.36, m.48

âzim Ar. giden

âzim-i Hicâz mağfiret-tırâz m.50

azîmet Ar. gitme, gidiş m.57

-imde m.42

-le m.38

-leri m.37 m.60

azîmet buyur-

-muşlar m.60

azîmet ü teşrîf buyur-

-masıyla m.43

azîmet et-

(d)-eceğinden m.27

(d)-ecek olduklarından m.35

(d)-eceklerdir m.37

-miş m.56

azîz Ar. muhterem, sayın, sevgili

-i m.41

- B -

ba'de'l-asr Ar. ikindiden sonra, ögleden sonra m.54

ba'de't-tekmîl Ar. bitirme, tamamlamadan sonra m.9

ba'de-mâ Ar. bundan sonra m.54

ba'd-ez-în Ar.+Far. bundan sonra, bundan böyle m.44

ba's Ar. gönderme

ba's u tesyâr olun-

-muştur m.18

bâb Ar. husus

-da m.4, m.20, m.21, m.30, m.34, m.43, m.48, m.37, m.25, m.66

-ki m.53

bâb-ı vâlâ-yı fetvâ-penâhî Ar. şeyhulislâm kapısı

-de m.25

bâc-hâne Far. vergi idaresi

-ye m.52

baha Far. bedel, kıymet, fiyat

-sı m.9

Bahriyye Ar. donanmaya ait işler

bahtiyâr Far. talihli, mutlu m.43

bâ-husûs Far.+Ar. m.37 m.42

bâis Ar. sebep olan m.13, m.20

bâis-i hayr-mes'adet m.46

bâis-i îcâd-ı avâlim ü kâinât m.58

bâis-i mefharet ü takdîrât

-ı m.66

bâis-i memnûniyyet m.21

bâis-i teşekkürât-i bî-nihâyedir m.65

bâ-jurnâl Far.+Fran. m.5

bâkî Ar. geri kalan m.26

bâlâ Far. yüksek

bâlâ-yı lâyıha

-da m.54

bâliğ Ar. erişmiş, varan, yetişen m.38

balkan yüksek dağ

-ına m.39

barân Far. yağmur m.54

-ın m.54

-ıyla m.50

Baron İng. Avusturya - Macaristan İmparatorluğundaki yüksk bir unvan m.56

Baron-ı müşârün-ileyh m.56

Baron u Barones-i müşârün-ileyhimâ m.56

Barones İng.+Fran. Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki bayanlara ait yüksek bir unvan m.56

bâ-takrîr Far.+Ar. önerge ile, resmi olarak yazı ile bildirme m.24

becâ Ar. yerinde, uygun m.25

becâyiş Far. karşılıklı yer değiştirme

becâyiş-i me'mûriyyet

-leri m.29

bed' Ar. başlama

-i m.2, m.53

bed' olun-

-muştur m.43

bed' ü mübâşeret et-

-miş m.54

bed' Ar. başlangıç

-i m.2

bed’en Ar. başlayarak m.43

bedelât Ar. bedeller, fiyatlar

-ı m.44 *Reh.* başl.

be-dest Far. ele alma m.42

bedîhî Ar. açık olan, besbelli

bend Far. bağlama

bend-i rişte-i musâfât ol-

-makta olup m.36

bendegân Far. (bende’nin çoğulu) kullar, köleler

bendegân-ı sadâkat-iktirân

-larını m.43

berekât Ar.

-ıyla m.54

ber-karâr Far.+Ar. kakarlı, yerli, daimi, devamlı m.30, m.43

ber-mu’tâd Far.+Ar. alışıldığı, adet olduğu, adet olduğu, her zaman olduğu üzere m.43, m.46

ber-mûcib Far.+Ar. mucibince, gereğince, uyarına göre

ber-mûcib-i kânûn-ı Osmânî m.46

ber-vech Far.+Ar. olduğu gibi

ber-vech-i me’mûl m.9

ber-vech-i âtî m.25

ber-vech-i meşrûh Far.+Ar. anlatıldığı üzere m.12

besmele-sâz Ar. “Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm” diyen, bir işe başlayan m.48, m.53

beyân Ar. anlatma, açık söyleme, bildirme

-ındadır m.25

beyân-ı keyfiyyet

-e m.35, m.38

beyân-ı keyfiyyet et-

-meleri m.8

beyân et-

-miş olduğumuz m.48

-(d)er m.19

-(d)eriz m.34

beyân eyle-

-diğimiz m.20

beyân kıl-

-ınmıştı m.11

-miş olduğumuz m.48

beyân olun-

-arak m.44

-muştur m.49

beyân-ı meserret buyur-

-ulmuştur m.56

beyân u iş'âr olun-

-muştur m.18

beyân u izâh

-tan m.48

beyân u tezbîr

-ine m.35

beyn Ar. ara, arasında

-inde m.19 m.36, m.37 m.52

beyne'd-devleteyn Ar. iki devlet arasında m.13

beyne'l-ahâlî Ar. halk arasında m.64

beytûtet Ar. geceleme, gece kalma

beytûtet et-

(d)-eceği m.67

-meyip m.12

bezl Ar. bol bol verme, saçma

bezl-i gayret ü ikdâm olun-

-acağından m.20

bi'l-cümle Ar. hep, bütün, toptan m.1, m.16, m.17, m.25, m.43, m.46 m.42, m.46, m.51, m.56, m.58, m.20

bi'l-ires ve'l-istihkâk Ar. m.46

bi'l-akis Ar. tam tersi, tersine, tersine olarak m.41

bi'l-asâle Ar. şahsen m.8

bi'l-hâssa Ar. özellikle m.51

bi'l-husûs Ar. özellikle m.40

bi'l-ikmâl Ar. tamamlayarak m.43

bi'l-imtihân Ar. sınavla, imtihanla m.12

bi'l-intihâb Ar. seçilerek, seçilmiş olarak m.20, m.53

bi'l-ittifâk Ar. beraber uyuşarak, elbirliğiyle m.20

bi'l-mukabele Ar. karşılık olarak m.16

bi'l-umûm m.48

bi'l-vekâle m.8

bi'l-yümn ve'l-ikbâl Ar. uğurlu ve mutlu olarak m.20

bi's-sühûle Ar. kolaylıkla m.25

bi't-tab' Ar. tabii olarak, doğal olarak m.65

bi't-takdîr Ar. takdir ederek m.68

bi't-tashîh Ar. düzelterek m.40

bi't-tedârük Ar. araştırarak, ele geçirerek, edinerek m.68

bi't-teklîf Ar. teklif ederek m.4

bi't-tevakkî Ar. sakınarak ile, çekinerek, korunarak m.34

bi-avnihi ve tevfîkihi Teâlâ Ar. Allah'ın yardımıyla m.48

bidâye Ar. başlama, başlangıç

bidâye-i rü'yet-i da'vâ m.19

bidâyet Ar. başlama, başlangıç

bidâyet-i tab' u ihrâc

-ında m.48

bidâyet-i tahsîl

-de m.25

bi-hakkın Ar. hakkıyla, tamamıyla m.9

bi-hikmet-i Teâlâ Ar. m.50

bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn Ar. m.53

bi-ikmâl Far.+Ar. tamamalayarak

bi-ikmâl-i arzu vü iştiyâk-ı ragabât-ı umûmiyye

-sine m.46

bî-imtinân Far.+Ar. başa kakmayan m.1

bilâ-ihtârât Far.+Ar. hatırlatmalar olmadan, uyarılar olmadan

-ı m.12

bilâ-te'hîr Ar. geciktirme olmadan, sonraya bırakmalar olmadan m.20

bi-mennihi Teâlâ Ar. Allah'ın iyiliği, bağışlamasıyla m.9 m.35, m.36

binâberîn Ar.+Far. bundan dolayı, bunun üzerine, bundan dolayı m.42

binâen Ar. -dan dolayı - için, dayanarak m.25, m.48 m.54

binâen-aleyh Ar. m.43 m.56, m.65

binâen-aleyh Ar. bunun üzerine, bundan dolayı m.25 m.30

bî-semere Far.+Ar. neticesiz, faydasız m.8

bi-tahsîs'l-husûs Ar. özellikle m.64

bî-taraf Far.+Ar. tarafsız

-ı m.20

blason d'or Fran. altın kalkan, bir nişan m.37

bünyân Ar. yapı

bünyân-ı müveddet

-in m.37

büyût Ar. evler m.43, m.46

büyût-ı İslâmiyye

-de m.58

büyût u dekâkîn-i ahâlî m.17, m.51

- C -

câbî Ar. vakıf tahsildarı, vakıflarda alacak ve vergi toplama ile görevlendirilmiş kimse

-si m.56

câlib Ar. çeken m.48

câlib-i takdîrât u teşekkürât-ı umûmiyye

-dir m.62

câlis Ar. oturan, tahta çıkan

câlis-i taht-i muâlî-i baht-ı Osmânî m.46

cânib Ar. taraf, cihet,

-inden m.4, m.35, m.12, m.20, m.35, m.46

-ine m.11

cânib-i âlî-i vilâyet-penâhî

-ye m.45

cânib-i eşref

-inden m.44

cânib-i garbiyye

-sinde m.52

cânib-i hükûmet m.20

cânib-i Hükûmet-i Seniyye

-den

cânib-i maksûd

-larına m.35

cânib-i zâbıta

-da m.5

cârî Ar. cereyan eden, akan, geçen m.13, m.14

cedvel Ar. cetvel

-ini m.14

celb Ar. çekme, çekiş

-e m.20, m.21

-i m.48

-ine m.30

celb eyle-

-yen m.20

celb et-

(d)-en m.42

(d)-ilen m.28

celb ü cem’

-i m.43

celb ü cem’ et-

(d)-ileceği m.23

cem’iyyet Ar. topluluk, grup, toplantı

-i m.68

-le m.35

cem’iyyet-i mahsûsa

-da m.25

cemâat Ar. insan topluluğu m.12

cemâat-ı vefîre-i Müslime m.55

cemm-i gafîr Ar. insan kalabalığı m.20, m.64

Cenâb-ı feyyâz-ı mutlak hazretleri

-ne m.54

Cenâb-ı Hak Ar. Allah m.64, m.6 m.32, m.46 m.48

Cenâb-ı Hâlik Ar. yaratan, yoktan vareden, yaratıcı Yüce Allah m.42

Cenâb-ı perverdgâr Ar.+Far. besleyici, rızkalndırıcı Allah m.43

Cenâb-ı Rabb-ı Mennân Ar. çok ihsan eden, veren Yüce Allah m.35

Cenâb-ı Rabb-ı Müsteân Ar. kendisinden yardım istenen Yüce Allah m.66

Cenâb-ı Rabb-ı Yezdân Ar.+ Far. Yüce Allah m.55

Cenâb-ı şifâ-sâz-ı Mutlak Ar. tedavi veren Yüce ve salt Allah m.41

Cenâb-ı tertîp-bahşâ-yı kevn ü mekân Ar. tüm varlığa düzen bağışlayan Yüce Allah m.58

Cenâb-ı vâhibü’l-atâyâ Ar. bağışlayan yüce Allah

-nın m.41

ceneral İngil. genel m.24

ceneral İngil. general

-lerinden m.37

-ler m.60

cerâid Ar. gazeteler

cerâîd-i muhtelife m.68

cereyân Ar. akıntı, akım, geçiş, gidiş

-ına m.20

-ı m.37

-ını m.37

cerh Ar. yara

cerh et-

-miş m.39

cerîde Ar. gazete m.2

-leri m.68

cerîde-i ferîde

-si m.68

cerîde-i mu'tebere

-nize m.30

cerr-i eskâl Ar. sıkletlerin çekilme, kaldırılma ve diğer durumlarından bahseden bilim ki ulûm-ı riyaziyyeden - matematik bilgilerinden sayılır m.12

cesâret Ar.

cesâret eyle-

-rim m.34

cevâmi' Ar. camiler m.46

cevâmi'-i şerîfe m.25

cevâmi'-i mezbûr m.54

cevâmi'-i şerife m.58

cevâmi'-i şerîfe m.58

cevânib-i erbaa Ar. dört taraf

-sı m.43

cevherveş Ar.+Far. cevher gibi m.2

cihân Far. dünya

-ın m.68

cihet Ar. yön, taraf

-ince m.28

-indedir m.67

-le m.20, m.24, m.25, m.46 m.48

cihât Ar. cihetler

cihât-ı sâire

-ce m.51

Croix du Chevalier Fran. şövalye haçı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki bir nişan m.59

Croix du Comandeur Fran. kumandan haçı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki bir nişan m.59

Croix du Mèrit Fran. Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki bir nişanın adı m.59

cûybâr Ar. çay, dere, akarsu, ırmak

cûybâr-ı re'fet ü merhamet

-leri m.30

cülûs Ar. oturma, tahta çıkma,

-lerinden m.46

cülûs-ı hümâyûn -un m.46

cülûs-ı mes'adet-i me'nûs-i Hazret-i cihândârî m.16

cülûs-ı meyâmin-me'nûs-ı Hazret-i tâcdârî m.43

cülûs-ı meyâmin-me'nûs-ı mülûkâne m.1

-den m.1

cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı şâhâne

-lerini m.46

cülûs buyur-

-muşlardır m.46

cümle Ar. bütün, hep

-si m.20

-sinde m.13

-sinden m.40

-sine m.40

-miz m.42, m.20

-mizin m.43, m.68

-nin m.20 m.21

-ye m.20, m.41, m.42, m.46

-yi m.53

cümle-i âsâr-ı mehâsin-disâr-ı Cenâb-ı tâcdârî

-den m.30

cümle-i meâl ü mündericât

-ı m.44

cümle-i cemîle-i icrâât-ı bâhirü'l-muhassenât-ı adâletkârî m.13

cünûd Ar. askerler, erler

cünûd-ı zafer-i mev'ûd-ı Pâdişâhî m.46

cür'et Ar. cesaret, atılganlık, yiğitlik

cür'et et-

(d)-emeyip m.9

cür'et olun-

-ur m.64

cüst ü cû Far. arayıp sorma, araştırma

cüst ü cû-yı devâ eyle-

-miş isem m.41

cüz' Ar. kısım, bölük

-iyle m.9

cüz'-i kalîl

-ini m.40, m.41

cüz'î Ar. bir kısma ait m.20, m.41

- Ç -

çend Far. birkaç m.10, m.35, m.36

çesm Far.göz

çeşme-i dilârâ m.30

çeşm-i meserret

-le m.52

çiftlikât Tür.+Ar. çiftlikler

-ının m.39

- D -

da'vât Ar. dualar

da'vât-ı hayriyye-i Hazret-i Pâdişâhî m.20

da'vât-ı füzûnî-i ömr ü ikbâl-i Hazret-i tâcdârî m.17

da'vât-ı füzûnterî-i ömr ü şevket-i Hazret-i tâcdârî m.20

da'vât-ı hayriyye-i Cenâb-ı şehen-şâhî m.20

da'vet Ar. davet

da'vet olun-

-arak m.51

-duktan m.43

dahi da m.11, 20, 23, 25, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 52, 53, 68, 69

dâhil Ar. iç, içeri

-inde m.3, m.22, m.22, m.33, m.37 m.44

dâhil-i sınıf et- bir sınıf içine koymak, bir sınıfa yerleştirmek

(d)-ilecek m.12

(d)-ilecektir m.12

(d)-ilerek m.12

dâhilî Ar. iç ile ilgili, içe, içeriye ait *Bos.* başl. *Ner.* başl.12

Dâhiliyye Ar. iç işleri dairesi m.56

dâî Ar. dua eden

-leri m.53

dâimî Ar. devmlı m.67

dâiren-mâdâr Ar. çepeçevre m.43

dakâyık Ar. ince ve anlaşılması güç ve dikketi gerektiren şeyler

dakayık u letâif

-le m.25

dakîka-ı vâhide m.20

dâyin Ar. borç veren, alacaklı

-lerinin m.8

deâvî Ar. mahkemeye başvurmalar, davalar m.19

deâvî-i ticâret

-e m.19

def’ Ar. ortadan kaldırma

-iyle m.41

def’-i âlâm m.41

def’ buyur-

-muş m.30

def’ et-

-(d)ecek m.52

defterdâr Ar. bir vilayetin para işlerini idare eden kimse

defetdâr-ı Vilâyet m.20

defter-i hâkânî Ar. devletin mal, mülk ve arazi işleriyle uğraşan dairesi, tapu ve kadastro m.31

dekâkîn Ar. dükkânlar m.43, m.46

delâlet Ar. yol göstermeler, ispatlar

delâlet et-

-(d)er m.35

derc Ar. gazeteye yazma

-iyle m.64

derc ü tastîr

-ini m.40, m.41

derc ü i’lân

-ını m.30

derc olun-

-mak m.35

-mayan *Reh.* başl.

-ur *Vat.* başl.

derc ü neşr olun-

-ur *Reh.* başl.

derc-i sahîfe-i iftihâr et-

-(d)ilmiştir m.20, m.48

derc-i sahîfe-i mübâhât et-

-(d)eceğimizi m.34

der-dest Ar. elde etme m.65

der-dest-i muhâbere m.4

der-dest-i ikmâl m.9

der-dest-i tab' m.9

derece-i sâniye Ar. ikinci derece m.19

derece-i ûlâ Ar. birinci derece m.19

derkâr Ar. aşikâr, bilinen, belli

-dır m.9 m.11, m.14, m.36 m.52

derkâr Ar. malum, belli -dır

der-miyân Ar. ortada

der-miyân kıl- ortaya koymak öne sürmek, söylemek, anlatmak, ileri sürmek

-ındığı m.4

der-uhde Ar. üstüne alma, yüklenme

der-uhde et-

-ederek m.9

derûn Far. iç, içeri

-unda m.5, m.17 m.35, m.39 m.43

derûn-ı kasaba

-da m.51

derûn-ı şehr

-e m.52

destgâh Far. tezgâh, âlet

destgâh-ı tab' u temsîl

-e m.48

dest-res Far. ele geçirme, elde etme

dest-res ol-

-abilirler m.67

devâir Ar. daireler m.46

devleteyn Ar. iki devlet

devleteyn-i müşârün-ileyhimâ m.4, m.37

devlet-i aliyye Ar. Osmalı Devleti

-de m.44

devlet-i aliyye-i ebediyyü'd-devâm

-ın m.13

devlet-i fahîme Ar. itibar ve nüfuz sahibi olan devlet

-sine m.4

-sinin m.13, m.24

devletlü Ar. refah, saaadet ve nimet sahibi, büyük rütbe sahiplerine verilen unvan m.20, m.30, m.56 m.60, m.60

devr Ar. bir şeyin etrafını dolaşma

devr ü seyâhat

-inde m.62

devr-i ke's Ar. m.16

dirîg Far. edirgeme, önleme

dirîg ü te'hîr et-

-(d)ilmeyecek m.20

dîvân-ı temyiz Ar. her vilayet merkezinde bulunan mahkeme üçüncü ve en yüksek derecedeki mahkeme

-leri m.19

-lerine m.19

dûçâr Far. tutulmuş, yakalanmış

dûçâr-ı taahhurât m.20

duhâ Ar. kuşluk vakti m.14

duhûl Ar. içeri, içine girme

-ü m.65

-üne m.46

dûn Far. aşağı, altta, aşağıda m.38

dûr Far. uzak m.25

dürûd Far. dua, medih, selam

dürûd-ı mahsûsa

-sıyla m.1

düvel Ar. devletler

düvel-i mütehâbbe m.20, m.46

düvel-i fahîme

-nin m.44

- E -

eazz Ar. en muhterem, en sayın, en kıymetli, en değerli

eazz-ı matâlib

ebed Ar. sonu olmayan gelecek zaman

ebed-müddet m.1

eazz Ar.

eazz-i metâlib m.25

ebnâ Ar. oğullar

-yı cins

-e m.9

ebniye Ar. binalar

-ce m.51

ebniye-i cesîme m.52

ebniye-i mîriyye Ar. beylik binaları m.46

ecnebî Ar. yabancı m.36 m.43, m.60

ecsâm Ar. gövdeler, bedenler m.1

ecsâm-ı ümrân

-ı m.1

eczâ Ar. kısımlar, parçalar

eczâ-yı vücûd

-umuzu m.30

edâ Ar. yerine getirme

-sı m.26

edâ et-

-(d)eceği m.26

edâ eyle-

-mek m.40

edâ olun-

-muş m.55

edâ-yı gayr-i muktedir m.40

edâ-yı hacc et-

-mek m.50

efkâr Ar. fikirler

-ına m.37

-ıyla m.45

efkâr-ı rezîne

-leri m.42

efkâr-ı ma'dalet-disâr-ı Cenâb-ı şehen-şâhî

-ye m.20

efkâr u ma'lûmât-ı sâmiye

-lerinin m.66

efrâd Ar. fertler, tek olanlar, birler, erler

-ından m.19 m.43

efrâd-ı ahâlî m.57

efrâd-ı merkûme m.43

efrâd-ı Müslime

-ydi m.56

efrencî İng. Milâdî tarih, Avrupalılara, Frenklere ait

-nin m.54

efzûn Ar. fazla çok, aşkın m.6

ehemm Ar. en önemli m.65

ehemmiyyet Ar. mühim olma, önem

ehemmiyyet-i mevkiiyye m.43

ehl-i İslâm Ar. İslâm topluluğu

-ının m.66

ehven Ar. pek ucuz m.67

-dirler m.67

ehveniyyet Ar. ehvenlik, ucuzluk

-i m.9

ekser Ar. çoğu

ekser-i talebe-i ulûm

-un m.25

ekser-i evkât

-ta m.52

ekser-i kara

-larda m.54

ekser-i mahall

-inden m.48

ekser-i mezrûât u mahsûlât m.50

elem Ar. ağrı, acı

-den m.41

el-hâletü hâzihi Ar. şimdi, şimdiki zamanda m.36

elsine Ar. diller

elsine-i mezkûre m.12

elviye Ar. sancaklar m.19 m.69

elviye-i mülhaka m.18

emâkin Ar. mekânlar, yerler

emâkin-i mîriyye

-de m.46

emel Ar. ümit, umut

emel-i âlî

-lerine m.41

emir-nâme-i sâmî Ar. sadrazamın emrinin bildiren yazı

-nin m.25

emlâk Ar. ev, tarla, bağ bahçe vb. gibi mal ve mülk m.11

emn Ar. eminlik, korkusuzlık, rahatlık m.1

emn ü emân

emr Ar. iş, şey, husus

-inde m.41

emr-i muhâbere

-nin m.6

emr ü irâde-i seniyye-i şâhâne

-lerini m.20

emr-i inşâ

-sı m.36

emr-i meczûm

-dur m.41

emr-i sanâyi’

-in m.36

emr-i ta’lîm

-ce m.43

-i m.42

emr-i ta’lîm ü taallüm

-e m.43

-ün m.25

emr-i ta’lîm ü tedrîs

-te m.40

emr-i tabîî m.48

emr-i tedrîs

-e m.53

emsâl Ar. eş, benzer

-i m.20

endâht Ar. silah atma, boşaltma

-ıyla m.17, m.39, m.55

-ına m.43

engüşt-ber-dehân Far. parmağı ağzında kalan, şaşakalan m.42

envâ’ Ar. çeşitler, türlüler

envâ’-ı kanâdîl-i süreyyâ-mesîl m.58

envâ’-ı nevâziş m.53

envâ’-ı renklü m.43

envâ'-ı şükûfe m.51

envâ'-ı şümû' u kanâdîl m.43

envâ'-ı tehlîlât ü tekbîrât m.35

envâ'-ı zahmet ü meşakkât m.30

envâ-ı mebâhis

-i *Bos.* başl. *Ner*. başl.

envâr Ar. aydınlıklar, ışıklar

envâr-ı ulûm ü maârif

-le m.30

erbâb Ar. sahipler, malikler

-ı m.56

-ına m.30

-ten m.9

erkân Ar. reisler

erkân-ı memleket Ar. m.20

erkân u me'murîn-i mülkiyye m.20

erkân u mu'teberân-ı memleket m.21

erkân-ı harb Ar. meslek ihtisası görmüş olan zabitler (subaylar) grubu m.40

esâsen Ar. esasından, temelinden m.64

esbâb Ar. sebbler m.67

-ın m.20

-ının m.25

-ını m.42

esbâb-ı mümkine

-nin m.20

eser Ar. iz

eser-i gayret

-leriyle m.43

eser-i hayr-meserret

-le m.53

eser-i ikdâm u teşvîk

-i m.51

eser-i ikdâm-ı âlî

-leri m.38

eser-i inâyet ü âtıfet

-leri m.30

eser-i mu'teber m.14

eshâb Ar. bir özelliğe sahip olanlar

eshâb-ı hayrü'l-enâm 30

eskâl Ar. ağır yükler, ağır şeyler

eskâl-i "kīle" ve "kāle" m.25

eslâf Ar. yerlerine gaçilen kimseler, geçmişler

eslâf-ı kirâm-i ta'lîm m.25

eslâf-ı izâm m.30

eslâf-ı müşârün-ileyhim hazerâtı m.30

esliha Ar. silahlar

-yı m.42

esnâ Ar. ara, aralık, an, sıra, zaman

-sında m.16 m.43

esnâ-yı taâmda m.51

esnân Ar. yaşlar

-ı m.43

esvâk Ar. çarşılar m.43

eşyâ-bihâ Ar. onunla beraber olan eşyalar m.12

eşrâf Ar. şeref sahipleri, ileri gelenler

eşrâf-ı ahâlî

-den m.69

eşref Ar. en şerefli, onurlu

eşref-i mecârib m.25

eşrâf-ı memleketimiz

-den m.56

etfâl Ar. çocuklar

-inin m.12, m.57

-e m.43, m.53

-i m.20

-imize m.54

-in m.65

etrâf-ı erbaa Ar. **dört yan dört taraf**

-sında m.68

evâmir Ar. buyruklar, buyurultular

evâmir ü tenbîhât-ı şifâhiyye

-lerini m.15

evkâf Ar. vakıflar, cami, medrese, imaret gibi hayratın idaresine ayrılan arazi, bina vb. m.56 m.60, m.62, m.65, m.66 m.69

evkaf-ı mezkûre

-ye m.62

evkâf-ı şerîfe

-leri m.41

-si m.62

evkât-ı hamse Ar. sabah namazı, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarının kılındığı vakitler

-de m.18, m.43

-sinde m.55

evlâd Ar. çocuklar

-ını m.30

evlâd-ı vatan

-ımızla m.68

-ın m.53

-a m.53

evrâk-ı havâdis Ar. gazeteler -te m.4

evvelâ Ar. birinci olarak m.12

eyyâm Ar. günler

eyyâm-ı mukaddese

-nin m.55

eyyâm-ı sâire

-de m.57

eyyâm-ı selâse-i mübâreke Ar. Ramazan Bayramının üç günü m.55

ezhâr Ar. çiçekler

ezhâr-ı havâdisât-ı gûn-â-gûndan m.1

- F -

fahrî m.61

fâide Ar. fayda, yarar

fâide-i zâide m.9

fâide-bahş m.34

fâik Ar. üstün olan

-tir m.42

fâl-bi'l-hayr Ar. hayırlı kısmet m.1

familya İtal. aile

-ı m.12

-lar m.67

-larının m.12

-sının m.16

farîza Ar. borç, vazife

farîza-ı şükr ü mahmidet

-in m.41

farîza-ı zimmet-i ubûdiyyet

-imiz m.43

fart Ar. aşırılık, fazlalık, fevkaladelik

fart-ı mahabbet ü muhâlesat m.68

fart-ı meyl ü teveccüh

-lerini m.42

farz-ı ayn Ar. Allah'ın teker teker her Mülümanın yerine getirmesi lâzım gelen emri m.43

fayton Fran. körükle, atla çekilen, dört tekerlerkli, açık binek arabası

-lar m.67

-lara m.56

fazîletlü Ar. ulemadan yüksek görevlilere verilen unvandır m.20, m.31, m.53, m.54

fazîletmend Ar. faziletli, erdemli m.66

fec'eten Ar. birdenbire, aniden m.54

fehm Ar. analama, anlayış

fehm ü zabt

-ı m.25

ferah-fezâ Ar.+Far. sevinci artıran, gönle açıklık veren

-dır m.67

ferdâ Far. yarınki gün, yarın, ertesi gün

-sı m.20, m.58

ferîk Ar. askerî kolordu kumandanı, tümgeneral, korgeneral m.46

fermân Ar. yazılı padişahın emri

fermân-ı adâlet

-e

fermân-ı âlî m.44

fermân-ı âlî-i adâlet-mazmûn

-un m.44

fermân-ı âlî-şân

-ı m.20

fesâdât Ar. bozukluklar

-a m.49

fesh Ar. bozma , dağıtma

fesh olun

-arak m.19

fetânet Ar. zihin açıklığı, zihnini yaradılıştan bir şeyi çabuk ve iyi anlamak hususundaki yetenek m.30

fevâid Ar. menfaatler, faydalar, kârlar, kazançlar fevâid-i âtiyesi m.18

fevâîd ü muhassenât-ı adîde

-si m.67

fevk Ar. üst, yukarı

-ında m.48

fevk Ar. üst, yukarı

-ında m.9

fevt Ar. bir daha ele geçmememk üzere kaybetme, elden çıkarmai, kaçırma

fevt olun-

-mayacaktır m.20

fırka Ar. insan kakalbalığı, grubu

fırka-ı askeriyye m.20

fıtrat Ar. huy, tabiat

fıtrat-ı zâtiyye m.30

fî Ar. içinde, eskiden tarihin başında konurdu m.19, m.25, m.35, m.41, m.42, m.43, m.44, m.46, m.35, m.64, m.66, m.67, m.68

fi'le getir- Ar.+Tur. gerçekleştirmek

-ilmesi m.20

fi'l-vâki' Ar. hakikaten, gerçekten m.51

fîât Ar. m.14 fiyat

-a *Bos*. başl., *Ner.* başl.

-ça m.67

-ı m.57

-tan m.67

fîât-ı mukarrer**e** m.7

firâr Ar. kaçma

-a m.39

firâr et-

(d)-enlerin m.51

forint Alm. Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki para birimi

-tir *Vat.* başl., *Reh.* başl., m.63, m.65, m.67

franak Fran. Fransa'daki para birimi

-tır *Reh.* başl.

fünûn Ar. ilimler m.12

fütüvvetlü Ar. soy temizliği, mertlik, yiğitlik sahibi; askerlikte mülâzım (teğmenler) ile kol ağası ve yüzbaşılara, mülkiyede rabia ve hamise rütbeleri taşıyan kimselere verilen unvan m.33

- G -

galeyân Ar. kaynama, çalkanma, coşma

galeyân-ı mahabbet-i kalbiyyemiz

-i m.68

garâmet Ar. borç ödeme m.8

garazkâr Ar.+Far. kinli, düşmânlık güden

-ların m.44

garb Ar. batı m.67

gars Ar. ağaç, dikme

gars-ı ezhâr-ı hüner ü ma'rifet et-

-mek m.34

gayret eylemek m.9

gayret ü hamiyyet

-leriyle m.43

gayret ü müsâraat bulun-

-duğundan m.20

gayr-i hafî Ar. gizli olmayan m.30

gayr-i mesbûk Ar. m.39

gayr-i muntazam Ar. düzensiz m.51

gayr-i resmî Ar. resmi olmayan m.34

geşt ü güzâr Far. geçme, gezip tozma

-a m.57

gıbta-fezâ Far. imrendiren

gıbta-fezâ-yı sıgâr ü kibâr m.42

gınâ Ar. zenginlik, bolluk m.35

gınâ-yı kalb

-e m.35

gûnâ Far. tür, çeşit m.45, m.67

gurre Ar. ay takviminin birinci gecesi ve günü

gurre-i Şevvâlü'l-mükerrem m.55

güfte Far. söyeniş, söylenmiş

güfte-i belîg -i m.42

gül devri gül mevsimi m.1

gürgân Ar. kurtlar

gürgân-ı hunhâr m.39

güzerân Far. geçme

güzerân et-

-(d)en m.48

- H -

hâb Far.uyku

hâb ü taayyüş

-lerini m.42

habîb Ar. sevilen, sevgili

hâbîb-i Cenâb-ı Kibriyâ Efendimiz hazretleri - Hz. peygamber

-nin m.58

hâcet-i meşşât nîst rûy-ı dilârâm-râ Far. "güzel yüzlünün kuaföre, güzellik uzmanına ihiyâcı yoktur" m.42

hacm Ar. bir cismin kapsadığı boşluk

-leri m.9

hademe Ar. belirli hizmetleri geçen kişiler

-nin m.53

hâdim Ar. hizmet eden, hizmet edici

hâdim-i yegâne

-dir m.64

hâdiye aşere Ar. on birinci m.12

hafî Ar. gizli, saklı m.48

hafiyyen Ar. gizliden, gizlice m.49

hâhiş Far. istek, arzu

-leriyle m.42

hakkâ Ar. doğrusu m.1, m.30, m.53, m.62

hâlât Ar. haler, durumlar

hâlât-ı müteşekkire

-den m.35

halel Ar. bozma, bozukluk, eksiklik m.44

hâlî Ar. boş m.35

hâlî kıl-

-ınmayacaktır m.20

hâl-i hâzıre Ar. şimdiki durum m.4

hâlisâne Ar. saf ve temiz olana yakışacak surette, temizz yürekle, yürek temizliliği ile m.48

hamd olsun Ar. Allah'a şükür olsun m.35

hamden li'llâhi Teâlâ Allah'a şükür olsun m.54

hâme Far. kalem

hâmme-i âmme

-ye m.1

hâmil Ar. taşıyan, götüren, getiren

hâmil ol-

-dukları m.20

hâmise aşere Ar. on beşinci m.12

hâmisen Ar. beşinci olarak m.12

hamiyyetlü Ar. hamiyet hissi olan, Tanzimat'an sonra askerlerde mülâzım (teğmen), sivillerde dengi rütbeye sahip olanamlara verilen unvan m.33

hamûle Ar. yük

-leriyle m.52

hâne Far. ev m.63

-dir *Vat.* başl.

hâne Far. ev

-sinde m.7, m.54

-lerine m.35

-nin m.63

harâbiyyet Ar. haraplık, viranlık

-i m.63

-i m.65

harâret Ar. sıcaklık

-e m.67

hareket Ar.

hareket eyle-

-diği m.29

hâriç Ar. dışarı

-inde m.66

hâricî Ar. dışarıya ait *Bos.* başl., m.12, *Ner.* başl.

Hâriciyye Ar. dış işleri m.13

haseb Ar. göre, nazaran, binaen, cihetiyle

hasebiyle Ar. -den dolayı m.11, m.55, m.58, m.63, m.65

hasebe't-tufûliyye Ar. cocukluğundan dolayı m.48

hâsıl Ar. meydana gelen, ortaya çıkan m.64, m.68

hâsılât Ar. meydana gelen, elde edilen, ürünler

-ın m.50

haşmetlü Ar. ihtişanlı, gösterişli, heybetli, hükümdarlar ve krallar için verilen unvan m.37

hatve Ar. adım m.30

havâdis Ar. haber

-i *Bos.* başl., *Ner.* başl.

-ler m.48

havâdisât Ar. haberler m.48

havâdis-i kevniyye -sinin m.35

havâdis-i mâ-bihi'l-iftihâr m.34

havâî fişenk Ar. çarkıfelek

-lerden m.17

havâle Ar. bir işi veya şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma m.19

havâlî Ar. etraf, civar, çevre, yöre

-ye m.62

-de m.20, m.44

havâşî Ar. haşiyeler, derkenarlar
-nin m.25
hâvî Ar. ihtiva eden, içine alan m.9, m.12, m.13, m.18, m.44, m.48, m.56,
havlu avlu
-sunda m.20
haylûlet Ar. yolu kapama, araya girme
-inden m.48
hayme Ar. çadır
-ler m.43
hayrât Ar. hayır işlerine tahsisi edilen bina, yer
hayrât u müberrât
-a m.30
hayr-hâhâne Ar. iyiliksever olana yakışacak surette, iyiliksevserlikle m.48
hâzır Ar. m.18, m.49, m.64, m.65
hazîne Ar.
hazîne-i lâ-yefnâ m.36
hedef Ar. nişan, nişan alınacak yer
hedef-i tâne-i helâk et-
-tikten sonra m.39
hemân Ar. o anda m.1, m.20, m.42, m.43, m.46, m.53
hesâp Ar.
hesâp olun-
-dukta m.38
hey'et Ar. heyet
-ine m.36
hey'et-i meb'ûse m.56
-nin m.56
hey'et-i müctemia m.43
hezâr Far. bin m.42
hidemât Ar. hizmetler, işler, vazifeler
-a m.12
-ı m.9

-larına m.54

hidemât-ı hasene

-nizi m.68

-yi m.68

hidemât-ı mesbûka

-nızın m.68

hidemât-ı saltanet-i seniyye

-de m.12

hikmet-i tabîiyye Ar. fizik bilgisi m.12

himemât Ar. gayretler, emekler, çalışmalar, yüksek iradeler

himemât-ı mahsûsa-ı mütevâliye

-si m.11

himemât-ı vâkıa

-sına m.64

himmet Ar. gayret, emek, çalışma, çabalama m.2

-i m.62

-le m.41

himmet ü gayret -ine m.34

himmet buyur-

-ulması m.19, m.25, m.44

hîn Ar. an, zaman, vakit, sıra

hîn-i duhûl

-de m.12

-lerinde m.12

hîn-i iktizâ

-da m.24

hissedâr Ar.+Far. hissesi olan, hisse sahibi m.53

-ı menfaat m.9

hissiyât Ar. duygular

hissiyât-ı fevka'l-gâye-i mefharetkârâne m.66

hissiyât-ı şükrâniyye m.64

hitâben Ar. birine hitap ederek m.20

hitâm Ar. bitme, tükenme

-ında m.9

hizâ Ar. karşı

-sında m.9

-sına m.52

hizmet Ar. hizmet

hizmet eyle-

-mek m.9

hınta Ar. buğday m.18, m.38, m.54

hoşnûd Far. memnun

hoşnûd eyle-

-miştir m.42

hoşnûdî Far. hoşnutluk, memnunluk

-sini m.21

hudûd Ar. sınırlar

-u m.66

hulefâ Ar. resmi dairelerde kalem amirine bağlı bulunan memurlar ve katipler -sı m.20

hurûc Ar. çıkış, çıkma

-uyla m.20

hurûf Ar. harfler

hurûf-ı Türkiyye

-ye m.9

hurûf-ı Türkiyye ve Franseviyye m.9

hurûfât Ar. harfler, basım evi harfleri

-ın m.48

husûl Ar. üreme, çıkma,

-üne m.25

husûl ol-

-muş ve olmakta bulunmuş olan

husûle getir- gerçekileştirmek

-ilmesi m.20

husûl-i muvaffakkıyyet-i kâmile-i Cenâb-ı vilâyet-penâhî m.53

husûl-i terakkiyât

-ı m.20

husûsuyla Ar. özellikle m.4, m.56

huzzâr Ar. huzurda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bulunanlar m.53

-a m.20

hükm Ar.

-üne m.53

hükümfermâ Ar.+Far. hüküm süren m.64

hünermendân Ar. hünerli marifetli olanlar

hünermendan-ı asır-

-dan m.14

hürmetlü Ar. m.56

hüsn-i cereyân Ar. iyi cereyan, iyi südürülme m.25

hüsn-i hidemât Ar. iyi hizmetler

-ına m.6

hüsn-i husûl Ar. iyi gerçekeleşme

-ünü m.35

hüsn-i mülâkât Ar. iyi kavuşmalar

-larının m.35

hüsn-i niyyât ü mütâlaât Ar. iyi niyetler ve analyışlar m.44

hüsn-ı rızâ Ar. iyi rıza

hüsn-i rızâ-yı ma'delet-iktizâ-yı Cenâb-ı hilâfet-penâhî

-ye m.20

hüsn-i tedâbîr Ar. iyi tedbirler m.43

hüsn-i telakkî Ar. iyi kabul m.40

- I -

ıslâh Ar. m.25

-ı m.44

-ına m.25

ıslâh u tesviye

-sine m.25

ıslâh-ı ahvâl-i zirâiyye m.44

ıslâhât

-ın m.44

ıyâl ü evlâd Ar. çoluk çocuk

-larına m.35

- İ -

i'dâdî Ar. hazırlamaya mahsus olan, hazırlayıcı m.12

i'lân Ar. ilân

-a m.44

i'lân-ı mahsus

-umuz m.48

i'lân et-

(d)-er m.27

i'lân-ı îd-i meyâmin-bedîd et-

-(d) ilerek m.55

i'lân-ı meserret et-

-(d)ilmiş m.46

i'lân-ı yevmü'l-vilâdet-i hâtimü'l-enbiyâ et-

-(d)ilmiş m.58

i'lân eyle-

-mek m.41

i'lân-ı âsâr-ı şâdmânî olun-

-duktan sonra m.17

i'lân-ı keyfiyyet olun-

-ur m.24

i’lân olun-

-acaktır m.49

-ur m.7, m.8, m.14, *Ner.* başl.

i’lân u işâat olun-

-duktan sonra m.46

i’lân kıl-

-ınması m.24

i’lânât Ar. (i’lân kelimesinin çoğulu) ilanlar

-ın *Gül. Sar.* başl., *Reh.* başl., *Vat.* başl.

i’lânât-ı nâfıa *Gül. Sar*. başl.

i’lân-nâme Ar. bir şeyin herkese ilanı için hükümetçe hazırlanıp bastırılan resmi kâğıt

-dir m.12

i’mâr Ar.

i’mâr u tanzîm et- (d)-ilmiş m.62

i’tâ Ar. verme

i’tâ buyur-

-muş oldukları m.54

i’tâ Ar. verme

-sına m.61

i’tâ eyle-

-mekte olduğu m.26

i’tâ’ buyur-

-dukları m.43

i’tibâr Ar. sayma m.57

i’tibâr olun-

-mak m.14

-muştur m.19

i’tirâf Ar. itiraf

i’tirâf eyle- -riz m.40

i’tizâr Ar. özür dileme m.55

i’zâm Ar. yollama, gönderme

-ına m.56

i'zâm kılın-

-dığı -mış m.11

i'zâm et-

-miştir m.37

i'zâm olun-

-an m.20

iâde olun-

-acağı m.51

-maz *Vat.* başl.

iâne Ar. yardım

-leriyle m.54

iâne-i müftehire

-si m.54

iâne-i nakdiyye m.

iânet Ar. yardım

-e m.43

ibrâz Ar. meydana çıkarma, gösterme

ibrâz-ı rûy-ı rızâ vu muvâfakat olun-

-masıyla m.18

ibrâz buyur-

-makta oldukları m.30

ibrâz buyur-

-ulan m.42

ibrâz et-

-meğe m.39

ibrâz-ı meserret ü şâdmânî olun-

-duğu m.43

ibtidâ Ar. başlama, bşlangıç -ki m.9

-sında m.23

-sından m.14, m.26

ibtidâr Ar. bir işe çabuklukla başlama

ibtidâr kılın-

-dı m.17

ibtidâr et-

-(d)ecektir m.9

ibtidâr eyle-

-dim m.42

ibtidâr kıl-

-ındı m.19, m.35, m.38

îcâp Ar. lâzım gelme, gerek

-ı m.12

-ınca m.23, m.11

-ından m.9

-ının m.11

îcâp et-

-(d)en m.8, m.28, m.53

-(d)enler m.20

-(d)enlere m.4, m.28

-(d)enlerin m.43

îcâr Ar. kiraya verme, verilme

îcâr et-

-(d)ilmesi m.63

icâre Ar. kira m.63

icrâ Ar. yapma, yerine getirme, bir işi yürütme m.43

-sı m.6,11, m.43, m.56, m.64

-sına m.6, m.11

-sıyla m.46

-larına m.44

-larını m.44

icrâ-yı iktizâ

-sına m.19

icrâ buyur-

-dukları m.38

icrâ et-

-(d)ilen m.56

-(d)ildiği m.21

-(d)ilmiştir m.64

icrâ-yı müzâkerât eyle-

-melerine m.24

icrâ-yı resm-i tebrîk ü tehniyet müsâraat eyle-

-miş m.46

icrâ-yı şehr-âyîn olun-

-ması m.46

icrâ kıl-

-ınan m.18, m.42

-ındığı m.29

-ınmakta m.42

-ınacaktır m.52

-ınmıştır

-ınmış m.53

icrâ olun-

-muş m.64

icrâ-yı şehr-âyîn-i meserret m.17

icrâât Ar. iş, işler, yapılan, tatbik edilen şeyler m.13

icrâât-ı hayriyyet-disâr

-ını m.34

icrâ-ı ta'lîm et-

-(d)en m.42

ictimâ' Ar. toplantı

-ında m.63

ictirâ Ar. cesaret etme

ictriâ eyle-

-dim m.41

idâre-i akdâh Ar. kadeh kaldırma (şerefe)

idâre-i akdâh-ı müvâlât kılın-

-dığı m.13

iddiâ Ar. iddia

iddiâ olun-

-ur m.27

iddihâr Ar. biriktirme, toplayıp saklama m.18

îdeyn-i evvel ü sânî Ar. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı

idhâl Ar. içeri sokma

îd-i fıtr Ar. Ramazan Bayramı

-den m.48

îd-i saîd-i fıtr Ar. m.55

idmân-hâne Ar. m.12

-de m.12

idüğünden olduğundan m.32, m.48

idüğüne olduğuna m.48

îfâ Ar. bir işi yapma, yerine getirme

-sında m.20

-ya m.12

îfâ-yı hüsn-i hizmet m.21

îfâ-yı hizmet

-e m.69

îfâ-yı tebrîk ü tehniyet

-le Ar. m.13

îfâ-yı vecîbe-i teşekkür

-ü m.53

îfâ-yı hüsn-i hizmet et-

-(d)ip m.43

îfâ et-

-(d)en m.68

-(d)ip m.35

-(d)emiyeceğimizi m.40

îfâ-yı merâsim-i hoş âmedî

-leri m.20

îfâ-yı resm-i behîn-i tebrîk olun-

-muş m.17

îfâ kıl-

-ınmıştır m.51

îfâ olun-

-dukta m.18

îfâ -yı merâsim ü meserret olun-

-muştur m.43

îfâ-yı vesâyâ et-

-(d)ilmekle m.25

îfâ-yı zımn

-ında m.35

ifâde-i merâm Ar+Far.

ifâde-i merâm et-

-meğe

ifâdât Ar. ifadeler

-in m.8

ifâdât-ı şükrâniyye m.20

ifâkat Ar. hastanın iyileşmesi, iyiliğe dönme m.46

ifâza Ar. feyzlendirme, berektlendirme

ifâza et-

-mesine m.53

iftihâr Ar.

-larını m.43

iftihâr eyle-

-riz m.43

igfâlât Ar. gaflete düşürmeler, altamalar, aldatışlar

-ına m.44

ihâle Ar.

ihâle olun-

-muş m.38

ihbâr Ar.

ihbâr u iş'âr et-

-mek m.34

ihbârât Ar. haber vrmeler, bildirmeler, anlatmalar

ihbârât-ı mevsûka

-ya m.42

ihdâ Ar. hediye etme, armağan etme

ihdâ vü i'tâ buyurmakta olmanızdan buyurmakta olmanızdan dolayı m.40

ihdâ vü ihsân buyur-

-ulmuştur m.59

ihdâ vü ihsân buyur-

-muş m.53

ihdas Ar. meydana getirme, ortaya çıkarma

-ı m.2

ihrâc Ar. çıkarma -ına m.34

-ına m.55

-ını m.36

ihsân Ar.

ihsân buyur-

-ulacaktır m.44

ihsân u taltîf buyur-

-ulduğunuz

ihtâr Ar. dikkatini çekme

ihtâr et-

-(d)eriz m.55

ihtâr u tavsiye olun-

-ur m.46

ihtilâf Ar. ayrılık, uymama, aykırılık

ihtilâf u zıddiyyet

-in m.64

ihtilâs-ı vakit Ar. işler arasında vakit bulabilme m.55

ihtimâm Ar. dikkatle gayretle çalışma, özenle görme m.25

ihtirâm Ar. hürmet, saygı

-a m.37

ihtirâm Ar. saygı, hürmet

ihtirâm et-

-(d)ilen ihtirâm

-dan m.51

ihtirâmât Ar. hürmetler, saygılar

ihtirâmât-ı mütekâbile

-nin m.37

ihtirâmât-ı fâika

-mızın m.66

ihtirâmât-ı fevka'l-âde m.56

ihtiyâcât Ar. ihtiyaçlar

-a m.44

-ına m.12

ihtiyâr Ar. seçme, seçilme

ihtiyâr et-

-(d)ecekleri m.12

mecâlis Ar. meclisler

-i m.18

ihvân-ı dîn Ar. din kardeşleri

-e m.68

-imizin m.68

-imizle m.68

ihyâ Ar. canlandırma, tazelik verme

-ya m.30

îkad Ar. yakma, yakılma

-ına m.43

îkâd-ı kanâdîl m.46

îkad-ı kanâdîl-i encüm-şümâr m.17

ikâmât Ar. meydana koymalar

ikâmât u himemât-ı vü muvaffakıyyât-ı Cenâb-ı Vilâyet-penâhî m.28

ikâmât-ı tâmme

-lerine m.40

ikâmet buyur-

-an m.60

ikâmet et-

-(d)eceğinden m.27

ikdâmât Ar. devamlı, sürekli çalışmalar m.64

ikdâmât-ı masrûfe

-sine m.64

ikmâl Ar. tamamlama, bitirme m.20

-i m.48

ikmâl et-

-(d)eceklerdir m.12

-(d)erek m.12

-miş olan m.12

ikmâl olun-

-acak m.52

ikmâl-i müstahzerât-i fünûn-ı harbiyye m.23

ikmâl-i tab' m.9

iksâ Ar. giyme

iksâ et-

-(d)ilerek m.43

iktibâs Ar. alma

iktibâs u ihtilâs-ı fenn-i celîl-i askerî

-ye m.42

iktidâr Ar.

iktidâr et-

-(d)eceği

iktizâ Ar. lâzım gelme, gerekme, ihtiyaç, gereklilik

-sınca m.11, m.13

iktizâ-yı alenî

-si m.30

iktizâ et-

-(d)en m.15, m.19, m.53

ilâ âhiri'd-devâm Ar. dünyanın sonuna kadar m.58

ilâ yevmi'l-kıyâme Ar. kıyamet gününe kadar m.55

ilâveten Ar. ilave edilerek m.44

ilcâ Ar. mecbur etme, zorlama, mecburiyet

-sıyla m.43

ile'l-ebed Ar. sonsuza kadar m.1, m.30

ilgâ Ar.

-sı m.44

ilkâ ("ka" kalın okunur) Ar. bırakma, atma

ilka-yı ummân-ı nisyân et-

-(d)ilmesine m.37

illet Ar. hastalık, sakatlık m.41

-e m.41

-i m.50

-ten m.46

ilmî Ar. ilim ile ilgili m.64

ilm-i hey'et Ar. astronomi m.12

ilm-i idâre-i mülkiyye Ar. mülkiye ilimleri m.12

iltifât Ar. yüzünü çevirip bakma m.53

iltifât u ihtârât

-ıyla m.53

iltimâs Ar. yapılmasını isteme

-a m.41

-ıyla m.2, m.30

iltimâs et-

-(d)er

iltimâs olun-

-makla m.24

iltizâm Ar. devlet gelirlerinden birinin toplanması işini üzerine alma m.44

iltizâm Ar. kendi için gerekli sayma
iltizâm olun-
-makta olan m.25
iltizâm et-
-mek m.36
inâyât Ar. tûtuflar, iyilikler
inâyât-ı mahsûsa-ı mülûkâne m.44
inâyet Ar. lûtuf, ihsan, iyilik
inâyet buyur-
-muş olduğu m.41
inbisât Ar. yayılma, genişleme
inbisât eyle-
-miş m.16
inde'l-müzâyede Ar. artırmada m.38
indifâ' Ar. ortadan kalkma
-ı m.44
inhinâ Ar. eğilme, yay biçimine girme m.52
inkâr Ar.
inkâr olun-
-amaz m.51
inkıtâ' Ar. kesilme, tükenme, bitme
-ında m.8
intihâb Ar. seçme, seçilme
intihâb u tedârik kıl-
-ınarak m.11
intişâr Ar. yayılma
-ından m.68
intizâr Ar.
intizâr eyle-
-r m.48
intizâren Ar. bekleyerek m.34
îrâd Ar. söyleme m.56

-ıyla m.13

îrâd buyur-

-duklarını m.51

-muştur m.56

-ulan m.20

îrâd ü ikmâl buyur-

-maları m.20

îrâd olun-

-an m.49

irâde Ar. emir, buyruk

bi-irâde-i aliyye-i Cenâb-ı fetvâ-penâhî m.3

irâde-i isâbet-âde-i vilâyet-penâhî m.30

irâde-i seniyye Ar. padişah emri, buyruğu m.43

irâde-i seniyye-i Hazret-i Pâdişâhî m.19

irâe Ar. gösterme

irâe et-

-(d)ecek m.48

irâe olun-

-an m.5

irâe-i teshîlât u muâvenât et-

-(d)ecekleri

irsâl Ar. gönderme, yollama

-i m.40

-ine m.48, *Bos*. başl.

irsâl kıl-

-ındı m.25

irsâl ü isrâ' eyle-

-dim m.41

irtifâ' Ar. yükseklik

-ında m.67

irvâ Ar. suya kandırma

irvâ buyur-

-muş m.53

îsâl Ar. ulaştırma, vardırma

îsâl kıl-

-ındı m.30

îsâl olun-

-arak m.35

isbâl Ar. gönderme, gönderilme, yollama

-ini m.48

-nin m.44

isrâ' Ar. hızlandırma, çabuklandırma

isrâ' et-

-miştir m.37

isti'mâl Ar. kullanama

-de m.42

istiâne Ar. yardım isteme

istiâne eyle-

-diği hâlde m.41

istibdâl Ar. bir vakfı mülk ile mübadele,

istibdâl et-

-me m.65

isticlâb Ar. çekme

isticlâb-ı duâ-yı Cenâb-ı Pâdişâhî -yî m.30

istidlâl Ar. bir dalile dayanarak bir şeyden bir netice çıkarma, delil ile anlama

istidlâl et-

-(d)eceğimize m.37

istîfâ Ar. tamamıyla alma, ödeme m.44

istîfâ kılın-

-acaktır m.12

istifsâre Ar. sorma m.4

istihbâr Ar. haber ve bilgi alma

istihbâr olun-

-an m.56

-masından m.20

istihbâr kıl-

-ınmıştır m.54

istihsân Ar. olunarak

istihdâm Ar.

istihdâm olun-

-acaktır m.12

istihsâl Ar. meydana getirme, üretme

-ine m.20, m.25

istihsâl kıl-

-ınan m.48

istihsâl-i temeddün ü terakkıyât

-ına m.60

istihzâr Ar. hazırlama, huzura getirme

istihzâr et-

(d)-ilen m.35

istihzâr kıl-

-ınmış olduğundan m.48

istikbâl Ar. birini karşılama m.20

-leri m.20

-lerine m.2

istikbâl et-

-mişler m.56

-miş oldukları gibi m.20

-melerinden m.43

istikmâl et-

-(d)ilmiş m.46

istimâ' Ar. işitme

istimâ' kıl-

-ınmışdır m.21

istimzâc Ar. birinin mizacını, huyunu yoklama, ne düşündüğünü öğrenmeye çalışma

istimzâc-ı keyfiyyet

-e m.34

istînâfen Ar. istînâf ile, bidayet mahkemesindne verilen hükmün bir üst mehkemeye başvurarak feshinin isteyerek m.19

istînâfî Ar. istinaf ile ilgili m.19

istinbât Ar. bir söz veya işten gizli bir mana çıkarma, anlama,

istinbât olun-

-duğundan m.17

istintâc Ar. çıkarma

istintâc et-

-(d)eceğimize m.37

istirhâm Ar. merhamet dileme, yalvarma, yalvarış

istirhâm et-

-(d)iyoruz m.53

iş'âr Ar. yazı ile bildirme, haber verme

-larını m.34

-ına m.35, m.39

-ınıza m.43

iş'âr-ı âciz

-imin m.35

işâa Ar. haber yayma, herkese duryurma m.41

işâa eyle-

-mek m.41

işbu bu *Bos.* başl., m.12, m.20, m.26, m.30, *Gül.Sar.* başl., *m.4*1, m.43, *Ner.* başl., m.44, m.46, m.46, m.56, m.64.

işgâl Ar.

işgâl eyle-

-mekteydi m.68

işlive Boşn. erik m.32

iştikâkât ("ka"lar kalın okunur) Ar. bir kökten gelen kelimelerin birbiriyle ilgileri, gramer kuralları m.12

iştikâkât-ı Yunâniyye

iştirâ Ar. satın alma

-sına m.14

iştirâ et-

-(d)enlerine m.9

-mek m.9

ithâf Ar. hediye olarak verme, armağan etme m.40

ithâf-ı gül-deste-i şükrâniyyet eyle-

-r m.40

itlâf Ar. mahvetme, öldürme m.45

itmâm Ar. tamamlama, bitirme

itmâm-ı kelâm eyle-

-miştir

itmâm-ı melekât-ı askeriyye eyle-

-meleri m.23

itmâm-ı müddet m.43

ittifâk Ar. birleşme, uyuşma, sözleşme

-ta m.37

ittifâk-ı hafî m.37

ittihâz Ar. edinme, kabul etme

-ına m.49

ittihâz buyur-

-duğu m.43

-ulan m.23

ittihâz et-

-tiği m.46

ittihâz olun-

-an m.43

ityân Ar. getirme

ityân eyle-

-mek m.41

izâa Ar. kaybetme

izaa-ı vakit olun-

-maksızın m.25

izâfe m.25

izâle Ar. giderme, giderilme, yok etme

-siyle m.64

izine düş- bir şeyi takip etmek

-müş m.39

izdiyâd Ar. artma

-da m.68

izhâr Ar. gösterme, meydana çıkarma

izhâr-ı iflâs eyle-

-miş m.8

izhâr olun-

-muştur m.20

izhâr u isbât et-

-tiğimizi m.43

izhâr-ı alâim-i ferah u neşât kıl-

-ınmışdır m.46

izhâr-ı kemâl-i hoşnûdî vü memnûniyyet et-

-mişlerdir m.20

izhâr-ı nevâziş-i memnûniyyet-i azîme buyur-

-muştur m.56

izhâr-ı teşekkür eyle-

-mek m.37

izzetlü Ar. saygı ve şeref sahibi, mülkiyede rütbe-i saniye sahiplerine verilen unvandır m.10, m.11, m.15, m.20, m.21, m.39, m.43, m.64

- K -

kâbil Ar. olabilir, mümkün m.43, m.63

kabîl Ar. tür, çeşit m.19

-den m.9

kabûl Ar.

kabûl olun-

-ur *Vat.* başl.

kadem-nihâde Ar. ayak basmış, gelmiş olan

kadem-nihâde-i izz ü iclâl ol-

-muştur m.20

kadem-nihâde-i intişâr ol-

-acağını m.48

kadem-nihâde-i muvâsalet ol-

-acakları m.56

kadem-nihâde-i kadr ü i'tibâr buyur-

-dukları m.30

kadr Ar. değer

-ini m.20

kâffe Ar. hep, bütün, cümle

-si m.12, m.42

kâffe-i evkât

-ı m.14

kâffe-i mahsûlât

-ı m.51

kâffe-i muvahhidîn ü muvâhhidât

-ı m.55

kâffe-i süferâ-yı düvel-i mufahhameye m.16

kâffe-i tebaa m.46

kâffe-i ümmet-i Muhammediyye

-yi m.58

kâfî Ar. yeterli m.48

kahvehâne m.67

kâide Ar. kural

-sinin m.44

kâim Ar. ayakta duran, ayakta bulunan

kâim-i mevki'-i ihtirâm m.20

kâim-i mevki'-i ihtirâm m.46, m.56

kâim-makâm Ar. kaza kaymakamı m.10, m.12

-ı m.22, m.33, m.64

-larından m.59

-ları m.61

küşât Ar. açma, açılış

-(d)ına m.53

küşât olun-

-an m.8, m.52

küşât olun-

-duğu m.24

küşât buyurul-

-an m.12

kâim-makâmlık Ar. kaymakam görevi m.19

-(ğ)ın m.45

-(ğ)ına m.22, m.33

-larına m.44

kâin Ar. mevcut olan, bulunan *Bos.* başl., m.7, m.9, m.18, m.30, m.33, *Gül. Sar.* başl., m.39, m.46, m.49, m.51, m.58, m.63, m.65

kâlâ-yı girân-behâ Far. sermaye

kalâ-yı girân-behâ-yı maârif

-ten m.53

kâmilen Ar. tam olarak, hep, bütün m.26

kanâdîl Ar. m.43, m.46, m.51

kânûnen Ar. kanuna göre, kanuna uyarak, kanuna uygun olarak m.44

kânûn-ı sânî Ar. Ocak ayı m.19

kurâ Ar. köyler m.18

kârgîr Far. taştan yapılmış bina m.63

kâri'hâ Ar. okuyucular, okurlar

-sını m.48

kâriîn Ar. okuyucular

kâriîn-i kirâm

-ımıza m.48

-ının m.48

karosal Fran. bir çeşit oyun m.67

karye Ar. köy

-ler m.11

-de m.19

-ler m.20

-lerine m.49

-sinde m.45, m.54

-sine m.39

karye-i mezkûre m.39

kat’ Ar. kesme

-ını m.36

kat’iyyen Ar. kesin olarak m.19

kavâid Ar. ususller

kavâid ü usûl

-den m.25

kavânîn Ar. kanunlar m.12

kaviyyen Ar. güçlü olarak m.48

kazâ Ar. bir kadının idaresi altında bulunan yer m.64

-sı m.3, m.22, m.54, m.64

-sında m.11, m.19, m.39

-lar m.19, m.44

kazâ-ı mezbûr m.45

-da m.39

-e m.33, m.38

-un m.38

kazâ-ı mezkûr

-da m.45

kazâ-yı mezkûr

-da m.35

-lara m.19

-ya m.18

kazâhâ Ar.+Far. kazalar

kazâhâ-ı mulhaka

-ya m.43

-da m.69

kaziyye Ar. iş, husus

-si m.68

-sidir m.42, m.64

kebîr Ar. büyük, ulu m.53

kemâ fi's-sâbık Ar. eskisi gibi m.53

kemâl-i ten-dürüstî vü âfiyet Ar.+Far. tam sağlık

-le m.1

kemâl-i adl ü hakkâniyyet Ar. tam adalet m.20

kemâl-i âfiyet Ar. tam sağlık

-le m.35

kemâl-i derece Ar. en yüksek derece

-de m.52

kemâl-i germîyyet Ar.+Far. tam sıcaklık

-le m.52

kemâl-i hakkâniyyet Ar. tam adalet m.20

kemâl-i hazâkat Ar. hekimlerin becerikliğinin en üst derecesi

-ini m.41

kemâl-i hulûs u müsâlemet Ar. saflık ve barışlığın en üst derecesi

-le m.44

kemâl-i ihtifâlât Ar. büyük törenler m.60

kemâl-i memnûniyyet Ar. tam memnuniyet, tam memnunluk

-le m.34

kemâl-i meserret ü mefharet Ar. tam sevinç ve övünç

-le m.64

kemâl-i sadâkat Ar. dostluğun, vefalığın son derecesi

-le m.43

kemâl-i sühûlet Ar. tam kolaylık

-le m.2

kemâl-i sürûr u hubûr Ar. tam sevinç
-la m.68
kemâl-i şâdî Ar. tam sevinçlik m.46
kemâl-i şevk u mefharet Ar. tam övünç
-le m.9
kemâl-i şürûz u iftihâr Ar. övünç m.20
kemâl-i ta'zîm ü ibcâl Ar. tam ululama ve ağırlama m.20
kemâl-i ta'zîm ü tekrîm Ar. tam ululam ve saygı gösterme m.46
kemâl-i tehâlik Ar. can etmanın son derecesi m.66
kerîm Ar. kerem sahibi, muhterem, ulu, büyük m.42
kerîme Ar. kerke sahibi, umuhterem, ulu, büyük
-si m.56
kerîme-i muhtereme
-leri m.60
kerre m.8, m.9, m.14, m.18, m.26, m.28, m.30, m.34, m.35, m.44, m.46, m.48, m.6, m.65, m.69
kesb Ar. kazanma, edinme
kesb-i mahâret
-le m.43
kesb et-
-(d)ememesi m.48
-mesi m.51
-miştir m.51
-tikleri m.42
kesb-i bürû'-i tâmm et-
-(d)ebileceği m.41
kesb-i liyâkât et- -mek m.12
kesb eyle-
-diği m.43
keşîde Ar. çekilmiş, çekiliş
keşîde kıl-
-ınan m.4

-ınmış m.13

keyfiyyet Ar. bir olayın geçişi, madde, iş, husus m.18, m.39,

keyfiyyet-i hayr-menkabit

-tir m.36

kezâ Ar. m.59

kezâlik Ar. aynıca, bu da öyle m.12, m.20, m.39, m.43, m.56

kırâat Ar. okuma

kırâat olun-

-arak m.58

kırâat olun-

-duktan m.46, m.20

kırâathâne Ar.+Far. m.9

-lerin m.68

-miz m.9

kıt'a Ar. nüsha

-sında m.9, m.36, m.44, m.48, m.59

kıt'a Ar. memleket

-sı m.36

-larınca m.44

-larında m.44

-mız m.42

kıt'a-ı mezkûre m.43

-sını m.36

-sının m.36, m.43

kıt'aât Ar. parçalar, memeleketler, ülkeler

kıt'aât-ı Osmâniyye

-ye m.42

kıyâm Ar. bir işe kalkışma, başlama m.25

kıyye Ar. okka m.18, m.38

-si m.38

kimesne Ar. m.20

Kitâb Ar. Kur'an-ı Kerim m.25

kitâbet Ar. yazı -inizin m.43, m.53

kol ağası m.40

kraysar Alm. Avusurya-Macaristan İmparatorluğundaki para biriminin yüzde biri *Vat.* başl., *Reh.* başl, m.57

-dır *Vat*. başl.

-dan m.67

-dır *Reh.* başl.

krokat oyunun adı m.67

kudret Ar.

-inin m.9

kudretlü Ar. kudret sahibi m.46

kudûm Ar. uzak bir yoldan uzak bie yerden gelme, ayak basma

kudûm-ı âlî

-lerini m.20

kukuruz Boşn. mısır m.18

kulûb Ar. gönüler, kalpler

-unu m.68

kumpanya Fran.

-ları m.36

kurb Ar. yakınlık

-unda

kuruş

-a m.38, m.52 *Gül. Sar.* başl., *Ner.* başl.

-tur *Reh.* başl.

kusûr Ar. eksiklik, ihmal kusûr et- (d)-en m.20

kusûr-ı mahâl

-lerden m.48

kuvâ Ar. kuvvetler, hisler, duyular m.41

kuvâ-yı mezkûre

-nin m.41

kuvve Ar. güç

kuvve-i İlâhiyye m.30

kuvve-i istihrâciyye m.25

kuvve-i karîbe

-ye m.28

kuvve-i mâliyye m.35

kuvve-i bâsıra Ar. görme hissi m.41

-m m.41

kuvve-i hamse Ar. beş duyu, beş his

kuvve-i hâmise-i zâhire

-nin m.41

küllî Ar. umumi, bütün m.20

külliyetlü Ar. çok sayıda m.50, m.56, m.64

külliyyen Ar. büsbütün, tamamıyla m.65

küre Ar. yuvarlak

kürûm Ar.

kürûm-ı ârî m.50

kütub Ar. kitaplar m.24, m.53

kütüb-ı dîniyye m.68

- L -

lâbis Ar. m.46

lağv Ar. kaldırma, hükümsüz bırakma

lağv olun-

-an m.19

lâkin Ar. ama, fakat, ancak m.35

lâl Ar. dilsiz âciz ü lâl m.1

lâtif Ar. hoş, güzel m.67

lavintes Ar. bir oyunun adı m.68

lâyıha Ar. tasarı

-sını m.36

lede't-tezekkür Ar. bir sorunu konuşarak m.25

leffen Ar. sarılmış olarak, zarf veya mektup içine koyarak m.19, m.25

lehü'l-hamd Ar. m.54

levâzımât Ar. lâzım olan şeyler, gerekli şeyler m.67

leyâlî-i mübâreke Ar. mübarek geceler, kandil geceleri

-nin m.58

leyl Ar. gece m.14

leyl ü nehâr m.14

leyle Ar. gece

leyle-i vilâdet-i pür-saâdet-i Hazret-i risâlet-penâhî m.58

leyle-i mübâreke-i Berât Ar. şaban ayının on beşinci gecesi, mübarek kandil gecelerden birisi m.17

li-ecli't-ta'lîm Ar. öğretim için m.42

lisân Ar. dil

-da m.53, m.67

-ı m.12

-ından m.30

-ınca m.64

-lar

-larında *Gül. Sar.* başl., m.53

lisân-ı teşekkür

-le m.9

lisân-ı Osmânî Osmanlı Türkçesi m.12

livâ Ar. sancak, mülkî idârede kaza ile vilâyet arasında bir derece m.18, m.19

-sı m.6

livâ-ı mezbûr m.3,

livâ-yı mezbûr m.38

livâ-ı mezkûr m.18

lûgat Ar. kelime, söz m.9

-i m.9

-in m.9

lûgât Ar. kelimeler, sözler

-ın m.9

lûgat kitâbı Ar. sözlük

lüzûm Ar. gerek m.6, m.49

-u m.43

lüzûm-ı hakîkî m.25

lüzûmsuz Ar. gereksiz m.25

- **M** -

ma'bed Ar. ibadet edilecek yer, tapınak

-lere m.12

ma'delet Ar. adalet m.44

ma'deniyyât Ar. madenler

-ından m.67

ma'lûmât Ar. bilinen şeyler m.54

-a m.69

ma'lûmât-ı kâfiye

-leri m.12

ma'nâ Ar. anlam

-sı m.9

-sını m.37

ma'nen Ar. iç varlık bakımından, duyguca, ruhça

ma'rız Ar. bir şeyin göründüğü, çıktığı yer

ma'rız-i fahr u şükr-güzârî

-de m.35

ma'rûf Ar. bilinen *Gül. Sar.* başl.

ma'rifet Ar.

-iyle m.18

maa Ar. ile m.24, *Vat.* başl. m.48, m.67

maa'l-iftihâr Ar. iftiharla, övünerek m.35, m.54

maa'l-memnûniyye Ar. memnuniyetle, memenunlukla, seve seve *Bos.* başl., m.34

maa'l-mesârr Ar. sevinçle m.28

maa't-tebrîk Ar. tebrik ederek m.30

maa’t-teşekkür Ar. teşekkür ederek m.25, *Reh.* başl.

mâ-adâ Ar. -dan başka m.67

maâdin Ar. madenler m.36

maa’l-i’tizâr Ar. özür dilerek m.55

maa-mâ-fîh Ar.

maânî Ar. manalar, anlamlar

maânî-i meşhûre vü mukteziye

-sini m.9

maârif Ar. bilimler, bilgi m.48

-a *Bos.* başl.

mâdde Ar. m.4, m.36

mâdde-i nâfıanın m.18

mâddeten Ar. maddi olarak m.35

maġâk Far. çukur

magak-ı hevl-nâk

-e m.39

mâh Far. ay m.62

-a m.12

-tan m.12,60

mâh-ı hâl

-in m.51, m.56, m.57, m.60, m.64

mâh-ı hâl-i efrencî

-nin m.53

mâh-ı Mayıs

-ın m.23, m.27, m.67,

mâh-ı müddet

-te m.23

mâh-ı Rebîü’l-evvel m.58

mâh-ı Temmûz m.54

mahâkim Ar. mehakemeler

-i m.19

mahâkim-i nizâmiyye Ar. nizamat-ı cedide ile davaları gören yeni sistem mahkemeler m.19

mahall Ar. mahall-i me'mûriyyetine m.10, m.10

-lerinde m.32

mahall Ar. yer

-de m.30

-e m.20

-i m.52

-in m.52

-ini m.43

-ine m.41

-inde m.28

-lerce m.25

-lere m.43

-leri m.19

-leriyle m.67

mahall-i fürûht

-i m.57

mahall-i idâre

-si *Vat.* başl.

mahall-i mezkûr

-a m.7

mahall-i mürâcaat *Reh.* başl.

mahâll-i sâire *Vat.* başl., *Reh.* başl.

-de m.25

-den m.24

mahall-i mahsûsa m.7

mahallât Ar. mahalleler

-ı m.30

mahâret Ar. maharet

-le m.64

mahâret ü gayret

-lerimizi m.43

mahâret ü meleke

-leri m.42

mahâret ü cesâret-i tâmme

-lerini

mahdûd Ar. sınırlanmış m.43

mahdûm Ar. oğul, evlât

-u m.9

mahfûz m.1

mâhiyye Far. aylık maaş m.54

mahlas Ar. kurtulacak yer -ları m.34

mahsûlât Ar. elde edilen şeyler

-ı m.54

mahsûlât-ı arziyye Ar. toprak mahsulleri, topraktan yetişen şeyler m.32, m.54

-ce m.32

mahsûl-i hizmet-i şeref-menkabe**t**

-i m.66

mahzen Ar. içinde eşya saklanacak yer

-leri m.52

mahzan-ı asr-ı maârif-hasr-ı Cenâb-ı tâcdârî m.25

mahzûziyyet Ar. memnunluk, hoşnutluk

-i m.18

mâil Ar. bir tarafa doğru eğik, eğimli

mâil-i indirâs m.62

mâye Ar. bir şeyin aslî özü

mâye-i muhtereme

-mize m.68

maiyyet Ar. bir büyük memeurun emri altında bulunanalar

-lerinde m.13

maiyyet-i ismetân

-larıyla m.60

makâlât Ar. makaleler

makâlât-ı hayriyye-i umûmiyye *Vat.* başl.

makâlât-ı ilmiyye vü edebiyye *Reh.* başl.

makâlât-ı mesrûde -yi m.53

makâle-i nâfıa

-ları m.68

makâm Ar.

makâm-ı âlî-i vilâyet-penâhî

-ye

makâm-ı muallâ-yı Cenâb-ı sadâret-i uzmâ

-dan m.25

makâm-ı Vilâyet

-ten m.18

makâm Ar. ton

makâm-ı tahsîn

-de m.51

makarr Ar. oturulan yer

makarr-ı kâim-makâmî m.3

makâsid Ar. niyetler, arzular, istekler

-e m.25

makdûr Ar. güç, kuvvet, elden gelen, kader m.30

makrûn Ar. m.69

maksad Ar. kasdolunan, istenilen şey m.40

-ıyla m.37

maksad-ı hayriyyet-mersâd

-ıyla

maksad-ı hayr-mersâd

-ıyla m.9

makûle Ar. tür, çeşit m.12, m.30

mâlik Ar. sahip, bir şeye sahip, bir şeyi olan m.35

mantûk Ar. söylenmiş, söz, nutuk

mantûk-ı celîl -i m.53

manzûr Ar. bakılan, görülen, görülmüş

manzûr-ı fahr ü mübâhât ü şükrânımız m.30

mâ-sabak Ar. geçmiş m.42

masâlih Ar. işler masâlih-i mühimme-i Vilâyet

-in m.28

masârif Ar. masraflar, harcanan paralar, giderler

-in m.9

masârifât Ar. masraflar, harcanan paralar, giderler

masârifât-ı vâkıa

-ın m.12

-sını m.48

-larının m.12

masrûf Ar. sarf olunmuş, harcedilmiş m.11, m.20

matbaa Ar. basım evi *Vat.* başl.

-mıza m.9 , m.30

-nıza m.40, m.41

matlûb Ar. istenilen aranılan şey

-a m.12, m.32, m.54

-u m.12

mazbata Ar. karaname, tutanak

mazhar Ar. bir şeyin göründüğü, çıktığı yer m.35, m.42, m.44, m.48

mazhar-ı afv u safh

-ı m.48

mazhar-ı rağbet-i umûmiyye m.41

mazhar-ı sürûr u şâdmân m.58

mazhar-ı takdîr ü tahsîn-i âlî m.59

mazhar-i ikrâm u iltifât m.37

mazmûn Ar. kavram

mazmûn-ı ma'delet-meşhûn

-u m.20

me'mûl Ar. ümit edilen, umulan m.4

-umuzun m.48

me’mûr Ar. bir işle görevlendirilmiş m.8, m.40, m.52

-durlar m.19

me’mur et-

-(d)ilen m.45

me’murîn Ar. memurlar m.20, m.43, m.57

-inden m.59

me’mûrîn-i kirâm-ı Vilâyet ü mecâlis m.20

me’mûrîn-i kirâm u ulemâ-yı izâm-ı Vilâyet m.53

me’mûrîn-i mahalliyye m.51

me’murîn-i mûmâ-ileyh m.46

me’mûrîn-i mülkiyye m.43, m.46

me’mûriyyet Ar. m.20

-leri m.21

me’mûriyyet-i celîle

-leri m.20

me’mûriyyet-i mezkûre

-ye m.30

me’vâ Ar. yurt, yer, sığınacak yer

me’vâ-yı aslî

-lerine m.51

me’zûn Ar. izinli m.20

-dur m.20

me’zûnen Ar. izinli olarak m.15

me’zûniyyet m.48

meâl-i hikmet-iştimâli m.46

mebâdî Ar. başlangıçlar, ilk unsurlar

-si m.12

mebâdi’-i ilm-i hitâbet ü edebiyyât m.12

mebâdî-i ilm-i hukûk Ar. m.12

mebâhis Ar. araştırma konuları, münakaşa konuları *Vat.* başl.

mebâliğ Ar. paralar, tutarlar

-in m.44

mebde' Ar. başlangınç

mebde'-i feyz m.1

mebde'-i saâdet-i mülk ü millet m.43

mebnî Ar. m.20, m.30, m.48

mecâlis Ar. meclisler, toplantılar m.43

meccânen Ar. *Gül. Sar.* başl., *Vat.* başl., ücretsiz olarak m.40, m.57

mecîdiyye Ar. Sultan Abdülmecid'in tahta çıkışının altıncı yılında (m.1260 = m.1844) onun adına kesilmiş olan altın ve gümüş sikke m.9

meclâ Ar. çıkma, görünme

meclâ-yı gayb

-dan m.3

medâr Ar. sebep, vesile m.25

medâr-ı yüsr ü sühûlet m.24

medâris Ar. medreseler m.46

medîne Ar. şehir

medîne-i Sarây

-da m.24

medlûl Ar. delil getirilmiş şey, bir kelimeden veya işaretten anlaşılan

mefrûz Ar. farz kılınmış m.46

meftûn Ar. gönül vermiş, tutukun, vurgun m.42

mehâmm-âşinâyân Ar. işten anlayan, işi bilen

mehâmm-âşinâyn-ı dehr

-e m.48

mehcûr Ar. uzakalaşmış ayrılmış olduklarına m.25

mekâtib Ar. mektepler mekâtib-i rüşdiyye vü sıbyâniyye m.20

mekâtîb Ar. mektuplar *Vat.* başl.

-den *Reh. başl.*

mekâtib-i ibtidâiyye Ar. ilkokullar, dinî okullar m.65

mekremetlü Ar. müderris rütbesinde olan ulemaya verilen unvan hürmetü, muazzez mükerrem m.2, m.40

mekteb-i ibtidâî Ar. ilkokul m.65

-nin m.64, m.65

mekteb-i sultânî Ar. orta okul m.12

-de m.12

-ye

mektûbî Ar. neazâret, vilâyet ya da diğer resmi dairelerde yazı işlerine (idare etmekle görevlendirilmiş olan en büyük memur resmi işlerine) bakan daire

mektûbî-i zabtiyye m.21

mektûpçuluk Ar. mektupçunun iş, resmî dairede yazı işlerine bakma

-(ğ)u m.21

meleke Ar. yetkinlik

-leri m.42

memâlik Ar. memelketler, ülkeler

memâlik ü bilâd m.66

memâlik-i sâire m.24

memâlik-i devlet-i aliyye Ar. Osmanlı devleti

-nin m.12

-de m.19

-den m.24

-lerinin m.44

memâlik-i mahrûsa-ı şâhâne Ar. Osamnlı ülkesi

-lerinde m.1

-nin m.12

memâlik-i şâhâne Ar. Osmanlı ülkesi

-lerinde m.44

memnûnen Ar. memenun olarak m.43, m.53

men' Ar. yasak etme, önleme, vermeme

-i m.25

men' et-

-(d)ilmiş m.65

menâfi' Ar. menfaatler, yararlar, çıkarlar

-i m.48

menâfi'-i umûm Ar. umumi, bütün insanalara ait olan menfaatler, çıkarlar, yararlar

-a *Bos*. başl.

menâfi'-i umûmiyye Ar. umumi menfaatler, çıkarlar, yararlar *Ner*. başl.

menâre Ar. minare

-leri m.58

menâsik-i hacc Ar. hacı olmak üzere Mekke'ye gidenlerin Kâbe'yi ziyaret etmeleri (tavaf), Arafat'ta vakfeye durma (vakfe), kurban kesme (nahr), ihram giyme (ihram), belirli bir yerden bir yere kadar yürüme gibi yapılan ibadet kısımları

-ı m.35

menkıbe Ar. tanınmış veya tarihe geçmiş kimselerin durumlarına ait hikâyeler, din büyüklerinin yaşamı ve davranışlarıyla ilgili hikâye, Hz. Muhammed'in hayatının anlatan uzun şiir

menkıbe-i celîle-i vilâdet-i risâlet-penâhî

-leri m.58

menkıbe-i fahrü'l müreselîn

-in m.58

menşe' Ar. bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök

menşe'-i saâdet-i hâli m.110

merâsim Ar. törenler

merâsim-i istikbâliyye vü ihtirâmiyye m.56

merâsim-i istikbâliyye vü ihtirâmiyye

-nin m.56

merâsim-i mihmân-nüvâzî vü şâdmânî m.51

merbût Ar. bağlanmış, bağlı m.62

meseerrât Ar. sevinç

meserrât u teşekkürât-ı azîme

-ye m.64

merhûm Ar. ölmüş, ölü, Allah'ın rahmetine kavuşmuş m.58, m.62

merhûn Ar. rehin edilmiş, ödünç alınana bir şeye karşı garanti olarak verilen şey m.42

merkûm Ar. sözü geçen, adı geçen m.39

merkûmân Ar. sözü geçenler, adı geçenler m.39

merkûz Ar. tabiatında yaradılışata bulunan m.30

mertebe Ar. derece

mertebe-i salâhiyyet

-lerini m.19

mertebe-i subût

-a m.41

mertebe-i teshîlât m.44

mes'ele Ar. mesele, sorun

-sinin m.44

mes'ûl Ar. sorumlu *Reh.* başl.

mesâbe Ar. derece

-sinde m.1

mesâcid Ar. mescidler m.46

mesâî Ar. çalışmalar, çabalar, gayretler

mesâî vü gayret-i müberrât-perverâne

-siyle m.62

mesâî vü ikdâmât-ı mütevâliye -sinin m.59

mesâî-i cemîle

-si m.11

mesâî-i mevfûre

-si m.41

mesâil Ar. meseleler

mesâil-i mütûn

-e m. 25

mesbûk Ar. geçmiş, ondan geçmiş m.20

mesdûd Ar. kapanmış, kapalı m.53

meserrât Ar. sevinçler

meserrât ü teşekkürât-ı azîme

-ye m.64

meserret Ar. sevinç

meserret-i azîme m.48

mesmû' Ar. işitilmiş, duyulmuş

-dur m.33

meşâil Ar. meşaleler m.46

meşher Ar. sergi

meşher-i millî

-sinde m.59

meşhûd Ar. gözle görülmüş, görülen m.41

metrûk Ar. terkedilmiş, bırakılmış, kulanılmaktan vazgeçilmiş m.53

mevâdd Ar. *Bos*. başl**.**

mevâdd-ı hayriyye

-den *Vat.* başl.

mevâdd-ı külliyye vü müselleme

-den m.30

mevâdd-ı mahsûsa-ı ıslâhıyye

-nin m.44

mevâdd-ı nâfıa

-nın m.35

mevâdd-ı nâfıa vu hayriyye

-den m.30

mevâki' Ar. yerler

mevâki'-i müteaddide

-sinde m.23

mevâni' Ar. engeller

-in m.48

meveddetlü Ar. rütbesi olmayan kadı m.29

mevki' Ar. yer

-i m.68

mevki'-i destgâh m.1

mevkif Ar. durak, duracak yer

-e m.52

-inde m.52

-inden m.52

mevkûf Ar. ait, bağlı

mevrûd Ar. gelmiş, gelen m.34

mevsûm Ar. isimlendirilmiş, ad verilmiş m.68

mevzû’ Ar. konulmuş m.18

meyl Ar. eğilme, sevme, tutulma,

meyl ü rağbet

-leri m.42

meyyâl Ar. eğilen

meyyâl-i mutâveat m.44

mezâhib Ar. mezhebler, tutulan yollar

mezâhib-i muhtelife m.56

mezâri’ Ar. tarlalar

mezâri’-i âmâl

-i m.3**2**

mezbûr Ar. sözü geçen, adı geçen m.39

mezkûr Ar. sözü geçen, adı geçen m.9, m.26, m.33, m.36, m.52

mihvr Ar. eksen m.11

mihver-i lâyık

-ında Ar.

milel Ar. milletler

milel-i muhtelife

-ye m.49

millet-i gayr-i Müslime Ar. Müslüman omayan halk m.12, m.44, m.56

millet-i Mûsevî Ar. Yahudiler

-den m.8

millet-i muhtereme Ar. İslâm milleti

-miz m.1

mîr Far. amir

mîr-i mumâ-ileyh m.56

mîr-âlây Far. alabay m.43, m.56

mîr-âlây-ı mûmâ-ileyh m.43

mîrî Far. devlet hazinesi

-ye m.44

misillü Ar. gibi m.9, m.19, m.36, m.43, m.44, m.58, m.59

metropolit Yun. Ortodoks Hristiyanlarının başı
-(d)i m.56
metropolid-i mûmâ-ileyh m.56
miyân Far. ara, aralık
-ında m.26
molla Ar. medrese talebesi m.68
mu'teberân Ar. bir yerin ileri gelenleri m.44, m.60
-dan m.56
mu'teberân-ı ahâlî m.20
mu'teberân-ı İslâmiyye m.64
muâheze Ar. azarlma, darılma
muâheze olun-
-masında m.20
muahharren Ar. sonradan m.11, m.12
muallim Ar. m.43
-i m.56
muallim-i evvel Ar. bir okuldaki birinci öğretmen
-i m.2
muallim-i evvellik Ar. bir okuldaki birinci öğretmenin görevi
-(ğ)ine m.53
muallim-i sânîlik Ar. bir okuldaki ikinci oğretmein görevi m.53
muallimîn Ar. öğretmenler m.53
muallimlik Ar. muallim (öğretmen) görevi
-(ğ)ine m.40
muâmelât Ar. davranmalar, davranışlar
muâmelât-ı pederâne m.42
muâmele-i müşfikane vü rahîmâne m.44
muâmele-i mütesâviye
-ye m.44
muammer Ar. ömür süren, yaşayan , yaşayan m.66
muattal Ar. tatil edilmiş,e bırakılmış, kullanılmaz m.54
muâvenât Ar. yardımlar, yardım etmeler

muâvenât-ı mukteziye m.20

muâvenât-ı fi'liyye-i mahsûsa m.52

muâvin Ar. yardımcı

-i m.56

muayyen Ar. belli, belirli m.19

muazzez Ar. kıymetli, değerli aziz m.42

mûcib Ar. lazım gelen, gereken, gerektiren m.13, m.30, m.34, m.52

mûcib Ar. lazım gelen, gereken

-ince m.18

mûcibince m.43

mufârekat Ar. gitme, ayrılma

mufârakat et-

-miş m.51

muhâfaza Ar. saklama, koruma

-lı m.7

muhafâza buyur-

-sun m.32

muhamminler Ar. değer biçen kimse, eksper m.11

muhârebe Ar. çarpışma, mücadele m.49

-de m.45

muharrem Ar. ay takviminin birinci ayı m.35

muharrer Ar. tahrir olunmuş, yazılmış, yazılı m.4, m.9, m.26

muharrerât Ar. yazılmış şeyler, yazılı kâğıtlar, mektuplar *Vat.* başl.

muharrerât-ı tebrîkiyye

-ler m.66

muharrir Ar. tahrir eden, yazı yazan, kâtip m.11

muharrir Ar. yazar *Reh.* başl.

muharrir-i dirâyet-semîr

-i m.66

muhâsebeci Ar. bir dairenini hesap işleriyle görevlendirilen kişi

-si m.29, m.56

muhassenât Ar. güzel, faydalı, hayırlı işler m.52

muhâtar Ar. tehlşlikeler, korkular
-ı m.37
muhavvel Ar. gönderilmiş, yasmarlanmış, bırakılmış
-dir m.19, m.36
muhbir Ar. haber veren, bir gazete için haber toplauıp ulaştıran m.38
-lerimizden m.48
muhbir-i mu'teber
-imizin m.39
muhibb Ar. seven, sevgi besleyen
muhibb-i gazete-i Vilâyet m.35
muhtasar Ar. kısaltılmış m.9
muhtevî Ar. içine alan olarak m.14
muîn Ar. yardımcı m.42
mukabele-bi'l-misl Ar. tıpkısını, benzerinin yaparak karşılık verme m.37
mukâbil Ar. bir şeye karşılık yapan
-inde m.38
mukaddem Ar. önce gelen, önceki m.15, m.30, m.37, m.41, m.51, m.62
mukaddemâ Ar. önceden, eskiden m.6, m.21
mukaddemleri Ar. önceden, eskiden m.28, m.42, m.51
mukaddime Ar. giriş, önsöz m.19, m.25, m.48
mukaddime-i iş'âriyye-i mahalliyye m.35
mukarrer Ar. kararlaşmış m.44, m.69
mukîm Ar. ikamet eden, oturan m.4, m.16, m.20, m.24, m.46
muktezâ Ar. lâzımgelmiş m.48
muktezâ-yı irâde-i seniyye
-den m.11, m.44
muktezâ-yı şîme-i kâr-âgâhî
muktezayât Ar. lâzım gelen şeyler, gereken şeyler -ın m.48
muktezî Ar. lâzım m.20, m.40, m.53
muktezî-i âlî
-sinden m.19
mulâkât Ar.

-ı m.49

-ta m.49

mûmâ-ileyh Ar. m.21, m.29, m.31, m.40, m.56

-ten m.27

-e m.27

muntazam Ar. düzenli m.51

muntazam Ar. düzenli, düzgün m.65

muntazır Ar. gözleyen, bekleyen m.53

muntazır-ı teşrîf-i Cenâb-ı Vilâyet-penâhî

-leri m.20

murâd Ar. arzu, istek, dilek

murâd et-

-(d)enlere m.9

murâd-ı ma'delet-i'tiyâd-ı Cenâb-ı tâcdârî m.20

musâfât Ar. samimi dostluk m.13

musammem Ar. tesmim olunmuş, kat'i olarak karar verilmiş

-dir m.6

mûsika Yun. müzük

-yı m.67

mûsikî Yun. müzik ile ilgili m.20

mutasarrıf Ar. bir sancağın en büyük idare amiri

-ı m.15, m.38, m.43, m.56

mutasarrıf-ı müşârün-ileyh m.43

mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazretleri

-nin m.38

mutasarrıflık Ar. sancak, mülkî idarede vilâyet ile kaza arasında bir derece

-(ğ)ından m.18

-(ğ)ına m.10

-larına m.18

mutasarrıflık-ı mezkûra m.18

muvaffak Ar. başaran, beceren Allahın yardımına ulaşmış, m.41, m.64, m.6

muvaffak ol-

-muştur m.9

-masıyla m.20

-masından m.21

-an m.64, m.68

muvaffak buyur-

-sun m.20

muvaffakıyyet Ar. başarma

-lerinden m.30

-inizi m.68

-le

-lerinen m.43

muvaffakıyyet-i fevka'l-gâyeleri m.42

muvaffakıyet-i kâmile m.48

muvaffakıyyât Ar. başarmalar

muvaffakıyyât-ı celîle-i Cenâb-ı Vilâyet-penâhî

-nin m.28

muvâfık Ar. uygun m.12, m.20, m.32, m.54

muvakkaten Ar. geçiçi olarak, eğreti olarak m.11

muvakkit Ar. namaz vakitlerini belirten ve imsakiyeyi yazan adam

-i m.14

muvâsalât Ar. verma, ulaşma, yetişme

muvâsalât buyur-

-dukları m.51

muvâsalat et-

-mişlerdir m.49

muvâsalat et-

-tiler m.51

muvâsalât eyle-

-di m.49

muvâsalat Ar. varma, ulaşma, yetişme

-inde m.56

muvâzene Ar. karşılıklı iki şeyin denkliği, uygunluğu

-sine m.4

muzâfât Ar. yöre

-ından m.66

muzırr Ar. zararlı, zarar veren, zarara sokan m.49

mübâdele Ar. bir şeyin başka bir şeyin değiştirilmesi -sini m.48

mübâderet Ar. bir iş yapmaya girişme et-

mübâderet et-

-(d)erim m.1

mübâhasât-ı siyâsiyye *Reh.* başl.

mübâhase Ar. iddialı konuşma m.48

mübâşeret Ar. bir işe başlama, girişme

-le m.1, m.43, m.53, m.63

mübâşeret olun-

-muştur m.48

müberrâ Ar. temize çıkmış, aklanmış m.20

mübtelâ Ar. yutulmuş, yenilmiş m.46

mübtenî Ar. dayanan m.25, m.48

mücedded Ar. yenilenmiş m.52, m.53

müceddeden Ar. yeni olarak m.12, m.30, m.67

mücerred Ar. tek, yalnız m.1, m.9, m.30, m.38, m.44

müctemian Ar. toplu bir halde m.42

müdâfaa Ar. koruma, savunma

-dan m.68

müddet-i tahsîliyye Ar. öğrenim süresi

-de m.12

-leri m.12

-lerini m.12

-lerinde m.12

müderris Ar. öğretmen

-i m.54

müderris-i evvel

-i m.69

müdevver Ar. yuvarlak m.50

müellif Ar. kitap yazan,eser sahibi

-in m.9

müfârekat Ar. bir yerden ayrılma

-le m.60

müfettiş-i hükkâm Ar. hakimlerin müfettişi, hakimler ve naiblerin durumunu teftiş için her vilayette bulundurulan büyük şer'i memur

-ların19

müfîd Ar. faydalı

-dir m.9

müftehir Ar. iftihar eden m.43

müftehir ü mübâhî -yiz m.68

müftî Ar. vilayet ve kazalarda din iţlerine bakan kimse, müftü

müftî-i belde m.20

mühibb Ar. seven

muhibb-i gazete-i Vilâyet m.35

mühimm Ar. önemli m.68

mükâfeten Ar. karşılık olarak m.61

mükâlemât Ar. konuşmalar

-ın m.37

mükellef Ar. bir şeyi yapmaya mecbur olan m.42

mükemmeliyyât Ar. mükemmel olma m.48

mükerrrem Ar. muhterem, sayın, sagı değer, sayılan, ulandırılan, hürmete erişmiş m.42

mülâbese Ar. münasetbet

-siyle m.65

mülâhaza Ar. düşünce m.48

mülâkât Ar. kavyuşma, buluşma, görüşme

mülâkat eyle-

-melerine m.24

mülâzımîn Ar. müderris olanlar ve kadı görevine tayini düşünülen kimseler

-den m.33

mülhak Ar. ilhak edilmiş katılmış m.38, m.44

mülkiyye adelatusu Ar.+Alm. (?) Avusturya-Macaristan İmparatorluğunundaki yüksek mülkiye unvanlarından birisi m.56, m.60

mültemes Ar. rica edilen

-tir m.48

mümânaat Ar. önleme, engel olma m.20

mümeyyiz Ar. bir dairede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kâtip

-i m.11

mümeyyiz-i evvel

-i m.21

mümeyyizlik Ar. mümeyyiz görevi

mümeyyizlik

-(ğ)inde m.21

münâsebât Ar. ilgiler, ilişkiler, yakınlıklar, uygunluklar

münâsebât-ı dostâne

-den m.37

münâsib Ar. uygun, yerinde m.25

-ce m.37

münderic Ar. içine alan m.44

mündericât Ar. içindekiler

-ı m.25

münferiden Ar. yalnız, tek olarak m.42

münkasım Ar. bölünmüş

-dır m.12

müntahab Ar. seçilmiş m.44

müntehâ Ar. nihayet bulmuş, bir şeyin varabileceği son yer m.52

müntehî Ar. nihayet, sona eren, biten m.28

mürâcaat Ar. başvurma

mürâcaat eyle-

-meleri *Bos.* başl. m.24, *Ner.* başl.

-melerini m.27

mürekkeb Ar. iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen ibaret olan

müretteb Ar. dizilmiş, tayin edilmiş, bir şey için ayrılmış

müretteb-i mûsikî m.13

mürettib Ar. basım evindeki yazı dizicisi m.48

mürûr Ar. geçme m.52

mürûr et-

-memiş m.54

müsâade Ar. izin

müsâade-i isâbet-âde-i şehriyârî m.1

müsâade-i aliyye m.69

müsâade-i merhamet-i mu'tâde-i Hazret-i İmparatorî m.53

müsâdif Ar. rastlayan, rastgelen m.17, m.28, m.58

müsâfereten Ar. misafir olarak m.60

müsakkafât Ar. üzeri dam ile örtülü yerler (han, ev, dükkân...)

müsakkafât

-ından m.63

müsâraat Ar. teşebbüs, girişme

-le m.43

müsaraat et-

-(d)erim m.

-(d)ildiği m.48

-(d)iyor m.35

-mişlerdir m.20

müsâraat eyle-

-rim m.34

müsâraat kıl-

-ınarak m.11

müsâvî Ar. eşik, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı halde ve derecede bulunan m.14

müsevvidân Ar. müsvedde, karalama, taslak yapanlar

-ından

müstagallât Ar. üstü kapalı iratladan başka, zahire, tahıl gibi irat getiren vakıf malları

-ın m.62

müstakbilîn Ar. karşılayan, müstakbilîn-i mûmâ-ileyhim m.20

müstebân Ar. açık olarak anlaşılan müstebân olacağı m.25, m.45, m.56

müsted'ayât Ar. dilenen, istenilen şeyler

müsted'ayât-ı umûmiyye-i ahâlî-i Îslâmiyye

-den m.65

müstedlel Ar. delil ile ispat edilen m.48

müstefîd Ar. faydalanan m.1

müstelzim Ar. gerektiren m.39

müstelzim Ar. gerktiren olmasından m.20

müstesnâ Ar. kural dışı bırakılan m.57

müşâhede Ar. bir şeyi gözle görme

müşâhade et-

-miştir m.62

müşâhede kıl-

-ındığı m.43

müşâreket Ar. ortaklık, ortaklaşma, birine ortak olma

müşâreket-i makbûle-i vatan-perverâne

-leri m.52

müşârün-ileyh Ar. adı gçen, sözü geçen m.20, m.51, m.56

-in m.51

müşârün ve mûmâ-ileyhim m.53

müşârün-ileyhâ Ar. sözü geçen (bayan) m.56

müşârün-ileyhimâ Ar. sözü geçen (iki kişi) m.56

müşâvirîn Ar. istişâre edilen, kendisine danışılan

-den (m.56, m.59)

-inden m.59

müşevvik Ar. gayrete getiren, arzusunu, isteğini artıran m.20

müşîre Ar. (müennes) işaret eden m.2

müşkilât Ar. güçlükler, zorluklar

-ı m.52

-ını m.64

müştâk Ar. özleyen, can atan m.53

müşterek Ar. ortaklaşa, birlikte, beraber olan m.68

mütâlaa Ar. okuma m. m.24, m.67

-sından m.25

-sıyla m.40

-ya m.68

mütâlaa-ı hayriyye

-sine m.25

mütâlaa vu kırâat

-le m.68

mütâlaa eyle-

-dik m.26

mütâlaa olun-

-an m.35

müşârün-ileyh Ar. adı geçen m.20

müşîre Ar. (müennes) işaret eden

müteaddide Ar. çok, birçok

-de m.55

müteâkıb Ar. ardından gelen m.20

müteâkıbu'z-zuhûr Ar. müteakip olarak meydana gelen m.1

müteallik Ar. taalluk eden, ilgili, ilişiği olan

müteallik Ar. ilgili olan, ait olan

müteallik buyur-

-ulmuş olmaktan m.1

-ulan m.43

mütecâviz Ar. geçen, aşan m.56, m.57, m.67

müteferrik Ar. dağınık, ayrı ayrı m.11

mütehalli' Ar. süslenmiş m.46

mütehassir Ar. hasret çeken, özleyen m.20

mütehayyizân Ar. itibarlı, ileri gelen

mütehyyizân-ı belde m.20

mütehayyizân-ı ahâlî

-den m.52

mütemâdiyen Ar. devamlı, sürekli olarak, arkası kesilmeyerek m.12

mütemennâ Ar. istenilen, dilenilen -dır m.32

-dır m.44

mütesâviyen Ar. birbirine eş değerde m.44

mütevakkıf Ar. bir şeye bağlı olan, ancak onunla olabilen m.36, m.48

müteveccihen Ar. yönelerek, bir taraf gitmiye kalkan m.29, m.35, m.56, m.60

mütevellî Ar. vakıflı akar kiralarını toplamakla görevli bulunan kimse, bir vakfın idaresi kendidine verilmiş olan kimse m.63

-si m.56

müteyyemen Ar. uğurlu, bereketli, mübarek, kutlu, mutlu m.53

müttefiku'r-re'y Ar. fikirce beraber olan m.4

müverrah Ar. tarihli, tarihi atılmış m.4

müyesser Ar. kolay gelen, kolaylıkla olan m.35

müz'ic Ar. rahtsızlık veren, usandıran m.41

müzehâne Fran.+Far. m.59

müzmin Ar. üzerin eaman geçmiş, eskimiş, süreğen m.41

- N -

nâfi' Ar. yararalı, faydalı m.35

nagamât Ar. nağmeler, ezgiler, güzel sesler, ahenkler nagamât-ı beyân u ta'dâdında m.1

nâhiye Ar. kazadan küçük, köyden büyük yurt parçası m.19

nâib Ar. kadı, şeriat hükümlerine göre hüküm veren hâkim

-i m.3, m.56

-inin m.3, m.56

-lerine m.19

nâibü'ş-şer' Ar. kadı, şeriat hükümlerine göre hüküm veren hâkim m.64, m.69

nâil Ar. murâdına eren, ermiş, ele gaçiren

nâil ol-

-arak m.40

-duğunuz m.66

-ları m.44

nâil-i matâlib ol-

-ması m.25

nâil-i merâm ol-

-muşlar m.25

nâ-kâbil Far.+Ar. olmayacak, olamyacak m.53

nakil Ar. taşıma

nakleyle-

-yeceğindnen m.52

naklolun-

-acaktır m.57

-an m.43

nâm Far. isim, ad m.20, m.30, m.37, m.39, m.43, m.45, m.65

-ıyla m.28

-ına m.37, m.58, m.64, m.68

-ında m.24, m.56

-ıyla m.43, m.68

-lı m.9

nâmûn Far.+Ar. isimler, adlar (nâm kelimesinin çoğulu) m.8

nasb Ar. bir memurluğa tayin

nasb buyur-

-ulmasından m.20

nasb u ta'yîn buyurul-

-muştur m.3

nasb u ta'yîn kıl-

-ındıkları m.33

-ınmış m.53

nâşî Ar. neşet eden ileri gelen, ötürü, dolayı, sebebiyle m.9, m.21, m.43

nâşir Ar. dağıtan, saçan, yayan
nâşir-i envâr-ı fazâil ü kemâlât m.53

nâtık Ar. söyleyen, konuşan m.25

nazar Ar. bakma, göz atma
nazar-ı fahr u memnûniyyet
-le m.28
nazar-ı ehemmiyet
-e al- m.30
nazar-ı şükrân
-la m.68

nâzır Ar. nezaret eden, bakan
-ı m.10, m.13, m.39
nâzır-ı müşârün-ileyh m.13

nebeân Ar. pınar suyunun yerden kaynaması
nebeân et-
-(d)en m.67

nefer Ar. tek kişi (insan sayısı bildiren sözler için kullanılır) m.12, m.45, m.35

nefs Ar. bir şeyin ta kendisi
nefs-i Izvornik m.6
nefs-i Bana Luka ve Travnik
nefs-i Sarây
-da m.30, m.36

nemâ Ar. artma, çoğaltma
-sıyla m.41

Nemçe Boşn. Almanca m.53

nesih Ar. bir yazı çeşidi m.53

neş'et Ar. kaynaklanma
neş'et et-
-miş olduğundan m.48
neş'et eyle-
-diğine m.20

neşr Ar. yayımlama

-i m.48

-ini m.53

-le m.68

neşr ü ihrâcına m.48

neşr olun-

-ur m.64

nev' Ar. çeşit, tür m.18

nevâkıs Ar. noksanlar, eksiklikler

-ın m.48

nev-be-nev Ar. yeniden yeniye m.30

nev-hevesânın Far.+Ar. bir işe yeni ve büyük bir hevesle başlayanlar m.9

nev-sâle Ar. genç, taze, küçük m.2

nezâret Ar. idâre

-ine m.40

nezâret et-

-mek m.44

nezd Far. yan

-inde m.16

nezd Far. yan

-inde m.52

nezd-i âlî-yi Cenâb-ı İmparatorî ve Kralî

-de m.59

nısf Ar. yarı

-ı m.12

nısf-ı diğer m.12

nidâ Ar. çağırma, seslenme, bağırma

nidâ et-

-(d)ilmiş m.56

nisâb Ar. sermaye, mal

nisâb-ı mâl

-e

nisvân Ar. kadınlar m.67

nişâne Far. iz, belirti

nişâne-i memnûniyyet

nişâne-i mükâfât

-ı m.68

nişâne-i teveccüh ü mahabbet-i kalbiyye m.56

nişângâh Far. m.67

nişân-ı pertev-efşân

-ını m.68

nişân-ı zî-şân

-ınızın m.66

niyâbet Ar. naiblik, kadılık m.3

-ine

niyâbet-i şer'iyye

-sine m.29

niyyet Ar. niyet

niyet-i hayriyye

-de m.35

-leri m.35

-lerinin m.35

-sinde m.35

niyyet-i hasene vü hâlise

-de m.35

nizâm Ar. dizi, sıra, düzen, usul, tertip, yol

nizâm-ı müessesi m.11

nizâmât Ar. nizamlar, düzenler, kanun hükümleri

nizâmât-ı mahsûsa m.19

nizâmet Ar. düzen, usul, tertîp, yol

-ini m.12

nizâmiyye Ar. ilk askerlik devresi m.43

nizâm-nâme Ar. konulan nizam ve usulü içine alan ve ne yolda hareket edileceğini bildiren resmi hükümler m.18, m.19

-sinin m.19

-dir m.19

noksân Ar. eksiklik, azalma -dan m.32

-ını m.50

noksânî Ar. eksiklik, azalma

noksânî-i bızâa

-mdan m.9

nuhbetü' s-selâtîn Ar. sultanların idrakı

nûr Ar. ışık

nûr-ı maârif -in m.68

nûr-i ayn Ar. pek sevgili kimse

nûr-i ayn-ı iftihâr-ı millet m.1

nûş Far. içme

nûş-ı câm-ı neşât m.16

nutk-ı "Safâ âmedî" m.56

nutk-ı muhtesar u müfîd m.56

nüsha Ar. gazetelerde sayı

-sı *Bos*. başl. *Vat.* başl. *Reh.* başl.

-sının m.1 *Gül. Sar.* başl. *Ner.* başl.

nüsha-ı matbûa

-sı m.25

nüsha-ı musaddaka

-sı m.19

nüvîşt Far. yazılı, yazılmış m.43

nüvvâb Ar. naibler, kadılar

-a m.19

nüzûl Ar. konağa inme, konaklama

nüzûl buyur-

-maları m.20

nüzûl Ar. aşağı inme

-ü m.54

-üyle m.54

nüzûl et-

-(d)en m.50, m.51

ol o m.44, m.53, m.62, m.66

ordugâh m.43

-ının m.43

osmak Boş. okka ağırlığındaki bir ölçü m.18, m.24

- P -

para kuruşun kırkta biri

-dır *Gül. Sar*. başl.

-ya m.38,

-yadır *Bos.* başl., *Ner.* başl.

pâydâr Ar. iyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli m.13

pây-ı taht Far. başkent

-ı m.37

pehlivân Ar. cesur, yürekli, yiğit kimse

pehlivân-ı şicâat-şiâr

-ın m.39

peşînâ Far. peşin olarak para verme m.12, *Reh.* başl.

pezîrâ-yı hüsn-i hitâm Ar. güzel sona eren m.28

pişgâh Far. ön

-ında m.5

-ından m.52

polemika Yun. Boşn. polemik

-nın m.46

pür Far. dolu

pür-mesârr m.53

- R -

râbia aşere Ar. on dördüncü m.12

râbian Ar. dördüncü olarak m.12

râdde Ar. aşağı yukarı tahmin edilen zaman

-lerde m.42

-lerinde m.20, m.46, m.64

rağbet Ar. istek, arzu

rağbet

-e m.9

rağbet buyur-

-an *Bos*. başl.

rağbet buyur-

-maları m.48

rağbet et-

-melerinden m.42

rağbet ü mübâderet kıl-

-ınacağı m.14

râkiben Ar. binerek m.56

râyic Ar. sürümü olan, sürüm değeri

-i m.38

re's Ar. baş m.6, m.39

-ini m.39

Receb Ar. ay takvimine göre altıncı ay

Receb-i şerîf

-ine m.35

redîf Ar. son döenm Osmanlı ordusunda askerlik görevinini bitirdikten sonra yedeğe ayrılan er m.43

-ine m.42

ref' Ar. yukarı kaldırma, yüceltme m.30

ref'-i bî-dâd buyur-

-muş m.30

refîk Ar. arkadaş

-leri m.45

reîs Ar. baş, başkan

-i m.20, m.31, m.44, m.60, m.66

reîs-i belde m.51

reîs-i sânî m.60

reîsü'l-ulemâ Ar. ulamaın başkanı

-mız m.56

rekâbet Ar. benzerleriyle yarışa çıkma

-e m.9

resâil Ar. küçük kitaplar m.53

resîde-i hitâm Ar. sona ermiş, bitmiş

resîd-i hitâm ol-

-amayacağı m.11

resîde-i hüsn-i hitâm Ar. güzel sona ermiş, bitmiş m.11

resm-i hattî Ar. hat sanatı m.12

resm-i âdî Ar. resim m.12

resm Ar. tören

resm-i geçit

-imiz m.43

resm-i küşât

-(d)ı m.52, m.53, m.64, m.57

resm-i istikbâl

-i m.51

resm-i istikbâl ü ihtifâl m.56

reşâdetlü Ar. şeyhler, bilginler için için kullanılan resmi lakab m.40

revâc Ar. sürüm, geçerlik

rezânet Ar. vakarlılık, ağırbaşlılık

rezânet-i aliyye -leri m.30

rık'a Ar. bir yazı çeşidi m.53

riâyet Ar. sayma, saygı

riâyet et-

-(d)ilmesi m.44

riâyeten Ar. sayarak, saygı göstererek m.68

ricâ Ar. rica

ricâ eyle-

-riz m.66

ricâl Ar. adamlar

ricâl-i devlet

-ten m.44

rif'atlü Ar. yükseklik sahibi, mülkiyede üçüncü rütbe (rütbe-i salise) sahiplerine ve binbaşılara verilen unvandır m.10 m.11, m.21, m.22, m.29, m.33, m.40, m.43,

rivâyet Ar. behsetme

rivâyet olun-

-ur m.50

rivâyet-i vâkıa

-ya m.57

riyâset Ar. başkanlık

-i m.19

-inden m.64

-ine m.31

riyâziyyât-ı âdiye vü âliye Ar. temel ve yüksek matemetik bilgisi m.12

rû-nümâ Ar. yüz gösteren, meydana çıkan

rû-nümâ ol-

-mağa m.32

-makta bulunmuş olduğunu m.62

rûz Ar. gün

rûz-ı pür-nûr Ar. m.17

rûz Far. gün m.13

rûz-ı cülûs-ı hümâyûnda

rûz-nâme Ar. takvim m.14

rü'yet Ar. görme, bakma, araştırma m.8

rü'yet-i da'vâ et-

-(d)er m.19

rü'yet olun-

-an m.19

rü'yet-i da'vâ

-yı m.19

rüesâ Ar. reisler, başkanlar

-ları m.12

-larıyla m.56

rüesâ vü erkân

-ı m.56

rüsûmât Ar. gümrük idaresi m.10

rüşdiyye Ar. orta okul, ibtidâî ile i'dâdî mektebler arasındaki okul m.53

-ce m.53

- S -

sa'y Ar. çabalama, gayret, emek

sa'y u gayret

-le m.68

-lerine m.20

sa'y u iktidâr et-

-(d)eceği m.48

saâdet Ar.

saâdet-i mâddiye vü mâ'neviyye

-sinin m.48

saâdetlü Ar.askerlikte mîralay (albay) ile birinci ferik (korgeneral) arasındaki kimselerin resmi ünvanı m.10, m.14, m.20, m.38, m.42, m.43, m.46, m.66

sabâvet Ar. çocukluk m.48

sâbık Ar. eski, şimdikinden bir evvel memuriyette bulunmuş olan m.3, m.21, m.33, m.54

sâbia aşere Ar. on sekizinci m.12

sâbian Ar. yedinci olarak m.12

sâdise aşere Ar. on altıncı m.12

sâdisen Ar. altıncı olarak m.12

Safer Ar. Hicrî takvimde ikinci ay m.25

saf-beste Ar.+Far. saf bağlamış, sıra sıra dizilmiş

saff-beste-i selâm ol-

-dukları hâlde m.20

saff-beste-i ihtirâm ol-

-arak m.56

saff-beste-i ihtirâm ol-

-dukları hâlde m.53

saff-beste-i selâm-ı ihtişâm ol-

-dukları m.46

sâha Ar. meydan, alan

sâha-ı husûl

-e

sahâif Ar. sahifeler

sahâyif-i tevârih m.43

sahhâf Ar. kitapçı m.14

sahhâf-ı mûmâ-ileyh m.14

sâhib-i imtiyâz Ar. imtiyaz sahibi, bir iş, başkaları yapamamak üzere özel müsaade ile verilmiş kimse *Reh.* başl.

-ı m.68

sahra Ar. kır, ova

-sında m.43

sâika Ar. yıldırım m.54

sâir Ar. diğer, başka, öteki m.20, m.32, m.34, m.42, m.43, m.44, m.48, m.68

sâir-i ahval-i hasene

-lerinden m.68

sâire Ar. ötekilere

-lere ve m.53

sâkin Ar. bir yerde oturan,

-lerinden m.54

-lerinden m.54

sâl Far. yıl

sâl-i hâl m.38

sâl-i sâbık m.38

Sâl-i Cedîd Ar. yeni yıl, yılbaşı m.2

Sâl-i Cedîd-i mes'adet-bedîd m.1

sâlimen Ar. emniyele, güvenle m.52

sâlise aşere Ar. on üçüncü m.12

sâlisen Ar. üçüncü olarak m.12

Saltanat-ı Seniyye Ar. Osmanlı devleti m.16

-nin m.13

sâminen Ar. sekizinci olarak m.12

san'ât Ar. sanatlar, ustalıklar, marifetler, hünerler

sâniye aşere Ar. on ikinci m.12

sâniyen Ar. ikinci olarak m.12

sarf Ar. sarf etme,

sarf-ı gayret et-

-mektedir m.52

sarf-ı mâ-hasal makderet et-

-(d)en m.30

sarf-ı nazar olun-

-up m.49

sarf eyle-

-diği m.41, m.62-iyle m.63

sarf ve nahv Ar. gramer, morfoloji ve sentaks m.53

satvet Ar. birinin üzerine şiddetle sıçrama

satvet-ârâ-yı ikâmet m.23

savn Ar. koruma

savn-ı samedâniyyesinde m.1

sayd Ar. av, avalama

sayd et-

-meleri m.39

sâye Ar. gölge

sâye-i Hazret-i tâcdârîde m.43

sâye-i inâyet-vâye-i Hazret-i Pâdişâhî

-de m.40

sâye-i maârif-pîrâye-i Cenâb-ı cihândârî

-de m.34

sâye-i maârif-vâye-i Hazret-i Pâdişâhî

-de m.12

sâye-i mekârim-vâye-i Hazret-i Pâdişâhî

-ye m.35

sâye-i merhamet-vâye-i cihândârî

-lerinde m.41

sâye-i muvaffakıyyet-vâye-i Hazret-i gîtî-sitânî

-de **m.1**

sâye-i teshîlât-vâye-i Hazret-i şâhânede m.6

sayt Ar. ses sayt ü sedâ-yı şevket ve mehâbet -leri m.30

sayyâdlık Ar.+Far. avcılık

-ta m.39

seb'a-ı seyyâre Ar. yedi gezegen: Merkür, Zühre, Mars, Jüpiter, Satürn, Neptün, Plüton

vakt-i ...vü seb'a-ı seyyâre m.14

sebkat Ar. geçme

sebkat et- (d)-en m.59

sebt Ar. yazma, kaydetme,

sebt u imlâ

-sını m.35

sedd Ar. kapama, engel olma

sedd et-

-(d)ilmiştir m.52

sefâin Ar. gemiler

sefâin-i Osmâniyye

-nin m.47

sefîr Ar. büyük elçi

-i m.4, m.13, m.16

-leri m.37

sefîr-i müşârün-ileyh

-e m.13

sehviyyât Ar. yanlışlar

sehviyyât u hatîât

-ının m.48

sekene Ar. oturanlar

sekene-i memâlik-i mahrûsalarının m.20

selâmet Ar. dert, sıkıntı, kusur, noksanlık vb. şeylerden uzak olma m.53

sem' Ar. işitme, duyma

sem'-i iftihâr m.21

semâhatlü Ar. din alimleri arasında kazaskerlik rütbesinde (payesinde) bulunanalara verilen (mahsus) resmi lakab m.56

semere Ar. fayda, verim, netice

-siyle m.38

semt-i kıble Ar. semt kıble tarafı, yönü m.14

senevî Ar. seneye ait, sene ile ilgili, yıllık m.12, m.63

serbestî Far.

serbestî-i kâmile m.44

serîr Ar. taht

serîr-i şevket-masîr-i tâcdârî

-lerinde m.1

serîr-i şevket-masîr-i mülûkâne

-lerinde m.30

serîr-ârâ Ar. tahtı süsleyen, padişah

serîr-ârâ-yı şevket ü âfiyet m.46

ser-karnas Far.+ Alm. (?) Avusturya - Macaristan İmparatoluğu sarayında yüksek bir unvan m.16

ser-kâtib Far.+Ar. baş kâtip

-lerinden m.64

ser-kerde Far. bir takımın başı, baş

-si m.39

ser-muharrir Far.+Ar. baş yazar

-i m.68

sevk Ar. yollama, gönderme

sevk u isrâ’ kıl-

-ındığı m.11

seyr Ar. seyretme

seyr ü temâşâ m.24

-sı m.42

sıdkan Ar. içtenlikle m.66

sıhhat Ar. sağlık

-i m.41

sınıf-ı redife Ar. m.43

silm Ar. barış

sîne Far. göğüs

sîne-i sadâkat

-ınızın m.68

sinn Ar. yaş

-i m.12

-lerine m.12

sîr-âb Far. suya kanmış kılan

sîr-âb-sâz-ı teşne lebân m.30

siyâk Ar. ifade şekli -ında

siyâk

-ında m.25

suâl Ar. sorma, soru

-e m.4

sudûr Ar. meydana çıkma, olma

sudûr et-

-(d)en m.30

sulh Ar. barış

sulh ü âsâyiş

-in m.4

sulhen Ar. barış yoluyla, uzlaşarak m.19

sunûf Ar. sınıflar

sunûf-ı ahâlî-i mahalliyye m.46

sunûf-ı ahâlî-i memelket

-in m.20

sunûf-ı ahâlî m.20

sunûf-ı asâkir-i nizâmiyye-i Hazret-i Pâdişâhî

-nin m.23, m.44

sunûf-ı tebaa vu zîr-destân-ı hüsrevâne

-lerinin m.1

sûret Ar. yazı kopyası m.30

sûret-i münîfe

-e m.19

-sidir m.25

sûret Ar. yol, tarz

-le m.9, m.41, m.65

-te m.1, m.12, m.32, *Gül. Sar.* başl., m.38, m.42, m.54, m.64

-iyle m.8, m.12, m.65

sûret-i behîn m.30

sûret-i emir-nâme-i sâmî m.19

sûret-i icrâât m.18

sûret-i intişâr u ta'lîm

-iyle m.25

sûret-i lâyıka

-da m.56

sûret-i mahsûsa

-da m.68

sûret-i margûbe

-sidir m.46

sûret-i müctemia

-da m.23

sûret-i mükemmel

-de m.12

sûret-i muvâsalet

-leriyle m.56

sûret-i nâfıa vu yesîr

-de m.25

sûret-i ta'lîmât m.25

sûret-i teşkîlât

-ını m.64

sûret ü vakt-i hareket

-leriyle m.57

sûsen Ar. susam

sûsen-i lisân-ı mahmidet m.1

sutûr Ar. satırlar sutûr-ı nev cerîde m.2

südüs Ar. altıda bir m.38

sülüs Ar. bir yazı çeşidi m.53

sür'at Ar. hız

sür'at-i matlûbe -de m.52

sütûn Ar. gazetelerde sahifenin yukardan aşağı doğru bölünmüş olduğu kısımlardan her biri, kolon

-a *Gül. Sar.* başl.

-da *Gül. Sar.* başl.

- Ş -

şâgird Ar. m.12, m.20, m.53

-ler m.12

-lerdir m.12

-lerdir m.12

şâgirdân Ar. öğrenciler

-a m.12

-ı m.12

-ın m.12

şâgirdân-ı mezkûr m.12

şahâdet-nâme Ar. diploma

-ler m.12

şâibe Ar. leke, kusur

şâibe-i garaz u ivez ü ilel -den m.48

şaîr Ar. arpa m.38, m.54

şâmil Ar. içine alan m.9, m.14, m.30

şâmil ol-

-arak *Bos.* başl., *Ner.* başl.

-dukları m.9

-mak m.44

şâyân Far. *Gül. Sar.* başl. yakışır, yaraşır m.30, m.68

-dan m.38

şâyeste Far. yakışır, yaraşır, uygun

-dir m.42

şeb Far. gece

şeb-i deycûr-ı mübeddel m.17

şecâat Ar. yiğitlik, yüreklik m.43

şecâat-ı fıtriyye

-mizi m.43

şehen-şâh Ar. en büyük padişah, padişahlar padişahı, şahlar şahı

şehen-şâh-ı Haydar-menkabet m.1

şehr Ar. ay

şehr-i Haziran

-dan m.43

şehr-i Mayıs m.4

şehr-i mezkûr

-un m.4

şehr-i mezbûr m.54

şehr-i mezkûr

-un m.43

şehr-i Muharremü'l-harâm

-ın m.8

şehr-i Şa'bân

-ın m.46

şehr-i Şa'bân-ı şerîf

-in m.17

şehr-âyîn Ar.

şehr-âyîn-i meserret-rehîn

-in m.46

şer'an Ar. şeriatça, şeriat hükmünce, şeriata uygun olarak m.46

şer'-i şerîf Ar. şeriat m.20

şerâit Ar. şartlar m.4

-i *Reh.* başl.

şerâit-i iştirâ vü i'lân *Vat.* başl.

şerbet Ar. içilecek tatlı şey m.58

şeref-rîz Ar.+Far. şeref veren

şeref-rîz-i fark-ı mübâhât u iftihâr m.46

şeref-sünûh Ar. akla gelme m.1

şeref-sünûh buyur-

-ulmaktan

şeref-taalluk Ar. şerefle taalluk eden, şerefle ilgilenmek

şeref-taaluk et-

-(d)en m.30

-miş m.53

şeref-vârid Ar. şerefle gelen

şeref-vârid ol-

-an m.44, m.25

şevketlü Ar. azimet ve heybet sahibi, padişahın unvanı m.46

şiddet Ar. kuvvet, güç

-le m.32

şiddet-i harâret m.54

şiddet-i harâret

-inden m.54

şifâhen Ar. sözlü olarak m.20

şîr ü hurşîd Far. İran devletinin en büyük nişanı m.66, m.68

şukka Ar. küçük tezkere yazı

şukka-ı senâverî m.25

şükûfe Far. çiçek

şükûfe-i maârif ü fünûn m.1

şümû’ Ar. mumlar

şümû’ u kanâdîl-i lâ-yuadd u lâ-yuhsâ

-dan m.17

şürûh Ar. şerhler, izahlar, açıklamalar m.25

şürûh ve havâşî m.25

- T -

ta’bîr Ar. söz, ifade

ta’bîr olun-

-urmuş m.18

-ur m.67

ta’dâd Ar. sayma m.1

-ı m.43

ta’dîl Ar. doğrultma, değişiklik ta’dîl ü tashîh olun- -arak m.19

ta’dîlât Ar. doğrultmalar, değişiklikler

-ı m.44

ta’lîm Ar. öğretim, öğrenme m.12, m.42, m.43

-e m.42

-i m.42

-imizi m.43

-ine m.43

-leri m.42

ta’lîm-i fenn-i askerî m.43

ta’lîm-i mahâret-i askeriyye

-ye m.42

ta’lîm et-

-mek m.12

-tirilecektir m.12

ta’lîm eyle-

-mek m.23

ta’lîm olun-

-acaktır m.12

ta’lîm ü tahsîl olun-

-acak m.12

ta’lîm ü tahsîl et-

-(d)ceklerdir m.12

ta’lîm ve terbiye Ar. öğretim ve terbiye m.12

ta’lîmgâh Ar.+Far. bir şeyin öğretildiği yer

-larına m.42

ta’mîmen Ar. genelge ile m.25

ta’mîm Ar. genelge

ta’mîm et-

-(d)ilen m.44

ta’mîr Ar. tamir, onarma

ta’mîr olun-

-dukları m.54

ta’yîn Ar. atanma

ta’yîn buyur-

-ulan m.10, m.40

-ulacak m.44

-ulmuştur m.21, m.29, m.31

ta’yîn kıl-

-ınmış m.8

ta’yîn olun-

-dukları m.43

ta’yîn ü i’zâm buyur-

-ulmuştur m.22

ta’yîn ü i’zâm

-ı m.44

ta’yîn ü tavzîf

-leriyle m.53

ta’yînât Ar. maaştan başka verilen yiyecek, erzak

-a m.40

taahhur Ar. gecikme

taahhur et-

-mesi m.48

taallüm Ar. örenme, okuyarak, ders alarak öğrenme

taallüm et-

-mek m.42

taallüm-i fünûn

-e m.25

taâm Ar. yemek

-larını

taâm et-

-meyip m.12

ta’rife Ar. fiyat listesi, vakit cetveli

-sidir m.57

-lere m.67

tab’ Ar. basma m.2, m.30

-a *Gül. Sar.* başl.

-ından m.34

-ının m.2

tab’ u neşr

-ine m.9

tab u neşr et-

-(d)ilir *Bos.* başl.

tab’ u temsîl kılın-

-mış m.14

tab' olun-

-mayan *Vat*. başl.

-muştur *Vat.* başl.?

tab' Ar. tabiat, huy

tab'-ı müstekîm m.30

tâb-âver Far. ışık taşıyan m.39

tâbi' Ar. birinin emrinin altında bulunan, bağlı kalan m.3, m.33

tabiât Ar. doğa

-tan m.67

tabîb Ar. hekim, doktor m.27, m.41

tabîb-i mûmâ-ileyhin m.41

tabîb-i sâdık m.41

tabîblik Ar. doktor mesleği

-(ğ)ine

tâbiiyyet Ar. bir devletin tebasından bulunma

-leriyle m.43

tafsîlât Ar. etrâflı olarak bildirmeler, uzun uzadıya anlatmalar, açıklamalar

-tan m.9

-ı m.44

tafsîlât u ma'lûmât

-ı m.67

tagsîl Ar. yıkama m.12

tahakkuk Ar. hakikat olarak meydana çıkma, gerçekliği anlaşılma eylemştir m.5

tahaşşüd Ar. toplanma

tahaşşüd et-

-(d)en m.42

tahdîd Ar. sınırlama

tahdîd kılın-

-arak m.8

tahkîk Ar. araştırma

-a m.42

tahkîkât Ar. ararştırmalar

tahkikât et-

-(d)ilen tahkîkâta m.54

tahliye Ar. boşaltma, boş bırakma

-si m.26

-ye m.26

tahrîr Ar. sayım, yazma, kaydetme

-i m.11

tahrîr et-

-mek m.11

tahrîrât Ar. bir dairece yaılzan remi mektup

tahrîrât Ar. bir dairece yazılan resmi mektup m.18

-ı resmiyye

-ın m.64

-nin m.64

tahrîr-i emlâk m.11

tahrîrât-ı mahsûsa m.18, m.35, m.68,

tahsîl Ar. öğrenim

tahsîl-i ulûm

-a m.53

tahsîl-i ulûm-ı dîniyye

-ye m.65

tahsîl et-

-tikten sonra m.12

tahsîn Ar. güzel bulma, beğenip alkışlama

-ine m.42

tahsîn olun-

-ması m.54

taht Ar. alt, aşağı

taht-ı âlî-i baht-ı mülûkâne

-lerinde m.43

taht-ı idâre

-nizde m.68

taht-i riyâset

-inde m.69

tahvîl Ar. çevirme, döndürme

tahvîl et-

-(d)ilmesi m.44

takarrür Ar. yerleştirme

takarrür et-

-(d)erek m.34

takdîm Ar. öne geçirme, ileriye sürme, sunma

-ine m.48

takdîm et-

-miştir

-mişlerdir m.56

takdîm olun-

-acağından m.9

takdîm eyle-

-yerek m.56

takdîm kıl-

-ındığı m.48

takdîm ü i'tâ et-

-(d)ilmiş

takrîben Ar. yaklaşık olarak m.68

takrîz Ar. övgü yazısı m.12

talebe Ar. öğrenciler

-den m.12

tâlib Ar. isteyen

-ine m.38

taltîfât Ar. lûtuflar, iyilikler, iyi davranışlar

taltîfât-ı cemîle m.42

tamâmî Ar.+Far. tamlık

tamâmî-i sıhhat ü ikbâl m.66

tanzîm Ar. düzenleme

tanzîm eyle-

-miş m.36

târ u mâr Far. dağınık, perişan m.45

tarâvet Ar. tazelik

tarâvet-bahş-ı hadîka-ı devlet m.1

tarh Ar. dağıtma, bölme

tarh u tevzî' kılın-

-mış m.18

târih Ar. ebced hesabıyla düşürülen tarih m.2

târih-i tabîî Ar. bitkiler, hayvanlar, madenler ve jeoloji ile bilgilerinden behseden bilim m.12

tarîk Ar. yol

-i m.52

-iyle m.10

tarîk-i feyz-refîk-i sıdk u sevâb

-a m.48

tarîk-i mezbûr -a m.28

tarîk-i mezkûr m.28

tarîk-i mezkûr

-un m.25, m.36 , m.52

tarîk-i mezkûre m.52

tarîk-i mühimm

-i m.28

tarîk-i tahsîl ü te'mîn

-ini m.48

tarîk-i tedris

-in m.25

tarz-ı nevîn m.30

tasaddî Ar. bir işe girişme, başlama

tasaddî eyle-
-miş m.39

tasarruf Ar. sahip olma
-unda m.44

tasdîk Ar.
tasdîk u tahsîn buyur-
-muştur m.43

tasfiye Ar. saf kılma, saflaştırma, temizleme
-siyle m.37

tashîh Ar. yanlışı doğrultma
ta'dîl ü tashîh olun-
-arak m.19

tâsian Ar. dokuzuncu olarak m.12

tastîr Ar. satır dizme, yazı yazma,
tastîr ü tesyîr buyurul-
-an m.18

tasvîb Ar. doğru bulma, uygun görme
tasvîb ü istihsân olun-
-arak m.18

tatbîkan Ar. uygulayarak m.19

tatvîl Ar. uzatma
tatvîl-i mesâfe olun-
-duğu m.25

tavîl Ar. uzun
tavîl ü dirâz

tayy Ar. tayy atlama, üzerinden geçme
tayyet-
-(d)ilerek m.25
tazmînât-ı merkûme
-den m.26

te'diye Ar. ödeme
-sine m.27

te’diye vü i’tâ olunacaktır m.12

te’diye vü tezkâr kıl-

-ınmış m.17

te’hîr Ar. sonra geriye bırakma, geciktirme

te’hîr olun-

-acağı m.26

te’kîd Ar. kuvvetleştirme, sağlamlaştırma m.44

-i m.37

te’mîn Ar. temin, emniyet m.49

te’mînât Ar. güvence, garanti m.26

te’mînât-ı müşfiķâne m.44

te’sîr Ar. etki -iyle m.39

te’sîs Ar. kurma, kuruluş

-i m.65

te’sîs ü teşkîl

-i m.18

te’sîs ü teşkîl olunmuştur m.12

te’sîs ü küşâd buyur-

-ulmuş olan m.41

te’sis ü küşâd olun-

-up m.30

te’sîs ü inşâ buyur-

-makta olduğu m.30

te’yîd Ar. kuvvetlendirme, sağlamlaştırma

-i m.44

te’yîd ü te’mîn

-ine m.13

tebaa Ar. bir devletin hükmü altında bulunan kimseler m.46

-sına m.42

tebaa-ı gayr-i Müslime

-nin m.44

tebaa-ı sâdıka-ı şâhâne

-lerinin m.44

tebeddül Ar. değişme, başka hale getirme

tebeddül et-

-(d)erek m.51

tebeddül-i Hilâfet-i uzmâ

-yı m.46

teblîğ Ar. bildirme

tebliğ ü tefhîm olunduk- -ta m.18

tebşîr Ar. müjde verme, müjdeleme

tebşîr et-

-(d)er m.2

tecâvüz Ar. ötesine geçme, sınırı aşma, atlama

-le m.43

tecâvüz et-

-miş olan Ar. m.12

tecâvüz et-

-(d)ip m.54

tecâvüz eyle-

-diği m.45

tecdîd Ar. yenileme, yenilenme m.12

tecdîd-i müvâlât olun-

-duğu m.37

tecellî Ar. görünme, belirme olup m.25

tecelliyât-endâz Ar.+Far. Allah'ın lûtfuna nail olmaya ulaştıran

tecelliyât-endâz-ı kulûb-ı mü'minîn ü mü'minât m.58

tecemmu' Ar. toplanma eyle- -yecekleri m.23

tecemmu' et-

-(d)en m.53

-miştir m.49

tedâbîr Ar. tedbirler

-in m.20, m.49

tedâbîr-i lâzıme m.38

tedârik Ar. hazırlama, araştırıp bulma, ele geçirme, edinme

-ine m.48

tedârik et-

-(d)ilmiştir m.67

tedârik olun-

-ur m.49

tedrîs Ar. ders verme, okutma

-e m.54

-i m.25

-iyle m.25

tedrîs olun-

-makta olan m.25

tefekkür Ar. düşünme m.20

teferruât Ar. dallanmalar m.1

tefevvüz Ar. gayr-i menkûlün sahip olmaya ait haklarını satın alma m.44

tefhîm Ar. anlatma, bildirme

tefhîm ü işâat olun-

-duktan sonra m.20

tehâllî Ar. kendi kendini donatma, süsleme m.25

tekâsül Ar. üşenme, tenmellik, ilgisizlik m.20

tekerrür Ar. tekrarlanma

-ü *Vat.* başl.*Reh.* başl.

teklîfât Ar. teklifler

-ı m.4

tekmîl-i selâsîn Ar. (ay görülemediği için Ramazanın ilk ya da son gününün belirlenmesi için) ay takviminin aylarına göre otuz gün tamamlama m.55

tekrâr Ar.

tekrâr ale't-tekrâr olun-

-muştur m.20

tekrâr kıl-

-ındı m.30

teksîr Ar. çoğaltma teksîr-i zirâat ü teshîl-i ticâret-i memlekete m.20

teksîr ü tenevvü'

-üne m.36

teksîr ü tezyîd

-ine m.20

telâfî-i mâ-fât Ar. yerinin doldurma, ziyanı karşılama

telâfî-i mâ-fât olun-

-ması m.32

telebbüs Ar. giyme

-le m.42

telef Ar. yok etme, öldürme

telef eyle-

-miştir m.54

telgraf-nâme Yun.+Far. telgraf

-de m.4

-den m.36

-sinden m.45

-ye m.47

telgraf-nâme-i mezkûr m.46

telgraf-nâme-i sâmî m.46

telgraf-nâme-i sâmî sûret-i mergûbesidir m.44

-nin m.46

telkîn Ar. öğretme

telkîn et-

-miş m.42

temdîd Ar. uzatma

temdîd olun-

-acağı m.49

-acak m.52

-an m.52

temennî Ar. dileme, dilek, istek

-yle m.1

temennî et-

-(d)er bulunduğumuzu m.68

temennî eyle-

-rim m.20, m.35

-riz m.30

temennî vü istirhâm et-

-(d)eriz m.48

temettu’ Ar. kâr etme, kazanma m.63

tenâvül Ar. alıp yeme m.16

tenâvül-i taâm Ar.

tenbîhât Ar. tenbihler, uyandırmalar, emirler m.43

tenbâhât u vesâyâ-yı lâzıme m.43

tenbîhât-ı evâmir ü tenbîhât-ı şifâhiyye

-lerini m.15

tenfîz Ar. hükmünü yürütme m.20

teng Far. dar, sıkıntılı m.41

tenkîhât Ar. bir şeyin fazla ve lüzumsuz kısımlarını çıkartıp düzeltmeler, ayıklamalar, ayırtmalar m.19

tensîkât Ar. düzen vermeler tensîķât-ı askeriyye m.23

tenvîr Ar. ışıklandırma

tenvîr-i uyûn et-

-mek m.40

tenzîl Ar. indirme, azaltma, indirim

tenzîl et-

-(d)ilecedir m.6

terakkî Ar. yukarı kalkma, yükselme, ilerleme m.68

-sine m.48, m.64

terakkî-i medeniyyet m.9

terakkıyât-ı dâime

-mizi m.48

terakkî eyle-

-mek m.52

terakkî-i medeniyyet m.9

terakkî-i servet ü ma'mûmriyyet

-i m.36

-in m.20

terâkkî-i ümrânî m.62

terakkiyât Ar. yukarı kalkmalar, yükselmeler, ilerlemeler

terakkiyât-ı nâfıa

-nın Ar. m.6

terennüm-sâz Ar.+Far. yavaş ve güzel sesle şarkı söyleme veya çalma,

terennüm-sâz-ı âheng-i safâ m.13

terettüb Ar. sıralanma

terettüb et-

-(d)ecek m.25

terfîh Ar. refah verme, bollukta yaşatma, rahat yaşamasının sağlama

terfîh-i servet-i hâl m.1

tergîb Ar. isteklendirmeler, istek vermeler

-e m.9

terkîb Ar. farklı şeyleri birleştirerek meydana getirme

terkîb ü teşkîl eyle-

-yen m.30

terkîm Ar. yazma

-ine m.19

terkîm kıl-

-ındı m.25

tertîp Ar. sıralama, düzene koyma

tertîp ü inhâc olunan m.11

-iyle m.9

tertîb-i sânî m.11

tertîp buyur-

-ulan m.51

tertîp buyur-

-ularak m.43

tertîp olun-

-up m.12

tertîp ü teşkîl buyur-

-ulması m.13

tes'îden Ar. kutlayarak m.13

tesâdüf Ar. rastgeleme

-le m.39

tesadüf eyle-

-yerek m.39

-mesi m.1

-miş olsam rastgelme m.35

tesâdüf olur-

-sam m.35

teshîl Ar. kolaylaştırma

teshîl ü âsân buyur-

-sun

teshilât Ar. kolaylaştırmalar

teshîlât u muâvenet

teslîm Ar. teslim

teslîm eyle-

-miş olduğu m.64

teslîm olun-

-mak m.38

tesrî' Ar. hızlandırma, çabuklaştırma

tesrî' ü teshîl-i inşâât

-ı m.52

tesrî' ü tesyâr

-ını m.48

tesrî'-i icrâât m.44

tesviye Ar. düz yapma

-si m.28

-sine m.25

-siyle m.28

tesviye eyle-

-mek m.52

tesviye olun-

-acaktır m.12?,19

tesviye ve rü'yet olunması m.20

tesviye vü inşâ et-

-(d)ilmiş olması m.28

tesviye-i deâvî Ar. m.19

tesviyesi Ar. düz etme, düzleme m.8

tesyâr Ar. göderme

ba's u tesyâr olun-

-muştur m.18

tesyîr Ar. yürütme tesyîr-i savb-ı vâlâ -ları kılın -makla m.19

teşebbüs Ar. teşebbüs

teşebbüs olun-

-up m.37

teşebbüsât u icrâât-ı mümtâze

-si m.53

teşebbüsât-i maârif-perverâne m.65

teşekkül Ar. kurulma, kuruluş

teşekkül et-

-(d)en m.56

-mek m.36

teşekkür Ar. teşekkür

teşekkür eyle-

-sek m.40

teşekkürât-ı mahsûsa m.21

teşfîh Ar. dile getirme

teşfîh et-

-tiğimizin m.66

teşkîl Ar. kurma

-i m.19, m.68

-iyle m.1

-ine m.64, m.69

teşkîl et-

-(d)ilmiş m.69

teşkîl kıl-

-ınması m.44

teşkîl olun-

-acak m.44

-an m.64

-arak m.43

teşkîl ü küşâd buyur-

-muş oldukları m.40

teşkîl ü tertîp buyur-

-ularak m.43

teşkîlât Ar. kurmalar, kurma

-ında m.64

teşkilât-ı âdilânenin m.64

teşrîf Ar. şereflendirme

teşrîf buyur-

-acakları m.20

-arak m.53, m.43

-lerine m.20

teşrîn-i evvel Ar. ekim ayı m.64

teşrîn-i sânî Ar. kasım ayı

teşrîn-i sânî-i Frengî

-nin m.52

teşvîkât Ar. isteklendirmeler, şevke getirmeler

-a m.9

teşvîķât ü tergîbât-ı mukteziye m.18

teşvîķât-ı muktezi

-ye m.38

teşyî’ Ar. uğurlama

teşyî’ et-

-(d)ilmiştir m.60

tevcîh Ar. yönletme, bir rütbe verme

tevcîh buyurul-

-muştur m.21

tevdîan Ar. bırakarak, vererek, emanet olarak vermek suretiyle m.37

teveşşuh Ar. süsleme, süslendirme

teveşşuh-ı ser-sahîfe-i mefharet

-e m.17

tevfîkan Ar. uyarak, uygun olarak m.12, m.18, m.20, m.25, m.44

tevliyet Ar. mütevelli tayin etmei mütevellilik

-i m.62

tevsî’ Ar. genişletme

-a m.48

tevsî’-i maârif

-in m.68

tevsîm kıl-

-ınan m.28

tevzî’ Ar. dağıtma

tevzî’ olun-

-muş m.58

tezekkür Ar. bir meseleyi konuşma

tezekkür olun-

-dukta m.18

tezkâr Ar. hatırlama, anma m.16

tezkâr et-

-(d)erek

tezkâr u tekrâr kıl-

-ınmış m.53

tezyîd Ar. artırma m.41

tezyîd-i ümrân-ı memleket

-i m.20

tezyîd-i şevk u gayretleri m.9

tezyîd-i kuvâ-yı mâdiyye vü ma'neviyye et-

-mekteyiz m.68

tezyîn Ar. süsleme

tezyîn-i lisân eyle-

-riz m.6

-i m.68

tezyîn et-

-(d)ilmiş m.51

-(d)ilmiştir m.43

-memizden m.43

tezyîn-i sütûn-ı mefharet ü meserret et-

-(d)eriz m.64

tezyîn olun-

-duğu m.43

-muş m.17

tezyîn-i lisân-ı mahabbet eyle-

-diğimizin m.66

tezyîn-i sütûn-ı iftihâr olun-

-ur

tezyîn-i vücûd et-

-(d)en m.30

tıbb Ar. tıp m.12

tıfl-ı nevzâd Ar.+Far. yeni doğmuş çocuk m.48

tılâ Ar. sürülecek

-sı m.28

tıynet Ar. yaradılış, tabiat, huy

tıynet-i asliyye

-lerinde m.30

tilâvet Ar. okuma, okunma

tilâvet et-

-(d)ilmiş m.46

tilâvet

-i m.58

tilâvet ü tekrâr olun-

-muş m.20

tilâvet ü yâd et-

-(d)ilmiştir m.35

tûl Ar. uzuznluk

-ünde m.28

-ünde m.28, m.52

tulû' Ar. doğma

tulû' et-

-(d)en m.68

tulû'-ı şems Ar. güneş doğması m.14

turuk Ar. yollar

-un m.36

tüccâr Ar. tüccarlar m.20, m.24

-ı m.24

tüccâr-ı mu'tebere

-sinden m.27

tüccârîn Ar. tüccarlar

tüccârîn-ı merkûmûn Ar. m.8

tüfenk tüfek

-ler m.39

- U -

uhde Ar. vazife, birirnin üzerinde bulunan iş

uhde-i ubûdiyyet ü musâdekat m.46

ulemâ Ar. ulema

ulemâ vu mütehayyizân-ı belde m.20

ulemâ-yı benâm

-ında olup m.62

ulûm Ar. ilimler, bilimler

ulûm-ı Arabiyye

-den m.53

ulûm-ı Farsiyye

-den m.53

ulûm u medeniyyet-i İslâmiyye

-nin m.64

ulûm ü fünûn-ı askeriyye

-yi m.43

ulûm ü maârif

-in m.25

-le m.25

ulûm-ı âliye vü âliye Ar. gramer-sintaks ve tefsir ve hadis ilimleri

-nin m.25

umûm Ar. hep, bütün, hepsi m.12, m.18, m.30, m.35, m.66

-a m.41

-ca m.52

-un m.36

umûm-ı ahâlî-i İslâmiyye m.64

umûm-ı coğrafya m.12

umûm-ı hâzırîn m.64

umûm-ı millet-i İslâmiyye -mizin m.66

umûm-ı rüesâ-yı me'mûrîn-i mülkiyye ?

umûmen Ar. bütün, hep, herkese olduğu gibi m.44

umûr Ar. işler, hususlar, maddeler, şeyler

umûr-ı me'mûre

-sinin m.11

umûr-ı nâfıa

-ya m.44

umûr-ı ticâriyye m.24

ustruka Boşn. silahların takıldığı kuşak, silahlık m.45

usûl Ar. kaide, düzen

-ünün m.44

usûl-i dirîne-i memleket

-ten m.35

utûfetlü Ar. lütuf, nezaket, şefkat sahibi m.13, m.16

- Ü -

ümerâ Ar. emirler ümerâ vu zâbıtân-ı askeriyye m.17

ümerâ -ı askeriyye m.20

ümerâ vü me'mûrîn ü mütehayyizân-ı mûmâ-ileyhim m.20

ümerâ-yı askeriyye m.42, m.43, m.46, m.60

ümît Ar. umut

ümîd-i kavîsinde m.4

ümît olun-

-mayacak m.64

- V -

va'd Ar. söz verme

va'd olun-

-muştur m.49

vâ-beste Far. bağlı m.42

vâcibü'l-vücûd Ar. varlığı lüzumlu olan, Allah m.1

vahal Ar. bataklık, batak, çamurlu yer

vahal-ı adâvet

-in m.37

vâkıa Ar. yer alan, bulunn

vâkıf Ar. m.20

vâki' Ar. bulunan, yer alan, mevcut olan m.3, m.20, m.33, m.40, m.43, m.45, m.52, m.57, m.66

vakt-i asr Ar. ikindi zamanı m.14

vakt-i fecr Ar. tan yerinin ağarma vakti vakt-i...ü fecr-i evvel ü sânî m.14

vakt-i işâ Ar. yatsı zamanı m.14

vakt-i zuhr Ar. öğle zamanı m.14

varaka Ar. yazılı kâğıt

-cığımı m.41

-dır m.34, m.41

-mızın m.30

-nın m.30, m.42

varaka-ı âcizâne

-mizin m.40

vârid Ar. gelen

vârid ol-

-an m.64

vâridât Ar. gelir

-ın m.48

varoş Mac. şehir

-unda m.51

vasat Ar. orta

vasat-ı şehir

-de m.52

-den m.52

vâsıl Ar. gelen, ulaşan

vâsıl-i sem'-i mefharetimiz m.2

vaz' Ar. koyma, konulma

vaz' u ihrâc

-ı m.1

vaz' olun-

-mak m.28

vaz'iyyet Ar. durum, duruş
vaz'iyyet-i mevkiiyye
-si m.67
vazâif Ar. vazifeler, ödevler
-i m.19
vezâif-i dîniyye
-lerini m.12
vazâif-i mezhebiyye
-leri m.12
vazâif-i muharrere
-nin m.20
vazîfe Ar. ödev, görev, bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş m.48
vazîfe -i ubûdiyyet ü tâbiiyyet
-im m.9
vazîfe-i mahmidet
-i m.40
ve'l-hâsıl Ar. sözün kısası, kısacası m.17
vecâib Ar. vazifeler, ödevler
vecâib-i ubûdiyyet ü tâbiiyyet m.46
vecih Ar. üslup, tarz m.28, m.39
-le m.19
vech
-iyle m.43
vecih
-le m.20, m.43, m.53
vefât Ar. ölme
vefât eyle-
-diği m.54
vekâlet Ar. vekâlet
-ine m.62
vekîl Ar. birinin, işini görmesi için yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse m.43
-i m.46

-i m.56

vekîl-i mûmâ-ileyh -im m.62

veliyy-i ahd Ar. veliaht m.46

veliyy-i ni'met Ar. nimet sahibi, velinimet, besliyen m.1

veliyy-i ni'met bî-minnetimiz Efendimiz Hazretleri

-ni m.43

veliyy-i ni'met bî-minnetimiz Pâdişâhımız Efendimiz Hazretleri m.30

veliyy-i ni'met-i âlem Pâdişâhımımz Efndimiz Hazretleri m.20

veliyy-i nîmet-i bî-minnnet m.20

-imiz m.20

veliyyü'n-ni'met-i bî-minnetimiz Pâdişâhımız Efendimiz Hazretleri m.44

velvele-endâz Ar. gürültücü, yaygaracı

velvele-endâz-ı âlemiyân m.30

vesâir Ar. diğer, başka m.12

vesâit Ar. vasıtalar

-inden m.68

vesâit-i teshîliyye m.20

vilâdet Ar. doğma

vilâdet-i pür-meymenet-i Cenâb-ı şâhen-şâhî

-ye m.17

vilâdet-i şâmiletü'l-meymenet-i hâtimü'l-enbiyâ m.58

vilâyât Ar. vilayetler

vilâyât-ı sâireye m.19

vukû' Ar. olma, oluş

-u m.20, m.37

vukû' bul-

-an m.45

vuku'a gel-

-meksizin m.45

vukû'-ı isti'fâ

-sına m.30

vukûât Ar. olup bitenler *Gül. Sar.* başl.

vukûât-ı mahalliyye

-yi m.48

vukûât-ı rüzgâr m.34

vusûl Ar. ulaşma, gelem,varma, erişme, yetişme

-i m.36

vücûd Ar. gövde

vücûd-ı bihbûd-ı Hazret-i mülkdârî

-yi m.1

vücûd-ı âlem-sûd-ı Hazret-i cihân-dârî

-yi m.46

vücûd Ar. var olma, varlık

-una m.36

vücûh Ar. bir memleketin ileri gelenleri

vücûh-ı belde

-yi m.43

vükelâ Ar. Osmanlı devletinde, kabine üyeleri, vekiller, bakanlar

-sıyla m.49

vükelâ-yı sâire m.13

vüs'at Ar. genişlik, bolluk

-i m.11

vüsûl Ar.

-den m.25

- Y -

yâd Far. hatırlama, anma

yâd u tekrâr olun-

-makta bulunmuştur m.20

yâd kıl-

-ındı m.30

yaver-i harb Far. büyük bir kumandanın yaveri, yardımcı m.37

yekten Far. birden m.57

yek-reng Far. bir renkte olan m.41

yevmî Ar. günlük, gündelik, her gün m.67

yevm-i küşâd

-ında m.57

yevm-i mezbûr

-da m.43, m.52, m.54

yevm-i mezkûr

-dan m.27, m.57

-un m.43

- Z -

zâbit Ar. subay m.42

zâbitân Ar. subaylar m.42, m.43, m.57

zâbitân Ar. subaylar

-ın m.43

-ımız m.43

zâbitân-ı askeriyye m.51

zahâir Ar. zahireler

zahârir-i mezkûre

-nin m.18

zahîre Ar. gerektiği zaman harcamak üzere anbarda saklanan hububat, yiyiecek

zahîre-i mezkûre m.38

zahm Ar. yara

-ın m.39

zamîr Ar. iç

-lerindeki m.35

zamm Ar. ilâve

zamm u ilâve olun-

-acaktır m.12

zammolun-

-ur *Bos.* başl., *Gül. Sar*. başl., *Ner.* başl.

zann Ar. düşünme

zanneyle-

-rdi m.51

zarf Ar. iç

-ında m.8, m.26, m.36, m.43, m.51

zarûret Ar. sıkıntı, muhtaçlık -leri m.30

zât Ar. m.35, m.37, m.43

-ın m.34

-ınızı m.68

zât-ı âli-i Hazret-i vilâyet-penâhî vü kumandanî m.30

zât-ı âlî-i vilâyet-penâhî m.46

zât-ı âlî-şân

-ın m.20

zât-ı hamiyyet-simât m.42

zât-ı maârif-simât-ı hamiyyet-perverâne

-lerini m.66

zât-ı mekârim-simât-i Hazret-i Pâdişâhî

-nin m.16

zât-ı vâlâ

-ları ? m.68

zât-ı vâlâ-yı Cenâb-ı vilâyet-penâhî m.15 vâlâ - yüksek, yüce

zât-ı Vâlî-i Hazret-i Vilâyet-penâhî

-nin m.40

zâtiyyât Ar. kendine-zâte ait hususlar

-a m.12

zebân Ar. dil

zebân-ı hikmet-nişân-ı Hükümetin tercümanı m.1

zemîn Ar. yeryüzü

zemîn ü âsmân m.41

zerrîn Ar. altından yapılmış, altın m.66

zevât Ar. kişiler, kimseler m.51, m.56

-ın m.24, m.35

zevât Ar. kişiler, şahıslar, kimsler

-ın m.7, m.24, m.35

-tan m.35

zevât-ı maârif-simât

-ın m.34

zevât-ı mu'tebere m.20

zevât-ı mûmâ-ileyh

-in m.35

zevce Ar. eş (bayan)

-si m.56

zevce-i muhtereme

-si m.56

zıll-i zalîl Ar. koyu gölgeli

zıll-ı zalîl-i tûbâ-adîl m.1

zımn Ar. iç

-ında m.20, m.26, m.37, m.44

zi'l-hicce Ar. ay takviminin aylarının on ikincisi m.9

zi'l-ka'de Ar. arabi aylarının on birincisi m.19, m.68

zikr Ar. anma, anılma

zikrolun-

-an m.9, m.11, m.44

zimmet Ar. borç

-lerinin m.8

zînet-bahş Ar. süs m.6

zîr Far. alt, aşağı -de m.20

-deki m.35

zîr-i destân-ı sadâkat-nişân m.46

zîr-i idâre-i devlet -lerinde m.25

zîrâ Far. çünkü m.3

zîver Far. süs

zîver-i sütûn-ı iftihâr kıl-

-ınır m.25

ziyâdâr Ar.+Far. parlak, ışıklı, aydın m.68

ziyâde Ar. aşırı, fazla m.9, m.37, m.42, m.54

-siyle m.20

ziyâ-feşân Far. ışık saçan

züyâ-feşân eyle-

-ye m.53

zuhûr Ar. görünme, meydana çıkma, başgösterme

-a m.38

-una m.34

-unda m.5

zuhûr Ar. görünme, meydana çıkma, başgösterme

zuhûr et- meydana çıkarmak, meydana getirmek

-(d)en m.30

-(d)ecek m.8, m.48

-(d)erken m.50

-mesiyle m.48

-uyla m.48

zülâl Ar. saf, güzel, tatlı su

zülâl-ı musâfât

-ın m.37

züvvâr Ar. ziyaretçiler m.24

-ı m.67

züvvâr-ı sâire m.24

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

YER ADLARI

KİŞİ ADLARI

KURUM VE KURULUŞ ADLARI

Bosna ve Hersek Hükûmet-i Aliyyesi Avuatuya-Macaristan İmparatorluğu döneminde Bosna-Hersek'teki hükümet 48/

Büyük Gimnazi mektebi Saraybosna'da Avusturya - İmparatorluğu döneminde 1879 yılında yapılmış olan lise, bügünkü Saraybosna Birinci Lisesi 56/

Cercle Oriental Viyana'daki fuarda Osmanlı devletinden ziyaretçiler için açılan bir daire (1873) 24/

Dârü'l-Muallimîn Saraybona'daki Darülmuallimin, öğretmenler okulu 40/

Der-Saâdet Kırâat-hâne-i Osmânî İstanbul'daki kütüphane 9/

Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye kanunlara ve nizamnamelere göre bakılacak davaları görmek üzere 1284 yılında kurulan ilk nizamiye mahkemesi 19/

Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye Meclisi 13/

Dîvân-ı Temyîz Bosna Vilayetinin temyiz divanı 56/

Dîvân-ı Temyîz-i Şer'î 56/

Evkâf-ı Kazâ-yı Lubuşki Lubuşki kazası vakıfları 64/

Evkâf İdaresi Bosna-Hersek'teki vakıflar idaresi *Vat.* başl. 64/

Ferhâdiyye Câmi'i XV. yüzyılda yapılmış, Saraybosna'daki en meşhur camilerden birisi 52/

Gâzî Hüsrev Beg Câmi'i 1537 yılında yapılmış olan, Saraybosna'daki en meşhur cami 14/ 56/ 63/

Gâzî Hüsrev Beg Kurşunlu Medresesi yılında XV. yüzyılda yapılmış olan, Saraybosna'daki medrese, kurşun maddelerle kaplı kubbelerinden dolayı Kurşunlu Medrese adını kazanmıştır 69/

Gülşen-i Sarây gazetesi İdâresi 40/ 41/

Gurebâ hasta-hânesi Gazi Hüsrev Beg vakfından olan, Saraybosna'daki bir hastane 41/

Hacı İliç Evlâdiyyet Vakfı Mostar'daki bir vakıf 65/

Hâdim Ali Paşa Câmi'i XV. yılında yılında yapılmış, Saraybosna'daki en meşhur camilerden birisi 52/

Hazîne-i Evkâf Bosna-Hersek'teki vakıflar hazinesi 65/

Hazîne-i Evkâf-ı Vilâyet Bosna Vilayeti vakıfları hazinesi 63/

Hersek Vilâyet Matbaası *Ner.* başl. *Ner.* başl.

Hoca Kemâlüddîn Câmi'i eskiden Saraybosna'da bulunan bir cami, bu caminin bulunduğu sokak "Kemaluşa" diye adlandırılmıştır 52/

Hükûmet Konağı Sarabybosna'daki Hükümet Konağı 20/ 5/

Hükûmet-i Aliyye Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun Hükümeti 52/ 53/

Hükûmet-i Seniyye Osmanlı Devletinini Hükümeti 10/ 36/

Hünkâr Câmi'i XV. yüzyılda yapılmış yangından sonra tekrar yapılmış Saraybosna'daki en meşhur camilerden birisi 69/

Hüseyn Paşa Câmi'i Taşlıca şehrinde XVI. yüzyılda yapılmış olan meşhur cami

İnşâât Nezâreti İnşaat bakanlığı 52/

Kara Göz Beg Vakfı Mostar'da Kara Göz Beg tarafından kurulmuş vakıf 63/

Kazâ Evkâf Komisyonu Saraybosna kazasının vakıflar komisyonu 69/

Kırâat-hâne Cem'iyyeti Brçko şehrindeki Kütüphane kuruluşu 68/

Lubuşki kazâsı Evkâf Komisyonu Lubuşki kazasının vakıflar m.64

Matbaa-ı Vilâyet Bosna Vilayetinin basım evi 14/ 34/

Meb'ûsân Meclisi 4/

Meclis-i Evkâf vakıflar meclisi 56/

Meclis-i Meb'ûsân 49/

Meclis-i Ulemâ Ulema meclisi 56/

Meclis-i Umûmî 49/

Mekteb-i İ'dâdî-i Mülûkâne Saraybosna'daki İdadi mektebi 30/

Mekteb-i Nüvvâb-ı Şer' Saraybosna'daki şeriat kadıları mektebi 56/

Mekteb-i Rüşdiyye-i Sarây-Bosna Saraybosna'daki rüşdiye mektebi 53/

Mekteb-i Sultânî 12/

Mostar Evkâf Komisyonu Mostar şehrindeki vakıflar komisyonu 65/

Parlamento İngiltere parlamentosu 4/

Rüşdiyye Mektebi Saraybosna'daki Rüşdiye mektebi 53/ 56/

Sarây Mekteb-i Rüşdiyyesi Saraybosna'daki Rüşdiye mektebi 53/

Sarây-Bosna Mekteb-i Rüdiyyesi Saraybosna'daki Rüşdiye mektebi 2/

Sarây-Bosna Mahkeme-i Ticâret XIX. yüzyılındaki Saraybosna Ticaret Mahkemesi 8/

Sarây-Bosna Vilâyet Matbaası *Gül. Sar.* başl., *Reh.* başl.

Spahiç Mostar şehrinde Çerniça mahallesindeki ilkokul 65/

Şûrâ-yı Devlet danıştay, idare davalarına bakmak, hükümetçe hazırlanan kanun tasarları üzerine düşüncesini bildirmek gibi görevleri olan, üyeleri Büyük Millet Meclisince seçilen yüksek bir kurum 13/ 19/

Vilâyet Evkâf Komisyonu İdâresi Bosna Vilayetindeki vakıflar komisyonu 64/

Vilâyet Dâiresi Konağı Saraybosna'daki hükümet konağı 56/

Vilâyet Evkâf İdâresi Bosna Vilayetindeki vakıflar idaresi 64/

Vilâyet Evkâf Komisyonu Bosna Vilayetindeki vakıflar komisyonu 63/

Vilâyet Matbaası Bosna Vilayetindeki basım evi *Gül. Sar.* başl., *Bos.* başl.

Vilâyet Meclis-i Evkâfı Bosna Vilayetindeki vakıflar meclisi 56/

Vilâyet Teftîş Riyâseti Bosna Vilayeti başkanlığı 5/

ESER VE YAYIN ADLARI

Devr-i Dâim Rûz-nâmesi Saraybosnalı muvakkit Salih Efendinin yazdığı ve 116 sene geçerli olan imsakiye (1868) 14

Gülistan Şirazlı Şeyh Sâdî'nin meşhur eseri 53/

Gülşen-i Sarây Osamlı döneminde Saraybosna'da Boşnak olan Mehmed Şakir'in Türkçe olarak çıkarttığı gazete 41/

National Fransa'da çıkan gazete 49/

Pend-i Attâr Feridüddin Attar'ın kaleme aldığı *Pend-nâme* 53/

Rehber Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde Saraybosna'da çıkan Türkçe gazete 68/

Tuhfe Farsça - Türkçe manzum sözlük, XVI. yüzyılda *Tuhfe-i Şâhidî*, XVIII. yüzyılda *Tuhfe-i Vehbî* yazılmıştır 53/

Vatan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde Saraybosna'da eski Türkçe olarak çıkan gazete *Vat.* başl. 48/ 64/ 68/

Zübdetü'l-Lûgât yazarı Mehmed Âtıf Efendi olan Fransızca - Türkçe - Taliyanca sözlük (1868) 9/

SONUÇ

Bir dilin tarihi dönemin içindeki özelliklerini, yapısını, içerdiği tarihî, sosyal, kültürel konuları aydınlatmak bakımındna dikkate değerdir. Bu düşünceyle Türkiye'de pek bililmeyen ve 1866 - 1902 yılları arasında çıkmış olan Bosna'daki Türkçe gazetelerin dili konu olarak seçilmiştir.

Bosna-Hersek'te çıkan bu gazetelerdeki dil İstanbul'da çıkan gazetelerin dilindne geri kalmamaış, yüksek bir edebiyat dili olarak yıllarca kullanılagelmiştir. Söz konusu gazeteler öncelikle kültür tarihi açısından önemli olmakla brilikte bizi daha çok içerdiği dili ilgilendirmiş ve bir kültür tarihine bağlı olarak dönemin dilini yansıtması bakımından ilgi çekici bulunmuştur. Bu arada gazetelerdeki konu çeşitliliğinin tarih ve kültür tarihine iyi bir malzeme oluşturduğu da unutmamalıdır. Söz konusu gazeteler, Bosna-Hersek tarihinin Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dönemlerinde çıktığı ve Bosna-Hersek kültür tarihinin iki dönemi aydınlattığı için da dikkat çekicidir. Bunlar XIX. yüzyılın ikinci yarısındaki ilerideki araştırmalara yardımcı olacak birer kaynaktır.

Bu sebeple öncelikle bu gazetelerden 69 makale büyük bir titizlikle yeni harflere aktarılmıştır. Yüksek ve seviyeli bir dille yazılmış olan bu gazetelerin eski Türkçe kısmını ancak eğitimli kişiler okuyabilmiştir. Bu sonuca gazetlerdeki dile, üslûba ve söz hazinesine bakarak varmaktayız. Bunun yanı sıra bu gazetelerin yazarlarından bazılarının Boşnaklar olduğunu düşünürsek onların Türkçeyi ne kadar iyi derecede öğrenmiş olduklarını anlayabiliriz. Bu duruma şu iki yazarı örnek olarak gösterebiliriz: *Gülşen-i Sarây* gazetesinin sahibi ve yazarı olan Mehmet Şâkir Kurtçehayiç ile Osmanlı döneminde Mostar'daki *Neretva* gazetesi ve Avusturya döneminde Saraybosna'daki *Vatan* ve *Rehber* gazetelerinin yazarı olan Mehmet Huslusi'dir.

Seçtiğimiz makalelerin bir bölümü okuyucu mektuplarıdır. Bu mektuplar incelendiğindne yüksek seviyede bir dille kaleme alınmış olduğu bellidir. Bu durum Boşak okuyucuların Türkçe eğitim almış olduklarını gösterir.

Bu çalışmada öncelikle yapılan iş XIX. yüzyıl içinde Bosna'da çıkmış olan Türkçe gazetelere dayanılarak o dönme ait Türk dilini ve söz hazinesini tespit etmektedir. Buna göre, bu gazetelerde kullnılan dil birkaç yönden incelenmiştir.

İmlâ

Bu gazetelerdeki görüldüğü gibi Türkçe eklerin ve kelimelerin yazılışı Klâsik Osmanlı Türkçesine göre değiştirilmememiş, imlâ farklı görülmemiştir. Metinler yen harlfere aktarılırken günümüz Türkeçsinin özelliklerine uyulmaya çalışılmış, çağdaş Türkçenin ses özellikleri ve imlâsı dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yeni harfler aktarılmasında da çağdaş Türkçenin imlâ ve ses özelliklerine uyulmuştur.

Yapı

Yüksek düzeyde bir dil ile yazılmış olan bu gazetelerde Türkçe eklerin günümüz Türkçesine göre daha çeşitli şekillerde kullanıldığı görülür. Ayrıca Arapça ve Farsça ekler de fazlasıyla metinlerde yer almış ve bunlarla yeni kavramlar da karşılanmaya çalışılmıştır. Öte yandan fillin uzun cümlelerde tekrar edilmediği yardımcı fiillerin sonda tek yardımcı fiil şeklinde kullanıldığını görmekteyiz. Farsça kurallara göre kurulmuş tamlalamlar ve Arapça tamlamalar da kullanıldığı görülmüş, bütün bu hususlar incelemede ele alınıp değerlendirilmiştir.

Cümle

İstanbul'da çıkan öteki Türkçe gazetelerde olduğu gibi Bosna-Hersek'teki eski Türkçe gazetelerde bir paragrafı tutabilen uzun cümleler kullanılmıştır. Saklı tutulan yardımcı fiiller ve yüklemlerdeki ekler cümlenin sonuda ifade edilmişbununla cümleye süreklicilik ve akıcılık verilmeye çalışılmıştır. Çeşitli zarf gurplarının kullanımıyla da uzun cümlelerin kurulması sağlanmıştır. Anladığım kadarıyla uzun cümle kurmanın temelinde sanatlı anlatım kaygısı yatıyor.

Söz hazinesi

Metinlerde geçen yabancı kökenli kelilmler çıkarılmış ve bir dizin halinde

kullanıma sununlmuştur. Bu arada bugün için çok bilinmiş bazı kelimeler, zamirler ve bağlaçlar çalışmanın dışında tutulmuştur.

Metinlerde yabancı kelimeler büyük bir oranda kullanılmıştır. Bunların pek çoğu doğu kökenlidir. Bunun yanı sıra ele aldığımımz gazete makalelerinde batı kökenli kelimeler de yer almakdır.

Bunun içinde deyimler tespit edilmiştir. Metinlerde geçen özel kişi ve yer adları kurum ve kuruluş adları kullanıcıların kolaylıkla bulabilmeleri için dizinler haline getirilmiştir.

Üslûp

Metinlerde açıkça görülen üslûp özelliklerinden biri secili söyleyişlere fazlasıyla yer vermesidir. Sanatlı anlatım yaratmak amacıyla bu yola gidilmiştir. Bu da söz konusu gazetelerin edebiyat diliyle yazılmış olduğunu gösterir.

Anahtar kelimeler : eski Türkçe gazeteler, Bosna, Bosna-Hersek, *Bosna* gazetesi, *Gülşen-i Sarây* gazetesi, *Neretva* gazetesi, *Vatan* gazetesi, *Rehber* gazetesi, gazetelerin dili, Bosna kütüphaneleri, basın

ÖZET

Yaptığımız tezde bosna-Hersek'te eski Türkçe olarak çıkmış dili incelenmiştir. Osmanlı döneminde Bosna-Hersek'te şu gazeteler Türkçe olarak çıkmıştır: *Bosna* (Bosna Vilâyetinin resmî gazetesi) 1866 - 1878 yılları arasında Saraybosna'da, *Gülşen-i Sarây* adlı özel gazete 1868 - 1878 yılları arasında Saraybosna'da, *Neretva* (Hersek Vilâyetinin resmî gazetesi) 1866 yılında Mostar'da çıkmıştır. Sözü geçen gazeteler hem Türkçe hem Boşnakça olarak çıkmıştır.

Bosna-Hersek'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde iki gazete Türkçe olarak çıkmıştır: *Vatan* 1884 - 1897 yılları arasında, *Rehber* 1897 - 1902 yıllları arasında Saraybosna'da basılmış ve tam Türkçe olarak çıkmıştır.

Tezin giriş kısmında Bosna-Hersek'teki tarihî ve kültürel durumlar ve Bosna-Hersek'teki XIX. yüzyılda çıkmış Türkçe gazetelerin tarihçesi verilmiştir. Bosna-Hersek'te ilk basım evleri *Sarây-Bosna Vilâyet Matbaası* ve *Hersek Vilâyet Matbaası'*dir. Çalışmada bu basım evleri de tanıtılmıştır.

Söz konusu gazetelerden 69 makale seçilmiş ve metinler halinde yeni harflere aktarılmıştır. Dil incelemesi kısmında bu gazetelerdeki dil çeşitli yönlerden örneklere dayanılarak değerlendirilmiştir. Ses ve imlâ açısından yapılan değerlendirmede gazetelerdeki imlânın Klâsik Osmanlı Türkçesindeki imlâ gibi olduğu gösterilmiştir. Metinler yeni harflere aktarılırken günümüz Türkiye Türkçesinin ses ve imlâ özellikleri dikkate alınmıştır. Metinlerde Arapça ve Farsça kelime oranı ve yüksektir. Çalışmada Arapça ve Farsça ön ve son ekleri, Arpaça ve Farsça kurallara göre yapılmış tamlamalar, Türkçe kelimeler ve kelime grupları incelenmiştir.

Söz varlığı açısından değerlendirilmede ise unvanlara da yer verilmiştir. Metinlerde secili kullanımlar oldukça fazladır. Bu da sanatlı anlatım kaygısından

kaynaklanmaktadır. Gazete makalelerinde uzun cümleler kullnılmıştır. Bu uzun cümlelerin kuruluşundaki teknik özellikleri tezde değerlendirmeye çalıştık.

Günümüz Türkçesinde bilinmeyen kelimeler ve tamlamalar dizin kısmında verilmiştir. Dizin yanında özel adlar dizini de hazırlanmıştır. Metinlerde geçen yer adları, kişi adları, kurum ve kuruluş adları, eser ve yayın adları dizin halinde tasnif edilmiştir.

Eski Türkçe gazeteler Bosna-Hersek'te bugün *Saraybosna Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesi, Saraybosna Tarih Arşivi, Saraybosna Milli ve Üniversite Kütüphanesi, Saraybosna Devlet Müzesi* ve *Saraybosna Müzesinde* saklanmaktadır.

SUMMARY

The work *The Language of the Old Turkish Newspapers in Bosnian Libraries,* deals with the five publications of newspapers printed from 1866 to 1902. During the Ottoman rule were published three official newspapers: *Bosnia (Bosna), Sarajevo's Rose Gardens (Gülşen-i Sarây, Sarajevski cvjetnik)* and *Neretva,* while *Native Country (Vatan)* and Guide (*Rehber)* appeared in the Austro-Hungarian period.

In the work are presented the characteristics of the historical epoch, putting a special emphasis on cultural and historical conditions in which existed the Turkish language and in which the first newspapers in Turkish were printed in Sarajevo, i.e. in Bosnia and Herzegovina.

A part of this work describes conditions under which were established *Vilayet's Printing Houses* in Sarajevo and Mostar. Their main purpose was to publish newspapers in the Turkish language.

The review of establishing and development of the first newspapers published in above mentioned printing houses is as follows: *Bosnian Herald* (*Bosanski vjestnik)* 1866, *Bosnia (Bosna)* 1866- 1878, *Sarajevo's Rose Gardens* (Gülşen-i Sarây, *Sarajevski cvjetnik)* 1868-1872, *Neretva* 1876, *Vatan (Native Country)* 1878-1897, and *Rehber (Guide)* 1897-1902. Also in this work are cited, only by name, some newspapers published at the same time in Istanbul, Bursa, etc.

The selection of 68 articles in the wide subject matter which covers these newspapers is presented by photocopies of the original texts in the Ottoman Turkish, then by their transcription from the Arabic into the Latin alphabet. The articles are arranged in a chronological order following the most current events and showing characteristics of the Ottoman-Turkish language. They comprise the rich and various fields of social and political life, culture, art, entertainment and others: sociology, economy, education, science, literature, poetry, cultural heritage, fine arts, theatre, aesthetics, philosophy, etc.

Some features of the Turkish language, such as phonetic analysis, morphology, vocabulary, syntax, style, have been described in this work.

These newspapers are written witnesses of the time and place where they appeared and are a precious source for the study of that time in Bosnia and Herzegovina. That is why they are interesting to historians, to linguists, and generally to all the reading public.

In contact with the original copies of the newspapers, it is clearly evident that they are most completely preserved in the Gazi Husrev-Bey's Library. Also a considerable number of them exists in the National and University Library and in the Archives of Bosnia and Herzegovina. Nearly all original sets of newspapers need conservation and restoration treatment in order to protect them, as paper is a very delicate material.

Thanks to help of Prof. Dr. Hamza Zülfikar it was possible to crystallize this wide diapason of the theme as well as the rational methodological access to scientific and research work.

Neira Začinović

KAYNAKLAR

Bosna gazetesi : *Gazi Husrev-begova biblioteka - Sarajevo* (*Saraybosna Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesi*)'nden cilt I / sayılar: 1, 3, 108, 160, 183
cilt II / sayılar : 298, 333 , 358, 434, 496

Gülşen-i Sarây gazetesi : *Gazi Husrev-begova biblioteka - Sarajevo (Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesi)'*nden sayı: 1 - sene: I, sayı: 29 - sene: I,
sayı: 15 - sene: II, sayı: 14 - sene IV
Muzej Sarajeva (Saraybosna Müzesi)'nden sayı: 16 - sene: I

Neretva gazetesi : *Nacionalna i univerzitetska biblioteka - Sarajevo (Saraybosna Milli ve Üniversite Kütüphanesi)*'nden sayılar : 1, 13, 27, 37

Vatan gazetesi : *Gazi Husrev-begova biblioteka Sarajevo (Saraybosna Gazi Hüsrev Beg Kütüphanesi)'*nden cilt I / sayı: 1, 296
cilt II / sayı: 563
cilt III / sayı: 618

Rehber gazetesi : *İstorijski arhiv Sarajeva* (*Saraybosna Tarih Arşivi*)'nden sayılar: 1, 2, 3, 10,

Zülfikar, Prof. Dr. Hamza : *Saraybosna (Sarayevo)'da Çıkmış En Eski Türkçe Gazete, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, TDK, sayı: 564, s. 466 - 472., Aralık 1998.

Sâmî, Şemsettin: *Kâmûs-i Türkî*, *Çağrı* Yayınları, 7. baskı, Istanbul, 1996.

Nâcî, Muallim: *Lûgat-i Nâcî, Çağrı* yayınları, İstanbul, 1978.

Devellioğlu, Ferit: *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Akçağ* yayınları, Ankara, 1997.

TDK, *Türkçe Sözlük,* 1 - 2, Ankara, 1998.

TDK, *İmlâ Kılavuzu*, Ankara, 1988.

Doğan, Dr. Mehmet : *Büyük Türkçe Sözlük,* "Yeni Şafak" yayınları, 11.baskı 1966.

Timurtaş, Dr. Faruk Kadri : *Osmanlı Türkçesine Giriş, Osmanlı Türkçenin*

Grameri 1,2,3, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1998.

Kurt, Prof. Dr. Yılmaz : *Osmanlıca Dersleri I - II, Ecdad* yayınları, 2. baskı, Ankara, 1994.

Kreševljaković, Hamdija : *Štamparije u Bosni za turskog vremena od 1529 - 1878.*
http: // www. stamparije u bih - turski period. htm

Memiya, Dr. Minka (Emina) : *Bosna-Hersek'te İlk Gazeteler*, *Çevren* dergisi, *Tan* yayınları, sayı : 70, Priştine, 1989.

Pejanović, Đorđe: *Štamparije u Bosni i Hercegovini*, Svjetlost, Sarajevo, 1952.
http: // www. prve stampe u bih. htm

Bibliografija književnih priloga u listovima i časopisima Bosne i Hercegovine 1850 - 1918. : Institut za književnost Sarajevo, Sarajevo, 1991.

İz historije štamparstva u Bosni i Hercegovini : *Bosniaca* dergisi, sene: II, numara: 2, s. 7 - 27., Sarajevo, 1997.

Ademović, Fadil : *Veliki datumi, četiri povijesne godisnjice, Behar* dergisi, sene: IV, sayı: 6, s. 22 - 27., Mostar - Sarajevo, Mayıs 1996.

Službene pubikacije Bosne i Hercegovine 1866 - 1918 : (aynı adlı serginin resmi yayını), 19 - 21 Mart 2002., *Sarajevska zima* festivali

Imamović, Dr. Mustafa : *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture - *Preporod*, s. 341., 368., 369., 386., Sarajevo 1997.

Banguoğlu, Tahsin : *Türkçenin Grameri*, TDK yayınları, 4. baskı, Ankara 1995.

Gencan, Tahir Nejat : *Dilbilgisi*, TDK yayınları, İstanbul, 1966.

Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep : *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK yayınları, Ankara, 1992.

Zülfikar, Prof. Dr. Hamza: *Terim Solunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK, Ankara, 1991.

Ünver, Prof. Dr. İsmail : *Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, Türkoloji* Dergisi, cilt XI, 1. sayı, s. 52 - 88., Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, 1993.

Ünver, Prof. Dr. İsmail: *Arap Harfli Metinlerin Çevirisinde Karşılaşılan Yanlışlar*, *Türk Dili Dergisi*, TDK , sayı: 483, s. 789 - 798., 1992.

Filipović, Prof. Dr. Nedim : *Skripta iz turske fonetike*

Bajraktarević, Fehim : *Priručnik Osmansko - turskog jezika* (hazırlayan: Azra Kasumović), El-kalem, Sarajevo

Muftić, Teufik: *Arapsko - bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.

Čaušević, Dr. Ekrem: *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Zagreb, 1996.

Sev, Gülsel : *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Şekiller ve Tamlacılarla Kullanışı*, TDK, Ankara, 2001.

Oral, Fuat Süreyya : *Türk Basın Tarihi*, İstanbul, 1967.

Dağlıoğlu, Cüneyt : *Osmanlı Devletinde Gazetecilik, Ada* dergisi, sayı: I, s. 17 - 23., Lefkoşa, 2002.

Türk Ansiklopedisi, madde: *İbrahim Şinasi,* cilt XXX, s. 295 - 298., madde: *Ebüzziyâ Tevfik,* cilt XIV, s. 295 - 296., Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1966.

İslâm Asiklopedisi, madde: *Bosna-Hersek,* II. cilt, s. 725 - 735., Milli Eğitim Basım Evi, 5. baskı, İstanbul, 1979.

Opća Enciklopedija JLZ, cilt VI, madde: *Novine u BiH*, s. 88., Zagreb, 1980.

Aksoy, Asım Ömer : *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, TDK yayınları, 1984.

The Oxford Turkish - English Dictionaruy, Istanbul, 1993.

Redhouse Türkçe - İngilizce Sözlük, Istanbul, 1998.

TDK, *Türkçe - Sırpça Sözlük*, Ankara, 1997.

TDK, *Okul Sözlüğü*, Ankara, 1994.

Umjetnost Bosne i Hercegovine, *umjetničko blago Bosne i Hercegovine* : *Svjetlost*, Sarajevo, 1987.

METİNLERİN FOTOKOPİLERİ

GAZETELERİN FOTOKOPİLERİ